
UNIVERSITY OF ALBERTA LIBRARY
0 0002 6005 496

NARODNY ILIUSTROVANY
KALIENDAR KANADI

1946

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

4 грудня 1803 р. помер останній кошовий Січи Іван Кальнишевський.— 14 грудня 1918 р. Директорія здобула Київ. — 19 грудня 1240 р. татари зруйнували Київ і пішли на Галичину. — 21 грудня 1761 р. Росія скасувала гетьманів на Україні.

Погода:— 1—3 сніг; 4—11 студено і непривітно; 12—13 умірковано; 14—18 погідно; 19—23 хмарно і бурливо; 24—31 студено.

Загальний Церковний Устав

I.
СВЯТИЙ БЕЗПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ

Вечірня Велика. Блажен муж, на Господи возвах: стихир 10: воскресних 7, Святому 3, Слава: Святому, І нині: Догмат рядового гласа. Вход. По Світе тихий. Рцім всі. Сподоби. Стиховна воскресна, Слава Святому (як є), І нині: Богородичен воскр. стиховни. По „Нині отпущаєши". Тропар воскр. гласа, Слава: Тропар Святому, І нині: Богородичен воскр. по гласу Наславника. Отпуст вел.

Утреня вел. По Бог Господь: Тропар воскр. 2. р. Слава: Тропар Свят. І нині: Богор. воскр. Сідальні воскр. Ангельський Собор. Іпакой гласа. Степенна гласа. Евангеліє воскр.. На каноні Ірмоси гласа і Катавасія рядова. По 3 пісні Кондак, — Ікос, Слава: Сідален Свят. І нині: Богор. По 6 п. Кондак — Ікос воскр. Перед 9 п. „Честнішую Херувим". По 9 п. „Свят Господь Бог наш" і Світилен воскр. Слава свят. (як є) І нині: Богор. світилна воскр. На хвалитех 8 стихир воскр. Сл. стихира еванг. І нині: Преблагословенна: По славословію вел. Тропар воскр.: як глас 1, 3, 5, або 7, тоді „Днесь спасеніє", а як глас 2, 4, 6 чи 8, тоді „Воскрес із гроба".

Літургія: Тропар воскр. Слава Кондак, І нині: Богородичен для 1, 5 і 7 гласа воскресен, а до інших гласів дібраний Богор. (до 2 гл. В молитвах неусипающу (Успення), до 3 гл. Діва днесь (Покрови), до 4 гл. Йоаким і Анна (Різдва), до 6 гл. Заступнице християн (з Параклиса), до 8 гл. Взбранной Воєводі (Благов.) — або загальний: „Заступнице християн". Прокімен воскр. Причастен: Хваліте Господа з небес . . , Апостол і Евангеліє рядове.

II.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ НА БУДНІ

Вечірня Велика: „Блажен муж". на „Гоподи возвах" стихир 6 або 8: Свят.; Слава: Свят; І нині: Догмат по гласу слави, (в Пятницю веч. Догмат уступаючого гласа) Прск.: дня 3 Чтенія. Стиховна: Свят.; Слава: Свят.; І нині: Богор. воскр. Стиховні після наславника.— Тропар Свят.; Слава: І нині: Богородичен воскр. після Слави. Отпуст великий з поминанєм Служби лише Свят.

Повечеріє: По „Достойно" Кондак Святого.

Утреня: Тропар: Свят, 2 р., Слава І нині: Богородичен воскр. після Слави. Дві рядові Катизми з малими Ект. Сідальні: Свят. з Богород. Полиєлей. Величання: Свят. Ект. мала, Сідален полиєл. з Богород. на Слава І нині. Степенна 4 гласа. (1 антиф.) Прокімен, Евангеліє і стихира по нім: Свят. Канони: Богородичен з Ірмосом на 6; Свят. на 8. (В суботу за Канони Богород. Канон храма на 6.) Катав. Рядова. По 3-ій п.: Сідален: Свят. Слава І нині: Богород. — По 6-ій п.: Кондак — Ікос. Свят. По 9-ій п.: Світилен: Свят.: Слава І нині: Богород. його. Стихири хвалитні; Свят. 4; Слава І нині: Богород. Славословіє вел. Троп. Свят.: Слава І нині: Богород. воскр. після Слави. — Отпуст великий.

Часи: На всіх Тропар і Кондак Святого.

Літургія: Антифони повседневні Тропар; Слава: Кондак Свят.; І нині: Богородичен після Слави. Прокімен, Аллилуя, Причастник: Свят. Апостол і Евангеліє: (рядове і) Свят.

В цей день невільно правити Служби Божої в чорних ризах, хіба похоронну.

III.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ НА БУДНІ В ПОПРАЗДЕНСТВІ

Вечірня велика: „Блажен муж." На „Господи возвах": Празн. 3; Свят. 5; Слава: Свят.; І нині: Празн. — Вхід. 3 Чтенія. Стиховна з Славою: Свят. І нині: Празн. Тропар: Свят.; Слава і нині: Празн.

Повечеріє мале: Кондак: Свят.; Слава І нині: Празн.

Утреня: Тропар: Празн. 2 р., Слава: Свят.; І нині: Празн. — По рядових Катизмах. Сідалні: Свят; Слава І нині: Празн. — Полиєлей Величання. Ектенія мала. Сідален полиєлея Свят.; Слава І нині. Празн. Степенна 4 гл. (1 ант.). Прокімен, Еванг. і стихира: Свят. Канон: Празн. на 6; Свят. на 8. Катав. рядова. По 3-ій п.: Кондак — Ікос: Празн. Сідален: Свят. Слава І нині: Празн. По 6-ій п. Кондак — Ікос: Свят. По 9-ій п.: Світилен Свят.; Слава І нині: Празн. Стихири хвалитні: Празн. 3; Свят. 3; Слава: Свят.; І нині: Празн. **Славословіє велике.** Тропар: Святого, Слава І нині: Празн. Отпуст великий з поминанням Служби Празн. і Свят.

Часи: На всіх, Тропар Празника і Слава: Святого. Кондак, на переміну: на 1-ім і 6-ім Празника, на 3-ім і 9-ім Святого.

Літурґія: а) коли був Празник Господський: два антифони: Празн.; третий звичайний з прип: Празн. — б) Коли був Празник Богородиці: антифони дня. — Тропар: Празн. і Свят; Слава: Кондак Свят.; І нині: Празн. Прокімен, Аллилуя, Причастник: Празн. і Свят. Задостойник: Празн. Апостол і Евангеліє (рядове і) Свят.

В цей день невільно правити Служби Божої в чорних ризах.

IV.

СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ

На Великій Вечірни: „Блажен муж." На „Господи Возвах" 10 стихир: 4 воскресні припадаючого гласа і 6 Святого, Слава: Святого, І нині: Догмат. Прокімен Суботи вечера і 3 чтенія Святого. Стиховна воскресна. Слава: Святого, І нині: Богородичен по гласу Слави. При кінці Тропар воскресний, Слава: Святого, І нині: Богородичен воскресний по гласу Тропара Святого. Отпуст великий.

На Повечерію: Кондак Святого по Трисвятім.

На Великій Утрени: На „Бог Господь": Тропар воскр. гласа, 2 р., Слава: Святого, І нині: Богородичен по гласу слави. Сідален воскр., Полиєлей і величанія Святого, Ангельський Собор, а по малій Ектенії Іпакой гласа, відтак 1-ий і 2-ий Сідален Святого без Богородичних, Слава: 3-ий Сідален Святого, І нині: Богородичен його. Степенна гласа і все проче до канона воскресне. На каноні, по 3-ій пісни кондак, Ікос і Сідален Святого, по 6-ій кондак і Ікос воскресний, по 9-ій Світилен воскр., Слава: Святого, І нині. Богородичен Світилна воскресного. На хвалитех 8 Стихир: 4 воскресні і 4 Святого (4-а стихира наславна), Слава: Стихира евангельська, І нині: „Преблагословенна". Проче до кінця воскресне. Отпуст великий з поминанням Святого.

На часах: — На всіх Тропар воскр. і Слава: Святого. Кондаки: на 1-ім і 6-ім воскресний, на 3-ім і 9-ім Святого.

На Літурґії: Тропар воскр., Святого і кондак воскр., Слава: кондак Святого, І нині: Богородичен, по гласу Слави або Заступнице Християн. Прокімен, Аллилуя, Апостол, Еванг. і Причастен, неділі і Святого.

V.

СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ В ПОПРАЗДЕНСТВІ

На Великій Вечірни: „Блажен муж". На „Господи возвах" 10 стихир: 3 воскр., 3 Празника і 4 Святого, Слава: Святого, І нині: Догмат. Прокімен дня., 3 чтенія Святого, Стиховна воскр., Слава: Святого, І нині: Празника. При кінці Тропар воскр., Слава: Святого, І нині: Празника.

На повечерію: Кондак Святого, Слава, І нині: Празника.

На Великій Утрени: Троп. воскр., 2 р., Слава: Святого, І нині: Празника. Сідален і проче як в неділю без попразденства, лиш по 3-ім сідални Святого, І нині: Празника. По 3-ій пісни Канона Кондак і Ікос Празника і Святого і Сідален Святого, Слава І нині: Празника; по 6. Кондак і Ікос воскр., по 9-ій Світил. воскресний, Слава: Святого, І нині: Празника. На 9-ій пісни (крім неділь внутр Празника Пасхи) береться „Честнійшую". На хвалитех 8 стихир: воскресні 4 і Святого 4, Слава: Стихира Евангельська, І нині: „Преблагословенна".

На Часах: — На всіх Тропар воскр., і Слава: на 1-ім і 6-ім Празника, а на 3-ім 9-ім Святого. Кондаки: на 1-ім і на 9-ім воскр., на 3-ім Празн. а на 6-ім Святого.

На Літургії. — Тропар воскресний, Празника і Святого, Кондак воскр. Слава: Кондак Святого, І нині: Кондак Празника. Прокімен Апостол, Евангеліє і Причастен, Неділі і Святого.

VI.
СВЯТИЙ З ВСЕНОЧНИМ НА БУДНІ

Вечірня Вел.: Слава святій. Прийдіте поклонімся, пс. 103. Бл. муж. На Господи возв. 8 стихир Свят., Слава: Свят. І нині: Догмат по гласу Наславника. Вхід. 3 Чтенія. Рцім всі. Литія святого. Стиховна святого. На „Нині стп." Тропар свят. 2 р. Богородице Діво 1 р.

На Утрені Великій: По Бог Господь Тропар Свят. 2 рази Слава: І нині: Богор.. воскр. після гл. Троп. Сідальні 2 Свят.; Полиєлей, Величаніє, Сідален, полиєлей, Степенна празника. Єванг. і стихира Свят. На каноні Ірмоси Св. Катавасія рядова. По 3 п. Сідален. Свят. Сл. І нині: Богор. По 6 п. Кондак—Ікос Свят. На 9 п. „Честнійшую" (крім 20 і 30 І.) По 9 п. Світилен Свят. 2 рази Сл. І нині. Богор. На хвалитех стихири Свят. І нині: Богор. По Славословію вел. Тропар Свят. Сл. І нині: Богор. **воскр. —**

На Літургії: Тропар Святого, Сл. Кондак Свят. І нині: Богородичен. Прокімен. Причастен. Ап. Єв. Свят.

VII.
НЕДІЛЯ З БДІННИМ АБО ПРАЗНИКОМ БОГОРОДИЧНИМ

На Вечірни Великій: Слава Святій. „Прийдіте поклонімся" і **псалом 103.** Проче береться як повище, лише як Празн. Богор., то на Госп. возв.: Слава: І нині: Празн. По Іcполним: Литія, як Богородиці, то вся Празника, а як Святого, то перша стихира Храма, дальші святого, Сл. Свят. І нині: Богор. зо стихир воскресних по гл. Наславника. На стиховні стихири воскрвесні. Сл. І нині: Празн. Богородичного, а як Бдінний то Слава: Свят., І нині: Богор. воскр. з стиховни по гл. Наславника. По „Нині отпущаєши": Тропар Празн. 3 р. а як Бдінний: Богородице Діво 2 р. Тропар Свят. 1 р. По благословенню хлібів: Буди імя Госп. і пс. 33. Отпуст воскр. з поминанням Празника Богор. або святого дня.

Утреня: По Бог Господь: Тропар воскр. 2 р. Сл. І нині: Празн., а як Бдінний: Сл. Свят. І нині: Богор. воскр. по гл. Наславн. (як Празн. Богор. Прокімен, Ев. Празн. і по 50 псалмі стихира Празника. Святому беремо лише тоді Прокімен, Еванг. і стихиру, як його Храм.) Канон з Ірмосами воскр., катавасія рядо-ва. По 3 п Кондак—Ікос воскр. і Сід-лен Празн. По 6 п. Кондак—Ікос праз (Як Бдінний, то на каноні як під 1.) Н 9 п. „Честнійшую", Світилен воскр. Сл. нині: Празн. На хвалитех як під IV., ли ше Слава Празн. (Святому Слава: лиш тоді, як його храм,) а стихира ев. по У трені. Тропар один з двох воскресних.

Літургія: Тропар Воскр., Празн. аб Свят.; Кондак воскр., Сл. І нині: Конда Празн., як Свят., то Сл. Кондак Свят. нині: Богор. дібраний як під 1. Проч все неділі і Празн. чи Святого. Задо стойник Празн.

VIII.
ПРАЗНИК БОГОРОДИЧЕН НА БУДНІ

Усе, як під VI. лише по стихирах во Сл. І нині: Празн. на **Утрені:** Троп. Празн 2 р. Сл. І нині: той сам. На 9 п. Припі Празн. При кінці Тропар Празн.

Літургія: Тропар Празн. Сл. І нин Кондак Празн. Проче і Задостойни Празн.

IX.
ПРЕД — І ПОПРАЗД (ГОСПОД. АБО БОГОР.) В НЕДІЛЮ

Усе, як під 1, лише на Вечірні на Госп возв. воскр. 4, Празн. 3, Свят. 3, Слава Празн. І нині: Догмат гласа. Стиховн воскр. Слава Святому (як є), І нині Празн. По „Нині отпущаєши": Тропа воскр. Слава Святому, І нині: Празника

Утреня: На тропарах і Світильнах І ни ні: Празн. На Каноні по 3 п. Кондак—Іко Празн., Сл. Сідален Свят. І нині: Празн на хвалитех стихир воскр. 4, Празн. 4 2 їх припівами, Слава: стихира еванг. По славословію вел. Тропар воскр. один з двох. —

Літургія: В попразд. Господс. 3 анти фони Празн., так само Прийдіте покло німся. Тропар воскр. і Празн. Слава Кон дак воскр. І нині: Празн. Трисвятоє Про кімен, Ап. Аллилуя, Еванг. і Причастен лише недільні. Задостойник Празника.

X.
ВІДДАННЯ ПРАЗНИКА В НЕДІЛЮ

Служба святого рядового переноситься на інший день. Усе як під 1 тільки на

Вечірні: На Госп. возв. воскр. 4. Празн. 6, Сл. Празн. І нині: Доґмат гласа. На стиховні і на Тропарях: Слава: І нині: Празн. Так само на **Утрені:** На каноні по 3. п. Конд.—Ікос і Сідален Празн. На 9 п. Чеснійшую' світилен воск. Сл. І нині: Празн.. На хвалитех воскр. 4 Празн. 4 з 2 їх припівами. Сл. стихира єванг. По Славословію вел. Троп. воскр. —

Літурґія: Тропар як в Попразд. Прокімен, Аллилуя і Причастен неділі Празн. Апост. і Євангеліє, як Празн. Гос. подс., то лише Неділі як Богородичен то Неділі й Празн.

Церковний Устав на 1946 Рік

СІЧЕНЬ

4. Пятниця: Нині Царські Часи.

5. Предпразд. Різдва й Субота пер. Різдвом: Сл. Б.: Троп. Предпр., Сл. Ін. Конд. Предпр. Прокімен і прич. дня. Ап. з. 205, Єв. Лук. з. 72.

6. Нед. св. Отців, 27 п. Сош. і Навеч. Різдва. Піст. Гл. 3, Єв. утр. 6. **Веч.** Вел.: Блаж. муж, Гди возв. Стхр. 10: Отців 6 і Предпр. 4, Ст. Отців, Ін. Предпр., Чтенія 3, Троп. воскр., Сл. Отцям, Ін. Предпр. **Вел. Утр.:** Троп. воскр. 2 р. Сл. Отцям, Ін. Предпр. На Хвалитех Стхр. 6: Отцям 3 і Предпр. 3, Отцям, Ін. Пребл. **Сл. Б. Ів. Золотоустого,** Троп. воскр., Отцям і Предпр., Сл. Конд. Отцям, Ін. Конд. Предпр. Ап. з. 328, Єв. Мат. з. 1. **Слідує седмиця 29.**

7. Різдво Христове, Веч. Вел. звичайно правиться в навечерія. Все празника. Ап. з. 303; Єв. з. 5. **Повечеріє** велике з Всеночним. **Сл. Б. Вас. В.** Все празн. Єлици. Ап. з. 209, Єв. Мат. з. 3. **Загальниця до Навечерія Богоявлення, але час заказаний.**

8. Собор Пр. Богор. і св. Йосифа й попр. Різдва. Вечір. Гди возв., Стхр. празн. 3 і Обручника 5. Чтенія 3. Троп. Обручника, Сл. Ін. Празн. **Утреня:** Троп. празн. 2 р. Сл. Обручника, Ін. празн. **Сл. Б.: Ів. Зол.** Антиф. 2 перші празн.; 3-ий звич. з прип. празн. Троп. празн. і Обруч., Сл. Конд. Обруч,, Ін. Конд. Собора, Святий Боже, ап. з. 306, Єв. Мат. 4.

9. Первмч. Стефана, Попразд. Різдва. Троп. празн. і Стеф., Сл. Конд. Стеф., Ін. празн., Ап. з. 17, Єв. Мат. з. 87.

12. Суб. п. Різдві і Суб. п. Просвіщенням: Сл. Б. Ап. з. 288 і 284, Єв. Мат. з. 46 і 5.

13. Нед. п. Різдві св. Богоотець, 29 п. Сош. і віддання празн. Гл. 4, Єв. утр. 7. **Веч Вел.:** Блаж. муж, Гди возв. стхр. 10: воскр. 3, празн. 4, і Святих 3, Сл. Святих, Ін. празн. Троп. воскр. Сл. Святих, Ін. празн. **Утреня:** Троп. воскр. 2 р. Сл. Святим, Ін. празн. **Сл. Б.:** Троп. воскр., празн. і Святих, Сл. Конд. Святих, Ін. празн., ап. з. 200 і 257, Єв. Мат. з. 4, і Лук. з. 85. **Слідує седмиця 30.**

14. Новий Рік, Обр. ГНІХ. і св. Вас. Вел.: Стхр. 8: Обріз. 4 і Вас. 4, Сл. Вас., Ін. Обріз. Чтеній 3, Троп. Вас. 2 р. і Обр. 1 р. **Утреня:** Троп. Обріз. 2 р., Сл. Вас., Ін. Обріз. **Сл. Б. Вас. Вел.:** Троп. Обр. і Свят. Сл. Конд. Свят., Ін. Обр., Ап. з. 254 і 318, Єв. Лук. з. 6 і Мат. з. 11.

18. Навечерія Богоявлення, Піст. Царські часи. **Сл. Б. Вас.:** Ап. з. 143, Єв. з. 9.

19. Богоявлення Господнє, Повеч. Вел. з Всеночним, **Сл. Б. Ів. Золот.** Все празн. Єлици. Ап. з. 302, Єв. Мат. 6. По заамвон. молитві Водосвяття.

20. Нед. по Просв., 30 по Сош. і † Собор Ів. Хрестителя. Гл. 5, Єв. утр. 8. **Веч. Вел.:** Блаж. муж. Гди возв. стхр.: воскр. 3, празн. 4 і Хрест. 3, Сл. Хрест., Ін. догм. гл. 5. Троп. воскр., Сл. Хрест. Ін. Празн. **Утреннія:** Троп. воскр. 2 р. Сл. Хрест., Ін. Празн. **Сл. Б.:** Троп. воскр. Празн., і Хрест., Сл. Конд. Хрест. Ін. празн. Все проче нед. п. Просв. і Хрестителя, ап. з. 224, і 42, Єв. Мат. з. 8., і Ів. з. 3., Прич. празн. і Хрест. **Слідує седмиця 31.**

27. Нед. 31 по Сош.: Гл. 6, Єв. утр. 9. **Сл. Б.:** ап. з. 280, Єв. Лук. з. 93. **Слідує седмиця 32.**

ЛЮТЕНЬ

3. Нед. 32 п. Сош. Гл. 7, Єв. утр. 10. **Сл. Б.:** Ап. з. 285, Єв. з. 94. **Слідує седмиця 33.**

10. Нед. Митаря й Фарисея, Гл. 8, єв. утр. 11. (Початок Тріоди Постної) **Вел.**

Веч. Стихир 10: воскр. 7 і Мит. 3, Сл. Мит., Ін. Догмат гл. 8. Стиховна воскр., Сл. Мит., Ін. Богор. Троп. воскр., Сл. Ін. Богор. **Утреня:** Троп. воскр. 2 р., Сл. Ін. Богор. До Канона служба воскресна як звичайно, лиш по Пс. 50 Сл. Покаянія отверзи. Ін.: На Спасенія Стези, і по припіві Стихира Множества. Канон воск.р. Катавасія. На Хвалитех 4 стихири гл. і 4 Мит. Сл. Мит., Ін. Пребл. **Сл. Б.:** Троп. воскр., Сл. Конд. Мит., Ін. Богор. Прок. і Прич. воскр. Ап. з. 296, Єв. Лк. з. 89. **Загальниця до нед. Бл. Сина.**

12. Трьох Святителів: Всеночне. **Вел. Веч.** По благос. хлібів Троп. Свят. 2 р. і Богор. Діво 1 р. **Сл. Б.:** Ап. з. 335, Єв. Мат. з. 11.

15. Стрітення ГНІХ.: Всеночне. Все празн. На благосл. хлібів, Троп. Празн. 3 р. **Утр.:** На Бог Гдь Троп. Празн. 2 р., Сл. Ін. Троп. Празн. Все проче по порядку Празника. **Сл. Б.:** Припів до 3-го Антифона Молитвами Богородице, Спасе, спаси нас. Місто Прийдіте поклонімся, береться лиш в сам день Празника входноє. Ап. з. 316, Єв. Лук. з. 7.

17. Нед. Блудного Сина й Попразденство Стрітення: Гл. 1, Єв. утр. 1. **Веч. В.:** Стхр. 10: Воскр. 4, тріоди 3 і празн. 3, Сл. Тріод, Ін. догм. гласа, Троп. воскр. Сл. Ін. празн. **Утреня:** Троп. воскр. 2 р. Сл. Ін. празн. Псалом. На ріках вавилонських. По 50 пс. стхри покаянні. Сл. Покаянія отверзи ми . . . **Сл. Б.:** Троп. воскр. і празн. Сл. Конд. Тріод. Ін. празн. Проче гласа. Ап. з. 135, Єв. Лук. з. 79.

23. Субота Задушна: Вечір.: Єктенія за Упокой. На Гди воз.: Стихир 6: гласа 3 і Суб. Мясоп. 3, Сл. Суб., Ін. Догмат. Місто прок. дневного співається: Аллилуя. Стих. гл., Сл. Суб., Ін. Суб. При кінці Троп., Сл. Ін. Богор. За Упокой. **Утреня:** Місто Бог Гдь співається Аллилуя. Троп. За Упокой 2 р. Сл. Ін. Богор. Проче все до канона як в Парастасі. На Хвалитех стхр. 4. Сл. Ін. Тріод. Славос. мале і Стих. гл. Сл. Ін. Суб. Троп. Сл. Ін. Богор. Отпуст за Упокой. **Сл. Б.:** Все за усопших. Ап. і Єв. дня і за усопших.

21. Нед. Мясопустна: Гл. 2, Єв. утр. 2. **Веч. Вел.:** Стих 10: воскр. 6. Тріоди 4. Сл. Тріод., Ін. догм., Стиховні воскр. Сл. Тріоди, Ін. Богор., Троп. воскр., Сл. Ін. Богор. **Утреня:** Троп. воскр. 2 р. Сл. Ін. Богор., Стихири покаянні. Канон воскр. По 3 п. Сідал. Тріоди., По 6 п. Конд. Ікос Тріоди. По 9 п. Світил. воскр., Сл. Тріоди. Ін. Богор. Хвалите, стихири воскр. 4 і Тріоди 4. Сл. Тріоди., Ін. Пре благ. **Сл. Б.:** Троп. воскр., Сл. Конд. Тріо ди. Ін. Богор. Ап. з. 140, Єв. Мат. з. 10

БЕРЕЗЕНЬ

3. Нед. Сиропустна: Гл. 3, Єв. утр. 3 На **Веч. і Утрені:** Устав той сам що в Нед Мясопустну. **Сл. Б.:** Троп. воскр., Сл. І Конд. Тріоди Ап. з. 112, Єв. Мат. з. 17.

4. Понеділок: Початок Великого По сту.

В Середи й Пятниці Великого Пост Служба Божа Преждеосвящених Дарів Сорокоусти. Літургія Преждеосвящен них Дарів (на ній Вечірня з слідуючог дня). **УВАГА:** Сл. Б. Преждеосв. Дарів Убирається священик у всі ризи (фіо лєтні) при чім говорить лише слова Господу помолімся. Опісля бере чашу дискос з покровцем твердим, ложечку ручничок, та відправляє Літургію після нижче поданого взору. **Чин Літургі** Благословенно царство. Амінь і начал обичне. Псалом 103. В часі того Пс. чи тає священик Молитов Вечірні (Світил ничних). (Три початкові читає пооди ноко по кожнім з трох антифонів 18-о Катизми. Катиз. 18-а. З антиф. з Єкт. ма лими; і Молит. вечірними. На Госп. воз вах: Тріоди 6; Свят. із слідуючого дня 4; Свят. Ін. Богор. гл. Вхід з кадилом Світе тихий. Прок. Тріоди з Стих. 2 р Чтеніє: Битія. Другий Прок.: Тріоди Стихом. Священик бере в руки трійцю кадильницю, складає їх навхрест і обер нений до Престола голосить: „Премуд рость прости. Світ Христов просвіщає всіх." На ті послідні слова звертаєтьс священик лицем до людей. **Усі роблят 3 великі поклони.** Чтець зачинає відразу Притчей Чтеніє. Воньмім. Священик за микає царські двері й по скінченню Чте нія, обкадивши передну часть Престол зачинає: Даісправиться. Священик об каджує Престіл при кінці кожного сти ха, а на кожну сторону переходить тоді коли крилос зачинає співати: Воздіяніє В часі, коли священик співає стих, кля чить народ, і противно, коли співає на род, клячить священик і встає на Воз діяніє. По скінченню "Да ісправиться" священик отвирає царські двері — вс роблять три великі поклони й сейча зачинається Літургія по порядку після Служебника. Єктенії співає священик спеціяльним напівом. В часі співання "Нині сили" священик кадить, як звичайно на Літургії перед. Вел. Входом. По

обкадженню священик сам відмовляє Нині сили 3 рази, виймає з Кивота Дароносицю, кадить, бере її в руки й з шаєм на рамени робить: Вхід. По Вході священик ставить на ілитоні св. Дари, обкаджує, вбирає освяченого Агнця й частиці й опісля ховає Дароносицю. Без ніякої Молитви вливає священик вино й воду до чаші, покриває покровцем, опісля робить з усім народом 3 великі поклони й продовжає Літургію. Св. Причастіє відбувається під одним видом. По заамвонній Молитві: Буди імя Господне 3 р. Пс. 33. Благословеніє Господне нас вас і т. д. співає священик звичайним напівом.

9. † 1 і 2 Найд. Голови Ів. Хрестителя. Все після Уставу Полиєлея на будні. **Сл. Б.:** Ап. з. 176, Єв. Мат. з. 40.

10. Нед. 1. Посту. Память почитання Образів. Гл. 4 Єв. утр. 4. **Веч. Вел.:** Блаж. муж. Гди возв. стхр. воскр. 6 і Тріод. 4. Сл. Тріод., Ін. догм. Стхні. воскр. Сл. Тріод. Ін. Богор. Троп. воскр. Сл. Пречистому образу, Ін. Богор. **Утреня:** Бог Гдь, Троп. воскр. 2 р., Обр., Ін. Богор. Сідальні і проч. воскр. По Пс. 50. стхри покаянні. По 3. п. Сідальні Тріод. По 6 п. Конд. і Ікос Тріод. По 9 п. Світил. воскр. Сл. Тріод. Ін. Тріод. Хвалите стхр. воскр., 5 і Тріод. 4. Сл. Тріод., Ін. Преблагослов. По Отпусті Сл. Ін. стихира еванг. **Сл. Б. св. Вас. Вел.:** Троп. воскр. Тріод. Сл. Конд. Тріод. Ін. Богор. Ап. з. 329, Єв. Ів. з. 5. За Достойно: О Тебі радується.

17. Нед. 2 Посту: Гл. 5, Єв. утр. 5. **Сл. Б. Вас. В.:** Троп. воскр., Сл. Конд. Тріоди, Ін. Богор. Ап. з. 304, Єв. Мар. з. 7.

24. Нед. 3 Посту, Хрестопоклінна: Гл. 6, Єв. утр. 6. **Веч. Вел.** Блаж. муж. Гди возв. 10 стих. воскр. 6, Тріод. 4. Сл. Тріод., Ін. Богор. Стиховні гл., Сл. Ін. Тріоди. Троп. воскр., Сл. Спаси Господи, Ін. Богор. По отпусті винесення Чесного Хреста з захристії на престіл. Відбувається воно так: Сейчас по отпусті Вечірні священик іде до захристії, де вже наперед приготовив Чесний Хрест, убравши його в васильки й обвив зо споду воздухом, а між васильки і Хрест встромивши Дискос. Відтак, одітий в епітрахиль і фелон, покадить Хрест і зачинає начало обичне. По Яко твоє єсть царство, бере Хрест у руки й прикладаючи його до чола васильками, виносить на престіл і кладе його на місце євангелія, а хор підчас того співає Троп. Спаси Господи, Сл. Ін. Вознесийся. **Утреня:** Бог Гдь: Троп. воскр. 2 р., Сл. Кресту, Ін. Богор. В часі Славословія великого священик убраний в усі ризи фіолєтні, покадить на престолі Хрест, бере його в руки й обійшовши престіл навколо, стає перед царськими вратами. Коли скінчиться Славословіє й Трисвятоє, священик возглашає: Премудрость прости! і заносить хрест на тетрапод, а положивши його там кадить з 4 сторін. Хор в тім часі співає Спаси Господи, а по відспіванню 3 поклони співаючи Кресту Твоєму. Подібно по кожнім богослуженню в церкві, аж до пятниці співається перед Чесним Хрестом 3 р. Кресту Твоєму з поклонами. В пятницю по богослуженню заносить священик хрест до захристії. **Сл. Б. Вас. Вел.:** Троп. воскр. і Кресту, Сл. Ін. Конд. Кресту, Місто Святий Боже береться Кресту Твоєму. Прок. і Прич. Кресту. Ап. з. 311, Єв. Мар. з. 37.

31. Нед. 4 Посту: Гл. 7, Єв. утр. 7. **Сл. Б. Вас. Вел.** Ап. з. 314, Єв. Мар. з. 40.

КВІТЕНЬ

3. Середа вечером: Утреня з Поклонами.

7. Нед. 5 Посту й Благовіщення Пр. Д. Марії: Гл. 8, Єв. утр. 8. **Вел. Веч.:** Гди возв. стхр. Октоїха 6, і празн. 4., Сл. празн. Ін. Богор., Чтеній 5. **Утреня:** Бог Гдь: Троп. воскр. 2 р., Сл. Ін. празн. **Сл. Б. Вас. Вел.:** Троп. воскр. і празн., Сл. Ін. конд. празн. Все проче неділі й празн. Ап. з. 321 і 306, Єв. Мар. з. 47 і Лук. з. 3.

8. Віддання Благовіщення. В нед. вечером: **Вечір:** Гди возв. стхр. 10: Тріод. 3, празн. 4, і Арханг. 3. Сл. Ін. празн. Все проче після уставу постного.

14. Нед. Квітна: Всеночне. Вся воскресна служба опускається. **Вел. Вечірня:** Блаж. муж. Гди возвах 10 стхр. Чтенія 3. Литія. На благословення хліба Тропар Общеє воскресеніє 2 р., і Спогребшеся 1 р. **Утреня:** Полиєлей і Величанія. Ангельський Собор опускається. По Пс. 50 благословення лози, яку роздається на каноні підчас мировання. **Сл. Б. Ів. Золот.:** Антиф. Квітної Неділі. Ап. з. 246, Єв. Ів. з. 41.

18. Великий Четвер: Сл. Б. Вас. Вел. з Веч.: 10 стихир. Чтенія 3, Ап. з. 149, Єв. Мат. з. 107. Місто Іже Херувими співається Вечери твоєя Тайни. Місто Достойно співається Ірмос Странствія. Нині вечером правиться Страсти.

19. Велика Пятниця: Царські Часи. По вечірні винесення Плащаниці до Божого Гробу. Винесення відбувається так: В часі співання послідної стихири на Стиховні, священик, одітий в усі ризи (фіолєтні), виходить перед престіл з Плащаницею, і віддає її 4-ом парохіянам. Відтак виймає Святі Тайни, обкаджує їх, бере в руки й серед співу "Єгда от древа" робить 3 рази обхід навколо церкви. Повернувши до церкви, кладе Найсв. Тайни на приготованім місці над Божим Гробом, обкаджує їх, а плащаницю уміщує в Божім Гробі, головою до своєї лівої руки й кадить її з 4-ох сторін. По Нині отпущаєши і по Отче наш, співається 3 р. Благообразний Йосиф з поклонами. Відтак цілує плащаницю, а по нім вірні. Отпуст Великої Суботи. **Вечером Єрусалимська Утреня при Божім Гробі.** Коли парох має більше церков, то лиш в одній є Вечірня, а в прочих саме виставлення плащаниці в слідуючий спосіб: Благословен Бог наш. Прийдіте поклонімся 3 р. і сейчас Похід з Плащаницею серед співання Єгда от древа. По Поході: Отпуст малий. Благообразний Йосиф 3 р. з поклонами і цілованням плащаниці. Від нині до Неділі Пасхи не вноситься мерців до церкви.

20. Велика Субота: Сл. Б. св. Вас. Вел. з Вечір.: Ап. з. 91, Єв. Мат. з. 115 і 116. Замість Алл. співається Воскресни Боже, суди земли, підчас того священик зміняє ризи фіолєтні на світлі.

21. Великдень: Вечером, або дуже рано правиться в фіолєтних ризах перед Б. Гробом Містополуношниця. По ній плащаницю заноситься на вівтар, або де є місце, над горним сідалищем, щоби було видно і там остає аж до Вознесення. Священик перебирається в світлі ризи, бере Найсв. Тайни, а люди образ, або статую Воскресення і Євангеліє і робить обхід довкола церкви й дзвонить. Заносить Найсв. Тайни до церкви і з хрестом виходить перед двері церкви, де зачинається Утреня воскресна. На каноні єктенія по кожній пісні кадиться на початку канона й на Ангел вопіяше. **Сл. Б. Ів. Золот.:** Євангеліє поділене на 12 частей, читається з перестанками, підчас яких дзвониться в усі дзвони. **Вечірня** в усіх ризах, так само в понеділок і вівторок, і на **Утрені** цілий тиждень. Нині на веч. Єв. Ів. з. 65. На: Да воскресне Бог, цілування хреста й мировання. Отпуст з хрестом цілий тиждень, а далі до Вознесення лише в неділі, Празн., Пер половення й віддання Пасхи. **Цей ти день загальниця.** Царські врата цілий тиждень отворені. **Похорон править цілий тиждень в** ризах **світлих, то са для старших і дітей.** — Час заказани По. Сл. Б., або по Утр. благословен брашен. **Через цілий Світлий Тижде не можна правити заупокійної Служб Божої.**

22. Світлий Понеділок: Сл. Б.: Тро Христос воскресе 3 р. Сл. Ін. Пасхи. А з. 2. Єв. Ів. з. 2.

23. Світлий Вівторок: Сл. Б.: Ап. з. Єв. Лук. з. 113.

28. Нед. Томина: Веч. Вел.: Блаж. му Гди возв. стхр. 10. Літія, Стиховн Празн., На благослов. Троп. Празн. 3 **Утреня:** Бог Гдь Троп. Том. 2 р. Сл. Ін. р. **Сл. Б.:** Троп. Том. Сл. Конд. Нед. І Празн. Ап. з. 14. Єв. Ів. з. 65. По отпус роздавання вірним артоса.

ТРАВЕНЬ

5. Нед. Мирон. і Вмч. Георгія: Гл. Єв. утр. 3. Всеночне. **Вел. Веч.:** Блаж муж. Гди возвах: стихир 10: нед. Миро 6 і Вмч. 4, Сл. Мирон. Ін. Догм. Чтеній 3 на Литії стихири і Сл. Вмч. Ін. Миро На стиховні одна стихира гл. 2, і Пасх Сл. Вмч. Ін. Мирон. На благосл. хліб Троп. Богород. Діво 2 р. і Вмч. 1 р. **У треня:** Бог Гдь троп. воскр. 1 р. і Благо обр., Йосиф 1 р. Сл. Вмч. Ін. Мирон. П 3 п. Конд. Ікос і Сідал. Вмч. Ін. Мирон по 6. Конд. Ікос Мирон. по 9. Світил Пасхи, Сл. Вмч. Ін. Мирон. На хвалите стихири воскр. 4 і Вмч. 4, Сл. Мирон. І Преблагословенна. **Сл. Б.:** Троп. воскр і Вмч., Сл. Конд. Вмч. Ін. Мирон., Ап. з 16 і 29, Єв. Мар. з. 69 і Ів. з. 52.

12. Нед. Розслаб.: Гл. 3, утр. 4. **Сл. Б.** Ап. з. 23, Єв. Ів. з. 14.

15. Середа Переполовення: Це Празник Господський, восьмодневний, служба якого береться сама в середу й в середу слідуючу на віддання; в прочі дн та в неділю Самарянки лучиться з іншими службами. **Сл. Б.:** Троп. Сл. Ін. Конд. Переп. Ап. з. 34. Єв. Ів. з. 26. Отпус Пасхи з хрестом.

19. Нед. Самарянки, Попр. Переполовення та † Ап. і Єв. Івана Богослова: Гл. 4, Єв. утр. 7. Устав подібний що в нед. Мирон. 5 травня. Переполовення опускається. **Сл. Б.:** Ап. з. 28 і 68, Єв. Ів. з. 12 і 61.

22. Віддання Преполовення й † Пере-сення мощів св. Николая.

26. Нед. Сліпородженого: Гл. 5, Єв. тр. 8. **Вел. Веч.:** Блаж. муж. На Гди зв. 10 стихир. На стиховні 1 стихира ліпор. і Стих. Пасхи з утрені Пасхи. роп. воскр., Сл. Ін.: Богор. **Утреня:** Сі-алні Сліпородж. Ангел. Собор і все роче воскр. **Сл. Б.:** Троп. воскр., Сл. онд. Сліпородж. Ін. Конд. Пасхи. Ап. з. 3, Єв. Ів. з. 34.

29. Віддання Пасхи: Сл. Б.: Троп. вос-р. Гл. 5. Сл. Конд. Сліп. Ін. Пасхи. Ап. з. 1, Єв. Ів. з. 43. Отпуст Пасхи з хрестом. -Нині здіймається з престола Плаща-ицю і ховається в захристії.

30. Вознесення Господне: Всеночне. **еч.:** Блаж. муж не співається. **Утр.:** По-иелей і величанія. Єв. Мар. з. 71. **Сл. Б.:** нтиф. осібні. Ап. з. 1, Єв. Лук. з. 114. істо Достойно Ірмос Празника.

ЧЕРВЕНЬ

2. Нед. Святих Отців Нікейського Со-ору і Попразд. Вознесення: Гл. 6, Єв. тр. 10. **Вел. Веч.:** Блаж. муж. Гди воз-вах: воскр. 3; Отців 4; Сл. Отців; Ін. Догмат. 3 Чтенія. Стиховна воскр.; Сл. Отців; Ін. Вознес. Троп. воскр.; Сл. Отців; Ін. Возн. **Утреня:** Троп. 2 р. Сл. Отців; Ін. Вознес. Сідал. воскр. Ангел Собор. Іпакой гл. 6, Степенна; воскр. гл. 6. Прок. Єв. 10-е. По 3-ій п. Конд.-Ікос Возн. Сідал.: Отців. Сл. Отців. Ін. Вознесення. По 6-ій п.: Конд-Ікос: Отців. Честнійшую. По свят Гдь Бог наш. Світил. воскр. 10-ий; Сл. Отців; Ін. Возн. Стихири хвалитні: воскр. 4; Отців 4; Сл. Отців; Ін. Преблагословенна. По славословію великім Воскрес із гроба. По Отпусті великім: Сл. Ін. Стихира Єв. 10-а. **Сл. Б.:** Антифони 2 Празн. 3-ий звич. з прип. Возн. Троп. воскр., Вознес., Отців; Сл. Конд. Отців; Ін. Конд. Возн. Прок. Алл. і Прич. Нед. Отців. Задостойник: Возн. Ап. з. 44, Єв. Ів. з. 56.

8. Субота Задушна: Заупокійні богослуження. **Сл. Б.:** Ап. і Єв. дня і за усопших.

9. Сошествіє Св. Духа: Всеночне. **Вел. Веч.:** На кожнім богослуженню через цілий тиждень співається Царю Небесний

з колінопреклоненням. **Утреня:** Єв. Ів. з. 65. Воскресеніє Христове опускається. **Сл. Б.:** По Благословенно Царство співається Царю Небесний з колінопреклоненням. Антифони осібні. Ап. з. 3, Єв. Ів. з. 27. По Отпусті сейчас співається Веч. з. колінопреклонними молитвами. **Загальниця через цілий тиждень.**

10. Пресвятої Тройці: Сл. Б.: Антиф. 2 перші вчерашні, 3-ий звич. з припівом Спаси ни Утішителю благий. Ап. з. 229 і 197, Єв. Мат. з. 75 і 116.

16. Нед. Всіх Святих: Гл. 8, Єв. утр. 1. **Сл. Б.: Ап.** з. 330, Єв. Мат. з. 38.

17. Початок Петрівки, що треває до 11 липня включно.

20. Пресвятої Евхаристії: Служба ця береться в слідуючу неділю. Попразденство зачинається від нині.

23. Нед. 2 по Сош. і Празник Пр. Евхаристії: Недільна служба опускається, а береться лиш служба Пресв. Евхаристії. **Сл. Б.:** Антифони всі три Празника. Троп., Сл. Ін. Конд. Празн. Місто Достойно Ірмос Празн. Ап. з. 149, Єв. Ів. з. 23. По заамвонній молитві торжественний Обхід з Найсв. Тайнами. Підчас него читаються при 4 приготовлених Престолах Євангелія.

28. Пресвятого Серця Христового; Сострадання Пресв. Богородиці: Якщо службу Серця Христового береться нині, тоді Сострадання Пр. Богор. береться завтра, в суботу, а якщо ні, тоді нині треба брати Сострадання. **Случай Служби Серця Христового нині, в Пятницю:** Всеночне. Все празника. Служба ця знаходиться в новіших виданнях Вечірні й Утрені. **Вел. Веч.:** Блаж. муж. На Гди воз.: 8 стихир, три Чтенія. Стихири літійні; Стиховна; на благос. хлібів троп. празн. 3 р. **Утреня:** Полиєлей і величання. Єв. Ів. з. 36. По Помилуй мя, Боже: стихира Возлюбл. Ісусе. **Сл. Б.:** Осібні антифони і входноє празника. Ап. з. 306 від Святий і священ аж до слів — может і іскушаємим помощи (той сам, що й на Благовіщення). Єв. Ів. з. 9 і 10 (з нед. перед Воздвиж. Ч. Хреста). Місто Достойно: Ірмос Празн.

30. Нед. 3 по Сош. і Празник Пр. Серця Христового: Гл. 2, Єв. утр. 3. Всеночне. Недільна служба опускається, а береться все Празн.

ЛИПЕНЬ

7. Нед. 4. по Сош. і Різдво св. Івана Хрестителя: Гл. 3, Єв. утр. 4. Гляди Уст Бдінного в Неділю. **Сл. Б.:** Ап. з. 93 і 11 Єв. Мат. з. 25 і Лук. з. 1. (з переступк ми).

12. Верховних Апостолів Петра й Па ла: Всеночне. **Утреня:** Єв. Ів. з. 67, **Сл.** Ап. з. 193 і Єв. Мат. з. 67.

14. Нед. 5. по Сош. Гл. 4, Єв. утр. **Сл. Б.:** Ап. з. 103 і Єв. Мат. з. 28.

21. Нед. 6 по Сош. Гл. 5, Єв. утр. **Сл. Б.:** Ап. з. 110, Єв. Мат. з. 29.

27. Служба † Володимира Вел. кн. У раїни з 28 переноситься на нині. Гляд Устав Полиєлейного на Будні.

28. Нед. 7 по Сош. і Отців перших Собор. Гл. 6, Єв. утр. 7. **Веч. Вел.:** П дібно як в уставі Полиєй. в неділю. **Утр ня:** Подібно як в уставі Полиєл. в нед лю. Хвалите стхр. воскр. 4 і Отців 4. С Отців. Ін. Пребл. Сл. Ін. стихира Єван **Сл. Б.:** Троп. воскр., Отців і Конд. во кр., Сл. Отців, Ін. Богор. Все проче не і Отців. Ап. з. 116 і 334, Єв. Мат. з. 33 Ів. з. 56.

СЕРПЕНЬ

2. Пророка Ілії: Служба його берет ся в неділю, 4-го серпня, — а де хра там береться нині, і все Празника.

4. Нед. 8 по Сош. і Прор. Ілії: Гл. 7, Є утр. 8. Всеночне. **Вел. Вечірня:** Блаж муж. Гди возв.: стих. 10: воскр. 4 Прор. 6, Сл. Прор. Ін. Догмат. Чтеній Литія. Стихов. воскр. Сл. Прор. Ін. Бо гор. На благосл. хлібів Богор. Діво 2 і Тр. Прор. 1 р. **Утреня:** На Бог Гдь Троп воскр. 2 р., Сл. Прор. Ін. Богор. Сідалн воскр. Полиєлей і величанія Пророка бе Сл. Ін. Ангельський Собор Єкт. мала Іпак. гл. Оба Сідал. Прор., Сл. Сідал. по лиєлейний Прор. Ін. Богор. Степенн Прок. і Єв. воскр. 6-е. Канон воскр. Прор. Катавасія Отверзу. По 3 п. Конд Ікос і Сідален Прор.; по 6. Конд.-Іко воскр.; по 9. Свят. Гдь Бог 3 р. і Світил воскр. Сл. Прор. Ін. Богор. воскр. Сві тилна. На Хвалитех стихири воскр. 4 Прор. 4, Сл. стихра Єв. Ін. Пребл. **Сл. Б.** Троп. воскр. Прор. Ін. Богор. Прок Прич. і Алл. воскр. і Прор. Ап. з. 124 57, Єв. Мат. з. 58 і Лук. з. 14.

11. Нед. 9. по Сош. Гл. 8, Єв. утр. 9 **Сл. Б.:** Ап. з. 128, Єв. Мат. з. 59.

14. Проісходженіє Чесного Хреста Муч. Макавеїв: Від нині начинаєтьс **Спасівка, піст,** що треває до 27 серпня навеч. Успення включно. **Веч. повсед.**

о отпусті винесення Чесного Хреста одібно, як в Суботу Хрестопоклінну. **треня:** По Славословію великім відбувається занесення Чесного Хреста з веикого престола на тетрапод подібно, к це було в нед. хрестопокліну. По відіванню 3 р. Кресту Твоєму з поклона- и, коли люди цілують святий Хрест, ор співає стихири: Прийдіте вірнії. **Сл. .:** Тр. Креста і Мч., Сл. Конд. Мч. Ін. гр. Ап. з. 165 і 330, Єв. Мат. з. 86 і 38. о заамвонній молитві водосвяття мале а память хрещення України, і благословення зілля: Начало обичне, Трисвяе. — По Прийдіте поклонімся 3 р., Пс. 42. Бог Гдь, на гл. 4. Тр.: Ко Богородиці; Сл. Ін. Не умолчим. Пс. 50. Стих. освячення: Яже радость ітд. Стих. саогласні. Трисвяте. Прок. Ап. з. 306, Єв. з. з. 13. Єктенія: Молитва: Боже Велиий і Вишній ітд. Благословення зілля ісля Требника.

18. Нед. 10 по Сош. Гл. 1, Єв. утр. 10. **л. Б.:** Ап. з. 131, Єв. Мат. з. 72.

19. Преображення Господне. Всеноче. **Утреня:** Єв. Лук. з. 45. **Сл. Б.:** Антиф. кремі. Ап. з. 65, Єв. Мат. з. 70. Ірмос разника місто достойно. По заамвонній олитві свячення овочів.

22. † Ап. Матія і Попразденство: Все ісля уставу Полиєлейного на Будні в опразденстві.

25. Нед. 11 по Сош. і Попразд. Преображення: Гл. 2, Єв. утр. 11. Все після уставу Попразд. Господ. в Неділю. **Сл. Б.:** перші антифони Преобр., 3-ий звич. з рипівом Преобр. Троп. воскр. і Преобр., л. Конд. воскр., Ін. Конд. Преобр. Прок., лл. лише нед. Ап. з. 141, Єв. Мат. з. 77.

28. Успення Пресв. Богородиці: Всеночне. **Утреня:** Єв. Лук. з. 4. **Сл. Б.:** Ап. . 240, Єв. Лук. з. 54. По Отпусті свяченя зілля.

ВЕРЕСЕНЬ

1. Нед. 12 по Сош. і Попразд. Успення: ляди устав Попразд. Богор. в Нед. Гл. , Єв. утр. 1. **Сл. Б.:** Ап. з. 158, Єв. Мат. . 79.

5. Віддання Успення: Все празника. **Сл. .:** Ап. з. 240, Єв. Лук. з. 54.

8. Нед. 13 по Сош. Гл. 4, Єв. утр. 2. **Сл. .:** Ап. з. 166, Єв. Мат. з. 87.

11. Усікновення Чес. Голови Івана Хрестителя: Празник цей переноситься з сеночним на слід. нед. 15 вересня, **але іст заховується нині.**

13. † Положення Ризи Пресв. Богородиці: Устав Полиєлея на Будні. **Сл. Б.:** Ап. з. 320, Єв. Лук. з. 54.

14. † Препод. Симеона, Собор Пресв. Богор. і початок Церковного Року (Індикта). Гляди устав Полиєлея на Будні.

15. Нед. 14 по Сош. і Усікновення Ч. Гол. Ів. Хрестителя: Гл. 5, Єв. утр. 3. Всеночне. Все після уставу Бдінного в Неділю. **Сл. Б.:** Ап. з. 170 і 33, Єв. Мат. з. 89 і Мар. з. 24.

21. Різдво Пресв. Богородиці: Всеночне. Все Празника. **Сл. Б.:** Ап. з. 240, Єв. Лук. з. 54.

21. Служба Суботи перед Воздвиженням переноситься на 20 вересня. **Сл. Б.:** Тр. і Конд. Предпразд. Прок. Алл. і Прич. Суб. Ап. з. 126, Єв. Мат. з. 39.

22. Нед. 15 по Сош., перед Воздвиженням і Попразд. Різдва: Гл. 6, Єв. утр. 4. **Вел. Веч.:** Блаж. муж. Стихири воскр. 4. Різдв. 3 і Свят. 3, Сл. Різдва, Ін. Догмат воскр. Стхвні воскр. При кінці Троп. воскр., Сл. Свят. Ін. Різдва. **Утреня:** Троп. воскр. 2. Сл. Свят. Ін. Різдва. Катизми з малими Єктеніями: Сідалні воскр. з Богор. Непорочні. Ангел Собор. Єкт. мала. Іпак. гл. Прок. Єв. 5. Канони: воскр. і Різдва. По 3 п. Конд. Ікос: Празн., Конд. Свят., Сл. Сідален. Свят., Ін. Празн. По 6-ій Конд. Ікос воскр. На 9-ій п. Чеснійшую. По 9-ій: Свят Господь Бог наш 3 р. Світилен: воскр. 4. Сл. Свят. Ін. Празн. Стихири хвалитні: воскр. 4; Празн. 4; Сл. Стихива Євангел. Ін. Преблагословенна. По Славословію великім: Воскрес із гроба. **Сл. Б.:** Троп. воскр. і Празн., Сл. Конд. воскр. Ін. Празн. Прок. і Алл. нед. пер. Воздв. і Празн. Задост. Празн. Ап. з. 215 і 176, Єв. Ів. з. 9 і Мат. з. 92.

27. Воздвиження Чесного Хреста: Всеночне. Перед Вечірнею з всеночним виноситься Чесний Хрест із Захристії на головний престіл подібно, як в нед. Хрестопоклінну, а на Утрені підчас Славословія переноситься його на тетрапод, де по Трисвятім відбуваються поклонення, при співанню єктенії: Помилуй нас Боже, а на кожний її член хор співає 24 р. Господи Помилуй. **Сл. Б.:** Ап. з. 125, Єв. Ів. з. 60. **Нині заховуемо піст.**

28. Субота по Воздвиж.: Сл. Б.: Троп. і Конд. Празн. ап. з. 125, Єв. з. 30.

29. Нед. 16 по Сош., Нед. по Воздвиж. і Попразд. Воздвиження: Гл. 7, Єв. утр. 5. **Вел. Веч.:** Блаж. муж Стихири воскр. 4. Воздв. 3 і Свят. 3. Сл. Свят. Ін. Догмат.

Стиховна воскр., Сл. Свят. Ін. Воздв. При кінці Троп. воскр., Сл. Свят. Ін. Воздв. **Утреня:** Троп. воскр. 2. Сл. Свят. Ін. Воздв. Дві рядові Катизми з малими Єктеніями: Сідалні воскр. з Богор. Непорочні. Ангельський Собор. Єкт. мала. Іпакой гл. Прокімен. Єв. 6; стихира по нім: воскр. Канони: воскр. і Воздв. Катав. Крест начертав. По 3-ій п.: Конд.-Ікос: Празн. Конд. Свят., Сл. Сідален. Свят. Ін. Празн. По 6-ій Конд.-Ікос: воскр. На 9-ій п. Честнійшую. По 9. Свят Господь Бог наш 3 р. Світилен воскр. Сл. Свят. Ін. Празн. Стихири хвалитні: воскр. 4; Празн. 4; Сл. Стихира Єванг. Ін. Преблагословенна. **Сл. Б.:** Два перші антифони Празн. 3-ий звич. з припівом: Празн. Троп. воскр. і Празн. Сл. Конд. воскр. Ін. Празн. Прок. і Алл. гл. й Празн. Задостойник Празн. Ап. з. 203 і 181, Єв. Мар. з. 37 і Мат. з. 105. Причастен: Хвалите і Воздв.

ЖОВТЕНЬ

6. Нед. 17 по Сош. і Ап. і Єванг. Івана Богослова: Всеночне. Гл. 8. Єв. утр. 6. **Вел. Веч.:** Блаж. муж. Господи возвах: стих. 10: воскр. 4 і Богосл. 6, Сл. Богосл. Ін. Догмат. Чтеній 3. Литія. Стиховна воскр. Сл. Богосл. Ін. Богор. На благословенню хлібів Богор. Діво 2 р. і Троп. Богосл. 1. **Утреня:** Бог Господь: Троп. воскр., 2 р. Сл. Богосл. Богор. Сідални воскр. Полиєлей і величанія Богосл. без Сл. Ін. Ангельський Собор. Єкт. мала і Іпакой гл. Оба Сідални Богосл. Сл. Сідален полиєлейний Богосл. Ін. Богор. Степенна гл. Прок. і Єв. воскр. 7-е. Канон воскр. і Богосл. Катавасія: Отверзу. По 3-ій п. Конд. Ікос. і Сідален Богосл. по 6-ій Конд.-Ікос воскр., по 9-ій Свят Господь Бог 3 р., і Світилен воскр. 7-ий, Сл. Богосл. Ін. Богор. воскр. Світлина. На Хвалитех стихири воскр. 4 і Богосл. 4. Сл. стихира Єв., Ін. Преблагословенна. **Сл. Б.:** Троп. воскр., Богосл. і Конд. воскр. Сл. Конд. Богосл. Ін. Богор. по гл. Конд. Прок., Прич. і Алл. воскр. і Богосл. Ап. з. 182 і 73, Єв. Мат. з. 62 і Ів. з. 61.

9. Ап. і Єванг. Івана Богослова: Служба ця разом з всеночним переноситься на попередну неділю.

13. Нед. 18 по Сош. і Покров Пресв. Богородиці: Всеночне. Гл. 1. Єв. утр. 7. **Вел. Веч.** Блаж. муж. Стихир воскр. 4 і Покрова 6, Сл. Ін. Покрова. Чтеній 3. Литія. Стиховна воскр., Сл. Ін. Покрова. На Благословення хлібів Тропар Покрова... р. **Утреня:** Троп. воскр. р. Сл. Ін. Покр... ва. Сідални воскр. зо своїми Богор... Полиєлей, величанія і Ангельський С... бор. По Іпакой оба сідални Покро... Степенна гл. Прок. Покрова і Єв. Лук. 4. Воскресеніє Христово і стихира П... крова. Канон воскр., Катавасіл: Отверз... По 3-ій п. Конд. і Ікос воскр., і Сідал... Покрова; по 6-ій Конд. і Ікос Покро... Чеснійшую. Світилен воскр. Сл. Ін. П... крова. На хвалитех стихири воскр. 4 Покрова 4, Сл. стихира Єв. 6, Ін. Пребл... гословенна. **Сл. Б.:** На Прійдіте покл... німся можна брати припів: Спаси н... Сине Божій, молитвами Богороди... поющія ти, аллилуя. Троп. воскр. і П... крова, Сл. Конд. воскр., Ін. Конд. Покр... ва. Прок. Алл. і Прич. воскр. і Покро... Ап. з. 184 і 320, Єв. Лук. з. 17 і 54.

14. Покров Пресв. Богородиці: Слу... ба ця з всеночним переноситься на п... передну неділю, 13-го жовтня. Коли ... де є храм Покрова, тоді там нині тр... ба брати службу Покрови.

20. Нед. 19 по Сош.: Гл. 2. Єв. утр. ... **Сл. Б.:** Ап. з. 194, Єв. Лук. з. 26.

27. Нед. 20 по Сош., Отців 7 Собор... Празник Христа Царя: Воскресна Слу... ба опускається. Всеночне. На утр. Єв. 9 з переступками. **Сл. Б.:** Ап. з. 250 і 2... від слів: Благодаряще Бога — до: а... ли небесная. Єв. Ів. з. 59 (ст. 33-37) в... слів: Вийде Пилат — до: послушаєт гл... са моєго. **Веч.:** Вход., Прокімен: Кто Б... велій. Рцім всі. Отпуст великий.

ЛИСТОПАД

3. Нед. 21 по. Сош. Гл. 4. Єв. утр. 10 С... **Б.:** Ап. з. 203, Єв. Лук. з. 35.

8. Вмч. Димитрія: Всеноч. Єв. утр. Ма... 36. **Сл. Б.:** Ап. з. 292, Єв. Ів. з. 52.

10. Нед. 22 по Сош. Гл. 5, Єв. утр. 1... **Сл. Б.:** Ап. з. 215, Єв. Лук. з. 83.

17. Нд. 23 по Сош.: Гл. 6, Єв. утр. ... **Сл. Б.:** Ап. з. 220, Єв. Лук. з. 38.

21. Архистратига Михаїла: Всеночн... Єв. утр. Мат. 52. **Сл. Б.:** Ап. з. 305, Є... Лук. з. 51.

24. Нед. 24 по Сош. і Св. Священмч. Йо... сафата: Гл. 7, Єв. утр. 2. Всеночне. Уста... той сам, що 6 жовттня, Ів. Богослова, ... неділю, лиш: **Сл. Б.:** Троп. воскр., Йо... саф. і Конд. воскр. Сл. Конд. Йосаф. І... Заступнице Християн. Ап. з. 221 і 31... Єв. Лук. з. 39 і Ів. з. 36.

25. Свщм. Йосафата: Празн. цей разо...

всеночним переноситься на неділю 24-р. Лиш там де храм, празник не переноситься на неділю і все береться празни-, а на утрені Єв. Ів. з. 35.

28. Початок Пилипівки. Піст до Різдва ристового.

ГРУДЕНЬ

1. Нед. 25 по Сош.: Гл. 8, Єв. утр. 3. **л. Б.:** Ап. з. 224, Єв. Лук. з. 53.

4. Введення в Храм Пресв. Богороди-: Всеночне. **Утрення:** Єв. Лук. 4. **Сл. Б.:** п. з. 320, Єв. Лук. з. 54.

8. Нед. 26 по Сош.: Гл. 1, Єв. утр. 4. **л. Б.:** Ап. з. 229, Єв. Лук. з. 66. **Слідує едмиця 27.**

15. Нед. 27 по Сош.: Гл. 2, Єв. утр. 5. **л. Б.:** Ап. з. 233, Єв. Лук. з. 71. **Слідує едмиця 28.**

19. Св. Николая Чудотворця: Всеночне. Єв. утр. Ів. з. 36. **Сл. Б.:** Ап. з. 335, Єв. Лук. з. 24.

22. Нед. 29 по Сош. і Непор. Зачаття Пресв. Богор.: Гл. 3, Єв. утр. 6. Гляди Устав Празн. Богород. в неділю. **Сл. Б.:** Ап. з. 250 (з 28-ої нед.) і 320, Єв. Лук. з. 85 (3 29-ої нед.) і Лук. з. 3. **Слідує седмиця 29.**

29. Нед. Праотців і віддання Непор. Зачаття, Гл. 4, Єв. утр. 7. **Вел. Веч.:** Блаж. муж. Гди возв. стхр.: воскр. 3, Зачаття 3 і Праот. 4, Сл. Праот., Ін. Богор. гл. Прикінці Троп. воскр., Сл. Праот., Ін. Празн. **Утреня:** Троп. воскр. 2 р. Сл. Праот., Ін. Празн. На хвалитех стхр. 8, воскр. 4, Праот. 4, Сл. Праот. Ін. Пребла. **Сл. Б.:** Троп. воскр., Зачаттю й Праот.. Ін. Зачаттю. Прок. Алл. Празн. і Праот. Ап. з. 320 і 257, Єв. Лук. з. 3 і 76.

ЖИТТЯ РОСЛИН

Рослина працює неначе невольник для оловіка. Вона збирає запаси поживи, а юдина зїдає і творить своє діло, силу, ощо.

Без рослин мусів би чоловік помирати. Тому дбаймо передовсім про добро рослин. Пізнаймо їх життя, і не допусім, щоби вони загибали, а певно не поалуємо.

Рослини мають ріжні забаганки так, як люде, або звірята і тому, не знаючи їх иття, звичайно блудимо на полі і в гооді.

І так напр. збіжжя виляже на буйній емлі, а городина якраз добре розвиваться, помідори від деревного попелу обре вяжуть і скоро доспівають, а від адміру гноївки женуть в било з наглої міни вогкости калярепа тріскає, тощо.

Нащож рослині листя? Чи не моглаб она самим корінням або билом видати рожаїв? Так корінь тягне з землі, що оче. Чому якраз вибиває рослина надемне листя?

Отож таке: Рослина не може вижити а самій землі. Вона мусить тягнути щоенну поживу з повітря і воно є для рослини так як для чоловіка — хліб.

З повітря збирає рослина вуглеву килоту (оцей ґаз, що його люди видихуть) і додавши троха води, перетворює на цукор і крохмаль.

Видно з цього, що рослини не можна обломлювати листя, бо це її робучі руки.

Коріння доставляє рослині воду і матеріял потрібний для фабрикації білків, кістяку, лікування тощо. І людина живе подібно, бо окрім хліба їсть і мясо, товщі, солить страву, пє воду, а в недузі лікується.

Зі землі бере рослина передовсім азот (ґаз, що є в гною) і від того буйно росте.

Азот дає листям темнозелену краску і робить їх крухими, ніжними. Бачимо це добре, як підсилюємо городину салітрою (азотовим гноєм).

Але є й такі рослини, що з природи обдаровані чудодійною силою побирати азот не лише зі землі, але й воздуху.

Це є так звані мотилькові рослини прим.: конюшина, вика, біб, горох, люцерна, еспарцета, фасоля, соя і т. д.

Рослини немотилькові тягнуть азот лише зі землі, а не з повітря і тому треба добре під них гноїти. Окрім азоту додає коріння рослині ще поташ, фосфор і вапно. Це ті самі складники, що є в деревнім попелі.

Отже бараболя потребує багато поташу,бо багато зіставляє по спаленні попелу. Так само пашні буряки, капустові рослини, далі морква, петрушка, салєри і т. д.

Від достатку поташу рослини є здорові, а від фосфору скоро дозрівають, а дають плід тяжкий, прим., помідори, збіжжя, тощо.

З Новим Роком

Новий Рік! Новий Рік!
Сходить у світ з неба,
Кому щастя, кому втіхи,
А нам згоди треба.

Щоб у братний збиті гурт
Ми за одно стали,
Щоб всі спільно як один
Долі добували.

Новий Рік! Новий Рік!
Розпускає крила.
Кому сниться на них слава
А нам духа сила.

Сила духа, гарт сердець
Щоб не впасти в бою,
А упавши, встати знов
З силою новою.

Щоб в тім бою, хочби нас
Вража сила жерла,
Серед громів в небо бив
Наш гимн: „Ще не вмерла!"

ЛІТЕРАТУРНИЙ ВІДДІЛ

РОБЕРТ Л. СТІВЕНСОН.

Клюб Самоубійників

Підчас свого побуту в Лондоні, чемний князь Флоризель з Богемії здобув собі любов усіх верств населення своїм уймаючим поведенням та умісною щедростю. Що він був замітним чоловіком, це виходило вже з того, що про нього було відомо; а це було лише малою частиною того, що він дійсно робив. Був він спокійної натури серед звичайних умов, і призвичаєний дивитися на світ з таким фільософічним спокоєм, з яким дивиться на нього селянин за плугом, однак не можна сказати, щоби князь Богемії не любив життя більше повного пригод і незвичайних річей, як те, котре йому доля уродження призначила. Час від часу, як попав в злий гумор, як у жаднім лондонськім театрі не грали ані одної смішної штуки, і коли пора року не надавалася для тих усіх забав і пор, в котрих він перевисшав усіх суперників, він звичайно закликав до себе свого довірника і конюшого, полковника Джеральдина і казав йому приготовитися до нічної мандрівки. Конюшим був молодий офіцер відважної, ба навіть завадияцької вдачі. Він принимав вістку з радостю і приготовлявся поспішно. Довга практика і всестороннє обізнання з життям давали йому винятковий талан до перебирання; він вмів приноровити не лише своє місце і ношу, але навіть голос та мало не думки свої до лиця, ноші, голосу та думок людий якоїбудь верстви, вдачі чи народа; і в той спосіб він відвертав увагу від князя і нераз здобував доступ для обох в рідкі товариства. Цивільні власти ніколи не були втаємничені в ті пригоди; непоколебима відвага одного і блискавична винаходчивість та рицарська відданість другого перевели їх обох через не одну небезпечну переправку; і з упливом часу вони ставали щораз більше певними самих себе.

Одного мартового вечера страшна плюта дощу, змішаного з крупами, загнала їх до одного шиночку, недалеко Лестер - скверу. Полковник Джеральдина був прибраний і підмальований так, щоби виглядати на збіднілого друкаря, а князь, як звичайно, осмішив свій вигляд приліпивши собі штучні бокобороди і пару великих звисаючих бров. Це надавало його вигляду чоловіка грубого і загартованого на вільнім воздусі, а це само вже супроти його звичайно ніжного панського вигляду, становило маску, поза котру не можна проникнути. Вилаштовані в цей спосіб, командант і його невідступний товариш потягали безпечно горівочку та содову воду.

В шинку було повно гостий, так мущин як і жінок, але хоч не один з них хотів вести розмову з нашими пошукувачами пригод, однак ні один з них при близшім знакомстві не показався цікавим чоловіком. Було це саме звичайне лондонське поведення та низьке простацтво; і князь вже починав зівати і став нудитися цілою мандрівкою, коли тут двері отворилися від наглого потручення і до шинку увійшов молодий мущина з двома носильниками. Кожний носильник ніс перед собою велику миску тісточок зі сметаною під покривалом, котре вони зараз зняли; і молодий мущина обходив товариство і з вишуканою чемностю підносив тісточко до кожного присутного. Його предложення деколи принимали з усмішкою; деколи його відкидали рішучо, деколи навіть грубо. В такім случаю новий гість зїдав тісточко самий, приговорюючи при тім більше або менше дотепно.

Наконець він підійшов до князя Фльоризеля.

„Пане', — сказав він, з глибоким уклоном, наставляючи тісточко, котре він держав межи грубим і вказуючим пальцем, — „чи не зробите ви ласки мені, зовсім чужому чоловікови? Я можу ручити вам, що воно досконале, бо я сам від пятої години зїв уже два тузіни і три штуки".

„Я привик", — каже князь, — „дивитися не так дуже на те, що мені дарують, як більше на те, в якім дусі мені жертвують".

„Пане", — відповів молодий мущина, кланяючися ще раз, — „дух мого дарунку насмішливий".

„Насмішливий?" — відповів Фльоризель. — „А над ким ви задумали насміхатися?"

„Я не прийшов сюди викладати своєї фільософії", — відповів тамтой, — „але роздавати оці сметанкові тісточка. І як я додам до цего, що я з цілого серця насміхаюся і з себе, то ваша честь певно буде заспокоєна. Коли ж ні, то ви примусите мене зїсти двадцять восьме тісточко, і я вам признаюся, що мені вже обридла ця робота".

„Ви зворошуєте мене" — сказав князь, — „і я зроблю все можливе, щоби лише вратувати вас від такого нещастя, але під одним услівям. Коли мій товариш і я зїмо по одному вашому тісточку, — до чого ми не маємо найменшої охоти — то ви зате будете мусіли з нами зїсти вечеру.

Молодий мущина немовби задумався.

„Я ще маю осьтут кілька тузінів", — сказав він наконець; — „і тому буду мусів зайти ще до кількох шинків, заким мій запас скінчиться. Це забере певний час; а як ви голодні —"

Князь перервав йому чемним рухом руки.

„Мій товариш і я будемо вам товаришити", — сказав він; — „бо ми вже незвичайно зацікавилися вашим приємним способм проводити вечер. А тепер, по полагодженню вступних умов мира, позвольте мені підписати мир за обох".

І князь ковтнув тісточко з можливо найбільшою ґрацією.

„Чудове", — сказав він.

„Я бачу, що ви знаток", — відповів молодий мущина.

„Дякую вам дуже", — сказав він, — „
вашу незвичайну терпеливість".

І вклонившися кожному, відправив
Через кілька секунд він дав знак, що г
тов йти на вечеру.

Полковник Джеральдин також похі
лив тісточко: і як вже кожний гість, пр
сутний у шинку, мав нагоду приняти а
відкинути його солодощі, молодий м
щина зі сметанковими тісточками по
їх до другого подібного шинку. Оба н
сителі, котрі видимо вже привикли до т
„безглуздної" забави, ішли зараз за ни
а князь та полковник узявшися за
руки і усміхаючися до себе, йшли на
мім заді. В той спосіб ціле товарист
відвідало ще два заїзди, в котрих по
торилася та сама сцена, що в першім
дехто відмовився, дехто приняв, лас
тої мандрівної гостинности і молод
мущина поїдав кожне неприняте тісто
ко.

Як вийшли з третого шинку молод
мущина обчислив, кілько ще тісточ
має в запасі. Лишилося ще девять, т
в одній мисці, шість в другій.

„Панове", — сказав він, звертаючи
до двох нових товаришів, — „я не хо
вже більше відкладати вашої вечері. В
певно вже десь дуже голодні. Я почуван
ся вам спеціяльно зобовязаний. І в це
великий для мене день, коли я кінчу к
рієру своєї глупоти своїм найбільше гл
пим вчинком, я бажаю бути добрим д
усіх, що для мене добрі. Панове, ви
будете вже довше чекати. Хоч мій орг
нізм вже розбитий давнішими вибрик
ми, однак тепер з нараженням свого жи
тя я закінчу це завішення".

І по тих словах він впакував усі девя
тісточок в рот і ковтнув кожне з них
один раз. Потім, обернувшися до носит
лів, дав їм пару дукатів.

У французькій дільниці Лондону, в
днім малім ресторані, котрий через
кийсь час тішився небувалою славою,
котрий тепер люди починали вже заб
ватиґ в приватній кімнаті на другім по
версі, три товариші їли дуже смачну в
черу і запивали трома чи чотирма фляш
ками шампанського вина, балакаюч
про ріжні байдужні справи. Молоди
мущина говорив гладко і весело, але в
сміявся голосніше, як пристало на люди
ну високого роду; його руки трясли
сильно, а його голос змінявся нагло і н
сподівано, немовби независимо від йог

оді. Як скінчили послідну страву і усі закурили циґара, князь промовив осьтак:

„Ви певно даруєте мені мою цікавість. Все, що я бачив нині, дуже мені подобалося, але ще більше мене здивувало. І хоч я боюся, щоби ви не подумали, що я мішуюся в чужі тайни, однак я мушу казати вам, що так я як і мій приятель заслугуємо на те, щоби нам повірити тайну. Ми маємо їх подостатком своїх і виявляємо їх безупину перед невідповідальними людьми. І як що ваша історія, як я сподіюся, є глупа, то ви не потребуєте ніжнитися з нами, що самі є двома найдурнішими людьми на цілу Анґлію. Я називаюся Ґадол, Теофіль Ґадол; мій товариш — це майор Альфред Гамерсмит, бо так принаймні він хоче називатися. Ціле наше життя ми проводимо на пошукуванню надзвичайних пригод; і нема такого завадияцтва, котре нам не подобалосяб".

„Ви мені подобаєтеся, пане Ґадол". — відповів молодий мущина; — „ви надихаєте в мене природне довіря; і я не маю нічого найменшого проти вашого товариша, майора, котрий виглядає мені на аристократа, в перебранню. Що найменше, я певний, що він не є жовнір".

Полковник усміхнувся з вдоволенням, почувши таке признання для своєї штуки перебрання, а молодий мущина говорив дальі питомим собі оживленим способом.

„Усе складається на те, щоби я не розповідав вам свого життя. Але може якраз тмоу я вам його розповім. Принаймні ви нібито так знаменито підготовані почути історію глупоти, що я зовсім не маю серця розчарувати вас. Своє імя я заховаю для себе, хоч ви мені дали другий примір. Мій вік не має значіння для оповідання. Я походжу від своїх предків в звичайний спосіб, і одідичив я від них дуже гарний дім, котрий я ще й тепер замешкую, і маєток, що приносив коло триста фунтів стерлінґів доходу на рік. Я припускаю, що вони передали мені також легкодушність в котру я попадав незвичайно легко. Дали мені добре образовання. Я можу грати на скрипці майже так, що мігби заробляти гроші граням в оркестрі, але не зовсім. Те саме відноситься до моєї гри на флєті і на французькій трубці. Віста я навчився стільки, що потрафив програвати коло сто фунтів на рік тою ученою грою. Моє

знання французької мови дало мені можність розтрачувати гроші в Парижі майже так легко, як в Лондоні. Коротко кажучи, я є людина, що доконала багато мужеських діл. Я мав всякого рода пригоди, навіть поєдинок через нічо. Лише два місяці тому я стрінув молоду женщину, зовсім підходячу до мого смаку своїм тілом і умом; моє серце стопилося; я побачив нарешті, що я трафив на свого, і уже мав залюбитися. Але як я обчислився, кілько остало з мого капіталу, я побачив, що він ледво досягав суми чотириста фунтів! Спитаю вас щиро — чи може шануючий себе чоловік залюбитися з чотириста фунтами? Я рішив: певно, що ні! Я покинув свою чарівну даму і приспішивши троха темпо своєї марнотравности, нині рано я лишився з послідними вісімдесять фунтами. Цю суму я розділив на дві рівні части: сорок фунтів я заховав на спеціяльну ціль; останних сорок фунтів я мав розтратити до ночи. Нині я прожив дуже забавний день і не один жарт я вистроїв кромі жарту з тісточками, котрий дав мені знакомість з вами; бо я постановив собі, як я уже вам сказав, довести свою глупу каріеру до ще дурнішого кінця, і як ви бачили, як я кидав свою калитку на вулицю, сорок фунтів вже були на укінченню. Тепер ви

вже знаєте мене так добре, як я знаю себе самого: дурак, але витревалий в своїй глупоті; і, коли можу попросити, повірте мені на слово: ані не пхинькало, ані не боягуз".

З цілого тону молодого мущини було видно, що він має дуже прикре і погордливе поняття про себе самого. Його слухачі стали думати, що його любовна офера запала йому в серце багато глибше, як він признавав, та що він заміряє позбавитися життя. Жарт з тісточками почав прибирати поважну закраску укритого горя.

„Ну, і не дивно ж то", — перервав Джеральдин, кидаючи оком на князя Фльоризеля, — „що нас трох людий мало стрінутися найпростішим припадком в такій великій масі, якою є Лондон, і ми всі три находимося майже в такім самім стані?"

„Як?" — крикнув молодий мущина. — „Ви також зруйновані? Не вже ж ця вечера це такий самий вибрик, як мій зі сметанковими тісточками? Чи чорт зібрав трох братів на послідний пир?"

„Чорт, можете бути певні, потрафить деколи зробити правдиву чемність", — відповів князь Фльоризель; — „ і мене цей припадок так зворушує, що хоч я не зовсім в такім клопоті, як ви, то я покладу конець тій нерівности. Най ваше геройське поводження з тісточками буде приміром для мене".

Кажучи це, князь витягнув свою калитку і виняв з неї пачку банкнотів.

„Бачите? Я опізнився за вами на який тиждень — два, але я постановляю собі догнати і в повнім розгоні перегнати вас", — говорив він далі. „Оце", — кладучи одну банкноту на стіл, — „вистарчить на заплачення рахунку. А решта—"

Він кинув їх в огонь і вони палахнули одною полумінею.

Молодий мущина пробував зловити його за руку, але через те, що стіл був межи ними, він спізнився.

„Нещасний чоловіче", — закричав він, — „не треба було їх усіх палити! Треба було лишити сорок фунтів!"

„Сорок фунтів!" — повторив князь. „Ну, на Бога; нащо сорок фунтів?"

„Чому не вісімдесять?" — крикнув полковник; — „я певно знаю, що в пачці було що найменше сто".

„Він потребував лише сорок", — сказав сумно молодий мущина. — „Без них

нема доступу. Правила строгі. Сор
фунтів за кожну особу. Прокляте жит
де чоловік навіть умерти не може б
гроший!"

Князь і полковник поглянули на се

„Розясніть нам ліпше", — сказав по
ковник. — „Я маю мошонку, ще доси
добре набиту, і навіть додати не потр
бую, що я радо поділюся з Ґадолом. А
я мушу знати, на яку ціль ; ви мусите м
ні сказати, що ви думаєте під тим".

Молодий мущина був немовби заск
чений; він поглянув заклопотано то
одного то на другого, а його лице вкр
сильний румянець.

„Ви мене не дурите?" — спитав він.
„Ви дійсно зруйновані люди, як я?

„Дійсно, щодо мене", — відповів по
ковник.

„І щодо мене", — додав князь. — „
дав вам вже доказ. Хто ж, як не зруйн
ваний чоловік, кидавби банкноти в
гонь? Такий вчинок говорить самий
себе".

„Зруйнований чоловік — так" — ві
повів тамтой з підозрінням, — „або м
же міліонер".

„Досить того", — сказав князь; —
так кажу, а я не привик, щоби в мої сл
ва хтонебудь сумнівався".

„Зруйновані?" — говорив молодий м
щина. — „Чи ви зруйновані так, як
Чи вели ви таке розпустне життя, що
дійшло до такого стану, що лишень о
на річ вам лишається? Чи ви" — і він ст
говорити ще тихше — „чи ви поповни
це? Чи ви задумуєте утічи перед наслі
ками своєї глупоти одинокою неомил
ною та легкою стежкою? Чи втічете
перед справедливістю і гризою сумлін
цими дверми, що одні стоять нам отв
ром?"

Нагло він перервав і пробував смія
ся.

„На ваше здоровля!" — крикнув ві
випиваючи свою склянку, — „і добран
вам, мої веселі зруйновані панове!"

Полковник Джеральдин зловив його з
рукав власне у хвилі, як він збирав
вставати.

„Ви нам не довіряєте", — сказав ві
— „і ви помиляєтеся. На усі ваші пита
ня я відповів потверджуючо. Але я
такий боязливий і потрафлю говорит
ясно. Як вам, так нам, досить уже жит
і ми постановили згинути. Скорше чи п
зніше, разом чи особно, ми заміряєм

найти собі смерть і погорджувати смертю, де вона певна. Так як ми стрінули вас, а ваше положення тяжше від нашого, то найже буде нині — і то зараз — і як хочете, усі три разом. Така трійця бідолах без зломаного гроша", — він заплакав, — „повинна, узявшись запід руки, піти разом до пекла і потішати себе там взаїмно".

Джеральдин впав якраз на тон і заховання людий, котрих він відгравав. Навіть князь був заклопотаний і дивився на свого довірника з деяким сумнівом. Щождо молодого мущини, то румянці знов виступили на його темне обличчя, а в його очах заблимав огник.

„Ви є чоловік мені під серце!" — крикнув він, з майже страшною веселістю. — „Подаймо собі руки на знак згоди!" (Його руки були зимні і вогкі). „Ви навіть не припускаєте, в якім товаристві ви підете! Ви мало додумуєтесь, в яку щасливу хвилю ви покушали мого тісточка! Я лише один, але я один в цілій армії! Я знаю тайні двері смерти. Я є одним з її довірених людий і можу показати вам вхід до вічности без усякої церемонії, а прецінь без скандалу".

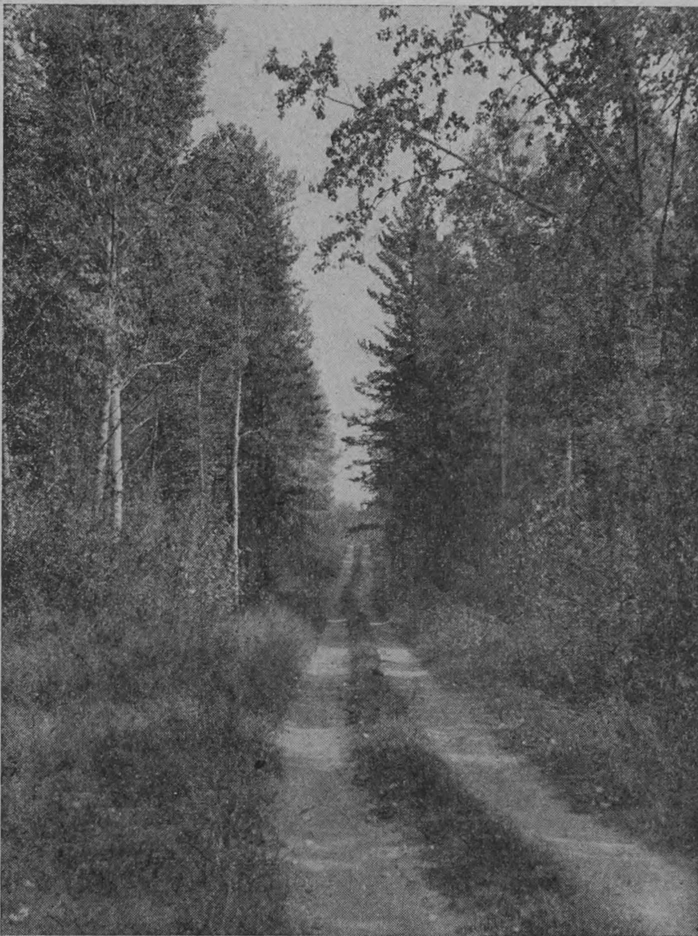
Вони жадно домагалися від нього вияснення.

„Чи можете ви зібрати для себе вісімдесять фунтів?" — він спитав.

Джеральдин остентаційно поглянув в свою мошонку і відповів потверджуючо.

„Щасливі люди!" — крикнув молодий мущина. — „Сорок фунтів виносить вписове до Клюбу Самовбийників".

„Клюб самоубійників?" — сказав

Дорога лісом в Манітобських горах

князь; — „що ж це такого до чорта?”

„Слухайте”, — сказав молодий мущина; — „ми живемо у віці удосконалень, і я хочу розказати вам про одно з послідних. Ми маємо інтереси в ріжних місцях; і тому придумано зелізниці. Зелізниці розділили нас неминучо від наших приятелів; і тому заведено телеґрафи, щоби ми могли зноситися скоренько на великі простори. Навіть в готелях у нас є вінди, щоби заощадити нам труду вдиратися на кількасот ступенів в гору. Ну, ми знаємо, що життя це нічо більше, лише сцена, на котрій ми граємо ролю дураків так довго, поки роля нас бавить. В усім новочаснім комфорті бракувало лише одної вигоди: виходу, легкої дороги з тої сцени, задних дверий, ведучих на волю, або, як я перед хвилею сказав, тайних дверей смерти. Це власне дає нам, мої товариші бунту Клюб Самоубійників. Не припускайте, що я або ви самі є якими винятками щодо того високо пожаданого бажання, до котрого ви признаєтесь. Велике число наших ближніх, котрі в серцю своїм знудилися вже ролями, котрі їм кажуть грати кожного дня через ціле життя, здержуєся від утечі зі сцени лише через одну або дві причини. Дехто має родину, котра булаб поражена, котру можеб навіть винили, якби справа виявилася; другі, слабого серця, жахаються смерти. Такий принайменше досвід маю і зі самим собою. Я не можу приложити револьвера собі до чола і потягнути за язичок; бо щось сильнішого від мене, здержує мене від цього вчинку; і хоч я ненавиджу життя, я не маю на тільки сили, щоби покінчити усе відразу. Для таких як я, і для усіх, що бажають відійти з цього життя без посмертного скандалу, основано Клюб Самоубійників. Як це зроблено, яка історія, та чи має він розгалуження по других краях, про це мені не говорили; а що я знаю про його статути, цего мені не вільно виявити. Зрештою зроблю вам усе, що можу. Як ви дійсно знеохочені життям, то я вас представлю нині на зборах; і, як не нині, то колись ще цього тижня, вас певно увільнять від тягару вашого існування.. Тепер є” — і він поглянув на годинник — „одинадцята година; о пів до дванадцятої найпізніше ми мусимо виїхати; отже маєте пів години до намислу. Це поважніша справа, як тісточко зі сметаною”, — він додав, усміхаючися; — „ як додумуюся, смачніша’.

„Зовсім певно, що поважніша”, — ві повів полковник Джеральдин! — „і з т причини позвольте мені поговорити чотири очи з моїм приятелем, добродіє Ґадолом”.

„Це само собою розуміється”, — ві повів молодий мущина. — „Як позволи те, я відійду”.

„Будемо вам за це вдячні”, — сказа полковник.

Як лише оба опинилися самі, княз сказав: „Нащо здалася оця балаканин Джеральдин? Як бачу, ви застрашен тоді як я зовсім спокійний. Я хочу бачи ти усе до кінця’.

„Ваше Величество”, — сказав полков ник, бліднючи; — „позвольте мені п просити вас, щоби ви застановилися на вагою свого життя, не лише для свої приятелів, але й для загального добр „Як не нині”, — сказав той варят; ал припустім, що якраз нині якесь нещаст якого не можна завернути, станеться Ва шому Величеству, що — позвольте сп тати себе, — що станеться зі мною, а якім клопоті і нещастю опиниться вели ка держава?”

„Я побачу це до самого кінця”, — пов торив князь з притиском; — „а ви, пан полковнику, будете ласка памятати н своє слово чести. Ви тямите собі і не зра джуйте моєї особи під жадним услівя Це мій приказ, котрий я тепер повторя А тепер” — він додав, — „будьте добрі попросіть принести рахунок”.

Полковник уклонився на знак послух але лице його було дуже бліде, як він з кликав молодого мущину, що роздава тісточка, і дав припоручення кельнер ви. Князь заховував незакаламучени спокій і з великим гумором розказува молодому самоубійникови про одн штуку, котру грали в королівськім теа трі. Він остенційно виминав благальн погляди полковника і вибрав собі ще од но циґаро з більшою увагою, як звичай но. Просто, він був одиноким чоловіко в товаристві, що панував над собою.

Заплачено рахунок, при чім князь да цілий банкнот здивованому кельнерови і всі три віділи фіякром. Не їхали во ни ще довго, коли фіякер задержавс перед входом на досить темне подвір Тут всі висіли.

Як Джеральдин заплатив візникови

молодий мущина звернувся до князя і промовив:

„Ви ще мате час, пане Ґадол, завернутися. І ви також, пане майор Гамерсмит. Надумайтеся добре, заким зробите ще один крок; і як ваші серця кажуть: ні — то тут є роздороже”.

„Ведіть нас, пане”, — сказав князь. — „Я не з тих, що раз сказавши, цофаються”.

„Ваш спокій мене сильно підкріпляє” — відповів їх провідник. — „Я ще ніколи не бачив нікого так спокійним на цім роздорожу; а прецінь не першого вас під воджу до цеї брами. Неодин мій приятель пішов перед мною туди, куди я певно сам піду в короткім часі. Але це вас не цікавить. Почекайте лише тут на мене кілька хвиль; я поверну зараз, як лише полагоджу вступні формальности і представлю вас”.

З тими словами, молодий мущина, кивнувши рукою своїм товаришам, звернувся на подвіря, увійшов в браму і зник.

„З усіх наших вибриків”, — сказав полковник Джеральдин тихо — оце є найдикіший і найнебезпечніший”.

„Я зовсім згоджуюся”, — відповів князь.

„Ми все ще маємо хвилю до надумання”, — говорив далі полковник. „Позвольте мені, ваше величество, просити вас скористати з нагоди і завернутися. Наслідки цего кроку такі незнані, а може й такі страшні, що я почуваюся оправданим посунути дальше, як звичайно, свободу, на яку ваше величество ласкаво мені позволяє”.

„Чи маю розуміти, що полковник Джеральдин боїться?” — спитав князь, виймаючи циґаро з уст і дивлячися остро полковникови в очи.

„Я боюся, але не за себе”, — відповів полковник гордо, — „про те ваше величество можуть бути певні”.

„Тілько я припускав”, — відповів князь весело; „але мені не хотілося пригадувати вам на ріжницю нашого становища. Досить — досить!” — додав він, бачучи, що Джеральдин хоче оправдуватися, — „ я вам дарую”.

Він курив спокійно, опершися на залізні штахета, поки молодий мущина не вернув.

„Ну?” — спитав він, — „чи наше приняття полагоджене?”

„Прошу за мною”, — була відповідь. „Президент прийме вас в кабінеті. позволю собі упередити вас, щоби в щиро відповідали на усі питання. Я за ручив за вас! але клюбові статути при казують, щоби кожного кандидата до кладно випитувати перед приняттям, б недискретність одного члена довелаб до розбиття усего товариства на віки”.

Князь і полковник призадумалися н хвилю. „Підопри мене в оцім”, — ска зав один; „підопри мене в онтім” — ска зав другий; і бодро прибираючи вдачу людий, з котрими оба були знакомі, во ни в одній хвилині дійшли до згоди і бу ли готові йти за своїм провідником до кабінету президента.

Не було там страшних перешкод. Зо внішні двері стояли отвором; двері кабі нету були напів отворені; і там, в тій не величкій, але дуже високій кімнаті мо лодий мущина ще раз лишив їх самих.

„Він зараз вийде до нас”, — сказав він кивнувши головою, відходячи.

До кімнати доходили голоси через зісуваючіся двері, що становили одну стіну; час від часу давався чути гук отвираної фляшки шампана, за котрим наступав вибух сміху, заглушуючий галас розмови. Одно одиноке високе вікно виходило на ріку і беріг ріки; і на основі розположення світел вони думали, що находяться десь далеко від залізничого двірця Черінґ Крос. Умебльовання було не багато, а покривала обстанови були зовсім витерті; на столі в середині кімнати стояв ручний дзвінок, на кілках на стіні висіли капелюхи і плащі досить численного товариства.

„Що за печера це?” — сказав Джеральдин.

„Я власне на те й прийшов, щоби побачити”, — відповів князь. — „Як вони держать тут чортів живцем, то справа може бути туже забавна.

Якраз в тій хвилі отворилися зісуваючіся двері не більше, як треба, щоби пропустити чоловіка; і в кімнату влетів в тій самій хвилі голосний гармідер розмови, і ославлений президент Клюбу Самоубійників. Президент мав пятьдесять літ або більше; високий і хитаючийся в ході, з розкудовченими бокобородами, з вершком голови лисим, і прислоненими сивими очима, що час від часу підморгували. Його уста обняли велике циґаро, котре він вічно крутив сюди то туди і довкола, дивлячися рівночасно проникаючо і холодно на гостей. Був він оді-

тий в ясне убрання та в паскований ковнірець, дуже широкий; під пахою у нього була малесенька книжочка.

„Добрий вечер", — сказав він, замкнувши щільно двері за собою. „Мені сказали, що ви не хочете бачитися зі мною".

„Пане, ми хочемо пристати до Клюбу Самоубійників", — відповів полковник.

Президент обернув циґаро довкола в устах.

„А що це таке?" — спитав він коротко.

„Позвольте", — відповів полковник,— „але мені здається, що ви ліпше можете дати мені пояснення про ту справу".

„Як?" — крикнув президент. — „Клюб Самоубійників? Гай! Гай! це ж забава на День Усіх Дураків. Я можу зайти собі з панами, що хочуть троха забавитися піятикою; але най воно на тім кінчиться".

„Називайте собі свій клюб, як лише хочете", — сказав полковник, — „але ви маєте товариство за отцими дверима, і ми домагаємося, щоби ми до нього також належали".

„Пане", — відповів президент коротко, — „ви помилилися. Це є приватна хата і ви мусите забиратися зараз".

Князь сидів спокійно на своїм сидженню через цю цілу маленьку розмову; але тепер, як полковник поглянув на нього поглядом, що немовби говорив: „Прийми це до відомости і ходи геть, на Боже милосердя!" — він виняв циґаро з уст і промовив:

„Я прийшов сюди на запрошення одного нашого приятеля. Він певно повідомив вас, що моє бажання є пристати до вашого товариства. Позвольте собі пригадати, що людина в моїм положенню нічим просто не вяжеся і не позволить собі перешкаджати в чімнебудь. Я дуже спокійна людина, серед звичайних умов, але, мій дорогий пане, тепер ви або ласкаво сповните мені маленьку услугу, про котру ви дуже добре знаєте, або тяжко пожалуєте цего, що ви допустили мене до свого передпокою".

Президент засміявся голосно.

„Так треба говорити", — сказав він. — „Ви є відповідна людина. Ви знаєте дорогу просто до мого серця і ви можете зробити зі мною що лише собі бажаєте. Позвольте, — говорив він далі, звертаючися до Джеральдина, — вступити на кілька хвилин до отцеї кімнати? Я покінчу наперед з вашим товаришом, бо деякі клюбові формальности мають бути полагоджені приватно".

З тими словами він отворив двері до маленької комнатки, до котрої він впустив полковника.

„Я вірю вам" — сказав він до князя, як лише вони найшлися самі, — „але чи певні ви за свого приятеля?"

„Не маю я такої певности, як за себе, хоч має він досить добрі основи, — відповів князь — щоби його можна привести сюди без обави. Мав він достаточно таких переживань, що вони вилічилиби з бажання до життя навіть найбільше завзятого чоловіка. Ось лише кілька днів тому його прогнано за обманювання в грі в карти".

„Це, здається, достаточна причина. — відповів президент; — принаймні, ми маємо ще один такий самий случай, і я певний його. Позвольте мені спитати, чи ви також служили у війську?"

„Служив, — була відповідь; — але я був за лінивий і покинув службу скоро".

„Чому ж ви умучені життям?" — випитував президент.

„Те саме, о скільки я можу додуматися, — відповів князь — непоборимe лінивство".

Президент кинувся. „Най його чорти поберуть", — сказав він; — „ви мусите мати якусь ліпшу причину".

„Нема вже грошей" — додав князь. — „Це також клопоче мене, без сумніву. Через це власне я так тяжко відчуваю своє лінивство".

Президент обертав через якийсь час циґаро в устах, дивлячися просто в очи свому незвичайному новому членови; але князь видержав його погляд з незломним спокоєм.

„Якби я не мав багато досвіду" — сказав президент наконець, — „я нагнавби вас геть. Але я знаю світ; а що найменше те, що деколи наймарніші причини до самоубійства є звичайно найпевніші. А як я уже повірю раз чоловікови, як я повірив вам, пане, то я уже скорше натягну постанови статута, як відкину його".

Князя і полковника, одного по другім піддали довгому і докладному слідству: князя випитувано самого, але полковника в присутности князя, так, щоби президент міг бачити лице першого, коли другого горячо виловлювано на словах. Вислід був вдоволяючий; і президент вписавши в книжку кілька подробиць про

кожний случай, виголосив форму присяги, котру вони мали повторити. Кожний присягаючий зобовязувався до найбільшого послушенства та до інших незвичайно острих правил. Людина, що зломила присягу, ледво чи могла мати каплину чести або хоч трошка реліґійної потіхи. Князь підписав документ, а мороз пішов по його тілі; полковник підписався по нім, незвичайно пригноблений. Потім президент взяв вступне; і без дальшого клопоту запровадив обох приятелів до сальону Клюбу Самоубійників.

Сальон Клюбу Самоубійників був так само за високий, як кабінет, котрий до нього провадив, але значно більший та випаперований від споду до верху папером, розмальований краскою дубового дерева. Великий, ясний огонь в печи та кілька ґазових лямп освічувало товариство. З князем та його приятелем усіх присутних було вісімнадцять. Більшість товариства курила і пила шампана; панувала горячкова веселість, перериваний час від часу наглими і троха неприємними павзами.

„Чи всі присутні?" — спитав князь. — „Яка половина", — сказав президент. „Ага!" — додав він, — „як хто має гроші, то звичайно платить для усіх шампана. Це піддержує добрий гумор і це один з моїх маленьких зарібочків".

„Гамерсмит", — сказав князь, — „я лишаю шампан на твою голову.

І по тих словах він обернувся і почав обходити товариство. Призвичаєний бути паном дому в найвищих кругах, він чарував і захоплював всіх, до кого лише наближився; в його словах було щось такого, що відразу зискувало людий і приказувало їм; а його надзвичайно холодний спокій давав йому ще одну признаку, котра його відзначала серед того напів божевільного товариства. Переходячи від одного до другого, він широко отворив очи і уха і в короткій хвилі він вже мав загальне поняття про людий, серед котрих він найшовся. Як у всіх других затишних місцях, так і тут переважав один тип людий: люди в силі молодости, з усіми признаками інтеліґенції і вразливости, але без признак сили або других признак, котрі рішають про успіх в життю. Лише пару з них мало понад тридцять літ, а кількох не мало ще й двадцять. Вони стояли, опершися о столи та хитаючися на ногах; деколи курили незвичайно скоро, а деколи позволяли циґарам вигасати; дехто говорив добре, але розмова усіх других була видимо випливом нервового напруження і не мала ніякого змислу ані ціли. Кілька разів починано нову фляшку, тільки разів веселість значно поправлялася. Лише двох з них сиділо — один на кріслі, в заглубленню вікна, з головою звішеною і з руками глибоко в кишенях сподень, блідий, мокрий від поту, не говорячи ані слова, дійсна руїна тілесна і душевна; другий сидів на софі коло комина, і звертав увагу тим, що був зовсім неподібний до решти. Він мав відай понад сорок літ, але виглядав що найменше десять літ старший; і князь подумав собі, що він ще ніколи не бачив людини, більше бридкої уроди, ані людини, більше знищеної хоробами та руйнуючими вибриками. Це було просто лише скіра і кости; був він по части спаралїжований і мав окуляри такі сильні, що поза ними очи його виглядали значно побільшені і зміненої форми. Кромі князя і президента, він був одинокою людиною в кімнаті, що заховувалася спокійно, як у звичайнім життю.

Члени клюбу звертали мало уваги на приличність. Декотрі хвалилися огидними вчинками, котрих наслідки примусили їх шукати ратунку в смерти; а другі слухали їх без догани. Усі немовби мовчки змовилися не признавати морального присуду, хто лише перейшов поза поріг клюбових дверей, вже покористувався по части нетикальностію людий у гробі. Вони пили на память один другого і на память відомих самоубійників в минувшині. Вони порівнували і розвивали свої ріжні погляди на смерть — одні заявляли, що вона нічого більше, як темнота і перерване життя; другі були повні надії, що ще тої ночи вони будуть подорожувати до звізд і зноситися зі славними помершими людьми.

„На вічну память барона Тренка, предка самоубійників!" — кричав один. — „Він з малої вязничої комірки перейшов до ще меншої, щоби видобутися назад на волю.

„Що ж до мене, — сказав другий, — я бажаю собі лише перевязки на очи і вати в уха. Але тут в світі нема вати, достаточно густої".

Третий бажав вичитувати тайни життя в будучім життю; а четвертий признав-

ся, що він ніколи бувби не приступив до Клюбу, якби не став був вірити в науку Дарвіна".

Я не можу знести, — сказав цей замітний самоубійник, — походження від малпи".

„На мою думку, — думав він собі, — тут нема чого галасувати. Як чоловік постановив покінчити зі собою, най собі зробить це, в імя Боже, як джентельмен. Все балакунство і пустомельство непотрібне.

Тимчасом полковника огорнули найчорніші побоювання; клюб і його правила усе ще були тайною для нього і він став розглядатися довкола, чи нема тут кого, щоби заспокоїв їх занепокоєне серце. Розглядаючися так, він доглянув спаралїжованого чоловіка з великими окулярами і бачучи, що він незвичайно спокійний, попросив президента, котрий то виходив то входив до кімнати в ріжних справах, щоби представив його панови на софі.

Президент пояснив йому, що усі такі формальности в клюбі зовсім злишні, але мимо того представив пана Гамерсмита панови Мольтасови.

Пан Мольтас поглянув цікаво на полковника, а потім попросив його сісти коло нього по правій руці.

„Ви новик, — сказав він, — і бажаєте інформацій? Ви прийшли до доброго джерела. Я вже від двох літ заходжу до цього чудового клюбу".

Полковник здихнув знов. Коли пан Мольтас заходить сюди вже два роки, то й князеви не грозить ніяка небезпека цего вечера. Але Джеральдин був все ще здивований і він почав підозрівати якийсь підступ.

„Що! — крикнув він, — два роки! Я думаю і бачу, що я став жертвою обману".

„Зовсім ні, — відповів лагідно пан Мольтас. — Мій случай є виїмковий. Я, властиво кажучи, зовсім не є самоубійником, але так немовби почетний член. Я більше до нього не заходжу як раз на два місяці. Моя хороба і прихильність президента зєднали мені оці малі привілеї, за котрі я зрештою плачу з гори. Але навіть серед тих умов моє щастя було надзвичайне.

„Я бачу, — сказав полковник, — що я мушу попросити вас висловлюватися ясніше, бо мусите памятати на те, що я зовсім не знаю правил клюбу".

„Звичайний член клюбу, котрий шукає смерти, як ось приміром ви, — відповів паралітик, — вертає сюди кожного вечера, поки щастя не усміхнеться йому. Він навіть може, коли не має гроша при душі, дістати мешкання і вікт у президента; зовсім добре, я знаю, і часто, хоч очевидно не дуже вибагливо; цего зрештою не можна вимагати, коли взяти під увагу марну вкладку, що я так виражуся. Зрештою, товариство президента — це само є чиста роскіш".

„Так?" — крикнув Джеральдин; —

„признаюся, він зовсім мені не подобався".

„Аг! — сказав п. Мольтас, — ви не знаєте чоловіка; що за веселий хлопець! Які історії він знає розповідати! Який з нього цинік! Він знає життя на диво. І, межи нами кажучи, це відай найбільша зволоч на цілім світі!"

„І він також — спитав полковник, — є постійний — як ви, коли можу поспитати не ображаючи?"

„Так, він є постійним, але в зовсім іншім значінню, як я, — відповів пан Мольтас. — Мені щастя сприяло, але я колись буду мусів попастися. Але він ніколи не грає. Він лише перемішує і розділює картки для клюбу і робить усі потрібні приготовання. Цей чоловік, мій дорогий пане добродію Гамерсмит, це просто сама душа винаходчивости. Від трох років він веде в Лондоні своє корисне і, я думаю, артистичне рівночасно звання, і навіть шепіт підозріння не піднісся проти нього. Я думаю, що він є натхнений. Ви певно пригадуєте собі славний случай, що скоївся пів року тому назад; пан припадково отроївся в аптиці? Це був один з наймеше визначних і найменше замітних його подвигів, ну, і дивіться, який простий, і який безпечний!"

„Ви просто мене захоплюєте!" — сказав полковник. — „Чи той нещасний пан був одною зі ——." — Він вже мав сказати „жертв", але надумався в час і докінчив: — „одним з членів клюбу?"

Немов блискавка прошибла йому думка по голові, що й самий пан Мольтас зовсім не говорив, як людина, що любить смерть; і він додав поспішно:

„Але я бачу, що я все ще багато не знаю. Ви говорите про мішання і роздавання карт; позвольте, нащо цього?

„І коли ви видимо не маєте охоти вмирати, признаюся, що не бачу причини, яка вас сюда приводить".

„Ви добре кажете, що ви багато не знаєте, — відповів пан Мольтас більше оживлено. — „Ну, мій пане, цей клюб це святиня пітики. Колиб моє підорване здоровля було в силі видержувати частіше роздражнення, можете бути певні, що я бувавби тут частіше. Треба всего почуття обовязку, випливаючого з довгого хоровання і помірковання, щоби я міг здержатися від цего вибрику, котрий, я певний, являється моїм послідним. Я їх всіх вже пробував, пане, — говорив він далі, кладучи свою руку на рамя Джеральдина, — усіх без винятку і кажу ва[м] під словом чести, що кожний з них люд[и] багато прибільшили. Люди легковажут[ь] собі любов. Ну, а я заперечую, щоби любов була сильним почуванням. Страх — оце є сильне почування; страх треба собі легковажити, коли хочете засмакувати сильно приємности життя. Заздростіть мені, заздростіть", — він додав примушеним сміхом, — „я є боягуз!".

Полковник ледво міг здержатися і н[е] кинутися з відразою від тої нещасної по[-] чвари, але він опанував себе з трудностю і випитував далі.

„Якже то можливо продовжувати та[к] штучно роздражнення? і в чім лежит[ь] непевність?"

„Мушу вам сказати, як вибираєтьс[я] жертву кожного вечера, — відповів па[н] Мольтас, — і не лише жертву, але й другого члена, котрий являється средством в руках клюбу та найвищим жерцем смерти в данім случаю".

„Боже мій! — сказав полковник, — т[о] тут один вбиває другого?'

„В той спосіб усувається клопіт зі самоубійством", — відповів Мольтас, кивнувши головою.

„Боже милосердний!" — вистогнав полковник, — і може на вас, або на мене, або на мого приятеля — на когонебудь з нас упасти доля нині стати убійцею другої людини? Можливі такі річи межи людьми? Ох! Що за сором над соромом!"

Він вже мав встати в страшнім схвильованню, коли його очи стрінулися з очима князя. Князь вдивився в него поперез кімнату, захмурений та лютий. І Джеральдин в одній хвилі спамятався.

„Зрештою чомуби ні?" — він додав. — „А як вже забава цікава, то най йде — я йду за другими!"

Пан Мольтас щиро бавився здивованням і бридженням полковника. Він мав в собі щось з гордости злих людий, і йому справляло приємність бачити другу людину, як вона піддасться шляхотному чувству, тоді як він зовсім вже зіпсутий, уважає себе за стоячого понад такі зворушення".

„Тепер ви, після першої хвилі здивовання, — сказав він, — є в стані оцінити як слід наше товариство. Ви можете бачити, як воно лучить в одно: схвильовання при шулерськім столі, при поєдинку

та в римськім амфітеатрі. Погани робили це досить зручно; я щиро подивляю їх вирафіновані уми, але доперва християнський край потрафив осягнути цей вершок, цю досконалість, цю незрівнаність обсервації. Ви зрозумієте, як нудними станут всі розривки для чоловіка, котрий засмакував цеї одної забави, в котру ми бавимося, — говорив він далі, — а яка є незвичайно проста. Беремо повну талію карт, але я бачу тут, що ви бачите самі, як усе відбувається. Будьте ласка, подайте мені свою руку! Я, на нещастя спаралїжований".

І дійсно, власне в хвилі, як пан Мольтас хотів починати свій опис, отворилися другі зісуваючіся двері і цілий клюб почав переходити, троха поспішно до сусідної кімнати. Вона була під кожним зглядом подібна до попередної, з котрої вони лише що вийшли, але троха інакше змальована. Середину занимав довгий зелений стіл, за котрим президент мішав талію карт в незвичайно цікавий спосіб. Навіть за помічю палиці і рамени полковника пан Мольтас ступав так тяжко, що усі вже сиділи коло стола, як вони оба та князь, котрий чекав на них, увійшли до кімнати; і через те усі три заняли сидження коло себе на другім кінци стола.

„Ця талія має пятьдесять дві карти, — шепнув пан Мольтас. — Дивіться за піковим асом, це знак смерти, і за трефовим асом, котрий означає урядника на цю ніч. Щасливі молоді люди! — він додав. — Маєте добрі очи і можете слідити за грою. Я, на жаль, не можу відріжнити почерез стіл аса від двійки'.

І він став накладати другі окуляри.

„Я мушу що найменше приглянутися лицям", — пояснив.

Полковник короткими словами виложив свому товаришови усе, про що він довідався від почесного члена і про дві страшні можливости, що їх очікували.

Вапіті, або Олень.

Князь почув, як смертельний холод пішов по його тілі і як в його серце щось нагло стиснуло; він віддихнув тяжко і оглянувся довкола, як людина чимось здивована.

„Один відважний крок, — шепнув полковник, — і ми ще можемо утечи.

Але ця порада привернула відвагу князеви.

Тихо! — сказав він. — покажіть, що ви умієте, як правдивий джентельмен, грати на всяку ставку, хочби вона, не знати як була велика.

І він оглянувся довкола себе, знов нібито зовсім спокійний, хоч серце його билося сильно і він чув, виразно, як йому ставало горячо на усьому тілі. Члени клюбу сиділи усі серед незвичайного спокою та напруження; кожний був блідий, але з усіх найблідший був п. Мольтас. Його очи вилазили з повік; голова кивалася без упину, руки, одна то друга, підносилися до уст блідих та трясучихся, коло котрих вони скривлювалися в кулаки. Було видно, що почетний член в дуже дивний спосіб наслаждається своїм членством.

„Увага, панове!" — сказав президент. І він почав помало роздавати карти довкола стола в противнім напрямі, як це робиться звичайно, і чекаючи, аж кожний показав свою карту. Майже кожний вагався: а деколи пальці грача корчилися не раз і не два, заким він здобувся на силу обернути скорим рухом карту. В міру того, як на князя приходила черга, в міру того він відчував щораз більше схвильовання, котре почало його нарешті просто душити; але в нього була велика порція натури грача і він побачив майже зі здивованням, що в його почуваннях була певна приємність. Він дістав пікову девятку. Джеральдин трефову трійку, а червону королеву дістав пан Мольтас, котрий не міг повздержати від здиху полекші. Молодий мущина, що роздавав тісточка в шиночку, майже зараз потім перекинув свою карту, показав трефового аса та завмер зі страху, з картою ще лежачою на його долоні; він не прийшов сюди убивати, але умирати; і князь, у своїм великім співчуттю до нього, майже забув про небезпеку, що все ще висіла над ним і його товаришом.

Пішло знов довкола стола роздавання карт і все ще карта смерти не виходила. Грачі задержали свій віддих і віддихали лише хлипанням. Князь знов дістав тре фову карту; Джеральдин дзвінку але як п. Мольтас обернув свою карту, страш ний крик, немовби в його середині щось обірвався, вирвався з його уст; і він встав зі свого сидження і сів знов, немов би з його паралїжу і слід не остався. Це був піковий ас. Значиться, почетний член троха за довго пожартував собі зі стра шною грою.

Розмова поплила на ново майже в ту саму хвилю. Грачі випростувалися зі сво їх закаменілих позицій і почали встава ти від стола та назад двійками та трійка ми переходити до сальону. Президент протягнувся і зівнув, як чоловік, що покінчив свою денну роботу. Але пан Мольтас сидів на свому місци, з головою, схованою в долонях, з руками, опертими на стіл, пяний і нерухомий — прибитий горем.

Князь і Джеральдин не могучи довше знести цего товариства, забрали свої пальта, мовчки опустили сальон і вийшли на двір, де зимний воздух ночи обвіяв їх, відраза до того всього, чого свідками вони були, стала два рази сильніша.

„О! що за нещастя! — крикнув князь, — бути звязаним присягою в такій справі! Позволити на безкарну масову торговлю убійством за гроші! Ох! Колиб я лише мав відвагу зломити своє слово!"

„Це неможливо для вашого величества! сказав полковник, котрого честь є честю Богемії. Але я можу відважитися зломити своє, і то зовсім прилично".

„Джеральдин, — сказав князь, — як ваша честь буде нарушена в котрійнебудь пригоді, в котрій я буду у вашім товаристві, тоді не лише я вам ніколи не подарую, але, що на мою думку вас ще більше діткне, не прощу цего собі самому".

„Я чекаю на прикази вашого величества, — відповів полковник. — Чи маємо забратися геть з цього проклятого місця?"

„Так, — відповів князь. — Покличте фіякра! На Бога спадайте ского! Най забуду в сні ті соромні сцени цьої ночи!"

Однак було видно, що, заким він відійшов, він уважно читав назву дому.

На другий день, ще як князь вставав з ліжка, полковник приніс йому ґазету, в котрій був зачеркнений слідуючий уступ:

„СУМНИЙ ВИПАДОК"

Пан Вартоломей Мольтас, що мешкає на 16. Чепстов Плейс, вертаючи зі забави у своїх знакомих, коло другої години над раном, упав через зелізну огорожу на Трафальґарськім сквері так нещасливо, що розбив собі череп і зломив руку і ногу. Смерть наступила на місци. П. Мольтас йшов в товаристві свого приятеля, котрий пішов був за фіякром власне в ту хвилю, як случився нещасний випадок. Так як п. Мольтас був спараліжований, то припускають, що він упав в наслідок нового приступу його хороби. Нещасний був добре відомий в найпорядніших кругач, а його смерть оплакує щиро багато людий".

„Коли яка душа пішла просто до пекла, — сказав Джеральдин поважно, — то певно душа цього паралітика".

Князь закрив собі лице руками і задумався.

„Мені майже приємність справляє, — говорив далі полковник, — коли подумаю, що він погиб. Але за молодого мущину з тісточками, мені, бігме, серце крається".

„Джеральдин, — сказав князь, підносячи очи, — той нещасний чоловік був вчора такий невинний, як ви або я; а нині чужа кров тяжить на його душі. Кілько разів я подумаю про президента, тілько разів кров в мені кипить. Я ще не знаю, як це зробити, але я мушу дістати ту зволоч в свої руки так певно, як Бог є на небі. Що за досвід, що за лекція — була та гра в карти!"

„Це була гра, — сказав полковник, — котра не повториться!"

Князь мовчав і не давав відповіди так довго, що полковник аж занепокоївся.

„Ви певно не думаєте йти туди ще раз, — сказав він. — Ви ж вже бачили аж за багато того страховища і намучилися не мало. Обовязки вашого високого становиска не позволяють вам наново виставляти себе на небезпеку".

„Багато є правди в тім, що ви кажете, — відповів князь, — і мені не зовсім подобається моя постанова. На жаль! Щож іншого я під одежиною монарха, як не звичайна людина? Я ще ніколи не відчував своєї слабости так прикро, як тепер, мій Джеральдине, але вона є сильніша від мене. Невже ж я можу перестати інтересуватися долею того нещасного мущини, що лише кілька годин тому їв вечеру з нами? Невже ж я можу позволити, щоби президент провадив свобідно свою безчесну торговлю? Чи можу я почати таку дивну пригоду і не довести її до кінця? Ні! Джеральдине; ви домагаєтеся від свого князя більше, як чоловік може сповнити. Нині ще раз ми займемо свої місця при столі Клюбу Самоубійників".

Полковник упав на коліна.

„Чи ваше величество хоче відобрати мені життя?" — він заплакав. — Воно ваше. Я даю його спокійно. Але не кажіть мені виставлятися на таку страшну небезпеку!"

„Полковнику Джеральдине! — відповів князь, з певного рода гордістю, — ваше життя належить зовсім до вас. Я сподівався від вас лише послуху; але як і його ви даєте мені нерадо, то я не хочу його більше. Я додам лише ще одно слово: ви мені досить надокучили в цій справі".

Полковник піднявся знов на ноги. — „Ваше величество, — сказав він, — чи

позволите мені відійти від себе на полудне? Як чесна людина, я не можу ще раз йти до того нещасного дому, не полагодивши вперед своїх приватних справ. Я обіцюю вашому величеству, що ваше величество не стрінеться більше з ніяким опором зі сторони найбільше відданого та вдячного свого слуги".

„Мій дорогий Джеральдине, — відповів князь, — мені все робиться прикро, коли ви пригадуєте на моє становище. Робіть собі зі своїм часом, що вам подобається, але будьте тут перед одинадцятою годиною в тім самім перебранню".

Того вечера в Клюбі не було так багато людий, і як Джеральдин та князь прибули, в сальоні сиділо всього кількоро членів. Князь взяв президента на бік і поґратулював йому його пляну з паном Мольтасом.

„Я люблю — говорив він, — стрінутися з талановитим чоловіком, а у вас без сумніву я находжу талан немалий. Ваше знання дуже делікатної натури, але я бачу, що ви надаєтеся добре вести його успішно і тайно".

Президента троха вразило чути таку похвалу від особи, в котрої захованню відчувається тільки висшости. Він приняв похвалу майже з покорою.

„Бідний Мольтас! — додав він, — мені буде тяжко жити в клюбі без нього. Більшість моїх клієнтів це хлопці, мій пане, поетичні хлопці, котрі не зовсім надаються на товариство для мене. Я не хочу тим сказати, щоби Мольтас не мав в собі певної поезії. Він мав її також і то таку, що я міг її зрозуміти".

„Мені не тяжко пояснити собі, чому ви так дуже симпатизуєте з паном Мольтасом, — відповів князь. — Він зробив на мене враження незвичайно ориґінальної натури".

Молодий мущина, що вчера роздавав тісточка в шинку, був також в кімнаті, але страшно пригноблений і мовчаливий.

„Як щиро я бажаю, — викрикнув він, — щоби я був вас ніколи не привів до цего безчесного дому! Ідіть, поки у вас ще руки чисті! Якби ви були чули, як кричав старовина, падаючи, і його кости хруснули на каміннім хіднику! Коли маєте яке серце для мене, моліться, благайте, щоби я нині дістав пікового аса!" .

Протягом вечера до клюбу прийшло ще кількох членів, але всіх їх не було понад дванадцять, коли прийшов час засісти за столом. Князь знов почув певн радість в своїм занепокоєнню; але н своє здивовання він побачив, що Дже ральдин панував над собою багато кра ще, як попередної ночи.

„Якто дивно, — подумав собі князь — що зроблення або змінення тестамен ту має такий великий вплив на настрі молодої людини".

„Увага, панове!" — сказав президент і він почав роздавати карти.

Три рази карти обійшли довкола сто ла і ще ані одна з заповітних карт не по явилася. Коли почався червертий поділ велике зденервовання панувало в кімна ті. Власне лишилося тільки карт, щоб раз обійти ними всіх довкола. Князь котрий сидів другий від президента н ліво, мав дістати передпослідну карту бо в клюбі роздавано карти в противни бік. Третий грач показав чорного аса — це був ас трефовий. Слідуючий діста дзвінку, дальший черву, і так дальше, ал аса пікового ще не дістав ніхто. Нако нець Джеральдин, котрий сидів по ліві руці князя, обернув свою карту; це бу ас, але ас червоний.

Коли князь побачив свою карту на сто лі перед собою, його серце перестал битися. Він був відважний чоловік, ал піт виступив йому на лице. Він мав як раз пятьдесять певностий на сто, що йо го доля порішена. Він обернув карту; ц був ас піковий. Йому зашуміло в голов і стіл почав критися перед його очима Він почув, як грач, сидячий по його пра вій руці, вибухнув сміхом, що мав в соб щось з радости і розчаровання; він поба чив, як товариство розходиться скоро але його розум був занятий другими думками. Він побачив, як глупим, як зло чинним було його поступовання. В до сконалім здоровлю, в цвіті віку, наслід ник престола, він поклав свою долю н карту і програв її разом з будучністю свого славного та вірного народа.— „Бо же!" — крикнув він, — „Боже, прости мені!" І по тих словах його змішання проминуло і він в мить відзискав назад панування над собою.

На своє здивовання він побачив, що Джеральдин пропав. В гровій кімнаті не було нікого, лише чоловік, що мав його убити, радився з президентом, а моло дий мущина, що вчера розддавав тісточ ка, підсунувся до князя та шепнув йому до вуха:

„Я давби міліон, якби мав, за ваше щастя".

І як молодий мущина відходив від нього, князь подумав собі, що він продавби своє щастя за багато меншу суму.

Тиха конференція скінчилася. Член, що дістав трефового аса, вийшов з кімнати з таким виразом на лици, немовби він зрозумів справу, а президент, наближаючися до нещасного князя, подав йому руку.

„Мені було дуже приємно пізнати вас, пане, — сказав він, — і мені приємно, що можу зробити вам маленьку прислугу. Ви, що найменше, не можете нарікати на те, що довго чекали. На другий вечір — що за щастя!"

Князь надармо старався промовити щось у відповідь на ті слова, але його горло висохло, а язик видався спаралізованим.

„Ви почуваєтеся троха слабо? — спитав президент, нібито потішаючим тоном. — Таке саме лучається з більшостю. Позволите троха горівки?"

Князь дав потверджуючий знак і президент наляв зараз троха лікеру в келішок.

„Бідний старенький Мольтас! — вистогнав президент, як князь випивав свою чарку. — Він випив майже цілу кварту, але видно не багато йому це помагало!'

„Зате я ліпше піддаюся ліченню, — сказав князь, троха підкріплений. — Я знов почуваюся добре, як бачите. Отже позвольте мені спитати, які дальші ваші припоручення?"

„Ви підете по стренді (Стренд — одна з головних улиць Лондону), в напрямі до середини міста, лівим хідником, аж подибаєте пана, що перед хвилею вийшов звідси. Він дасть вам дальші припоручення, і ви будете так добрі слухати його; клюбова власть спочиває нині на нім. А тепер, — додав президент, — я бажаю вам приємного проходу".

Князь відклонився троха незручно і відійшов. Він перейшов через сальон, де більшість грачів все ще запивалася шампаном, часть котрого він сам замовив і заплатив; і він на своє здивовання став проклинати їх в своїй душі. В передпокою він наложив на себе капелюх і плащ і найшов свій парасоль в куті. Все те було йому так добре відоме, що на думку, що він тут по раз послідний, він засміявся нагло сміхом, котрий звучав неприємно в його власних ухах. Він почув, що йому не хочеться виходити з дому і місто виходити, він пішов до вікна. Вид вуличних лямп та темнота привернула йому назад спокій.

„Йди, йди, ти мусиш бути мущиною" — думав він собі, — „і вирватися вже раз звідси".

На другім розі вулиці на князя напало трох мущин і безцеремонно вкинули його до карети, котра чим скорше відїхала. В кареті вже сидів один мущина.

„Чи ваше величество дарує мені те, що я так поспішно зробив?" — сказав добре йому відомий голос.

Князь кинувся полковникови на шию з вибухом чувства полекші.

„Як мені вам дякувати? — крикнув він. — І як ви це зробили?".

Хоч він готов був піти, куди йому доля рішила, однак його втіха з приводу приязного насильства не мала границь, а його радість з приводу повороту до життя не можна описати.

„Найкраще подякуєте ви мені так, що на будуче будете уникати подібних небезпек. А щодо вашого другого питання, то все полагоджене в дуже простий спосіб. Нині пополудни я умовився з одним визначним детективом. Він обіцяв заховати усе в тайні, защо я йому солено заплатив. До цілої афери нанято передовсім ваших слуг. Будинок Клюбу оточено довкола від сумерку, а оця карита, котра є наша власна чекала на нас від якої години".

„А що сталося з тим нужденним сотворінням, що мало вбити мене? — спитав князь.

— „Його схопили, як лише вийшов з клюбу", — відповів полковник, — і він тепер очікує вашого засуду в палаті, де йому до товариства зявляться його приятелі.

„Джеральдин, — сказав князь, — ви уратували мене проти мого виразного розказу, і ви добре зробили. Я вдячний вам не лише за життя, але й за научку; і я не гідний бувби свого становища, якби я мав бути невдячним супроти свого учителя. Вибирайте собі, що хочете".

Наступила павза, підчас котрої карета далі гнала вулицями, а оба мущини далі сиділи заглиблені в своїх думках. Мовчанку перервав полковник Джеральдин.

„Ваше величество, — сказав він, — ви

десь там вже маєте поважну шайку арештантів. Межи ними є що найменше один арештант, котрому справедливість треба конче виміряти. Наша присяга звязує нас і не дозволяє нам йти зі справою перед суд, а зрештою, хочби ми й могли це зробити, то усе ще обережність та розвага казалиб нам здержуватися перед дорогою права. Чи можу я спитати, що ваше величество наміряє робити?"

„Постановлено", — відповів князь, — „що президент має згинути в поєдинку. Треба лише вибрати йому противника".

„Ваше величество в своїй доброті позволило мені назначити собі свою власну нагороду, — сказав полковник. — Чи позволите ви мені попросити установити мого брата? Це почетне становище, але я позволю собі упевнити ваше величество, що хлопчина вивяжеся як найліпше з цего завдання".

„Ви просите лише о невдячну ласку", — сказав князь, — „але я не можу вам нічого відмовити".

Полковник поцілував його руку з найбільшою любовю; і власне в тій хвилі карета заточилася перед заїздний ґанок величавої князівської палати.

В годину потім Фльоризель в своїм урядовім уніформі, вкритий увесь ордерами Богемії, приняв членів Клюбу Самоубійників.

„Дурні та нечестиві люди, — промовив він, — кого з вас загнав на цю ховзьку дорогу брак грошей, той дістане заняття і пенсію від моїх урядників. Хто з вас має на своїй души яку вину, той мусить віднестися до вищого та більшого великодушного Монарха, як я. Мені жаль вас усіх, жаль вас більше, як вам здається; завтра кожний з вас розкаже мені історію свого житя, і чим котрий щиріший буде в своїх відповіддях, тим лекше буде мені помогти у його недолі. А що до вас, — він додав, звертаючися до президента,, — то такий характер як ви, я лише образивби, жертвуючи йому свою поміч; але місто цього я придумав для вас невеличку розривку. Осьтут, — говорив князь, кладучи свою руку на молодого брата полковника Джеральдина, — є офіцер з моєї армії, котрий бажає відбути з вами невеличку подорож по Европі; і я прошу вас о ласку: товаришити йому в подорожи. Чи вмієте ви, — говорив він далі вже зміненим голосом, — чи умієте ви добре стріляти з револьвера? Бо, знаєте, вам може ця штука дуже придатися в дорозі. Як двох людий подорожує разом, то найліпше бути приготованим на усе. І позвольте ще додати до цього, що найби ви лише відважилися десь в дорозі згубити молодого пана Джеральдина, то я усе буду мати до розпорядимости іншого члена моєї дружини на його місце; а я, як це усі добре знають, пане президент, далеко виджу, а ще дальше рукою досягаю".

Тими словами, виповідженими з великою суворістю, князь закінчив свою промову. На слідуючий день члени Клюбу дістали з його скарбу поважні запомоги, а президент виїхав в подорож під доглядом молодого Джеральдина та двох вірних і зручних льокаїв, виправлених в князівській службі, а рівночасно тайні аґенти взяли в посідання дім Клюбу Самоубійників, сконфіскували усі листи гостей і урядників клюбу і передали їх князеви до перегляду.

Так кінчиться історія молодого мущини з тісточками, котрий тепер живе щасливо у своїм вигіднім домі на розі Вигмор стріту і Кевендиш — скверу.

ГАДКИ І ВИГАДКИ

Чоловік повинен думати так, щоб кожний міг заглянути до його серця.

* * *

Дуже помиляється той, хто сподівається що силою набута власть є тверджа або довше триваюча ніж та, що її набувається доброю волею.

* * *

Шкода вчитися і жити по дурному.

* * *

Дійсно независимим є той, хто вдержує себе при життю своїми власними силами.

* * *

Є люди що знають як виборoти побіду, але не знають як її уживати.

* * *

Нема нерозумних фахів, є лише нерозумні люди.

* * *

Чоловік, який думає, що служить лише собі, є в дійсности найвірнішим слугою його чортового величества.

* * *

Як чоловік може сподіватися розуміти женщину, коли вона сама себе не може розуміти.

Невідомий приятель

Жив такий чоловік Петро Петрович. з дружиною своєю, Катериною Василівною. Жив він на передмістю Малій Охті. жив гарно. Багато. Хазяйство, і ґардероба, і скрині повні добра... Було у нього навіть два самовари. А прасок і не порахувати — штук пятнадцять.

Та при всьому такому багацтві жив чоловік нужденно. Сидів на свому добрі, глядився на свою дружину й нікуди не показувався. Боявся з хати виходити. Самі знаєте, які тепер злодійкуваті часи. Комуна... що й казати.

Ну, а раз якось одержав Петро Петрович письмо поштою. Письмо довірочне. без підпису. Хтось пише:

„Ех ти, — пише — хріну старий, чоботе повстяний. Живеш ти зі своєю молодою дружиною і не бачиш, що довкруги тебе діється. А жінка твоя, дурню старий, вертиться з одним обивателем. А що я твій невідомий приятель і все таке інше, то повідомляю: Коли ти, старий хріну, прийдеш у Парк Трудящих в 7-ій годині вечером у суботу, 20 липня, то на власні очі переконаєшся, яка твоя дружина весела жіночка. Прости очі, старий хріну.

З глибокою пошаною,

Невідомий приятель".

Прочитав оте письмо Петро Петрович задеревів. Почав пригадувати, як і що. І пригадав: одержала Катерина Василівна два листи, а від кого — не сказала. І взагалі вела себе підозріло: до матері занадилася і грошей вимагала на дрібні видатки.

„Ну, й ковінька! — подумав Петро Петрович. — Вигрів я гадюку... Та нічого, не дозволю над собою насміхатися. Вистіджу, пику натовчу і розмова вся".

В суботу, 29 липня, Петро Петрович прикинувся хорим. Приляг на канапу і слідкує за дружиною. А та — нічого — хозяйством займається. Але під вечір говорить:

— Мені, — каже — Петре Петровичу, треба до матери зайти. У мене, каже, мати важко захворіла.

І сама ніс пудром, капелюшок на по-тилицю і пішла.

Петро Петрович чимскорше одягся, взяв у ліву руку палицю, надяг кальоші — і слідом за жінкою.

Прийшов у Парк Трудящих, ковнір підняв, щоби не пізнали, і ходить доріжками. Нагло бачить — біля фонтани дружина сидить і в далечінь вдивлюється. Підійшов.

— А, — каже — здорові були. Любовника очікуєте? Так. Вам, каже, Катерино Василівно, пику побити мало...

Та в сльози.

— Ах, — каже — Петре Петровичу, не подумайте нічого поганого... Не хотіла я вам говорити, та доводиться... І після тих слів виймає вона з рукава листа.

А в листі, в скорботному тоні, написано про те, що вона, Катерина Василівна, одна може спасти чоловіка, який пропадає і находиться в житті на краю пропасти. І той чоловік благає Катерину Василівну прийти в Парк Трудящих в суботу, 29. липня.

Прочитав письмо Петро Петрович.

— Дивно! — каже. — Хто це пише.

— Я не знаю, — відповідає Катерина Василівна. — Я пожаліла й прийшла.

— Так, — говорить Петро Петрович — прийшла. А коли прийшла, то сиди і не рухайся. Я, каже, за фонтан сховаюся. Подивлюся, що за фіґура. Я, каже, намну йому боки.

Сховався Петро Петрович за фонтан і сидить. А дружина напроти — бліда і ледве дише.

Минає година — нікого. Ще година — знову нікого. Вилазить тоді Петро Петрович ізза фонтану.

— Ну, — каже — не пхикайте, Катерино Василівно. Тут, безумовно, хтось пожартував над нами. Йдемо до дому, чи як... Нагулялися.

Похитала головою Катерина Василівна.

— Ні, — каже — тут що небудь поважне. Може невідомий чоловік налякався вас і не підійшов.

Плюнув Петро Петрович, взяв жінку під руку і пішов.

І ось приходять вони до дому. А дома — розгром. Скрині і комоди розбиті, праски розкидані, самоварів немає —

грабунок. А на стіні шпилькою пришпилена карточка:

„Вас, чортів собачих, інакше ніяким родом з хати не витягнеш. Сидять, як сичі... А убрання твої, старий хріну, не до мого росту. Зріст у тебе, старий хріну, паршивий і низенький. То досить ні... чемно з твого боку. А дружині твоїй наша найнижча пошана з китичкою".

Прочитали подруги записку, ахнул... сіли на долівку і ревуть, як маленькі.

Мих. Зошенко.

До книжки

Як лиш час вільний я маю
Все до рук тебе беру,
Про всьо інше забуваю
Й дивлюсь в твою глубину.
В якій знання: наче перли
Розляглось на твому дні,
Многі серед труду вмерли
Щоб здобути їх собі.
Та ніхто їх всіх зібрати
Певно в силі не буде,
Бо їх більше зростатиме
І вкривати дно твоє.

Як лиш час вільний я маю
Все до рук тебе беру,
Знання в тобі я шукаю
І шукати все буду.
Воно всім нам потрібне
А хто його більше має,
Шанує всьо своє рідне
Весь світ його поважає.
Всюди всі його приймають,
Бо на те він заслужив,
Як слід його поважають
Хочби навіть в злуднях жив.

Як лиш час вільний я маю
Все до рук тебе беру,
Бо лиш в тобі добре знаю
Те, що хочу, все знайду.
Ти немов те сонце ясне
Серед нічної темряви,
Ведеш нас на поле красне
До добра, до чести, слави.
Тому, як час вільний маю,
Все до рук тебе беру,
Бо скарбів яких шукаю
Тільки в тобі я знайду.

Евген Березинський.

ГАДКИ І ВИГАДКИ

Ваш товариш має товариша, і товариш вашого товариша має товариша, отже будьте уважні що говорите.

***

Хто дивиться на себе за багато, дивиться за мало в себе.

***

Мова чоловіка є зеркалом його думок.

***

Надія —це дріжджя в хлібі життя.

***

Кожний великий чоловік має ворогів, якими він величається.

Опущеними ніколи не чуються ті, щ... мають шляхотні думки.

***

Нічого не можна сподіватися від тако... го чоловіка, який нині не є мудріший я... вчера був.

***

Люди, які люблять пращати провин... другим, не мають ніяких провин.

***

Талант успіху не є нічого більшого я... тільки те щоб робити всьо добре що р... бите, не оглядаючись на ніяку славу.

Добрі Канадійські Приписи Печення

Чайні Біскети

Засадничий припис:
2 горнят муки
4 ложечки „Меджик Бейкінґ Павдер"
½ ложечки соли
1 ложечку масла
1 ложечку смальцю
¾ горнятка зимного молока або половину молока і половину води.

Пересійте муку, бейкінґ павдер і сіль. Посічіть зимний смалець. Цей зимний плин додайте до муки, щоб зробити рідке тісто. Викиньте тісто на посипану мукою стільницю і не виробляйте його довше як потрібно. Бийте рукою або качайте ним легко. Потніть посипаним „біскет катером". Печіть у вимащеній маслом блясі у горячій печі, 450 степ. Ф.. через 12 або 15 мінут.

Звичайний Кейк до Кави

2 горнят муки
½ чайної лож. соли
4 чайні лож. „Меджик Бейкінґ Павдер"
3 столові ложки цукру
3 столові ложки шортенінґ
1 горня молока (около)

Пересійте разом сухі складники, додайте цукру потім ростоплений шортенінґ і досить молока, щоб стало штивним. Накладіть ½ цаля грубо на посмаровану плитку бляху, посипте скрізь верхною мішаниною і печіть 30 мінут в умірекованій печі — (400 степ. Ф.).

Бараболяні Бішкопти

1½ горнятка муки
4 ложечки „Меджик Бейкінґ Павдер"
½ ложечки соли
3 ложечки шортенінґ
1 горнятко пімятих бараболь
½ горнятка молока (більше або менше) досить до розрідження тіста.

Пересійте разом муку, бейкінґ павдер і сіль. Посічіть, шортенінґ і легко змішайте в охолодженій пімнятій бараболі. Додайте зимного плину. Викиньте на посипану мукою стільницю, легко качайте або виробіть руками і потніть. Печіть на вимащеній сковороді в горячій печі.

Кейки з Гречаної Муки

2 горнятка гречаної муки
1 горнятко муки
6 ложочок „Меджик Бейкінґ Павдер"
1½ ложочки соли
2½ горнятка молока або молока і води
1 ложка моласес
1 ложка ростопленого шортенінґ

Пересійте разом одну і другу муку,, бейкінґ павдер і сіль; додайте моласес і шортенінґ до плину; вибийте добре. Печіть на горячій, легко помащеній округлій блясі перевертаючи лише раз.

Упрощений спосіб приготовання тіста на чотири бохонці білого хліба

10 горнят пересіяної муки
4 чайні ложечки соли
4 столові ложки цукру
4 столові ложки масла або смальцю
1 Роял Їст Кейк
4 горнят теплої води, або молока або води з бараболь
Можна ужити комбінацію тих плинів.

СПОСОБИ ПРИГОТОВАННЯ

Вечером подробіть і намочіть один Роял Їст Кейк через 30 мінут у 4 горнятах теплого (не горячого) плину, до якого додано 4 столові ложки цукру. Змішайте 4 чайні ложечки соли з 10 горнятами пересіяної муки на хліб. Розтопіть 4 столові ложки масла або смальцю, і додайте до плину з дріжджям. Змішайте муку і плин. Виверніть на посипану мукою стільницю і вимісіть добре, додаючи муки коли тісто чіпається стільниці. Вложіть тісто до теплої намащеної миски, накрийте добре і нехай наросте через ніч; около 10 годин.

ТІСТО

Слідуючого ранку виверніть тісто на посипану мукою стільницю, і перемісіть добре. Вложіть знов у теплу миску, накрийте і дайте щоб підросло вдвоє. Розкачайте легко, покрайте, і вложіть вироблені бохонці в добре намащену бляху. Накрийте, і дайте щоб виросло вдвоє... Печіть в умірекованій печі (380 степ. Ф.). По спеченню виберіть бохонці з блях і положіть на дротяну сітку, щоб вистигли, ненакриті.

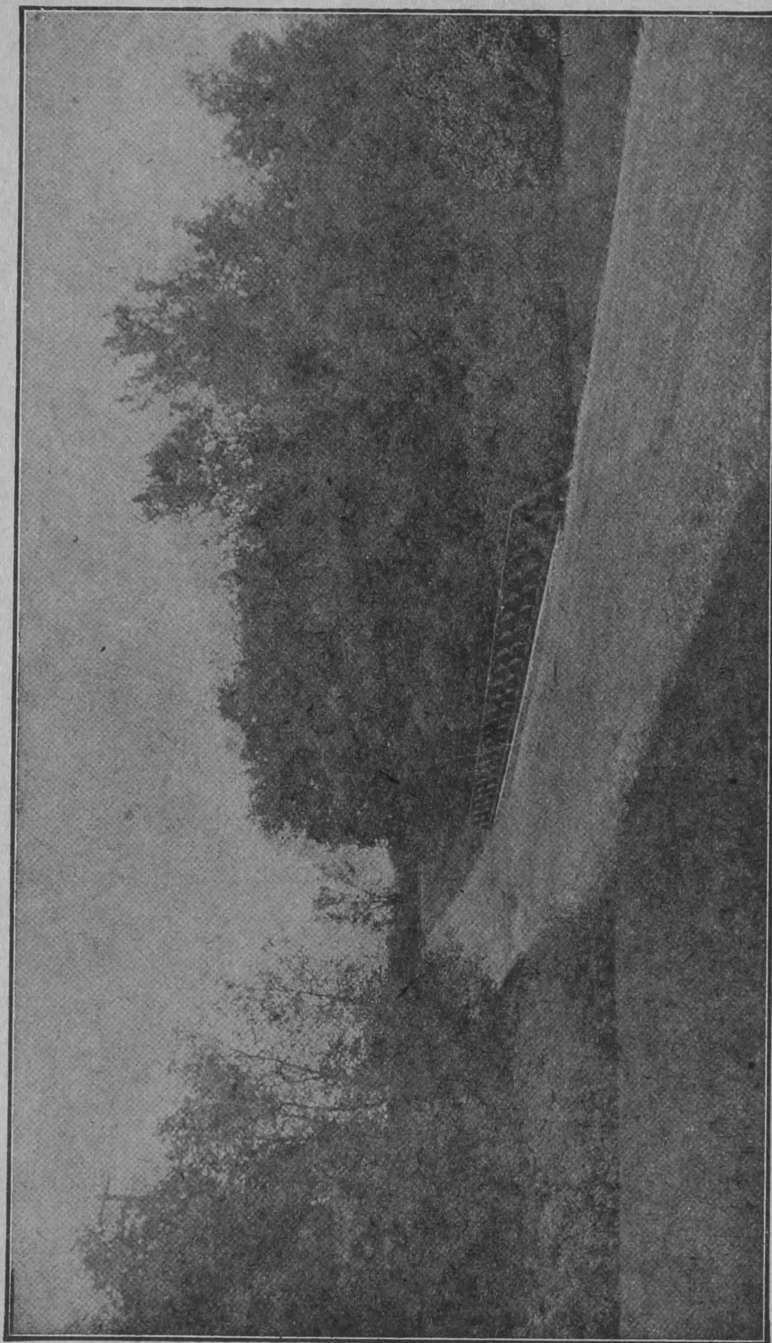
Щоби спечи більше бохонців, додайте 2 горнята води і відповідну скількість муки, цукру, соли і смальцю на кожний додатковий бохонець. Один Роял Їст Кейк вистарчить на 6 бохонців.

Пів ложки „Меджик Бейкінґ Сода" можна все уживати з доброю корістю. Вода з бараболь, або половина води і молока роблять кращий бохонець як коли уживати лише води.

Ми поручаємо також Вам під увагу інші високої степені Standard Brands Limited продукти:

ROYAL YEAST CAKES
GILLETT'S CREAM TARTAR
MAGIC BAKING SODA
FLEISCHMANN'S YEAST
GILLETT'S FLAKE LYE
GILLETT'S CAUSTIC SODA
CHASE & SANBORN'S SEAL BRAND COFFEE
TENDER LEAF TEA

STANDARD BRANDS LIMITED
MONTREAL - TORONTO - WINNIPEG - VANCOUVER

Килдонан Парк, коло Виннїпеґу.

ндрій Чайковський.

Погоня

(З часів руйнування Січи).

Петро виїхав з батьківського хутора з ›заками та старим досвідним осаулом араськом.

Цілий світ занесло великими платами ніґу, якими крутив вихор на всі боки. ʼебо закрилось оловяниними хмарами, ‹о сонця божого не було видно. В повітрі чути було пекольні ізгуки, свисті-о та вило по повчому. До того ще стало хмарі блискати та греміти наче серед іта. В таку хуртовину не важко збити-я зі шляху, і колиб не було тут Тараська, о Петро сам бувби ніяк не знайшов ıляху.

Всі шляхи закурило снігом, їхали навіання. Вихор не лиш вертів свіжим сні-ом, а ще й замітав старим зледілим го-трим мов грубий пісок, котрий сік по иці і насипав великі кучугури заввижки ати. Коні западали у сніг по черева, а ісцями не можна було переїхати і тре-а було було обїздити довкруги.

Тарасько кермував себе інстинктом теповика і йшов прямо на коршму на Кривулі. Хоч нераз приходилось заверати, то таки Тарасько був певний, що отрапить.

Годі зясувати собі стан душі бідолашього Петра. Він так любив дуже свою Степаніду, а вона сердешна тепер в ла-бетах розбищак іграшкою московських вірюк. Він чував нераз, що москалі за-хоплювали гарних українських дівчат та молодиць до панських московських га-ремів і вони небоги пропадали там мар-но.

Такі думки морозили його душу, роз-ривали серце з пересердя і жадоби пом-сти. Поклав собі, хочби ціною свого життя здогонити грабіжників, визволи-ти Степаніду з їхніх кіхтів, живу чи мер-тву і люто помститися.

Та він почував себе в цю хвилю серед шаліючої хуртовини, так безпомічним, безрадним мов немічна дитина і піддавався у всьому, що запорядив старий Тарасько. Він зачне робити своє діло, як розбишак здогонить та піймає в свої руки...

А хуртовина і заметіль не вгавала...

Вже стемнілося зовсім. Тарасько вигукував щось до козаків. Петро нічого не розумів. Одна лиш думка його займала: не зупинятись та в снігу не пропасти.

Нарешті похід припинився. Козаки позлазили з коней і повкривали їх ряднами. З коней клубилась пара. Поприпинали їм на шию мішочки з вівсом. Коні стогнали з перетоми і зараз збилися в купу ногами і били об себе руками, щоб розігрітись. А далі добули із своїх торбинок горівку, хліб і сало. Тарасько присилував Петра ковтнути з пляшки глоток та закусити.

Відпочавши так часок поїхали далі.

Нарешті хуртовина стала утихати, а далі зовсім устала. Вітер пігнав хмари далі, небо прояснилося і заблищали ясні зорі. Тарасько роздивився по зорах.

— Ще нема півночі, та бачу, що ми трошки з шляху збилися, але вже тепер, як хуртовина минулася, то не заблудимо і до Кривулі вже не так дуже далеко.

— А що буде, каже Петро, як москалі зараз виберуться в дальшу дорогу а ми застанемо коршму порожною?

— Нема чого боятися, каже Тарасько, вони їдуть саньми і то важко навантаженими, а тепер неможливо їхати, бо шлях завіяло кучугурами, які треба розкопувати. Вони найменше три дні мусять підождати, а ми їдемо верхом.

Тепер справді лекше було їхати і всім стало веселіще. Їхали так довший час, аж Тарасько сіпнув Петра за рукав і показав наперед себе на світелко, яке десь далеко блимало.

— Це Кривуля, каже, а як тепер світиться, то й гості там є. Кому би то хотілось в таку негоду мандрувати. Вони почувають себе зовсім безпечно.

Світло щораз ставало блище. Нарешті показалася велика гора снігу, в якій з одного боку світилося. Козаки підїхали до неї обережно і обїхали довкруги. Двері були засипані високо снігом. Коршма подобала на якусь величезну потвору зі

світляним оком. Крізь віконну оболонку не можна було бачити, що в середині.

Кількох козаків позлазило з коней і стало відгребувати сніг від дверей коршми. Було чутно, як у сінях хрупали коні і тупотіли ногами. Перед коршмою стояло кількоро саней засипаних снігом. Тарасько пізнав великі сотникові сані.

— Тепер я певний, що вони тут, бо й сани наші — тепер хлопці треба виважити двері і вскочити до середини зі світлом, щоб їх засліпило, що не стямляться. Ножі в руки і перерізати драгунів...

Петрови відразу полекшало на серці. Він здогонив ворога. Певно тут і Степаніда буде.

— Справтесь, хлопці, добре, та кромі того, що вам пообіцяв пан полковник, я від себе ще по пять червінців на кожного.

Двох кремезних козаків забралось до дверей, а тимчасом Тарасько засвітив смолоскип, який освітив сніг рудим сяєвом. Козаки виважили двері з бігунів і вони впали з лоскотом на сіни, а по них вскочили в середину з горіючим смолоскипом. На сінях у соломі лежали драгуни повкривані кожухами. На них кинулися козаки з ножами і різали мов баранів. Петро тим ніраз не турбувався. Він відчинив прожогом двері від коршми і вскочив туди з кількома козаками. Тут на вікні блимав каганець. На лаві лежала якась людина вкрита кожухом. Петрови забило сильніше серце. Він прискочив і стягнув з неї кожух. То була Степаніда. Вона лежала мов мертва одкривши широко очі. Даремно Петро промовляв до неї пестливими словами, підвів її з лави. Вона дивилась скляними очима нічого не розуміючи. На лиці малювався великий жах. Світло смолоскипу не разило її очей.

— Моя ясочко, говорив Петро крізь сльози, я так лякався за тебе, важкий шлях я переїхав, щоб тебе рятувати.

Степаніда сиділа на лаві мовчки нічого не розуміючи. Петро налякався.

— Вона сердешна збожеволіла, скрикнув Петро в одчаю.

— Дай їй до рота глоток горівки, радив Тарасько, вона очуняє.

Петро послухав, але Степаніда так заціпила зуби, що не можна було ніяк рота розняти.

Та в цій хвилі в сусідній кімнаті щось заворушилось, відчинилися двері і ввійшов той самий рижий москаль, котр Петро угощав на сотниковім хуторі. П тро пізнав його зараз і десятник По тило теж. Москаль стояв на порозі к паючи заспаними очима.

— Какой чорт здєсь шляється і спа не дайот!

Петром заволоділа страшна лють. В хватив пістоль і прицілився до моска та в цей мент Тарасько підбив йому р ку. Стріл гримнув та куля попала у с лок.

— Дай спокій, Петре, то булаб д цього собаки за легка смерть.

Тарасько схопив москаля і здавив м кліщами та повалив на землю.

— Давайте, хлопці, доброго мотуза

Москаль став пручатися, та його м тю звязали. Він кликав драгунів на п міч.

— Не верещи даремно, і не зривай с горла, твої драгуни вже давно у Бел буба на сніданні, каже Тарасько.

Тимчасом козаки вскочили в сусід кімнату. Там було відчинене вікно хтось ним вискочив, козаки кинулись ним і за хвилю привели і другого м скаля.

Зійшлась повна коршма козаків і з раз розвели в печі велике багаття. Т расько перепитував бранців - москал Вони лаялись по московськи і погрож вали гнівом цариці матушки та світліше го Потьомкина. Тарасько на це не зв жав.

— Підогрійте, хлопці, кусок заліза, тим добродіям чобітки познімайте, б цього не обійдеться.

Аж тепер москалі присмирніли. Пер стали лаятись і відповідали на ставле Тараськом питання. Виявилося, що не так розходилося про сотникові б гацтва, як про Степаніду. Про її незв чайну красу перевідав один пан, що сл жив при світлішому, та був у нього пр вою рукою і хотів дістати Степаніду д себе.

— А це, що ви у сотника награбил для кого було?

— Це нам належалося за труд, як вое на добича.

— Ну, каже Тарасько, гарна воєнна д бича, нічого й казати, та воно так по м сковськи, а по нашому, то це розбиша тво і за це ми по нашому запорожськом закону вас покараємо.

— Ми царські люди, віддайте нас під царський суд.

— Еге-ж, голубята, зараз повеземо вас парадою у Петербург, вам нічого не станеться, а нас випарять кнутами та в Сибір поженуть. Та воно не буде по вашому, і ви готуйтесь на смерть, та помоліться гарненько, якщо ви хрещені.

— Не смій, кричав цей перший. За це саме слово жде тебе каторга. Знати тобі, що я думний дяк Фома Алєксєєвіч ...ріґоров...

— Як ти дяк, то пильнуй церкви і крилоса, а не грабуй чужого добра і не зацапуй чужих молодиць, а чи ти фома, чи такий інший чорт, то мені не важне.

— Ми вас всіх перебємо та перемішаємо проклятих хахлів...

— Спасибі, що нас повідомив про це. За це ми вже тебе не будемо припікати, а тільки зараз повісимо...

— Ну те, хлопці, мотузків та на сволок, лиш не тут, а там, де вони спали, Опісля перешукайте коршму і позбирайте награблене сотникове добро, нам пора вертатися.

Тимчасом Петро сидів біля Степаніди держачи її в обіймах. Петро не знав, що біля нього діється.

— А що Петре з Степанідою?

Петро стрепенувся:

— Ще не прийшла до памяти.

Як козаки справилися з москалями, каже Тарасько:

— Пошукайте, хлопці, ще за жидом. Не може бути, щоб у коршмі жида не було...

Коршма на Кривулі стояла на шляху із Запорожських земель у Гетьманщину, була дуже розлога і все мала доволі приїздних гостей багатих і бідних.

Козаки нарешті знайшли жида і витягли його зпоміж бочок та скринь. Він дуже налякався і дріжав усім тілом.

— Не лякайся нас, жиде, нічого лихо тобі від нас не буде... Хіба ти винуватий у тому, що у тебе москалі ночували? Ти нам лиш скажи, коли вони сюди приїхали... — говорив до жида Тарасько.

— Вони приїхали перед двома днями з драгунами. Все в мене поїли і випили, нічого не заплатили і поїхали. Гірка мені була з ними година. А вчора пополудні знову вернулися, привезли повні сани всякого добра, котрим тут ділилися, і привезли цю молодицю. Клянусь на тому, що нічого не знав, я страшно налякався, бо я знав, що то якась пані буде

з старшинського козацького роду. Вона сердешна була без памяті, так як і тепер. Її поклали на лаві, а мені та моїй жінці не дозволили до неї наблизитися. Моя жінка, вона розуміється на лікуванні і людям помагає, хотіла цій пані помогти, та той рижий москаль впарив її кнутом по плечах і прогнав... Я хотів вночі побігти до найблищої козацької станиці, бо я з панами козаками все жив у згоді і мене всі знають, бо я і в пана полковника Кандиби в Сангарі й у пана сотника Жука минулої осені хліб купував... та нещастя трапилося, така взялась хуртовина, що жива душа пропалаб у степу.

Тимчасом Степаніду роздягнув Петро з кожухів.

— Ану, жиде, придивися до цеї пані, каже Покотило.

Жид придивившись схопився руками за голову.

— Ей вей мір, таж це сотниківна панночка Степаніда.

— Вона моя жінка, каже Петро — я син полковника Кандиби.

— Вибачте мені, так вашмосць Петро, що у турків у неволі побував... Господи, яке нещастя скоїлось... Та що ми розбалакались, а тут рятувати треба... Доз-

вольте мені, я покличу мою жінку Рухлю, вона краще поможе пані, як всі ми. Тільки прошу вас, не лякайте її, бо вона боїться. Жид пішов зі свічкою до другої кімнати, та тут як побачив повішених на сволоці москалів, дуже налякався, пустив свічку на землю і завернув у коршму.

— Мосьці пани козаки, прошу вас, заберіть це стерво з хтаи геть, бо як моя Рухля це побачить, то перелякається і не зможе нічого помогти пані.

— А що ми з ними зробимо? — питає один козак.

— Що зробите? Викиньте їх у сніг, а вже вовки сіроманці їх знайдуть. Нераз вони мою коршму держали в облозі та у вікна мені заглядали.

Жид метнувся за двері до сіней, а незадовго привів жидівку і заспокоював її, що пани козаки свої люди і нічого їх боятися,

Жидівка приступила до Степаніди і стала її оглядати.

— То все з великого переляку. Пані певно щось страшного побачила.

— На її очах москалі маму зарубали, каже Петро.

— Паню сотничиху, — скрикнув жид, ей вай! І певно все пограбили... те все, що вони тут паювали.

— Панове козаки, занесіть паню до мене, тут мені не на руку.

Петро узяв жінку на руки мов малу дитину і поніс за жидівкою. Жидівка виняла зі скрині якогось зілля, розвела багаття і стала зілля варити. Покищо роздягла при помочі Петра Степаніду до сорочки і поклала на свойому ліжку під перину. Степаніда іще не спаматалась. Вона страшно пручалася і кричала.

Тимчасом зілля закипіло і жидівка процідила у глечик та холодила його дуючи.

— Пані мусить це випити, а ви мені поможіть, каже до Петра.

Та це не прийшлось легко. Степаніда була сильна жінка і Петро з бідою її втримав.

— Так не зараз нам вертатися до дому, каже Тарасько до козаків — Петро жінки тут не оставить, а ми його не лишимо. Ти Покотило, поназначуй сторожних, а ви,, небожата, лягайте де попало...

Козаки постягали порізаних драгунів на купу, позаводили своїх коней і стали приносити соломи і стелити в кім тах на долівці для себе. На дворі зн зірвалася хуртовина. На коршму г нув сильний вітер аж двері відчинили Вирвало вікно і стало туди мести с гом.

— І ця хуртовина для нас добра, ка Тарасько, бо москалі не прийдуть.

— І так би не прийшли, бо ніхто знає, що тут сталося, ні один драгун оцілів.

Як уже Степаніду напоїли насилу з лям, Рухля принесла у шклянці пя і стала їх прикладати до висок по об бокам.

— Що ти робиш? — скрикнув Петр

— Не трівожтеся, пане сотнику, сід те тут на ослінчику, то побачите, щ того вийде. Так треба було конче, т ба з голови кров спустити, дивіть, кров слезить зпід пявки, Богу дякува вона ще не згусла. За хвилину пані с не засипляти і все буде добре...

— Хібаж вона до тепер не спала?

— То не був сон, каже жидівка. У п з великого переляку вдарила кров мізок і вона втеряла, вибачте за сло глузди та попала в обморок... Тепер п но полекшає. О! вже пявки повні, за відпадуть, тепер треба буде спини кров...

Вона підстелила під голову рядно, рушником обмивала горілкою кров...

Не одному недужому помогла я, не сотнику, і тому нас люди люблять шанують. З панами козаками ми все ж ли в згоді і добре нам було, поки чорт сила не принесла нам москалів. Теп вони всюди пхаються. Вас козаків пр ганяють з вашої землі, а нас грабую до живого тіла, бодай їм було цурес...

— Чи довго ви вже в цій самітні жив те?

Воно лиш так здається, що це самітн і пустеля, та у нас все бувають гості л том і зимою. Літом— у нас пани зап рожці забавляються і гуляють, музи приводять, платять добре не торгуючи і від них можна гарно заробити. І к зацька старшина, їдучи через Гетьман щину в Москву, у нас ночує. Але як вж приїдуть москалі, то кара божа. Випют все, поїдять, а замість заплати нагає почастують. Через них ми не можем тепер ні наймита ні наймички удержат все перед москалями втікає. Нас лиш двоє, і то прийдеться нам втікати у св

очі. А ще тепер, як сніг стає і знайдуть обгризені вовками кістяки москалів, як почнуться допити дротяною нагайкою і розпеченим залізом...

Петро задумався...

— Бачу, Рухле, що ви свої добрі люди, й коли ти приведеш до памяти мою бідну жінку, то ти будеш у мене варта великої нагороди, якої на гроші годі цінувати. Заберіть ви, що варто звідтіля забрати і їдьте з нами. Заживете на оселі батька денебудь або й у самій Самарі там будете під моєю опікою, там буде вам безпечніше...

Здавалося, що жидівка зраділа почувши таке.

— Я ще з чоловіком пораджуся... А що буде з коршмою?

— Нема чого радитися, бо ми, затираючи сліди за собою, мусимо коршму пустити з димом. Тоді Москалі ні одного кістяка не знайдуть. Москва не сміє знати, що з тим рудим чортом із драгунами сталося.

Опісля прийшов сюди жид.

— Пане сотнику, ваші козаки викинули повішених москалів у сніг, а що буде як вони очуняють і втечуть? Тоді булаб нам велика біда. Я це говорив козакам, а вони лиш посміялися з мене. Кажуть: ми так вішаємо, що вісільник ніколи не встане.

В цю хвилю Степаніда ворохнулась і важко зітхнула. До неї прискочив Петро. Вона відкрила очі і розглядалася по хаті.

— Що зі мною робиться. Петрусю, ох! який страшний сон мені приснився... Чого ця жидівка тут хоче?

— Ти у добрих людей, Степанідо, заговорив ніжно Петро, я біля тебе і наші козаки тут, а ця жінка, то наша приятелька...

— Спіть іще трошки, моя гарна пані, нічим не трівожтеся, я зараз вернуся, каже Рухля.

Вона вийшла, ведучи з собою чоловіка, розказуючи йому те, що від Петра почула.

Жид дуже зрадів від тої новини, вернувся зараз і став Петра по руках цілувати.

— Я панам козакам буду вірно служити мов собака і нераз стану вам у пригоді.

Жиди стали зараз збирати свої статки, виносили з льохів усячину і складали у скрині. — Степаніда тепер твердо заснула. Хуртовина не вгавала, а в димарі вило і свистіло, начеб чорти сміялися.

Рухля вернулася в хату і дивилась вдоволено на сплячу Степаніду та прислучувалась до її рівного глибокого віддиху...

— Не турбуйтесь, пане сотнику, ваша пані здорова буде, за це поручаюся моєю головою, це певно пявки помогли...

— А багато у тебе цієї погані? Забери усе з собою, воно людям придасться.

— Трохи заберу, та цього добра на Запоріжжі доволі по ставках та калабанях... Але ось я журюся, що з нашою коровою станеться...

— Корову я у тебе купую, ось гроші за неї, каже Петро, і поклав перед жидівкою червінців жменю. Ми корову заріжемо для козаків.

— Тільки не зараз, каже Рухля, бо мені ще молока треба для вашої пані.

Петро вийшов до козаків. Біля недужої сиділа Рухля і дрімала. Козаки спали на соломі. Покотило дрімав на лаві сидячи. Тарасько хропів голосно, підклавши на лаві руки під голову. В печі горіло багаття. В сінях ходив вартовий козак, мегикав з тиха пісоньку і голосно зівав. Хуртовина не вгавала начеб чортяки весілля справляли.

Другого дня вранці Степаніда прокинулася зі сну. Розглядалася по хаті, дивилась то на Петра то на жидівку і не могла нагадати собі, що з нею.

— Чи я ще сплю Петре. Мені щось дуже сташне снилося...

Жидівка принесла глечик з теплим молоком.

— Напийтесь, пані, воно свіженьке...

Степаніда випила все.

— Справді, гарне було молоко... спасибі! Петрусю, що воно таке сталося, звідкіля я тут узялася?... А! так... вже нагадую... Як лиш ти відїхав у Самару, незадовго прийшли ті два кляті москалі з драгунами. Дутко їх не пускав, а далі і до шаблі взявся, та його вмент зарубали... Счинилася метушня. Наші козаки, не прочуваючи лиха, порозходилися по селу, лиш кілька осталось на хуторі. Скочили москалі в хату і стали розбивати комору і брали все, що в руки попало... Ми з мамою не давали. Один москаль став мене обіймати, цей рудий. Я його трутила так, що аж до печі поточився. Тоді мама хопила пістоль і застрілила переднього драгуна. Її зарубали шабля-

ми на моїх очах, мене держали цупко в руках москалі, що не могла ворохнутися. Господи! Я бачила, як матуся впала на землю закрівавлена.

Степаніда закрила очі руками і стала судорожно плакати. Петро її голубив та заспокоював...

— Лишіть її, пане сотнику, каже зтиха Рухля... Хай виплачеться, то зараз на серцю полекшає. Там усе горе спеклося, хай воно розтає, розмякне від сліз і зі сльозами витече.

Петро держав її в обіймах, поки не заспокоїлася.

— Опісля я втратила память і не знаю, що було. Мене везли, мене везли кудись.

— Решту, то я тобі доповім, моя голубко. До Самари прискакав Покотило і розказав усе. Тато зібрав гурток козаків і ми пігнали здогоняти московських харцизів. Настала велика хуртовина і заметіль на наше щастя, бо не дала москалям скочити в Гетьманщину, а засіли в тій коршмі перестояти лиху годину. Ми їх здогонили і застали спячих. Тепер ти безпечна і ми вертаємося до дому, як лиш ти подужаєш.

— Я вже почуваю себе добре і можу їхати, хочби і зараз... А що з москалями сталося?

— З ними наш Тарасько зробив лад. Драгунів козаки перерізали, а москалі повисли...

— Стільки крови...

— Годі, не ми їх зачіпали, а вони нас... Врешті, годі було з ними воловодитись і дати їм втекти та привести нам на голову нову ватагу драгунів.

Війшов Покотило:

— Здорові були, пані, каже, побачивши Степаніду при памяти — який же я радий...

— Немає чого радіти, каже сумно Степаніда, живої матері я вже не побачу... Вона стала знову плакати.

Покотило шептався з Петром.

— Хай прийде Тарасько.

Прийшов Тарасько і привитав Степаніду.

— Можемо зараз вертатися, каже Петро.

— Можемо й зараз.

— Прикажи, осауло, щоб одні сани були готові і для жидів, забираємо їх зі собою в Самару.

— А жидів нам на що?

— На те, що вони наші приятелі, що жидівка моїй Степаніді життя врятува[...] на те, що ніде їм буде захиститися, бо [...] цю коршму пустимо з димом, щоби с[...] за нами позатирати. Вони заслужили [...]бі на велику нагороду. Скажи ж, то[...]ришу, від мене нашим козакам, щоб т[...] жидам в дорозі не пакостили. Вони щ[...] люди, хоч і не хрещені... А де ти попр[...]тав драгунів?

— Ми їх у сніг повиносимо вовкам [...] снідання...

— Не треба. Вони мають згоріти вр[...] із коршмою. Ти прикажи і москалів пр[...]волікти сюди. Коней драгунських ми [...]беремо враз з сідлами.

— Ні, Петре, каже Тарасько — як в[...] позамітати сліди за нами, так хай вж[...] сідла згорять. На них царський ште[...]пель і легко їх пізнати... Зрештою наш[...]му братові незручно на московському [...]длі...

— Добре ти кажеш, так і зроби... П[...]дожди ще. Я купив у жидів корову. З[...]раз прикажи зарізати і поживимось, [...] харчі наші певно вже минулися.

Козаки вийшли, Степаніда стала п[...]помочі Рухлі одягатися. Вона була дуж[...] знемічніла, дріжали під нею ноги, гол[...]ва ходором ходила.

— Так ми, Петрусю, їдемо прямо [...] батьківський хутір...

Петро поглянув допитливо на Рухл[...] і вона заперечила головою...

— Ні, серце, на татовий хутір не под[...]рожі і треба би багато накладати, поїд[...]мо в Самару, а на хутір опісля...

— Требаж матусю похоронити, каж[...] Степаніда крізь плач...

— Усе зробиться... Та ти подумай, щ[...] на татовім хуторі усе пограбували м[...]скалі, не знайдемо там ні миски ні ложк[...] а ти нездужаєш і тобі вигоди треба...

Степаніда вже не перечилась.

А тимчасом козаки збиралися в дор[...]гу. Витягали сани зпід снігу, вантажил[...] скрині з добром сотника, другі справля[...]ли мясо з зарізаної корови і складали [...] казани. Одні сани відступили жидові, [...] які він складав свої статки.

На дворі вибралось на гарну погод[...] Вітру не було. Потиснув кріпкий мор[...]зець. На небі ні одної хмарки. Сходил[...] сонце...

Поснідавши позапрягали драгунськи[...] коней у сані. На одних посадили Степа[...]ніду з жидівкою.

Сонце вже підійшло високо і сліпил[...]

очі проміннями, що відбувалися ярко від замезлого снігу.

Валка рушила, лише Покотило з кількома козаками остав ще при коршмі. Вони підпалили Кривулю в кількох місцях.

Шлях був дуже важкий. Передом м ли козаки перекопувати горбовин промощувати дорогу для саней.

Вже вечоріло, як минули полковий род Самару і добилися до хутора п ковника Кандиби.

Український Мойсей

Народ, масу, споєну одною мовою, одним релігійним обрядом, та життєвими інтересами, перетворюють в націю, звязану з собою ідеєю, — одиниці. Ґеніяльні, творчі одиниці, що їх видає той народ з себе, ніби чарівний, мітичний квіт земля.

Годі збагнути, годі дослідити: скільки поколінь і скільки міліонів змагань до волі зосередились в Шевченкові, і він несподівано для світу виріс з тої українськоі прибитої, упокореної маси, ніби вулькан серед моря,

Невідомо теж, як давні причини зложились на те, що галицька земля видала з себе українського Мойсея—Івана Франка. Франко не тільки перебрав на себе в житті ролю провідника народу, як письменник і суспільник, але й у своїм безсмертнім „Мойсеєві" дав нам ідеал провідника народу.

Ніби віщим духом передчував, що як його не стане, то так скоро не виряне хто інший на його місце. Ніби знав, що українській нації доведеться довго чекати на такого провідника свойого народу, як їх мають інші великі народи.

Дух пророка сягнув ще далі. Він знав, що український народ, якому століттями цілими під загрозою канчука доводилось слухати чужих провідників, присвоїв собі вже недовірливість навіть до своїх, навіть до тих, що хочуть посвятитись для нього і повести його вперед.

„Бо коли вас осяє Господь,
ласки своїх промінням,
ви послів і пророків його
все побєте камінням..."

1918 рік, змагання хочби Головного Отамана переконують, що Франко мав справді великий дар передчуття.

І тому за першу прикмету, за першу умову, що її вимагає Франко від провідника народу, це — віддати себе беззастережно, цілком аж до самовідречення ідеї, якій служиться. Провідник мусить з бутись для народу, що його має вес на любов, яка перевищалаб, вбилаб інші почування в його душі. Так, як л бив Мойсей ізраільський народ:

„Ти мій рід, ти дитина моя,
ти вся честь моя й слава,
в тобі дух мій, будуще моє,
і краса і держава..."

Та — любов ця не має бути еґоїстич Не має стати драбинкою в житті про ка, якою можна долізти до особисто розголосу й могучости. Ця любов жадає для себе ані ювилеїв, ані пропам них книг, ані портретів своїх на самім в днім місці. Провідник, який має на м тільки Ідею, той — мусить бути пригот ваний на те, що його може зустріти й н вдячність від того народу, для якого в увесь посвячується.

І коли ж він жадає кадил
і похвали й пошани, —
я від тебе невдячність прийму,
і наруги, і рани...

„Не нам на прю з тобою стати", ск жемо словами Шевченка, — не нам рі нятися до величі духа Івана Франка, а наслідувати можна навіть тоді, коли н перед знається, що не дорівняється.

Рямці нашого зорґанізованого житт щораз то більше звужуються. По вол чи поневолі кожна свідоміща одиниц кожна українка, чи українець, що своїм здібностями, силою свойого духа, свої внутрішнім багатством переростає сво окруження, — мусить стати моральни провідником і зразком громадянина українця для свойого довкілля, для сво його меншого брата. Хочби круг йог впливів обіймав тіл,ки одне село, хочб тільки одне передмістя, хочби навіт кілька робітничих хаток...

Так мусить бути, бо такий наказ хви лі. Доходить до того, що поодинокі лю ди заступатимуть масі народу орґаніза

ї. І не треба чекати, що нас аж покличимуть до тої, чи іншої праці: може не ути орґанізаційного апарату та його дміністрації, тож хто буде залагоджуати ці формальности? Ми самі мусио ставати до праці, а тоді ми . . . вже роводимо . . . а тоді ми мусимо мати на ці завсігди зразок, ідеал того великого ровідника народу, що нам змалював йоо Іван Франко в „Мойсеєві”.

„Бо я люблю тебе не лише
за твою добру вдачу,
а й за хиби та злоби твої,
хоч за ними і плачу...”

Любов, велика беззастережна любов до народу, самовідреченість, віра в ідею, якій служиться, — і за це все мати силу духа прийняти навіть і невдячність— оце ідеал провідника народу, це ідеал, який повинен просвічувати кожному з нас.

І тоді здійсняться пророчі слова ґенія галицької землі:

,О, ні! не самі сльози і дітхання
тобі судились. Вірю в силу духа
і в день воскресний твойого повстання”.

Ми — теж віримо.

За силу духа

(З думок Томи Карлайла).

1. Перший наш обовязок — це побооти в собі почуття страху й непевности. оки не позбудимось всякого остраху, оти не зможемо діяти. Ми повинні й усимо бути відважні й певні себе. Ботися нам не вільно. Тільки той є сильим, хто поборов у собі всякий страх. Ні дин чоловік на цілім світі, який хоче доонати якогось великого діла, не може подіватись, що осягне свою мету, доки е скаже собі: „Діпну свойого, або зги-у!”

. Засадничу помилку робить той, хто асильство й упір називає силою. Чоовік, що дістає напад шалу, не є сильим, хочби й шість мужчин не могли йоо привести до порядку. Сильним чоовіком є той, хто двигне й найбільший ягар і буде нести його, не захитавшись авіть. Мусимо пригадувати собі це, ообливо в наших галасливих часах. Чоовік, який не вміє мовчати доти, доки е наспіє час, щоб говорити й діяти водочас, не є ніколи сильним.

3. Щоб ми не говорили, — вишукувати видовбувати хиби й блуди то зайняття начно плитше й менше шляхотне, ніж ишукувати в людях те, що в них є справі гарне. Критична муха, усівшись на зимці пишного будинку,поглядом своїм асягне легко на пів цаля віддалі й добачить, що тут є пляма, а там нерівність, цо — коротко кажучи, той, чи тамтой амінь не є таким, як повинен би бути. Досі критична муха має рацію. Але, щоб охопити пропорцію цілости, бачити той будинок, як орґанічну цілість, могти доцінити його призначення, уладження поодиноких частин і їх гармонію, на те потрібно розуму Вітрувія (римський будівничий за часів Цезаря).

Кеплєр у своїм осамітненні й потребі помочі сказав:

—Чи ж можу терпіти з того приводу, що люди не хочуть знати про моє відкриття? Коли всемогучий Бог чекав шість тисяч літ на чоловіка, який побачив те, що Він сотворив, то я можу теж почекати двісті літ на чоловіка, який зрозуміє те, що я побачив.

(Кеплєр розширив погляди Коперника математичними законами).

ЛЮДСЬКЕ ТІЛО

Людське тіло складається зі 150 костей і 250 мязів; кров дорослої людини важить 15 кґ. Промір серця — 15 цм. Серце вдаряє на мінуту 70 разів, на годину 4,200 а на цілий рік 36,730,000 разів. За кожним ударом серце висилає 44 ґрами крови, або денно 5,800 кґ. Наші легені вміщують 2 і пів літри повітря. Віддихаємо на 1,200 разів і зуживаємо 150 літрів повітря. Шкіра на лиці має три верстви, а їх грубість, є від 3 до 6 мм. Кожний сантиметр шкіри має 12 тисяч дрібненьких щілинок і ними шкіра дихає.

МИХАЙЛО ОСТРОВЕРХА.

Втеча з обіймів смерти

(Спогад із 1919-го року).

Сонце на небі сяло так ясно і радісно. Далі мигтіли синявим теплом і ще більше сповняли наші груди мовчаливим смутком, тугою. Було й по чому тужити: ми все дальше відступали зпід Київа на Захід. Завсіди посуваючись поволі на Захід, тримались ми „демаркаційної" лінії між нашою армією і денікінськими ватагами. Ми чули, що в цьому відступі скривається якась траґедія: що наша Начальна Команда за поважно рахувалася з цими білими ватагаци. Та в нас брали верх: карність послух. І ми мовчки, пригноблено відступали. Ніхто з нас і думати не хотів, що цей відступ буде нашою катастрофою: а не так не хотів, як оминав ту думку.

І так у перших днях вересня 1919 р. наша бриґада — ХУГА — находилась у якомусь селі, що в половині дороги між містечком Ходорковом на схід і Андрушівкою за нами, себто на захід. Третій курінь М. Дацкова вислав у ту „демаркаційну", себто невтральну смугу, трох смільчаків до Ходоркова, повіт Сквира, щоб звідали, де находяться ватаги Денекіна, та які настрої населення, яке до нас було дуже прихильне. Прізвищ цієї трійки — не пригадую. Лиш одно спамятав — хорунжий Голіней, який був командантом трійки. Імени його не пригадую собі. Він був добрий, відважний, холоднокровний у бою старшина. Командував четою у сотні поруч. Василя Костюма.

Ото й подались вони на ті звіди. Коли вони були в Ходоркові і сусідніх селах (Яроповичі — дуже велике село), червона армія, що була замкнена в районах Одеси - Миколаєва, почала посуватись на північ. (Ця армія, користаючи з того, що між нашою армією і ватагами Денікіна створено „демаркаційну" смугу, стала пробиратись на північ, щоб там злучитись із головними силами червоної армії. Це їй, із великими стратами, і вдалося: біля Котельні, Кодні, с. Сінґурів, два дні кипіли бої, в яких змагалася в першу чергу наша бриґада, рештки червоної армії таки злучились своїми в Житомирі). Хор. Голіней ч що якийсь гук гармат зближається з п дня. Здогадувався, що наші частини півдні почали бої з денікінцями. Це ло й імовірне, бо на півдні стояли ві ли армії УНР, які не признавали ніяк такого невтралітету (що було раціона не) супроти Денікіна. Врешті — к Голіней почув лоскіт скорострілів, становив вертатися негайно до кур

Верталися усі три сільською дорог Злегка котився за фірою туман піл дороги київських піль. Усі три гляд довкола — ні живої душі в тих тепл просторах. Негайно в далині показа ся верхівці. За ними виринув уже ці відділ кінноти яких сто шабель. Верх ці зближались бігом до дороги. Го ней казав дальше їхати як і досі, і не п спішувати. Сподівався, що це якийсь в діл кінноти УНР. Кілька верхівців р нуло кіньми вперед і пригнались до фі з переду. Стримали фіру.

— Куда? — спитав один із них.

Голіней глянув на них. Шукав яких відзнак. Не міг ніяк збагнути: чи це п станці. чи наша кіннота, чи денікінці, большевики. Ніякіських відзнак у н не було. У наших усіх трох були на ша ках тризуби, а на блюзі відзнаки війсь вих ступінів. Голіней, оглядаючи хвилину мовчав. Та верхівець підїха ши конем ближче, підсміхаючись лук во, спитав:

— Какой часті?

— Десятої бриґади УГА, — відпов Голіней переконаний, що це все таки большевики.

На це той сам верхівець підїхав зо сім близько, нахилився і раптовим рух зірвав із шапки Голінея тризуб.

— Та що це ви? — кинувся Голіней, я ж з армії отамана Петлюри! — різ сказав, бо був певний, що це повстанц

— Да-да, — відповів інший кіннотчи

- ви „добродії", а ми — „товариші"! Ҷавай аружіє!

Щойно в ту хвилину Голіней і його два ідвладні зрозуміли, що вони в руках ольшевиків. Забрано з них зброю і абої.

За той час короткої розмови Голінея з ими верхівцями, цілий відділ кінноти ближився до фіри. Верхівець, який ривав тризуби, підїхав до команданта ідділу і повідомив його:

— Поймалі Ґалічан! Что с німі дєлать?

— Вперьод! В Ходорков с німі! — приазав командант.

І відділ вихром понісся на Ходорків. авернула фіра і, під конвоєм кількох ерхівців, повезла і наших трох у напрямку Ходоркова. Сонце хилилося до аходу. Заходило широко, золотом заивало далі, вигідно стелилося промінням по рівнині. Таким розмахом краси величі заходить сонце лиш на Україні. наші три міркували: що його дальше діяти, щоб вирватися із цих лабет неминучої смерти? Сиділи мовчки. Голіней аки не бачив виходу.

Прибули в Ходорків. Казали злізти з фіри. Повели їх у загороду церкви і під церквою під караулом лишили. Сонце зійшло. З містечка збирався народ і приглядався нашим полоненим. Голінея нали. Адже ще місяць тому, наш курінь тут стояв три дні. Старшини куріня співали тоді в цій церкві Службу Божу. Гурт цікавих ріс усе більше. В гурті один із ходорківчан, що знав Голінея, зробив ледве помітний Голінеєві знак, щоб він тікав поза церкву. Від сторони м. Корнина чулися кулеметні стріли. Це наші повстанчі відділи напирали на цю червону армію, що продиралась, збоку.

Сутінь зовсім залягла містечко. На небі глибокому холодно яснів місяць. Голіней і товариші ждали на те щось непевне. Все таки Голіней шепнув обом своїм товаришам, що він, тепер під ніч, зважиться, хай і в останній хвилині, на втечу. Знайомий ходорківчанин стояв у гурті цікавих. Врешті — швидким кроком увійшов у загороду церкви малий відділ червоноармейців.

— Команда:

— Сволоч ґаліцейская! Стань в адін ряд!

Юрба цікавих заметушилася. Почали тікати хто куди попав. Счинилася метушня. І саме в тій хвилині Голіней, збиваючи сильним ударом з ніг того вартового, що стояв близько біля нього, наосліп, що сили рванувся і поза церкву. Тут же глибокий, стрімкий, зарослий корчами яр. Ото Голіней у той яр. Чув крик, стріли, люте „стой!" Та він котився і гнав у долину. Загнався далеко, в та-

кі хащі, що йому здавалося, що він на дні. Впав на землю, приложивши вухо до землі, наслухував, чи не зближаються людські кроки. Було тихо — всюди: і в селі, і біля нього. На небі плив байдуже, холодно, якось глумливо місяць. І в тій білій, чистій тиші ночі лиш серце голосно гупало.

В тих хащах Голіней і ранку діждався. День проходив ліниво. В містечку було тихо. Та вилазити на світ Голіней не важився. Зненацька почув, що десь недалеко від нього щось ворушиться, немов хтось підлазить. У ту сторону впялив очі. І ждав. Урешті, яких сто метрів перед собою, побачив, як хтось хильцем, крадьки, посувався серед корчів. Хотів утікати. Та вглядів знайомий колір штанів: і справді, це був один із його товаришів. Закликав його по назвищу. Цей зрадів. Зійшлися.

— Та ви, пане хорунжий, наперед, а я за вами. І слава Богу, покищо, живемо, — радіючи цей оповідав шепотом Голінеєві.

І так діждались вечора і ночі. Тихцем вийшли з хащів на дорогу. Було тихо. Не було видно нікого. Голіней з товаришем пішли, все обережно, до знайомого, ходорківчанина, що жив тутже біля церкви. Застукали. Цей пізнавши їх, не світячи лямпи, пистив у хату. Дав попоїсти. Тут вони довідались, що в місті, під цю хвилину, нікого немає. Довідались, що їх третього товариша таки розстріляли.

Ніччю покинули Ходорків. І на другий день Голіней і товариш його були вже в курені й оповідали нам свої пригоди.

О. БАБІЙ.

Стрілецька Доня

В. О. Левицькому присвячую.

Полями, ланами, під гору межою
Ішло в літню днину маленьке дівчатко,
Самотне, обдерте. Рукою дрібною
У кошику несло з обідом горнятко.
Ішло, підбігало із межі на межу:
А кошик то в праву, то в ліву знов ручку.
— „Ой леле! Тягар цей важенький, — не вдержу.
Спочину, зірву я дяї братчика чічку.
Жучок там чорненький: подивлюсь цікаво,
Ось мишка побігла; якби тут наш котик!
Там жайворон співи посіяв між трави:
Всі люди працюють, а він без роботи".
В широкому полі між трави і збіжжя
Зайшло небожатко, оглянулось, стало:
Ні шляху, ні стежки, саме бездоріжжя.
Гей, мабуть дівчатко в житах заблукало.
Так тихо, безлюдно, лиш вітер ланами.
Ні женців, ні стежки, лиш колос і колос.
— „Де мама, де женці? Зблудила я мамо!"
І бідне дівчатко заплакало в голос.
Піду, розпитаю: як можна зблудити?
— Чи стежки не бачиш за житом? Ну, стидно! —
„Коли ж бо я низча як стебла у житі;
Хоч стану на пальцях, ще стежки не видно.
Хто ж сміє самотну лишати дитину?
Ти звідки? скажи но: де мама? де татко?
„Мій тато на війні за Україну згинув.
А я несу мамі обід у горнятку".

Стриганці, 1926.

Григорій Соловей.

НЕЗНАНА МОГИЛА

Весна! Усе скрізь зеленіє...
Пташки співають в небесах,
А над річкою — ось видніє
Могила в зелених кущах.
Низенький хрест на ній схилився,
Стоїть, як бідний сирота,
Ніхто не знає, хто тут скрився,
Чия тут лягла голова!
Часом лиш вітри — наче дзвони —
На панахиду загудуть, —
А лози тихо бють поклони
І честь борцеви віддадуть.

РУДІЯРД КІПЛІНҐ.

Вулик

(Приклад з суспільного життя).

Якби вулик не був старий і переповнений, бджільна міль ніколи не залізлаб до середини, але де бджіл на щільнику занадто рясно, там раз-враз треба сподіватися пошестей або галапасів. Задуха у вулику підчас горячого часу червневого медобору, зростала і зростала і, хоч бджоли приставлені до віяння, працювали, аж крильця в них поболіли, щоб прохолоджувати вулик, в ньому ледви можна було дихати.

Молода бджілка підповзла до вічка:

— Вибачте, — забреніла, — я вперше вилетіла по мід. Скажіть, будь ласка, чи це мій рідний . . . вулик?

Вартова бджола перебила її сердито:

— Твій, твій! Лізь до середини, гнилий вироде!

— Май сором! — закричали на вартову старі робітниці з розтріпаними крильцями й нервами.

Коло вічка раптом счинилася бійка.

Мала сива міль, причаївшись коло вічка у шпарині, чекала там цілий день на таку нагоду. Непомітно, тінню, прослизнула до середини і, знаючи, що старі бджоли її відразу викинуть, сховалася в щільнику, де була черва і де молодь, яка ще не знала подиху вітру, що гойдає квітами, сперечалася над проблємами життя. Тут міль почувала себе безпечно, бо молоді недосвідчені бджоли не чують ворога в чужинцеві. За нею влетіла бджілка, яку вартова налаяла.

— Який же той світ, Мелісо? — запитала її товаришка.

— Непривітний! Я принесла повну вагу першорядної перги, а вартова мене налаяла „гнилим виродом". Вона сіла на щільнику в продуві відпочити.

— Якби ви тільки чули, — обізвалася міль солодким голосом, — той нахабний тон вартової, як вона зневажила нашу сестру! Цілий пень був обурений! (Тут вона знесла яєчко, бо тільки за тим і залізла до вулика).

— Коло воріт справді счинився заколот, — усміхнулася Меліса. — Ви були при тому, панно?... — вона не знала, як назвати малу незнайому.

— Не називайте мене „панною". Я — сестра всім, хто мусить терпіти, сестра робітниця, як і ви самі. В мене серце спливає кровю, дивлючись, як знемагаєте під тягарем праці. — Вощана міль погладила Мелісу своїми вусиками і знесла друге яєчко.

— Тут не вільно нестися! — скрикнула Меліса, — ви не матка!

— Моя дорога дитино, запевняю вас словом чести, що це не яєчка, це мої засади, і за них я готова прийняти смерть. — Вона трохи піднесла голос понад гомін і шелест навколо них. — Коли ви хочете вбити, прошу, вбивайте.

— Мелісо, не будь такою недоброю, —обізвалася молода бджілка, на яку зробили враження чеснотливі крильця мотилиці, зпід яких не видко було, що вона безнастанно несла яєчка.

— Я нічого не зробила, — боронилася Меліса, — то вона сама.

— Не беріть гріха на душу, щоби не робило вам потім докорів сумління, але як забєте мене, то не забудьте бодай, що я дбала про товаришок - робітниць.

Несучи яєчко за кожним вибухом плачу, вощана міль пропхалася в натовп молодих бджілок, а Меліса зосталася сама, здивована й ображена. В темряві вона гукнула тоненьким голоском:— Спіжарні! — На неї налетіли приставлені до спіжарень та комор робітниці і звільнили її від тягару.

— То я тебе отсе коло воріт налаяла? — почула за собою голос. — Я стояла три години на варті, а тоді й саму матку вилаєш. Я не бралаб того за зле.

— Ні, Ні! — відповіла Меліса весело. — Яж і сама колись стоятиму на варті. Що тепер є до роботи?

— Пішла чутка, що метелики Мертвоголовки літають навколо. Візьми гурт молоді до воріт і скажи їм, хай звузять вічко, хай приробляять з обох боків пару добрих вощаних стовпців. Задуха у ву-

лику, правда, збільшається, алеж не можна впускати Мертвоголовок саме тепер в час медобору.

— Авже ж ні! — скрикнула Меліса, бо мала в собі здорову одідичену зненависть до цього великого волохатого грабіжника вуликів. — А ну лишень, ворушіться! — гукала по рямці, де сиділа молодь. — Всі, хто не годує черву, на ноги! Вощані стовпці для воріт! — проспівала свій наказ.

Яка дурниця! — обізвалася пухната бджілка - однодніівка. — Насамперед я ніколи й не чула, щоб метелики Мертвоголовки влазили до вуликів. Ніхто такого не робить. Прибудовувати стовпці, щоб не пускати їх, це просто кипрська (порода бджіл з острова Кипра. На Україні їх звали „ципруські бджоли"), вигадка, негідна британських бджіл. Майте довіря до метелика, то й він матиме до вас. Будувати стовпці, це брак довіря. Ось наша люба сива сестра так каже.

— Так! Стовпці — це щось не анґлійське. Це просто провокація, і марна трата вощини, якої нам потрібно для вищих і більш практичних завдань, — обізвалася вощана міль із спорожненої вже комірки.

— Безпека вулика — це найвище завдання, про яке я коли чула. Ви не смієте навчати нас відмовлятися від праці, — почала Меліса. — Але ж ви мене як завжди зле зрозуміли, серце. В праці цілий зміст життя. Але витрачати дорогоцінні, нічим незамітимі сили життя і справжню працю на боротьбу з неіснуючою небезпекою це ж страшна нісенітниця! Коли я тільки зможу навчити вас бути хоч трохи толерантними, навчити мати краплю природної доброти до того дурного старого забобону, який ви називаєте Мертвоголовкою, то я вважатиму, що не дурно живу на світі.

— Вона не живе дурно на світі! — скрикнуло разом зо двадцятеро бджіл.

— Ти бачилаб, Мелісо, її праведне життя! Вона присвятила себе розповсюдженню своїх засад, а до того, подивися, яка вона гарна!

Стара лисувата бджола злізла на щільник.

— Хто будує стовпці, до воріт! Ставайте жувати відламки воску. Та швидче!

Вощана міль уступилася швидко з очей.

Молоді бджоли посунули вздовж рамки перешіптуючись.

— Що їм сталося? — спитала стара. — Чому вони називають одна одну „серденько" і „кохана"? Певне від погоди. — Вона потягла підозріливо носом. — Тут смердить чимсь гидким! Немов старою вовною. Чи не було тут часом вощаної молі, га, Мелісо?

— Не знаю, — відповіла Меліса, — я нічого не чула. — Вона, розуміється, знала про вощану міль, як про паню з засадами, але їй і на думку не впало повідомити про її присутність. Вона завжди уявляла собі вощану міль не інакше, як кріваво - червону бабку.

— Перевітріть трохи цей закуток, — сказала їй стара бджола на відході.

Меліса відразу схилила голову, вперлася передними лапками, і тріпаючи крильцями, слухняно почала віяти призначеним теплом — триста ударів на секунду. Віяння дуже мучить бджіл, бо мусять триматися на однім місці, напружуючи крильця. Бджола, яка знівечила крильця, мусить вмерти і це кожна з них знає. Вощана міль виповзла знов і почала гладити Мелісу вусиками.

— Я бачу, що в глибині серця ви теж з нами — шепотіла.

— Я працюю з вуликом, — коротко відповіла Меліса.

Все одно. Ми і вулик то одне.

Чомуж тоді ваші вусики інакші, як в нас? Та не примазуйтеся так до мене!

— Не будьте такою провінціялкою, кохана. Всі не можуть бути на один зразок, покищо.

— Але чому ви несете яєчка? — домагалася Меліса. — Ви несетеся зовсім як матка, лише розкидаєте яєчка скрізь купами. Я придивилася.

— О, Гострозора моя, то ви таки розгадали моє невинне ошуканство? Так, це яєчка. З них згодом поширяться наші засади. Хіба ви тому не раді?

— Ви дали мені слово чести, що це не яєчка.

— То було моє невинне ошуканство, найдорожша, задля нашої справи. Ну, мені тепер треба до молоді. — І вощана міль подалася до четвертої рамки, де молоді бджілки годували черву.

Здорова бджола не так скоро може розпізнати злісну, й постійну брехню. — Вона дуже мила і пухната, — подумала собі Меліса, — але мова в неї схожа на

смак меду з плюща. Ліпше полечу знов у поле.

Коло воріт був гомін незадоволення. Молоді бджоли, яким звелено було звести стовпці на воротах, відмовилися жувати відламки старого воску, бо від того в них боліли щелепи, і вимагали свіжого воску.

— Дайте їм, аби лиш скінчили ворота! — згодилася перемучена сторожа.

— Підвішайтесь хто з вас і тягніть віск для тих беззубих сестер!

Щоби тягнути віск, бджола мусить наїстися меду, злетіти на якусь міцну підпору і відвішатися так, щоб решта бджіл, які теж приставлені робити віск, могли чіплятися за неї і теж підвішатися, збившися в одну грудку. Так вони висять мовчки і чекають аж піде віск, який інші робітниці або вибирають з тих особливих кишеньок на бджолі, звідки виходить, або який сам випадає лускою, а вони його збирають і мусять пережувати, бо тільки пережуваний стане справжним воском, з якого все повстає і яким все тримається.

Та заки приставлені робити віск мали час збитися до купи, серед робітниць, що мали його жувати, знов вибухло незадоволення.

— Злазіть! — кричали вони. — Злазіть і ставайте до праці. Злазіть, ледарі, дармоїди! Думаєте, що нажерлися і будете тепер спочивати, а ми на вас працювати отут на долині!

Грудка підвішаних бджіл затремтіла і від кожної передної лапки до зачепленої за неї задної лапки другої бджоли, мов по телеґрафному дроті пробіг трівожний струмінь.

Одна з робітниць на долині, підлетівши, схопилася за найнищу з воскоробниць і повисла, гойдаючися над товаришками.

— Я теж моглаби тягнути віск, кричала вона, — якби нажерлася меду так, як вони!

— Ну, то тягни, — відповіла їй та, за яку вона вчепилася.

Від порушеної тиші знов по цілій грудці бджіл пробіг струмінь. Волохата маса затремтіла і засвітилася скалками, мов шерсть в ночі на котові.

— Розчепіться! — перейшов по грудці бджіл гомін, — сьогодня не буде воску.

— Ви дармоїди, ледарі! — кричали на них бджоли з долини, — підвішуйтесь, кажуть вам, та зараз, і давайте нам віск!

—Нема як! Піт не виступає. Аби ви мали віск, нам потрібна тиша й спокій, тепло і відживлення. Розчіпайтесь! Розчіпайтесь!

Вони розчепилися під цей гомін і розсипалися поміж решти бджіл, від яких їх, розуміється, не можна було відріжнити.

— Доведеться отже жувати старі відламки для тих стовпців, — сказала одна з робітниць.

— Нізащо на світі, ні за цілий щільник! — кричала молода бджола, яка розбила заходи воскоробниць. — Ось слухайте! Я студіювала ці питання понад двадцять хвилин. Це ясно і зрозуміло, як звичайна квітка! Ви ж чули про Чешайр, Рут і Ленґстрот? (винаходці особливих систем вуликів).

Вони ніколи про таких не чули, але хіба ж це має яке значіння? Так ніби й чули, всі закричали: — Хай жиє славний Ленґстрот!

— Оцих трох знають все, що потрібно знати про те, як будувати вулики. Один з них напевне зробив наш вулик, а

коли вони його зробили, то хтож, як не вони, мусять його доглядати? Наш вулик є „ґарантований і патентований вулик”, подивіться на наліпку ззаду.

— Слава ґарантії! Ура наліпці! — гули бджоли.

— Коли так, то на мою думку, як вони зрадять нас, ми можемо вимагати страшної пімсти.

— Слушно! Пімсти! Слава Рутові! Досить! Це ясно! Годі! — Натовп бджіл гукав, розходячися. Меліса порівнялась з промовницею.

— Чи ти ж знаєш, де вони живуть оті Чешайр, Рут та Ленґстрот, як вони тобі будуть потрібні? — спитала в задиханої і гордої з себе товаришки.

— Звідки мені знати, чи вони взагалі жили коли на світі! Хіба не досить того, що в них такі звучні прізвища? Ти ж бачила, як розворушили вони сестер?

— Бачила. Але так ми не оборонимо воріт.

— Може бути, але подумай, сестро, до чого дражливе моє становище: в мене прекрасний апетит, а працювати я не маю ніякої охоти. Мій інстінкт каже мені, що я можу мати стримуючий вплив на інших. Якби не я, булоб ще гірше.

Але Меліса вже вилетіла і простувала до поля білої конюшини, яка заспокоює нерви змученій бджолі, як звичайнісеньке плетіння жінці.

— Занесу оцей взяток до дітвори, — подумала собі. — За моїх часів там завжди було тихо й спокійно. — І вона понесла дві подушечки перги до дітей.

На четвертій рамці для черви її зустрів розтрівожений натовп сестер, які дзичали всі разом.

— Чекайте, не всі разом! Перш звільніть мене від тягару. Що сталося, Сахарісо? — спитала вона.

— Сива сестра, ота пухната, прийшла і каже: ми повинні вилетіти на сонце збирати мід, бо життя за коротке. Вона каже, кожна стара бджола годна доглядати нашу дітвору; каже: колись настане такий час, що старі годуватимуть черву. Це ж неправда, Мелісо? Старі бджоли не проженуть нас від малечі?

— Розуміється, ні! Ви годуєте черву, поки у вас мягка ще голова. А як голови ствердну̀ть, то полетите в поле на медобор, це ж кожному відомо.

— Ми так і казали їй, так і казали! А вона тільки покивала вусиками тай каже, що ми, кожна з нас, коли схоче, може нести яєчка, як і матка. Боюсь, що деякі з хистких сестер повірили їй і пробують нестися. Таке баламутство!

Сахаріса метнулася до запечатаної робітничої комірки, якої накривка заворушилася, бо бджола, яка саме вилупилася в середині, почала вигризатися з комірки.

— Виходь, виходь, серденько! — ніжно промовляла вона, підтинаючи накривку з другого боку. Вохке, безфарбне, зімняте створіння ледви вилізло з комірки на щільник. Тон Сахаріси відразу став інший: — Не валенсайся! Гайда до рамці сушитись! — скомандувала. — Завтра у вечері о шестій замельдуєшся в моїм відділі на годівлю черви. Чекай лишень! Що то в тебе на третій правій ніжці?

Молода бджілка випростовала мовчки ніжку — ніякого сумніву не було: трутень — на ніжці не було лопаточки на збирання перги.

— Дякую. Не потребуєш мельдуватися до третого дня. — Сахаріса повернулася то товаришки: — З опівдня оце пятий виродок вилупився в моїм відділі . . . Це мені зовсім не подобається.

— Певної кількости виродків тяжко уникнути, — сказала Меліса, — вони завжди будуть тому, що деякі робучі сестри, хоч що їм роби, а таки нестимуться, особливо, коли обідяться. А з тих яєчок самі дрібні трутні виплоджуються.

А— Але ж ми розплоджуємо трутнів з животами робітниць, робітниць з животами трутнів, калік і клишоногих, які нездатні збирати й носити пергу, як оте мале створіння, що оце вилупилося. Я нічого не маю проти дрібних трутнів — вони в липні всі поздихають, але цей постійний розплід виродків лякає мене, Мелісо!

— Які ви самолюбні! Вони всі такі милі, такі чарівно незвичайні й небуденні, такі мудрі, — заспівала вощана міль з шпарини над ними. — Ходи сюди, ти, пухнаточко, і розкажи нам про свої почування.

— Я булаб рада, якби вона пішла собі! — Сахаріса знизила голос. — Вона тільки і робить, що збирає виродів, де вони сушаться, та накладає з ними по куточках.

— Мені здається справжня причина полягає в тому, що наш пень переповне-

ний і занадто добре віджививляється, щоб роїтися.

— Так, це правда! — почувся за ними голос матки. Вони не почули її важкої ходи, під якою тремтіли порожні комірки. Сахаріса одразу піднесла матці меду. Вона зїла і підтягла свій важкий тулуб наперед. — Щоб ви порадили? — спитала вона.

— Нові засади! — закричала вощана міль з своєї шпарини. — Ми їх прикладатимем потихеньки й далі.

— А що, якби ми вислали рій? — піддала думку Меліса. — Воно трохи пізно, але пень дістане від того полекшу.

— Це нас урятувалоб, але . . . я знаю свій пень! Подивіться самі! — Стара матка затрубіла ройовий клич, який для бджоли доброї раси мусить бути, що військова сурма для бойового коня. Не зважаючи на свій вік — матці було аж три роки — клич розітнувся по глибоких каньонах між рамками вулика, як загра шкотської дуди в гірській кітловині. Віяльниці підхопили тон і розіслали його по всіх ґалєріях вулика, а крилаті трутні, загонисті баси, закінчили ройовий клич діймаючим нерви вибухом сурм: — Королева велить! Роїтись! роїтись! роїтись!

Але звичайної, одностайної й могутної, відповіди на ройовий клич не було. Те, що вони почули, було якесь невиразне буркотіння, подібне до завмираючого гомону, морського відпливу.

— Роїтися? Нащо? Ані мені не сниться! Покидати такий добрий рамковий вулик на мурованій підвалині і летіти? Куди? На порохнявий старий дуб, де щохвилини можна попасти від дощ? Нам тут добре! Це „патентований і ґарантований вулик!" І чого їм заманулося нас виганяти. Хай завалиться роїння! Його вигадали, щоби лиш дурити робітниць і позбавити їх вигод. Ходім спати!

Гамір затих, коли бджоли позалізали на ніч в порожні комірки.

— Ви чули? — спитала матка. — Я знаю свій пень!

— Між нами кажучи, я їх так навчила, — обізвалася вощана міль. — Чекайте аж мої засади розвинуться і ви побачите світло з іншого вогнища.

— На цей раз кажеш правду, — сказала раптом матка, бо пізнала вощану міль. — Те світло осяє вулик з долу і до гори. Горячий дим прийде слідом і твої діти не сховаються від нього в ні одній шпарині.

— Невже це правда? — прошепотіла Меліса. — Я чула колись такий переказ.

— Це не переказ — відповіла стара матка. — Я це чула від моєї матері, а вона від своєї. Як заведеться вощана міль, то на ворога вулика впаде Тінь: зпід заслони чути буде Голос: тоді буде світло і горячий дим, землетрус і ті, хто зостануться живими, побачать, як увесь їх дорібок скинуть на одну купу і як все згорить на великому багаттю. — Стара матка оповідала, що сама чула про те, як пасічник дезінфекціонував вулики на пасіці перед кількома роками. На її погляд подія мала, розуміється, значіння дня Страшного Суду.

— А тоді? — спитала перелякана Сахаріса.

—Тоді, чула я, свічка буде горіти у великій темряві і може бути, що світ почнеться наново. Та я сама того не думаю.

— Нехай, нехай! — озвалася вощана міль, — ви, старі, вигідниці — завжди пророкуєте нещастя, коли все не йде так, як вам хочеться. Але я згоджуюся з тим, що настануть зміни.

Вони настали. З її яєчок вилупилася гусень і почала точити тунелі, ходи і переходи у вощині та вистелювати їх своєю брудною вовною. Волохаті тунелі йшли тепер крізь спіжарні з медовими запасами, крізь комори з пергою, а що було найгірше, крізь дитячі колисочки, так, що метільниці тільки те й робили, що увесь час вимітали і викидали геть діточі трупики. Тунелі вели до цілого лябіринту клейкого, липкого павутиння на поверхні щільників. Гусень снувала цю павутину за кожним своїм кроком, а тому, що вона порозлазилась скрізь по вулику, то цілий засмітила й запаскудила. Навіть там, де не перешкаджали бджолам, вохкий цвілий сморід від їх вовни не давав бджолам працювати.

Коли з гусені знов поробилися мотилиці, то почали водити товариство з вічно зростаючими кількостно виродками: альбіносами, клишоногими, одноокими, сліпими трутнями, трутневими матками та іншими потворами. Більшість з них не хотіла, або не могла, з огляду на своє каліцтво, витримати цілий день праці на полі, а старий гурт здорових бджіл виснажувався, щоб нагодувати тих чу-

дернацьких співгромадян. Але вощані молі, вічно заняті своїм розплодом, знайшли й там приємну, хатню працю: один з албіносів, наприклад, вираховував скільки меду з запасів вулика припадає на кожну бджолу, і міг довести, якби кожна бджола збирала мед лиш сім і три чверти хвилин на день, то моглаб розпоряджати рештою часу для себе, моглаб вилітати з трутнями на парування.

А то, наприклад, один з сліпих трутнів, який до того не мав і вусиків, вигадав нову форму комірок, що, на його думку, повинні бути зовсім круглими. Він довів, що шостибічна комірка повстає тому, що обидва будівничі працювали на протилежних кінцях, а як будувати одному без перешкоди, то кути будуть непотрібні. Дехто з бджіл спробував ті нові пляни будови і переконався, що на круглу комірку йде у вісім разів більше воску, аніж на шостибічну, а тому, що тепер у вулику ніколи не було досить спокійно, щоб тягти віск, то справжного воску почало неставати. Правда, бджоли покривали брак воску, крадучи де і що попало, навіть лях з нових домовин на похоронах, так, що навіть ляк з нових домовин на похоронах, так, що навіть хорували від того. Інші знов унадилися до цукроварень і броварень, бо звідти лекше було діставати потрібні харчі. Алеж мішанина ґлюкози й пива починала швидко бродити в спіжарнях і роздимати комірки, а до того щей сморід був від того страшенний. Деякі здорові бджоли попереджали, що „на краденому коні далеко не заїдеш", але переводня відразу оточила їх і позадушувала на смерть. Цю розривку вони любили майже так само, як і їду, і сподівалися від здорових бджіл, що ті їх годуватимуть. Досить дивно, що віковий інстинкт льояльности і відданости до пня примушував здорових бджіл працювати на них, хоч розум радив їм втікати, як найшвидше і пристати до якогось здорового пня в пасіці.

— Ви ось балакаєте про сім і три чверти хвилин праці, — сказала одна дня Меліса, вернувши з поля, — я працювала пять годин і принесла ледви половинний взяток.

— О! Вулик годується своїм медом, який сам виробляє, — відповів сліпий виродок, сидючи на дні спіжарної комірки.

— Але ж мед збирається з квіток в полі . . . часом зо дві милі звідси, — відповіла Меліса.

— Вибачайте, — відповів сліпий, тягнучи з усієї сили мед: — це ж вулик, чи ні?

— Був вулик. На жаль, ще й досі є.

— А оце ж мед чи ні? — спитав сліпий, одриваючи свіжу комірку, щоб переконатися.

— Та мед, але ж так його не надовго стане.

— Яке це має відношення до вулика? Вулик виробляє свій мед. Дехто просто нездатний зрозуміти основних економічних підвалин життя.

— Лихо моє! — сказала бідна Меліса. — Чи ти коли було по той бік воріт?

— Розуміється ні! Дурень лише шукає край світа. Мені й тут добре.

Він жер мед, поки не луснув.

Меліса втекла знов до своєї невдячної праці на полі і розповіла Сахарісі про свою пригоду.

— Ет, скажи мені щось новіше! — відповіла та, змагаючися з старим парубком - будяком. — Вулик переповнений такими, як він, цебто як воно.

— Якто все скінчиться? Увесь мед зїдають, а нового не прибуває. Так далі не може довго бути.

— Хто тим журиться? — сказала Сахаріна. — Я тепер розумію, як трутні почувають себе день перед тим, як їх будуть вбивати. Хоч коротке, зате веселе життя!

— Та якби ж то хоч веселе! Як тільки згадати про тих страшних, марудних, кривобоких виродків, які чекають нас в дома, повзають, рачкують і навчають... і обпаскуджують усе.

— Мене це не так гидить, як їх дурні розмови про „радісну працю між квітками', коли вже ми їх нагодували, — обізвалася Сахаріна з дна синього дзвіночка.

— А що наша матка каже? — спитала Меліса.

— Як звичайно — безжурно безнадійна. Але час від часу знесе яєчко.

— Несеться? — Меліса вилетіла одним махом крильців з своєї квітки. — Слухай, а що якби ми, здорові робітниці, спробували виплекати молоду матку в якомусь незагидженому куточку?

— Довго шукатимеш, поки знайдеш такий. Цілий вулик повний молі та гною. Але... Та як?

— Молода матка допоможе нам, як бу-

де чути Голос за заслоною, про який оповідала матка. Я готова на все, аби не працювати на ту переводню, тих виродів, що базікають про працю, до якої нездатні і переводять те, що ми до дому зносимо.

— Та що й казати! Я залюбки готова пристати до тебе — відповіла Сахаріса. — Виродки позабивалиб нас, якби довідалися. Полетім до дому та й почнемо.

Нема місця оповідати про те, як досвідчена Меліса знайшла рамку десь в кутку, до того загиджену й зіпсовану невдатними спробами будування комірок, що бджоли встидалися й навертатися туди; як в тій руїні вона виліпила маточник з доброї вощини, але закрила його грузом так, що він мав вигляд такої самої руїни, як і навколо; як вона намовила стару матку зробити останне зусилля і знести гідне яєчко; як матка послухала, знеслась і вмерла; як її трупа скинули на смітник; як трутневі матки лазили отарами і за кожним кроком несли трутневі яєчка і запевняли пень, що тепер не треба ніякої матки; як Сахаріса, під захистом загального розгардіяшу, навчила кількох молодих бджілок, щоб ті, в свою чергу, навчали новороджених і здорових бджіл майже забутих приписів, як готувати страву для будучої матки; як жменька здорових бджіл збирала й зносила нектар для тої поживи, не зважаючи на непогоду і холодний вітер; як вони з усієї сили працювали, запихаючи роти виродам, щоб ті, зголоднівши, не почали робити дослідів по вуликові, бо разом з співами про „радісну працю", нишпорити по вулику було їх улюбленою розвагою; як в щасливу хвилину, в теплу й темну ніч, з маточника вигризлася нова матка, справжня матка; як Меліса нишком провела її до порожної спіжарні, щоб вона там дочекалася слушного часу; як трутні, довідавшися, що вона вже тут, гули басами стародавних хвацьких пісень про кохання, обурюючи тим трутневих маток, які того не терпіли. Всі ті події записані в Королівській Книзі, що схована в дуплі Великого Ясеня Іґдразіля.

Кілька день потому погода змінилася на ліпше. Навіть виродки повилізали до натовпу бджіл коло вічка й затягли своєї

пісні про ‚радісну працю серед квіток". Вони гули й бреніли так, що недосвідченому вухові могло здаватися, що вулик й справді працює. Але в дійсности запаси їх були давним - давно зїджені. Пень жив з дня на день зусиллями кількох здорових бджіл, тимчасом, як вощана міль доїдала зруйновану вощину. Але здорові бджоли ніколи про те й не згадували, вони знали, що виродки скличуть віче і розправляться з ними.

— Тепер бачите, чого ми досягли! — казали вощані молі. — ми утворили цілком новий світ, нові закони, новий тип так, як ми обіцяли.

— І нові можливости для нас! — вдячно підхопили трутневі матки: — ви нам дали нові обовязки в життю, живу й високовартісну працю.

— Більш, аніш те, — співали виродки, пригрівшися на сонечку, — ви утворили нове небо й землю. Небо безхмарне й доступне, — саме був прегарний серпневий день, — земля вгинається під квітками, які радісно чекають на нашу працю, щоб використати й їх для загального добра. Астри й ряст, зозулині черевички й хризантеми, калиновий цвіт — кожна з тих квіток дає з свого достатку.

— Святий Гіметусе! (гора коло Атен, що вславилася в свої часи своїми пасіками), — скрикнула настрашена Меліса: — що вони не знають, як повстає мед, в цьому я вже переконалася, але вони забули й порядок квіток! Що їх чекає?

На вулик упала тінь, бо до нього підійшли пасічник з сином. Виродки позалазили до вічка, а Голос за заслоною сказав: — Я зовсім забув про цей старий вулик. Треба підкурити.

Меліса почула й миттю кинулася до середини. — Тікаймо! Тікаймо! вулик загине, як пророкувала стара матка. Тікаймо!

— Ну, ти й справді відстала від часу! — обізвався один з виродків. — Хмара заступила сонце, згоджуюся з тим, але для чого ця гістерія? А головне, при чім тут якась матка? Та ще проти ночі! Ти може забула, що настав час підвечірку?

Меліса шутнула поза нього усіми своїми шістьма ногами до спіжарні, де дожидала матка, а Сахаріса метнулася до того шматочка здорового щільника, де трималися купи здорові бджоли. — Вилазьте! — гукала. — Вилазьте! Няньки й сторожа, віяльниці й метільниці, вилазьте! Залишіть дітей. Їм краще вмерти! Вилітаємо покіль ще немає вогню й горячого диму!

Меліса знайшла матку і від гучного, твердого її кличу задудніли всі рамки вулика. — Наказ королеви! Роїтись! роїтись! роїтись!

А вулик затремтів і здрігнувся від грюкоту з яким відривали щільно прибитий дашок.

— Не лякайтеся, — казали вощані молі: — це наша праця. Незабаром почнеться Новий День.

Дашок злетів і згори полилося світло, як пророкувала стара матка, — ясне світло на збентежених, розворушених бджіл.

Сахаріса випровадила свій загін з щільника, замикаючи сама похід; вони приєдналися до почоту матки і простували до воріт. Переполох у вулику був неймовірний; на кожну здорову бджолу почепилося щонайменше по три виродки. Перший інстинкт переляканої бджоли пхає її до запасів, де вона запихається медом, але запасів давно ніяких не зісталося і виродки напали на здорових бджіл.

— Ви повинні годувати нас! Би без вас пропали! — кричали вони, чепляючись, хапаючись та волочучись за ними, а перелякані щипавки і павучки плуталися в них під ногами. — Зрадники, ви не думаєте про Вулик! Про святий Вулик!

— Вам треба було перше про Вулик думати! — відповідали здорові бджоли, — зіставайтесь і зустрічайте ваш Новий День!

Рій нарешті пробився до воріт по мягких тілах багатьох тих, кого вони виплекали.

— Вилітай! вилітай! — кричала Меліса над вухом молодої матки. — Ратуй пень! Злітай на старий дуб!

Матка вилетіла з вічка, покружляла раз чи два і сіла на найнизшу гиляку старого дуба, а її вірний невеличкий рій, — його можна булоб накрити малою коновкою, — слідом за нею, почепився і повис.

— Тримайтеся міцно! — крикнула Меліса. — Гляньте на вулик! Пророцтво справдилося. Дивіться!

Вулик напів сховався в димі, крізь який видко було постаті. Вониж почули, як затріщали рамки і бачили, як величезні руки шпурляли їх, нерівні, зіпсовані, трухляві гидкі щільники сивої вощи-

ни, повні звироднілої черви, дрібненьких трутневих комірок та повзаючих виродків, які досі не бачили сонця.

— Та це не вулик. Це музей рідкостей, — обізвався Голос зпід заслони. — То пасічник говорив до свого сина.

— Вони невинні, тату, — відповів другий голос: — вощина наскрізь поточена молями, подивись!

Друга рамка зявилася на світ. Пасічник ткнув пальцем і щільник проломався і посипався сивою потерюхою.

— Ти плутаєш post hoc з propter hoc ...... сказав пасічник: — вощана міль залазить лиш туди, де слабі бджоли пускають її. — Третя рама затріщала й затремтіла в руках. — Всі повні трутневих яєчок! Таке трапляється лиш тоді, як пень переведеться. Тьху!

Він ударив рамкою об коліно і знов вощина розсилася на потерюху.

Рій на дубі аж затремтів, дивлячися, як дрібна трутнева черва, посипалась і безсило ворушилася на траві. Багато здорових бджіл годувало й плекало черву на тій рамці, знаючи добре, що праця їх надаремна, але від погляду на те, як руйнується навіть надаремна праця, болить серце в доброго робітника.

— Ні, в них ще є здатність відродитися, — сказав другий голос: — осьде маточна комірка!

— Але вона загубилася поміж . . . що їм сталося, тим бідним бджолам?

— Вони здається стратили інстинкт будування комірок! — Пасічник - батько почав приглядатися до рамки, на якій бджоли експериментували в будуванню круглих комірок, щільник був схожий на порепану голову гнилого гадючого гриба.

— Не зовсім-бо! — заступився син, — бо осьде один рядок принаймні зовсім добрих комірок.

— Моя праця, — сказалаСахаріна сама до себе. — Я рада, що він узнав мою працю перш, аніж . . .

І ця рамка полетіла і впала на купу інших. Рамка, за рамкою, падали на ту купу. Рій на дубі дивився на руїну й наругу над тим всім, що, добре чи зле, було зроблено в їхнім вулику на протязі поколінь. На світ Божий появилися щільники до того старі, що вони вже й не знали, де ті висіли; жовті, руді мов охра, спіжарні побудовані так, як бджоли бувало будували тоді, як ще не було штучної вощини. Поруч з тим була свіжа праця, ніжна й біла. Вилітали, щільники за щільниками, рівної вощини, де плекано було числимі тисячі невідомих робітниць; від черву і звідки в свій час вилупилися незчислимі тисячі невідомих робітниць; від них відріжнялися суцільні плями старих трутневих комірок, великих і з високими боками, на яких видко було помітки, доки трутневій черві дозволено було рости; глибокі комірки спіжарень, порожні, але ще велитенські; поміж тим усім: недобудовані, занедбані комірки, аби як початі, абож претенсійні, тонкобокі комірки, виліплені з сміття і понакривані гноєм.

Зле чи добре, все було наскрізь поточене, подіравлене тунелями вощаної молі і розсипалося хмарами пороху, падаючи на страшну купу.

— О, дивіться, дивіться! — скрикнула Сахаріса. — Велика пожежа, про яку оповідала стара матка. Хто має сили дивитись на таке?!

Полумя поповзло по купі сміття і до них долетів запах горілого воску. Постаті нахилились над вуликом, підняли його і витрусили над багаттям. З вулика посипалися виродки, відламки воску, луска, вовна. Усе зашипіло, затріщало на вогні, а тоді полумя застугоніло, спалахнуло і знищило все.

— Треба дезіфенкціонувати вулик, — сказав Голос: — дай сірчану свічку.

Вулик з тою снастю, яка залишалася, поставили на місце; постаті відбудували його знову, засвітили в середині сірчану свічку, наклали дашок, заткнули вічко і пішли геть. Рій на дубі бачив крізь шпарини, що в ньому світилося цілу ніч. Вдосвіта до роя нахабно підлетіла вощана міль.

— Трапилася помилка при розрахункові, коли має настати Новий День, — почала вона, — щож робити? Всіх одразу не зробиш досконалими. Ми помилилися.

— Ні, — відповіла матка, — помилка була з нашого боку.

— Вибачайте, — сказала вощана міль, — коли говорити про велику зміну; на зле чи на добре, яка під нашим впливом сталася, то ви признаєте, що ми, ми одні...

— Ви? — спитала матка. — Наш пень був за слабий. Отже ви прийшли, як і кожна інша пошесть могла прийти.

Збиймося щільніше до купи, бджілки!

Як сонце зійшло, заслонені постаті зявилися знову і побачили рій на гиляці, як терпеливо чекав коло свого старого вулика, — жменька їх, але готові розпочати свою працю наново.

Переклад з анґлійського,

Г. Чикаленко.

ЯРОСЛАВ КУПЧИНСЬКИЙ.

Кілька годин в Києві

(Спомин).

Ми йшли на зустріч сонцю золотому.

А сонце це, зійшло тоді так гарно.

Я бачив його, як ми в неділю 31 серпня, 1919 року доїздили до Києва.

Показалось воно зза темної зелені садів та огородів Святого Міста.

Було червоне як кров пролита нами в обороні Рідної Землі.

Темна зелень дерев прибрала ріжні краски, а серед неї миготіли золотом криті копули церков.

— Чи це сон?... Чи це який привид? Чи я дійсно доїзджу до Києва?

Я поправивсь у сідлі, стягнув поводи коневі.

— Так!... Це не сон... Я їду до Києва, як один з тисячів борців, що його здобули.

Образи снуються мені перед очима, і я бачу себе, ще малим хлопчиною в тім тихім, малім галицькім місточку. На дворі вітер гуде та свище, а я щасливий сиджу на колінах і слухаю оповідань про Київ, про цей чарівний край, про степ широкий, про Запорожців...

— Тату... а ми поїдемо до Києва?

— Поїдем, сину... як підростеш...

Чи думали вони тоді, що я по стільки літах буду віздждати до него, як одиниця своєї рідної армії?

— — — — — — — — — —

Ми віхали в місто.

Незнаними мені улицями посувались ми поволі, серед товпи мешканців, які радісно нас витали. Стали на Хрещатику. Натовп тут був такий великий, що годі було дальше їхати.

Слава Галичанам!!... лунало з усіх сторін.

— Слава Січовим Стрільцям!...

— Слава!!!

Кожний Київлянин хотів дістатись до нас, щоби стиснути наші руки.

Я не міг зібрати гадок. Відповідав на десятки питань, а сльози радости котились по лиці.

І наші коні, вірні товариші походів далеких, наче розуміли цю хвилю, — стояли спокійно, коли дотикались їх ніжні руки Київлянок, коли обмаювали їх китицями цвітів.

Сонце піднеслось уже високо в гору, як почали прибувати в місто більші відділи.

І їх витали також. Окликам радости не було кінця.

— — — — — — — — — —

Товпа, що нас окружала стала рідша, і ми поїхали дальше.

По лівій стороні побачив я памятник. Підїзджу, щоби дізнатись чий. Та заки встиг я прочитати напис як почув:

— Александра третього!

Я оглянувся. Це були молоді панночки. Я подякував та хотів завернути коня до своїх, але гурток Київлянок приступив до мене обсипуючи мене цвітами.

Я зліз з коня і привитався.

— Це мійський парк?... — питаю, звертаючися в сторону гарного саду, щоби навязати розмову.

— Це „Купецький Сад", — пояснили мені усі разом.

— А до Дніпра далеко?...

— Ви ще не виділи- — звернулась до мене гарна білявка Катя.

— Ні!.. Я в Київі щойно від кількох годин.

— Надя, поведім на „Владемірську горку" — сказала знову Катя. Далі взяла за поводи мого коня і сказала:

— Там побачите і памятник Володимира і Дніпро!...

І ми пішли, протискаючись поміж людий на гору Володимира.

Коли вийшли і станули коло памятника Володимира і я глянув на Дніпро, до-

вго не міг промовити слова від зворушення.

Громадка Київлянок почала:

Ой Дніпре мій Дніпре . . .

— — — — — — — — — —

Коли вони скінчили я не чув, а як оглянувся, стояла тільки Катя і тримала мого коня за поводи.

— А де прочі? — питаю.

— О! Вони вже давно пішли...

— А ви, Катю?...

Вона накрила свої промінні очі густими віями і ледви чутно сказала:

— Мені тут було милійше...

Я встав ще раз глянув на Дніпро, на маленькі човни, що рядком стояли поприпинані до берега, на пароплав, що стояв на середині ріки з передом зануреним у воді, і взявши за руку гарну Київлянку зійшов на долину.

— — — — — — — — — —

Ще раз перебуваючи на Великій Україні, довелось бути мені у Київі. Ще раз пішов я на гору Володимира, щераз побачив Дніпро і малі човни, що гойдались привязані до його берега.

Тільки гарної Київлянки вже не бачив. Чи й побачу коли?!...

Перятин в маю 1921 р.

ГАДКИ І ВИГАДКИ

Приготуйтесь до найгіршого, а найліпше само прийде.

***

Мудрий чоловік ступає повільною ходою, — він стає твердо одною ногою нім піднесе другу.

***

Життя без ціли є те саме, що корабель без керми.

***

Товариство збільшає радість і ділить смуток.

***

Де багато приказів, там мало роботи.

***

Наколи двох людей їде на кони, то один з них їде позаді.

***

Той, хто не вміє собі приказувати є невільником других.

АНДРІЙ КРИЖАНІВСЬКИЙ.

Пісня про смерть

НЕВІДОМОМУ КОЗАКОВИ.

А як знову привели Омельченка до комісаря Іванова, був вже другий день його полону. Це тямив добре козак Омельченко. Він пригадував все до найменших дрібниць. І порожно вимерлу дорогу, якою обережно йшов разом з рудим Степаном, і тихий зимовий вечір, і мовчазну засніжену купу ялинок, з поза якої вискочили враз кільканадцять кінних башкирів. Все, все пригадував козак Омельченко. Навіть далекий очайдушний крик паротяга у захмарених далях, навіть те враження напів-звірячого тупого жаху, яке охопило його враз з несподіваною силою і мимохіть змусило підняти до гори замерзлі непевні руки.

І коли вже сидів разом із Степаном у зимному порожньому шпихлірі, із звязаними руками, з розпухлим від биття лицем, — він злісно плював кровю від розбитих зубів і безупинно думав темну вояцьку думу.

Пощо підняв він руки! Пощо кинув рушницю! Ліпше було вмерти ген там від ворожої шаблі, лягти пошматованим тілом на холодний сніг і вже одразу покласти край божевільній мандрівці.

А потім, з якою тихою обережністю пригадував:

Ліс . . . сірі подерті однострої, старий стомлений полковник, що втік сюди, мов загнаний вовк, із рештками Немирівського полку, пахкий дим кострищ, біля яких сірі і бліді лиця у нечутій виснаженій трівозі.

Вони йшли денно і ніччю. У подертих онучах, переходили селами, рвали своїми грудьми гострі вітри, потопали у шкульних замітях і знову виринали стомленими тілами, щоб ще з більшою силою відчути тягар ладунків, крисів і торбин.

(— Це був очайдушний зимовий похід, про який колись складатимуть пісні, який принесе у каламутне майбутнє свій неможливий романтичний запах. Тоді оживуть тіні колишнього минулого і заросяна кровю бадьорість спливе новими, варівкими потоками . . . —).

Козак Омельченко плював кровю і думав. А рудий Степан мертвою колодою лежав у куті.

Часом він пруживсь своїм хлопячим ще тілом, підповзав ближче, шепотів —

— Хіба не забють, Архипе! Га?

Але знав Омельченко, що надії нема місця у козачих серцях. Знав це з цілим спокоєм многолітнього вояцького досвіду. Знав ще тоді, коли йшов до засніжених карпатських узгір і коли потім продирався з фронтів ген на далеку батьківщину, що мов в огні палала сваволлям повстань.

І тому, коли став він перед лицем комісаря Іванова, була в його очах мужицька впертість і широке чоло похмурно збороздилось зморщками.

— — — — — — — — —

В хаті було накурено, тепло, пахло цибулею, запічком, вигодою зимового селянського життя. Десь у куті одноманітно співав цвіркун. Знайомим теплом повіяло від великого бохонця хліба на буденнім обрусі. І з кута, з рушників посміхнулись темні боги, такіж як і в тисячах селянських хат, такіж самі як і у батьківській хатині Омельченка, в Ямпільщині.

Ввійшла баба, груба, підтикана, у чоботях і хустці, з морозу.

Тоді комісар Іванов враз закричав тонко, несамовито, затупав ногами:

— Геть!

І знову повернувся до Омельченка.

Худий, високий з роспатланим чубом, подібний до якогось незнаного, настирливого птаха — нервово шарпнув нагана, блиснув хижими, ворожими очима:

— Говори, с-сукін син!

Поведеш?

Козак Омельченко стояв мовчки. Тільки очі його маленькими байдужними щілинами слідкували за комісаровими руками. Були вони білі, з довгими кістлавими пальцями з виплеканими блискучими нігтями. Хапали зі слооа ніж, сільничку, шарпали горячково обрус, мняли хліб і були такіж хижі, ворожі, як сам комісар, як ціла дійсність, що поржавілим

цвяхом вбивались в Омельченкове серце.

І раптом, німа розпачлива злість охопила його владно і суворо, захлеснула дикою напів-свідомою відразою. І, замість маленьких слів покори, замість крихких як лід обіцянок, уста його опекло жадібно - вперте:

— Ні!

Тоді, з неймовірною силою, з цілою інтензивністю напівзаспаної напівзамерзлої свідомости відчув, що вже ніколи не побачить життя, що вже не верне ген до далекого полку і не ділитиме тривоги і болю його неймовірних походів.

І зболілим обличчам своїм прийняв нові побої, нову муку, новий заворотний біль голови, від якого хотілося лягти на землю і гризти її тверду мов камінь.

Але рештками волі тримався на ногах. Рештками волі вихаркував у відповідь слова, терпкі мов полин, хриплі мов клекіт розшарпаного горла.

Як вовк уїдався.

І серце різали невеселі образи. Встала сестра Палажка, що няньчить вже мабуть кацапського бахора. Пригадав спалене обістя і крик матери, коли вернувся:

— Сину мій! Сину!

А потім полк обдертий і голодний, що рештками сил гнав у вовчий смерк багнистих лісів.

Тоді з очайдушною сміливістю кинувся вперед . . . — Але різав шнур взязані руки, а ворожий кулак бив проміж очі, в ніс, в зуби, в широке насуплене чоло, нестерпною образою діставався до серця.

А коли вже хилився змученим хребтом на гострий ріг стола, ще інші руки відчув на своїм тілі і інші тіла навалилися на нього сліпого і безтямного і втопили його у злобі своїй.

Тільки мов крізь сон, мов крізь млість тьмяну і горячкову, почув Омельченко ненависний тонкий голос:

— Розстріляти!

— — — — — — — — —

А як прокинувся у холодному шпихлірі — ніч була. Співали півні. Уїдалися пси на левадах. Рипів сніг під тяжкими кроками і десь далеко знайомою тривогою клекотав невгомонний скоростріл. Степан підповз. Гадом шарудів по підлозі. Холодною рукою до зранених скронь торкався. Скавулів, мов кіт на стричку:

— Архи-ипе! Архи-ипе!

Тоді підвівся Омельченко. Шарпнувсь грудьми. Ковтав повітря, мов ніж гострий і знову рвався цілим своїм болем, цілою снагою, усіма молодими іскрами, що ще жевріли у скатованому тілі.

Так горячково близько промайнуло:

Полк . . . сірі однострої . . . своя братська юрба, споріднена кровю, голодом, мандрівкою псячою . . .

Встало лице приятеля Кашки . . .

— Ну що, закуримо, Архипе!

І його посмішка на віспуватім лиці, своя давно знана, ще з тих часів, коли парубочили разом на Вергіївці, коли в морозну ніч під Різдво колядували під похилими затишними хатами . . .

Дні прожиті разом, дні безконечні і полохливі, і рипіння полкових обозів і бадьорий голос старого полковника:

— Струнко-о!

А як проходили вони перед отаманом у Камянці, як проходили босими ногами, рвали брук міський. Але серце билось і радість була в лицях і уста захоплено кидали:

— Слава-!!

І коли сів отаман на кониченька на свого, вже не було болюче ногам.

Вдарили барабани, затрубили труби. І йшов Омельченко із сміхом в грудях, йшов день стрічати, Україну здобувати.

Шарнувсь Омельченко. Гострими ліктями відчув землю тверду. Камінням в тіло вїлася. Мов кров вихаркав:

— А не дочекати!

І засміявся враз, зашарпався тілом цілим в нестямі лютій, пригадавши тонкий вереск комісарів:

— Поведеш, собако!

Повернувся суворим лицем у другий бік, насупив чоло, плюнув:

— Сам собака! Вмру ліпше.

І в ту мить відчув стозвонно, що велика радість влилась в його серце і що тіло його ожило неначе.

В ту мить відчув і зрозумів, що немає мук, немає смерти, немає болю, а лише одна воля людська, як камінь тверда, як залізо незрушима.

Засміявся хрипло (мов в осінних вітрах застудився):

— Вмремо, братчику!

— Чув ще, як схилився до нього Степан. (Чорною, голодною задухою з рота занесло). Тремтів цілим тілом невгомонно й хоробливо. Шепотів щось полохливий і дрібний, витягав руку в розпачливім жаху і плакав.

Говорив про село, про Оксану, що вже давно чекає на нього, про Чортів Ярок, де у літі по ночах коні пасуться . . .

А в ночі забрали його. Повіяло снігом з одкритих дверей. Чорні тіні шугнули на стінку від ліхтаря. Пес заскавчив і кинувся геть . . .

І крикнув Омельченко у слід:

— Степане!

Хотів ще сказати йому останнє вояцьке слово, останній наказ з грудей вирвати:

— Не зрадь!

Шорстким птахом вирвався самітний крик його на двір. І вітер підхопив його, шкульний мов голка з льоду у теплих грудях людських.

— Степане!

— — — — — — — — — —

Ранок встав ховзкий і сірий: непривітно всміхнувсь крізь щілини шпихліру, повіяв новим холодом, збудив нові барви.

Зарипів журавець на криниці. Коні бадьоро іржали і на далеких левадах рожевів сніг, що нагадував наївну юність, безодню жури і радости.

Україно! Хуторянський мій краю! Тобі в твоє роспасле ,ненаситне лоно — стрілою був похід незнаного вояка, був очайдушний зимовий похід. Це тоді, коли по лісах у буряну безвість йшли варівкі вітри.

Я знаю, я вірю. Не одне ще серце захрумтить в неможливому болю екстази.

О, я знаю. І наш християнський - нехристіянський вік оживе ще безумним вогнем, і в нас прокинеться отроєне серце безіменних героїв.

О, я знаю.

І коли я співаю пісню про козака Омельченка, я думаю не безсилими образами склерозних нащадків, я думаю так, як моє серце, і так, як мязи мої, що пружаться невідомою снагою майбутних днів . . .

Тим ранком страшної новини довідався козак Омельченко. Диким сміхом сміялись за дверима башкири. І здавалось, що це коні іржуть ненаситно у далекім, степовім праваллю.

Знову рвав на собі остогидлі пута і ковтав новий біль, страшніший від туги, страшніший від смерти, від всього.

І напружував Омельченко горло хриплим криком:

— Клятий сину!

Тоді гавкали пси так, як і у рідному селі на батьківськім обисті, і думки крутились метелицею в голові, пекли незнаним ще морозом сорому, жаху і ненависти.

— Продав?!

І бачив Омельченко, широкими, всевидючими очима, як підступають башкири до ліса, як веде їх Степан знайомими стежками просто до вогнищ, до лісової сторожки, де старий полковник спраглими грудьми ковтав непевні хвилини сну. Гострий майже фізичний біль перейшов його тілом і струтив його у темну безодню відчаю.

І там, у безодні чув Омельченко сотки голосів.

Він бачив осатанілу метушню сірих мундурів знайомих, обшарпаних, дорогих, він чув раптові стріли, тріск кулемета, сполохане кінське іржання.

Встав Омельченко на тремкі ноги, з грудей видер крик, мов заюшений кровю шмат мяса на брудну землю кинув:

— Неправда!

І він, що вже два дні не мав і крішки хліба в роті (тільки сніг злизував з землі), знайшов в собі силу, щоб підбігти до дверей і товкти головою в них, розбивати о залізну клямку широке чоло, рвати розбитими хорими зубами холодне залізо завісів.

— — — — — — — — — —

А як махнув день своїм сірим зимовим крилом, вивели Омельченка на двір, пхнули його вперед і стомлені руки розвязали.

Вийшов комісар Іванов на ґанок, закурив папіроску, підморгнув хитро:

— Ну, що ж, брате!

І знову сухі нервові руки стискав у безтямні кулаки, вимахував ними в повітрі:

— Знатимеш, с-сукин син!

Стояли башкири темною масою в своїх жовтих, півкожушках, високих азіятських шапках.

(—І були як татари козацького минулого. З тих часів, коли повстала пісня про Байду, коли очайдушні чамбули збігались на степовім роздоріжжю).

Подивився Омельченко навколо. За хатами засніжене поле і там на обрії синій далекий ліс.

Раптом знов невгамонною трівогою встали горячкові образи.

Туди, в той ліс знайомими стежками

повів башкирів Степан. Ніби бачить він:

Ось крикнув Кашка, конаючи від шаблі ворожої:

— Зрадив нас, Степане?!

Ось зойкнув молодий підхорунжий Заворотько. І впав, пірнув головою і порохнявий сніг хоробрий поручник Крук. Схопивсь за прострілені груди старий полковник.

Ось метнулись коні у лісову глуш, у рвучкий чагарник.

І не вернути їм вже до домів своїх, не стрічатимуть їх матері і жінки, не побачуть вони краю свого.

І шаблі вояцькі поржавіють у таких заметах. І хижі звірі рознесуть, розшарпають їх обвітрені козацькі тіла і зметуть вітри над ними нові сніги непрохідні, холодні мов смерть сама...

Диким, уриваним сміхом вирвався біль з Омельченкових грудей. Потемніла постать комісарова, і сніг забігав червоними іскрами в очах.

Кидав слова, мов псячий харкіт. Чув, як серце опалила нова, божевільна радість пімсти, радість наруги.

— Ех комісаре! Не знаєш ти ще всього! А двадцять башкирів, що їх знайшли у лісі, — хто вирізав, га? А як вивішали комуністів у Ковалівці, — хто, думаєш, був? А панцирник „Лєнін", а бій під Обідним?

І крикнув з гордістю:

Ми! Немирівський полк!

І, рванувшись з несподіваною силою до самого ґанку, плюнув в лице комісарове:

— Сволоч, ти!

Мов звір хижий, борсався у залізних обіймах башкирських.

І не стямився, як знову скрутили йому руку, здерли одністрій, сорочку, чоботи, привязали голого, мязкого, покрівавленого до коней, оперіщили нагаями, оплювали гострою, мов бритва наругою його зсиніле тіло.

Мов з шалу, мов через вітер крикнув комісар:

— Вперед!

Шарпнули коні. Свиснув вітер хижо і зловорожо. Чорний пес метнувсь з під ніг, заскавчав.

Сніг, мов шкло торчене. А руки стрілами, мукою вперед. І ріжуть мясо натягнуті шнури, відаються пожадливими зубами все глибше, ось вже ховзнули блискучим гострим ледом білу кістку козачу.

І побіг козак Омельченко.

В сірий день, у степовий вітер, у хижі обійми морозу.

А за ним був крик і свист, і дикий регіт, і азіятські волохаті шапки, і псяче виття в засніженому селі.

За ним було спалене обійстя і сестра Палажка, зґвалчена ненаситним зайдою і рідний полк обірваний і голодний у тенетах лісової пустелі . . .

Як йшли вони, переходили, гострий брук рвали босими ногами . . . І шугала радість птахом легкокрилим. Рвались груди молодечі, у вітрах було серце палке. —

— Сла-ава!

Слава смерти, мукам і шаблям, що стинають непохитні голови.

— — — — — — — — — —

. . . І тоді, коли вже Омельченко живо шарпав заморожену груду, коли колінами дер німу мов роспач землю, коли руки пружились в останнім бориканню, в останнім хрусті кісток, — тоді не витримало й азіятське серце, і безвусий молодий башкир в бігу вийняв шаблю, вдарив у похилу голову, потім в якійсь дивній напівзвірячій трівозі розрубав пута і чвалом, схилившись, повернув до села.

А другий зупинив коня, зійшов спітнілий і засапаний, схилився над закривавленою масою людського тіла.

Дивився з цікавістю напівцивілізованої людини у саме обличчя смерти.

І раптом бліде, заушене кровю обличча витягнулось в надлюдській крімасі: покусані, пошарпані уста, мов два шматки червоного мяса, виплюнули згустку смердючої чорної крови просто в жовте лице монгола.

Тоді і другий башкир шарпнувсь в бік, і стрілою поніс його волохатий кінь геть по ховзкій дорозі.

Козак Омельченко нічого вже не чув. Але життя ще не відійшло від нього.

І крізь свідомість останними догаряючими образами, спалахнуло враз ціле його просте, звичайне житя.

Далеке село, поснулі левади, став, похилі верби, Марійчине лице з чорними глибокими очима.

Старий батько, як виходить він з люлькою в устах і йде попід пліт,попід клуню, ген на леваду до свого проса, що вже красується пишними китицями.

А потім рев гармат і сині шпилі Кар-

патських гір . . .Дротяні загароди, атака . . .

І бунт, повстання, широкі київські вулиці, по яких нестримною лавою біжить його полк.

Ось вони, ось вони всі ті, що ділив він з ними і радощі, і тугу свою козацьку, що за них життя своє віддав.

Метнувсь, кирпатий, широкобарий Кашка, засміявся, вишкірив зуби бунтужний Задорожний, крикнув щось палко, міцно старий полковник . . .

І знову побігли коні.

Понесли у розговкану безвість, тратували залізними підковами, дерли на шматки молоде тіло.

І був сон, бездонне провалля і дзвінкий далекий голос:

— Архи-и-и-пе!

Козак Омельченко нічого вже не чув. Але життя ще не відійшло від нього. Ще була іскра одна одніська, що жевріла на дні зболілого, скорченого серця.

І ця іскра казала подертим мязам напружитись в останнє і совгати тяжке тіло по дорозі.

І шматок мяса, німий і сліпий, як кріт, повз по нерівній дорозі, мов вуж звивався, мов слимак шарудів мертвою, змерзлою, шорсткою шкірою, чіплявся за грудки, за купи снігу, колов свою нечулу поверхню сухими будяками і піявся у страшній, нерозумній волі своїй ген до далеких обріїв, де синий ліс примарою тікав у леґендарну безвість і де у легкій зимовій мряці сідало сонце.

Червоне мов пожар, мов кров, мов вишарпане з грудей серце людини . . .

ІЛЬКО ГАВРИЛЮК.

З днів журби

ТРАВЕНЬ.

Ген-ген простягся зеленим килимом луг.

Мальовничими купками роскинулися по ньому: перій, мишійка, мітлиця й шелестять - шелестять, ніби якусь таємничу тиху розмову провадять проміж себе. Яскравими взорами розсіялися ріжнобарвні квіточки й, наче в свічало, вдивляються своїми голівками до манісіньких срібних озерець; повітря чимось надзвичайно - бадьорим наповнює душу, бє пахощами в груди й животворчими пестощами переливається в жилах.

„Весна! Весна!" — гудять біля вух працьовниці бджоли, літаючи з квітки на квітку й вибираючи волохатими дьобиками пахучі соки.

„Весна! Весна!" — дзизчать красуні - стрекози, пурхають без упину жваві та веселі й перемивають на прозорих крильцях соняшне проміння.

„Весна! Весна!" — шепочуть ніжні лугові квіти й посилають тонкі пахощі в тепле весняне повітря.

І так вільно на душі, таким молодим і легким видається тіло, наче літаєш сам і співаєш величні гимни матері — Природі.

Де не-де окремими ґрупами виринають на довгих ногах стрункі будяки, що, як косарі, колихають то в один, то в другий бік малиновими голівками.

Вудвуд блиснув перед очима своєю золотою короною; опустився недалеко на викошеній полянці й бігає сквапли>во, й сяє золотом і переливає чорним оксамитом, наче веселка, він пурхає на сонці й вабить очі живими роскішними фарбами.

За горбком почулося клепання кос.

Які приємні рідні згуки!... Згадалося рідне село на Волині, рідні люди за селом; і згадав себе юнаком на рідній землі, й наче бачив себе босим хлопчиком серед товаришів, коли носився на випередки з вітром, коли пурхав разом із метеликами під соняшним гарячим промінням...

Туди, туди! де клепають коси, хутчій! там рідні люде!

Кілька хвилин — і станув на горбочку . . . Яке розчарування! Не чутно мови рідної, не видно сорочок вишиваних, немає стяжок червоних.

Чужі смугляві люде у вузеньких білих

штанах і довгих по коліна білих сорочках косять запашне сіно.

— Mai! inte! Mai inte, mosule![1] — вигукував один із молодих косарів, наступаючи на старого, що вів перед.

Але старий наче не чув, ішов поволі, рівно широко ступаючи, й ретельними міцними рухами клав рівні покоси запашного сіна. Гостра коса мельодійно дзвеніла в його руках і блискала на сонці загостреним кінцем.

Нараз він повернувся...

Ряд закінчено.

— Eh cum e de bine! Cum e de bine![2] — вигукнув завзятий парубок, що йшов за старим, дивлячись на товсті зелені ряди. Решта косарів докінчували свої ряди й вирівнювались за проводирем.

— Scumpul meu, George, el meal adus apa rece? [3]) — звернувся старий до когось у долинку.

— Am adls; Am adls uite e aici [4]) — почулося звідти, й зза кущів вийшов з глечиком у руках невеличкий хлопець.

Старий напився, обтерся рукавом, погострив бруском косу й знову почав новий ряд. І знову лягала товстими соковитими рядами зелена трава; і знову співали дзвінку пісню коси й дзвоном своїм полохали тяжких відгодованих перепілок.

А косарі то стукаючи брусками по косах, то вигукуючи, то жартуючи, знай, підгоняли один одного й все поспішали, — завтра свято...

Десь здалека загуркотіло.

Зі сходу зявилася велетенська мутно - жовта хмара й хутко наближалася до косарів.

Загуркотіло міцніше, й хмара заволікла вже пів неба. І все ближче, й все нижче насувалася вона. Умить над головами косарів пронеслося грізне гуркотіння, розірвалася на двоє хмара, відкрила небесну пожежу й з осліплюючим скваппним блиском у землю впявся грім.

Старий глянув на небо, перехрестився й звернувся до інших:

— Lasati boeti cositul, tot una ploala nu ne va permite se termenam. Regret un? sa maine e sy. Trelme[5].

Знову глянув на небо й нехотя промовив:

— Hai sa plekat a kasa![6]

З неба закапали рідкі великі краплі.

Гострий блиск знову роскраяв небо й синім полумям охопив пів обрію. Пролунав різкий гуркіт; довго й моторошно гудів він і враз із силою, від якої здрігнулася земля, вдарив десь у лісі й зашелестів безперестанним шумом великого дощу.

Промоклий, я пійшов до громадського колодязя і в хаті сторожа пересиджував непогоду.

За якусь годину прояснилося; знову стало чисто - синім небо, й знову світило сонце, яке вже котилося до заходу й міняло свої фарби на вечерні відтінки.

Вертався я до дому смерком. Ішов поза великий манастирський став і стежив за невловимими рухами швидких ластівок. Зачарований відблисками згасаючого дня, зупинився я над водою. На душі було так сумно... Наче сни, випливали спомини й линули далеко - далеко туди — до рідного краю, до рідних людей.

На небі засвітилися перші зірки. Згадалися минулі роки, згадалися тихі чисті води річечки Слоновки біля Радивилова й такі-ж відблиски у воді від срібних зір, і все, все... Як тоскно й разом болюче - приємно ниє серце за колишнім. Невже все минуло й не вернеться?...

Зорі — далекі, чарівні, блимали в сутінках ночи й були самотні, як я... Так мирно, лагідно роскинулося безкрає тихе небо... Але чого в грудях моїх так боляче щемить, чого так розхвильовано бється серце? Воно знову згадало радість минулу, сни безжурні, думи безпечні.

Завтра Зелені Свята...

Як чудово, як весело ці дні святкують у нас на Україні.

Прикрашають клечанням горниці, хати, стодоли, брами; встелюють травою, васильками та лепехою долівки й підлоги. А вечерами земля, наче заквітчана трояндами дівчина, палко дихає пишними грудьми, й солодкими весняними мріями снять пахучі квітки.

Веселі гуртки дівчат зо сміхом і співами провадять вечері біля річки, кидають у воду вінки, ворожать... Радіють і тішуться, як випливе вінок і судженого по-

---

1) Веселіше, веселіше, діду!
2) Ах, як чудово! Як чудово!
3) Дорогий Юро! Ти вже приніс холодної води?
4) Приніс! Приніс! Ось вона.
5) Ну, хлопці, годі! Однаково дощ не дасть закінчити. А шкода, завтра Зелені Свята.

6) Гайда до дому!

каже; а скільки розчарування для парубка, вінок якого потонув! Не піде вже цього року за нього жадна дівчина, й буде він парубкувати ще рік і чекати ще рік на любе одруження...

Якийсь не хоче з цим годитися й кинеться в холодну воду. Моторошно йому й лячно в темній холодній воді: все думає, що от-от випливуть збиточно - журливі русалки й залоскочуть, затягнуть у глибінь, а все таки не вийде з води, не покине її таємничих глибин, поки не визволить вінка свого.

А після ворожіння: сміхи, співи, забавки, жарти...

Місяць розливає без краю свої чари й пливе по небу, чепляючись за верховіття срібних тополів, ховаючись у густих кучерявих вербах, падаючи живими відблисками на воду; медяними пахощами наповнене повітря, хвилюються груди, палахкотить бурливо кров.

Нові весняні! Українські ночі срібні! Які ви чудові!... І з невеличких білих хаток і з пишних багатих палаців вириваються люде, щоб упитися нашою красою. В розкошах ваших забуваються всі злидні, все горе, всі біди, бо всіх однаково приймає в свої палкі обійми на причуд - гарна весняна ніч. Усіх вона однаково пестить: і бідних, і багатих, і молодих і старих, для всіх у неї досить чар і подарунків.

Там, де схилилася низенько верба над водою, заховалися в її густому вітті Василько з Марусею й тихо шепочуть, і бояться, щоб хтось не підслухав, не пізнав таємниці їхніх закоханих сердець... А хто почує! Біля них немає людей, лише десь недалеко співа соловейко, та тихі верби віттям колишуть...

Андрій із Галею забралися в затишний куточок під копицю сіна. І сидять, пригорнувшись одне до одного, й мовчать... Що їм говорити, коли така зрозуміла мова молодих чистих душ. І так під шелест листя та під спів соловіїв, вони дивляться один одному в очі й не надивляться, й не налюбуються... Десь хтось вигукне або пугач закричить, — здрігне Галя й ще щільніш притулиться до свого коханого.

— Серденько моє; Не бійся, я ж із тобою, — побожно промовить Андрій, і знову замовкнуть... І так радісно бється в грудях серце, такими світлими мріями витають у голові думки...

А трохи далі, на зеленому горбочку, під широкою гиллястою липою, раюють Гнат із Присею. Давно вже вони залицяються, любить Гнат її більше, як життя своє, а на освідчення все не зважувався. А сьогодні сталося — пролунало над вушком Присі соромливо - тихе: „кохаю".

„Ой, скільки-ж то щастя!"

Вона почервоніла, закрила вуха долонями, наче не хоче слухати, а в самої на душі, наче янголи співають.

„Ой, що це, що це він їй шепоче?"...

— Присю моя! Люба моя! Я весь час думав про тебе й марив про наше щастя. Які-ж ми будемо щасливі. Цими днями почну хату споряжати; садочок посажу, коней придбаю, а в осени поберемось! Прися худобку приведе, хату прикрасить, квіточки порозводить, і сама буде, як квіточка, серед свого добра.

І лагідно обіймає її шию Гнат й тулить до свого обличчя, а вона все більше хвилюється й щасливими очима дивиться до неба.

А місяць, як на те, ще більше, ще завзятіше ллє свої чари на зелену, пахучу землю й живим сріблом переливається на темній воді; тихо розмовляють проміж себе кучеряві верби, таємничо шепочуться дрібнолисті тополі, й дзвінко

ллються з молодих грудей чарівні згуки української пісні... Бє в груди ця піся й Василеві з Марусею, й Андрієви з Галею, й Гнатови з Присею й кличе до гурту. Схоплюються вони й поспішають до веселого товариства — радісні й щасливі, не чуючи під собою ніг...

І біля річечки, що тихо хлюпотить у береги маленькими хвильками, де в час цей вечірний так ясно зіроньки сяють, де бадьора й ясна молода весна у вінках із срібного сяйва, гуляє щаслива молодь, і немає на світі дорожчого скарбу для неї, як сріблом гаптована ніч.

Гуляє ця щаслива молодь до північних півнів, а там проспівають вони — й мандрує кожне до своєї хати на спочинок. Але довго не спиться їм — щасливим і молодим; ще довго кожне з них марить про майбутнє, засипляє зі щасливою посмішкою й бачить у весні свою долю, яку й не обійдеш, і конем не обідеш...

Як це недавно ще було на Україні. Як недавно... Тепер там все вбито, все запаскуджено, все оскрійнено!

Краю мій любий! Люде мій рідний! Скільки милости, скільки ласки любови мав до вас Творець, коли наділив такими роскошами природи, такими багацтвами земними, такою красою весняних ночей. Чому-ж у тобі, рідна Україно, стало життя таким суворим, тяжким і жахливим тепер?!

Хижі скрики, гуркіт зброї, страшний терор, голосне клапання зубів голоду розвіяло лісові таємниці, знищило чарівні казки, розбило поетичні народні звичаї. Натомість чужинці поставили міську вулицю з московськими фабричними частушками, гармошкою й розпустою.

Нові кати, що посіли українську землю, не вірять ні в Бога, ні в чорта; честь для них не існує, краса їм не відома, ідеалів не мають; вони глумляться над усім, що нам дороге, любе й святе.

Наш цвіт сельський — наші дівчата — були скромні, поетичні, ніжні; вони кохали щиро, віддано, ідеально; вони не знали гидоти фабричних фліртів, розпусти й цинізму московських червоноармійців. Це були чисті, барвисті квіти, які наповнювали красою наші села, які наповнювали яскравим світлом серця нашого парубоцтва, які навівали натхнення в душі письменників, мистців, музиків і артистів.

Ці квіти чисті зівяли під брутальним знущанням наших гнобителів, а старші доживають свого віку в жахливих обставинах сучасности, згадують напричуд гарне минуле й тужать за своїми чоловіками, братами, синами, які полягли в боротьбі за свою волю й права чи відступали змучені й знесилені на чужину, спасаючи життя, й не знають, коли скінчиться їхнє горе, коли прийде край усім мукам...

О, прийде! Настане ще та щаслива година, коли ми обіймемо одне одного на рідній звільненій землі.

Нехай ми на вигнанні, нехай поневірямось на чужині, але-ж ми ще живі! Чуєте ви, прокляті насильники, що загарбали землі наші, що знущаєтеся з наших батьків, жінок, дітей, — ми ще живі, й настане ще час нашого повернення!

Бенькентуйте на наших руїнах ви, ситі, грубі, скрійні, самовпевнені й нахабні; радійте, здичавілі, й тіштеся в беззмістовному житті, але памятайте, що живі ще сини України, що бються ще їхні серця в наболілих грудях! Живуть ще орли України — приборкані, але не переможені. Ще широкий шлях перед нами, й вони пройдуть його чесно й хоробро.

Вони ще прийдуть і переможуть!

МІСТО ХМАРОДЕРІВ

Найбільшим містом у світі є безперечно Ню Йорк, який має загально около 8 міліонів мешканців.

Місто це має рівнож 100 тисяч ріжних склепів і маґазинів, а в день на його вулицях кружляє 770 тисяч авт.

По професіях мешканці Ню Йорку представляються слідуючо: Адвокатів — 18 тисяч, лікарів — 12 тисяч, писарів — 5 тисяч, стенотипісток — 95 тисяч, телефоністок — 31 тисяч, шоферів — 106 тисяч, кравців — 42 тисячі, фризієрів — 32 тисячі, артистів — 16 тисяч, музиків — 21 тисяча, кельнерів — 55 тисяч, хлопців до обслугування вінд — 20 тисяч, шпитальних доглядачів — 22 тисячі, бюрових урядників — 300 тисяч.

Щоденно їде до праці 863 тисячі жінок, а цих жінок, що є постійно без заняття а на удержанню мужів, або родини, є тільки 400 тисяч.

Славиться це місто також найвищими будівлями, які мають 75 поверхові доми, які замешкують часом по кілька тисяч мешканців кожний.

Спомин втікача з Карпатської України

Під багнетами гонведських посіпак йде десять молодих юнаків. Йдуть мужньо й ні в одного з них не видно страху чи суму на лиці. Шість з них в одностроях січових стрільців, решта в цивільному одязі.

На хіднику повно людей, одні дивляться на них зі сльозами в очах, другі викрикують уличні слова, плюють на них і кидають камінням.

Гонведи мовби не бачили розбишацької банди, що кидала камінням.

Вони ступають вулицею українського міста й раз у раз оглядаються чи не затарахкотить несподівано скоростріл. Бо так витає їх українське населення.

Полонених вивели за місто й спрямували до ріки Тиси.

Товпа людей провожала цей сумний похід з якимсь божевільним криком.

Тисянська низина ще де-неде біліла снігом, а гори немов німі сторожі зливались у височах з неспокійними хмарами. Десь з далі чути торохкотіння скорострілів і часті вистріли з рушниць.

Захмарилося небо, сонце сховалося за темні хмари, а Тиса якось так жалібно заводить...

Полонені вже над Тисою в ряді...

Під ними Тиса стогне, мовби розлютилася та хотіла розплатитись з наїздником.

Рівно стоять юнаки...

Ні в одного не видно суму на лиці ні сліз в очах.

„Яке ваше послідне бажання?” спитав мадярський посіпака. Стоять струнко і ані одному з уст не вирвалось зітхання. Нараз мов у відповідь почулось торжественне горде: „Ще не вмерла Україна”. Мадярські гонведи скамяніли. Вони з зачудованням дивились як ця десятка співає гордо національний гимн перед своєю смертю.

Їх опанувала страшна лють. „Стріляти!” чути наказ. Вистріли не заглушили останнього співу юнаків. Гимн все ще було чути. Почулось могутнє: „Слава Україні! Прощай повіки рідна Україно” і перші чотири впали до ріки Тиси, яка їх прийняла в свої обійми й покрила їх своїм хвилястим покривалом. Тільки червона пляма на її дзеркалі, що все посувалась нище й нище, була знаком, що Тиса, мати рік карпатських приняла вірних синів „Срібної країни”.

Озвалися знову вистріли. Впали останні з словами на устах „Слава Україні”. Тих, що не впали в Тису, кинули туди. А Тиса приняла всіх, тільки закипіла й бризнула хвилями аж на беріг і застогнала якось дивно, мовби хотіла зірвати беріг і все з собою забрати. Голос убитих ще тремтів в повітрі а йому на вдогін нісся гук вистрілів з рушниць. — Мадярські герої разом з яничарами почали божевільно радіти. Вони викрикували якісь незрозумілі слова, підскакували, вимахували крісами в повітрі як дикуни над своєю здобиччю. Між ними були й сини цієї землі, що пішли на службу ворогові. Вони сміялися, тішилися тим, що повбивали своїх братів, які боронили свою Батьківщину.

Тепер раділи з того. Раділи, не знаючи, що те саме буде й з ними.

Гори під якими десять юнаків згинули від бандитських куль, були свідками всього. Понуро вони дивились на все те й так якось дивно стогнали, що навіть самим катам стало страшно. заколихались ліси, застогнали смереки й їх стогін рознісся далеко широко...

Та бачив це ще хтось, не лише гори. Бачили ті, що перекажуть своїм дітям, а вони переказувати будуть грядучим поколінням, щоб заскіпилась по віки помста в їх серцях. І прийде час, що заговорять гори, вибухне гнівом Тиса й тоді зродяться месники, що відплатять за тисячлітню кривду. Тоді не буде милости для ворогів і для своїх, що пішли на службу ворогові і раділи над трупами братів.

Братислава, 1939. Л. Т.

М. НОВІЦЬКИЙ.

Пережиття галицького українця на сибірі

(Спомини полоненого з 1915-1919).

Ясна зоряна ніч ... Мороз пронизує тіло, добирається до костей. Сибірським степом мчить довга валка саней... Це сибірські „хазяїни” везуть з дуплинської стації до свого села полонених вояків. Сани мчать, розлягається голосне калатання дзвінків, а я їм зубами придзвоню. Час від часу звертається до мене погонич і питає:

— Чи не замйорз?

— Ще цілком ні! — відповідаю.

Золотисте сонце викотилося зза обрію, як ми вїхали в село. (Село називалося Авчінікова, від стації Дуплинськ, віддалене 17 верстов, Томської ґубернії). Заїхали ми перед хату, позлазили із саней, і господар запровадив мене в кімнату. Домашні якось так несміло позирають на мене, зачинають говорити, питають це й те... Але я малощо розумію; хіба яке десяте слово. Через те повставали навіть смішні приключки. Ось питають мене чи я „халастой”. Що то за диво — думаю — отой „халастой?” Щось ніби — хвостатой, цебто з хвостом, тож кажу:

— Ні, я жадного хвоста не маю!

Тоді то я подумав собі, які то нерозумні ті наші люди, що слухають баламутів, нібито ми й москалі то один народ... Але там я переконався, що то зовсім інший народ і зовсім інша мова.

По хвилині дають їсти. На стіл ставлять: блискучий самовар, повну сковороду (пательню) жареного сала, блинків і білесенькі колачики.

Еге, — думаю — як видно то тут гарну гостину справляють. Ну, певне так гостять тільки перший раз, а як буде дальше — побачимо. Але ні! Минає один день, другий, — не зміняється ніщо; годують однаково. На третий день їдемо з господарем у ліс по дрова. Опісля вже щоденно їздив я через цілу зиму, то до ліса, то на поле по сіно. (Літом сіна там не звозять, лише складають на полях до стогів, а звозять зимою. Паші треба багато, бо кожний господар має 20 до 40 штук рогатої худоби і кілька пар коней. Цікаве там те, що які там тріскучі морози, то стаєнь не будують. Худобина стоїть на дворі, огороджена високими плотами. Нераз сніг засипле цілком худовину, аж треба відгортати, а молоді штуки часто таки замерзають).

За ту роботу я і кожний полонений в тім селі одержував місячно 4 рублі. Платня мала, ледви вистарчала на „табачок”, але голодні ми не були.

Авчінікова це було велике село, в ньому перебувало 200 австрійських полонених, — переважно самі українці, а лише кілька мадярів. Вечорами сходились ми по хатах і коли вже привчилися трохи говорити, то провадили ріжні балачки.

Було тут також кількадесять українських родин, засланих туди царським режімом аж з Київщини й Полтавщини. Відносини між українцями і москалями були не дуже то приязні; одні з другими постійно ворогували.

Настала весна. Сто полонених забрала влада десь під фронт, копати окопи. Я остався дальше в селі. Якось раз випало, що треба було одному господареві будувати лазню. Я представився як майстер і поставив лазню. Про це дізнались інші тамошні люди і почали кликати мене до роботи. Одному треба було будувати хату, другому шпихлір, третому знову щось інше. Майстри трапляються там дуже рідко, тож я став добре заробляти. Перше діставав я місячно 4 рублі, а тепер міг заробити 120 і більше. Від свого господаря я відійшов цілком і мешкав завжди у того, в кого робив. Про те дізналось місцеве „начальство” і мене завізвали до громадської канцелярії. Сидів начальник і писар. Начальник став гримати на мене, що „воєннопленному, без дозволу начальства, нє нада від хазяїна нікуда виходіть і ти, с... сину, пайдьош в каталашку”.

Погано! — думаю. — Що робити? Непевним рухом сягнув я до кишені і витягнув новісенький двадцять - рублевий банкнот. Видно, шелест банкнота приємно полоскотав його нерви, бо він зараз

усміхнувся і жадібно простягнув по нього руку, кажучи: „Давай на самогон!"

Других двадцять рублів дав я писареви і... вже „всьо „харашо".

—Тепер нада для тебя достовєреніє, ето будет стоять 30 рублей! — каже начальник.

Заплатив я 30 рублів за документ, який писар зараз виписав, і каже:

— Ну, ступай, куда хоч!

Тепер був я свобідний, мав документ у кишені, і міг іти, куди хотів. Я скомпанувався з одним полоненим, також майстром Григорієм В., родом із Закарпаття, від Мукачева. Оба будували ми, то тут, то там... Врешті пішли ми навіть на інші села.

Літо скінчилося й осінь добігала кінця. Будувати вже не можна було, тому ми рішили поїхати на зиму до міста Новониколаєвська. Взяли в торбину трохи харчів і пішли... Замандрували на стацію в Дуплинську. Там зайшли до одної крамниці й розказали, що шукаємо роботи. Власник крамниці — Трішин — запропонував нам шевську працю. Ми погодилися. Григорій був добрим шевцем, я теж трохи розумівся на тій роботі. В цього Трішина шили ми через цілу зиму; платив нам від штуки.

Як лише на дворі потепліло, кинули ми шевство, а взялись до будови. В того самого Трішина збудували ми дім за 200 рублів. Тоді то я пересвідчився, як то добре чоловікови знати якесь ремесло. Знаючи ремесло, не пропадеш ніде у світі.

Але купець Трішин був великий пяниця. Як напився, то виробляв несамовиті речі. Одного разу вночі чуємо якісь крики. Ми спали на піддаші. Почувши крики, прокинулись і скочили на ноги. До нас ліз по сходах Трішин, із сокирою в руках і викрикував:

— Убю с... синов! Убю австріяков!

Я причаївся за стовпом, Григорій скрився в кутку і ждемо. Трішин не переставав викрикувати, виліз на стрих і просто йде в те місце, де ми спали. Тоді ми прискочили до нього ззаду, сокиду вирвали, а його повалили і добре натовкли. Як вже всипали йому досить, тоді пустили. Він не дивився вже ані на сходи, лише скочив просто в сіни. Трохи вспокоївся, але ми до ранку вже не спали. Цілий день ходив пяний, але нас не чіпав, аж в ночі почав знову виробляти те саме що й попередної. Тоді ми його зловили, його власна жінка дала нам мотуза і ми його звязали. Рано жінка заплатила нам за роботу і ми відійшли, зіставивши Трішина звязаного.

І знову працювали ми по ріжних селах — літом ставили будинки, а зимою шили чоботи. Завдяки тому, що ми були майстрами, поводилось нам добре. Життя плило одноманітно, важніших пригод не було. З Григорієм ми не розлучались, часом їздили до Новониколаєвська, бували в цирку, в театрі...

Так прожили ми до лютого, 1919 року. Тоді почали ширитись чутки, що полоненим можна вертатись до свого краю. Я і Григорій рішили поїхати до дому. Для більшої безпеки роздобули ми пашпорти, як „біженці" (в кого були гроші, то тому за ріжні пашпорти й документи не трудно було), спакували свої „манатки", пішли на стацію, купили білєти, посідали до потягу й поїхали. Їхали ми цілий тиждень без жадних перешкод, аж приїхали між Уральські гори — до Златоуста. Гов! Дальше їхати не можна. Не пускають, бо десь там на переді большевицько - колчаківський фронт. Розвідались ми, що тут оставатись не можна, бо легко попасти за крати. Ну, трудно! Вертаємось назад, відки приїхали, цебто до села Авчінікова.

Приїхали ми в село, але зі мною щось погано в дорозі, набавився я якоїсь хороби. Із села зараз завезли мене до лікаря в Дуплинську. Лікар оглянув мене і ствердив — тиф, тай порадив їхати до лічниці. Я сів до потягу і поїхав до Новониколаєвська. Злізши з потягу, я вже не міг йти; сили опускали мене, тож я закликав візника. Візник завіз мене до лічниці для вояків. Там не хотіли мене прийняти, але я вже не міг йти; положився при дверях і мусіли прийняти. В лічниці перебув я два місяці. Хороба так заволоділа мною, що я і не думав про виздоровлення, але вкінці таки переміг і я почав приходити до себе.

По двомісячнім побуті в лічниці (від лютого до травня, 1919) передали мене до бараків для воєнно - полонених. Погано було в тих бараках. Спалось на голих дошках, їсти давали якусь смердючу зупу. Як я після хороби наївся цеї зупи, то думав, що вже буде кінець зі мною. Я почав блювати, мало кишок в мені не пірвало. (В бараках були поло-

нені ріжних національностей з австрійської монархії).

Втікти відти було годі, бо бараки були окружені високим парканом і кільчастими дротами, а на брамі стояли вартові. Але я довго там не був, всього чотири дні. Втік я в той спосіб: до бараків прийшло троє людей, як Комітет Червоного Хреста. Як вони виходили назад, то я також пустився за ними — думаю — все одно, може вдасться... На брамі показує перепустку один, другий... На перепустку третого вартовий лише трохи глипнув. Я теж держу в руці кусень чистого паперу — ніби перепустку, але вартовий лише рукою махнув. Удалося... Я опинився за брамою. Я був ще дуже ослаблений! ледви доплентався до стації. Потяг відходив за дві години і треба було ждати, а я в страху; ануж у бараках завважать мою відсутність і зачнуть шукати. До того ще кожний, купуючий білєт, мусів виказати: хто він і куди їде. Але і тут став мені в пригоді — всесильний гріш. Я прошу білєту і зараз даю 20 царських рублів. Начальник стації тими рублями так утішився, що навіть за документ не питав. (Царські рублі брали дуже радо, бо вони мали добру вартість, натомість „керенських" не хотіли брати).

Я приїхав знову до села Авчінікова. Григорія тут вже не було — казали що пішов до Колчакової армії; більше я його не бачив. Через ціле літо 1919 р. перебув я в Авчінікові в одного господаря і працював на ріллі. Літом там більші спеки, як у нас. Цілі хмари комарів обсідають чоловіка й худобину і працювати можна лише під охороною диму. Багато там трясовин, ставів, по яких стадами гніздяться: дикі гуси, качки, курки, лебеді, журавлі.

Минуло літо. Осінню Колчак запорядив мобілізацію всіх полонених; попросту силою забирали нас і завезли до Новониколаєвська. Там примістили нас у бараках. Я змовив двох товаришів: Івана Хоросівського і Василя Кореновського (з Устрик Долішних) і ми всі три в ночі відти втікли. Прийшли до Ав?інікова, але оставатись там було небезпечно — тож ми втікли аж на третє село, — Михайлівку. Я мав там знайомого господаря, в якого давніше будував хату і тепер став у нього на роботу. Кореновський примістився зараз у сусіда, а Хоросівський десь заплентався, сам не знаю

де. Господареви наказав я, щоб нікому не говорив, що я полонений, лише „біженець. Минуло пару тижнів... (вже була зима). В селі появились перші відділи Колчакової армії, яка відступала на схід.

Господарям стали забирати всі коні. Мойому господареви порадив я сховати коні в поли, між двома стогами сіна. З одного на другий стіг наклали ми довгих жердок, а відтак привалили сіном. В той спосіб повстав один великий стіг, з дірою в середині. В середину сховав господар три найкращі коні — там перебули вони три тижні. Я також не міг оставатися в селі, бо хоч господар представив мене як біженця, то всетаки колчаківці хотіли мене забрати.

Я почав ховатись. Бував у лісах, заходив до коней, поїв, а час від часу в ночі заходив в село по харчі. Цілий місяць втікала - переходила Колчакова армія. Врешті появились большевицькі стежі, а за ними армія, яка з поспіхом доганяла втікаючих колчаківців. Одного разу большевицький вояк хвалився ріжними звірствами. Між іншим оповідав, як вони на ріці Іртиш кинули з моста сорок ґене-

ралів. Кидали у воду по одному, котрий пробував плавати, то зараз сипались на нього скорострільні кульки і він ішов на дно. Жінка одного ґенерала давала пів міліона рублів; хотіла його викупити. Але не помогло. Їй сказали „проч' А то і деньґі заберйом і тєби бросім в воду". Мужа кинули у воду, а вона впала непритомна. Большевики перейшли.

За кільканадцять днів прийшли чутки, що большевики дігнали й розбили частину Колчакової армії. Самого Колчака зловили большевики в Томську. Тоді стали його возити від стації до стації і показували людям. Страх, що з ним виробляли! Плювали, били, копали, кололи... аж в Качньові конвойні кинулись на нього і вбили. Полоненим колчаківцям большевики не робили нічого, лише на 50-ступневім морозі роздягали, хто мав добру обуву роззували й... свобідно пускали.

У перших днях березня, 1920, вибрався я до дому. Скрізь при стаціях лежали гори трупів. У самім Новониколаєвську була стирта трупів — яких дві до три тисячі. На стирту викидали нераз напів живих людей (хорих) — де вони у страшних судорогах кінчили своє життя — замерзали. На залізницях був величезний натовп. (Тоді верталось багато полонених). Маси людей впихались у ваґони; на дахах їхало по 30 осіб і більше. Одного разу аж дах заломився — люди покалічились, потовклися.

Доїздили ми до Самари... У ваґоні знявся шум: хтось вкрав одному салдатови 500 рублів. На стації в Самарі нікого з ваґона не пускають, лише докладно кожного обшукують. Нарешті гроші найшли в одного чоловіка (москаля). Зараз зробили над ним самосуд. Прискочило кілька вояків, ухопили за ноги і тарахнули головою об ваґонове колесо,— лише мозок розбризнувся.

Їхалось ріжно: то в особових ваґонах, то в товарових, або на дахах. Так приїхав я до Харкова. Відти скортіло мене поїхати до Америки. В Харкові купив я білєт і через Полтаву поїхав до Одеси. Але до самої Одеси я таки не доїхав, бо денікінці не пустили. Треба було завертати, — і я так зробив і приїхав до Києва. З Києва знову до дому не можна було їхати, через те, що на переді був українсько - большевицький фронт. В Києві всіх полонених згромадили в бараках, де ми перебули цілий тиждень. Аж як українська армія разом з поляками пігнала большевиків за Київ, тоді полонені могли дальше їхати. Я приїхав до дому 20 травня, 1920 року.

1922. М

Народе мій, я люблю тебе

Не маєш ти долі, мій Народе бідний,
Нема в Тебе щастя, нема свободи —
Та ти, неначе батько, усе мені рідний,
За Тебе радо піду до борби!

У тебе обличчя зчорніло від труду,
Змарніло від горя, від сліз та від ран—
Та я Тебе люблю і все любить буду,
Чи в шастю, на волі—чи серед кайдан!

У Тебе вже руки: стяжіли від плуга,
А очи стемніли блукаючи вдаль;
Ти сам одинокий, без вірного друга,
Прибитий судьбою... ох, як мені жаль!

Та я, мій Народе, в тугу не вдаюсь,
Розпуці до серця ввійти не даю,
Хоч буря довкола—я духом кріплюся,
Бо вірю, Народе, в побіду твою!

На полі зрошенім стрілецькою кровю,
Встають, виростають нащадки нові,
Що з вірою в серцю, з святою любовю
Готові до жертви за „другі свої!"

Я жду цеї хвилі, як пісня могуча
Розбудить чудний калиновий цвіт,
І наша Вкраїна, як рожа квітуча
Своєю красою здивує весь світ!...

***

До тогож найкраща, бо певна дорога
Наука і праця — і віра у Бога!

Набувайте не тільки науку, але й звичай учитися.

***

Хто любить дуже спішитися є звичайно позаді других.

***

Коли хочете позбутися влізливого чоловіка, позичте йому гроші.

ЕВГЕН БЕРЕЗИНСЬКИЙ.

Хлопець Сирота

(Віршований переказ).

Послухайте любі, а скажу вам нині
Не казку чарівну, а правду святу.
Не про якісь чуда, чи царів заклятих
Але про малого хлопця сироту.

Не бачив я того сам на власні очі,
Лиш дідусь старенький росказав мені.
Років тому буде поверх двадцять може,
Раз ранком в неділю, в зеленім саді.

А давно це було — почав дід казати,
Мені тоді років може сім було;
Як раз вже під вечір, літною порою,
Вибравсь я з другими на герці в село.

А з села на поле хотіли ми бігти,
Однак всі спинились при кінці села;
При бідній хатині вдовиці одної
В котрої був хлопчик от такий як я.

Та хата вдовиці сумною стояла —
А на їй порозі хлопчина сидів,
При собі тримав він клуночок маленький,
Втераючи сльози от так говорив:

Нема в мене батька, нема вже й матусі,
Вчера її бідну взяли звідсілля
В темну домовину, на вічний спочинок.
А що ж тепер бідний буду діяв я?

Що ж тепер робити без роду самому
В широкому світі прийдеться мені?
Хто ж дасть лихі шмати, та ніч переспати,
І хто ложку страви подасть сироті?

Прощай хато рідна, тебе я лишаю,
І йду в світ далеко доленьки шукати.
Може колись верну, а може хто знає —
Серед чужих мені прийдеться сконати.

І обтерши сльози натягнув шапчину,
Взяв в руки клумочок та перехрестивсь.
Запер за собою скриплячі ворота
І шляхом широким іти він пустивсь.

І так він в задумі і не здогадався
Що він серед поля, а тут нічка вже,
За часок короткий по днині горячій
Своє рядно темне скоро розпростре.

А що утомлений він був вже ходою,
Так з шляху - дороги у збіжжя пустивсь.
При межі широкій зробив леговище,
Помоливсь Богу, до сну положивсь.

Вже давно зза ліса, де росли берези,
Сонце ясне й тепле на небо зійшло;
Поволеньки мряка на доли впадала,
Зо сну будилось розлоге село.

Пастушки вже гнали худібку на пашу,
А старші по трудах нічки досипляли,
Бо нині неділя, днина відпочинку —
На яку ціліський тиждень вони ждали.

Та в Дубовій хаті, що немов палата,
Стояла в садочку тут серед села,
Вже всі повставали, гарнеько прибра-
лись,
А дочка Оленка вже в город пішла.

Щоб цвітів нарвати велику китицю
Бо вже незабаром в церковцю піде;
І як що неділі весною чи літом
На святім пристолі всіх їх покладе.

Мати коло печі поралась скоренько,
Бо тоже хотіла до церковці йти,
А Дуб оглянувши кругом загороду,
Пішов у садочок, де груші росли.

І звідти побачив сусіда свойого
Що в своїм садочку так як він ходив,
Тільки що у чомусь задуманий дуже,
За часок до него, Дуб заговорив.

А що ж ви, сусідо, так мов зажурились?
Та нічого, каже, Дубови сусід.
От дивлюсь на пчоли як вони працюють,
Та як вони зносять до улика мід.

Хотів я йти в поле оглянути збіжжя,
Та чомусь самому охоти нема;
Добре що згадали, сказав Дуб весело,
Бо в поле ще вчера, хотів йти й я.

Коли так то підем, сусід відізвався,
Я лиш своїм скажу щоб мене не ждали,
І за хвилин кілька вже оба сусіди
Йдучи через поля збіжжя оглядали.

А як вже спинились на Дубовім полі,
Так сусід Данило що передом йшов,
Гейби зупинився і здержавши Дуба,
Півголосом майже, до него сказав:

Дивіться, сусідо, от там під межою
Якийсь подорожний, чи прощак лежить.
А коли вже блище підійшли до него,
Побачили оба що це хлопя спить.

І на другу днину оба вони з Дубом
Перед сходом сонця скоро повставали,
Та й перехрестившись, із Господом
Богом
На подвірю разом працю розпочали.

Івась був охочий, тож скоро навчився
Як коней вороних у віз запрягати,
А коли вже більше сили він набрався,
Сам ходив з весною, чорнозем орати.

Зимою до ліса, вже разом ходили,
На ярмарок тоже їздили нераз.
І так їм всім разом, неначе з водою,
Минав дорогий всім любий життя час.

Вечером по праці, як час відпочивати,
В село поміж хлопців наш Івась ходив.
А в святу неділю, до церкви раненько
Бо Дуб був для него всьо нове купив.

Оленка тим часом вже й дівкою стала,
Вечером на танці з дівчатами йшла,
А в зимі, коли вже більше часу мала
Для него сорочку вишила вона.

І батьки нераз вже на них дивлячися
Лиш Бога просили о ласку одну,
Щоб коли Івасик вже парубком стане
Їх дочку Оленку взяв за дружину.

І булоб хто знає як те все скінчилось
Коли в село їхнє раз вістка прийшла,
Що орди татарські на їх край напали
Та щоби молодці всі йшли до війська.

А вечером всі вже на майдан зібрались,
Тут батько громади до них промовляв,
Він кожного кликав, хто лиш сина має,
Щоби його скоро, до Коша післав.

Наш Івась тим часом не знав що робити
Бо рідного батька в него не було,
Однак як всі інші, хотів йти до бою
За добро народу та й любе село.

І тому з другами підійшов до Дуба —
Простіть мені, каже, що хочу спитати,
Чи можу я тоже йти разом як другі,
Чи маю я з вами тут в дома остати?

А Дуб аж заплакав, бо в життю ніколи
Від слуги свойого він не сподівався;
Чейже він слуга був, та ґазди свойого
Мов рідного батька, чемненько спитався.

Ні, каже, мій сину, — як в тебе охота
Так можеш ти з ними також вирушати;
Однак вперше всього мусиш ще зі мною
Вернутись на хвилю до нашої хати.

Дуже радо, ґаздо, наш Івасик каже,
І другам сказав він щоб на него ждали.
Хоч і вони тоже до родин своїх
Як слід попращатись скоро поспішали.

В хаті ще всі разом до вечері сіли,
А мати й Оленка слізми заливались.
Бо з ним вони зжились неначе із рідним,
На него й надію вони покладали.

А коли вечеру вони вже скінчили —
Так мати забралась харчі готовити,
А батько знова десь пішов до комори
Бо в хаті сердяга, не знав що робити.

Оленка в садочок скоренько побігла,
Івась сам остався, а потім піднявсь.
Та з хати, що була для него мов рідна
Також у вишневий садочок подавсь.

І тут він побачив як бідна Оленка
Під вишнею сівши сльозами вмивалась,
Тому підійшовши до неї близенько,
Запитавсь лагідно, чому розридалась?

Ти ж вже не дитина, тож повинна знати,
Що за батьків віру, за край та село,
Нераз вже ходили у бій наші предки,
І тисячі їх там в борбі полягло.

Але також й много з боїв повернулось
До своєї родини, щоб знов в гаразді,
Віку вже дожити разом з діточками
В рідненькій хатині, мов в Божім раю.

А зрештою й батько на те вже згодився,
Сказав коли хочу так можу й рушати,
Чейже й сором булоб мені тут самому,
Коли другі пішли наш край захищати.

Так воно і правда, Оленка озвалась,
Однак мусиш мені ти правду сказати,
Чи як закінчиться вже війна проклята
Ти знова повернеш до нашої хати?

Так, вернусь Оленко, коли Бог поможе.
Ти знаєш що в мене рідні вже нема;
А зрештою, батько також говорили,
Щоб скоро вернувся я до вас знова.

А коли лиш перші півні відізвались
На кожнім подвірю, тупнув кінь ногою,
Дуб осідлав коня та й десь із комори
Виніс таки свою улюблену зброю.

Не знати звідкіля той малий хлопчина?
Сусіди свойого наш Дуб запитавсь.
Та чому до села не йшов ночувати,
А тут серед поля у збіжжя поклавсь.

А сусід наш тільки, кивнув головою.
Треба розбудити, тоді й запитаєм.
А може чекаймо, знов Дуб відізвався,
Бо як його збудим то може злякаєм.

Добре, сусід каже, та й на межі сіли,
А малий Івась за хвилю малу,
Почав вже рукою очка протерати,
І зараз таки вже, збудився зі сну.

Зірвався скоренько, глянув кругом себе,
І як наших ґаздів сидячих уздрів,
Вхопив за клумочок та з усеї сили
У збіжжя дозріле втікати хотів.

Не бійся хлопчинко, озвались сусіди,
Ми нічого злого не зробим тобі,
Краще прийди блище, а може поможем
Коли ти знайшовся у горю й біді.

А Івась маленький в їх лагідній мові
Щирих приятелів зараз же й пізнав,
Підійшовши блище, низько поклонився,
Слава Христу Богу, чемненько сказав.

Вже люди з церковці, давно повертались,
До Оленки в гості подруги прийшли,
Погостившись гарно, в садочок побігли
Та разом вони там пісню затягли.

Аж нараз Оленка глянула на стежку,
Бо зачула голос батенька свойого —
Дивіться дівчата, от й батько вертають-
ся,
І ведуть з собою хлопчика малого.

За хвилину всі вже на подвірю були,
А батько хлопчину до хати забрав,
Мати йому зараз рушник й води дала,
І Івась, обмившись, чисте шмаття взяв.

А як коло скрині всі вони розсілись,
Скінчивши вже смачні страви споживать,
Тоді Дуб лагідно Івася спитався
Чи може про себе дещо їм сказать.

Чому ж би ні ґаздо? — Івась відзвався,
Слухайте, а скажу вам правду святу.
Бо брехнею певно, як мати навчала
У світі далеко я теж не зайду.

Були колись в мене і батько і мати —
Однак що убогі, так в дворі робили,
Та батька мойого нещастя стрінуло,
І його давно вже взяли до могили.

І мене малим ще до двора забрали,
Осталася в хаті матуся сама.
Я в дворі коров пас, а вона сердешна
На полі робила, поки лиш могла.

Аж одної ночі — вона захоріла —
Так що вже з постелі встати не могла,
Дарма що просив я вельможного пана,
Так він не покликав з міста лікаря.

За три дні померла — я один лишився.
А що я до пана жаль великий мав,
Пішов до хатини в якій жила мати,
Та що лише було, сусідам роздав.

І вчера під вечір, вибравсь я в дорогу
Поміж людей добрих доленьки шукати,
А коли вже ходом добре я втомився,
Так у ваше збіжжя положився спати.

А що дальше буде, так сам ще не знаю,
Може в декого я ще працю знайду,
Однак до двора вже і клятого пана
Робити як досі, певно не піду.

Таким то журитись тобі не потрібно,
Бо й мені самому помічник придавсяб,
Я певний що в мене не зле тобі булоб,
Колиб ти, як хочеш, і при нас остався.

Мені, бачиш, Господь також був дав сина
Років тому може, тільки як й тобі,
Однак ще маленьким захворів був дуже
І Бог його душу знова взяв собі.

Осталась нам тільки донечка Оленка
Та мати хотілаб помочі до хати.
Тому чи на полі, чи навіть в оборі,
Сам цілими днями мушу працювати.

А мати нераз вже й мені говорила
Чому ти до праці когось не візьмеш,
Так, правда, озвалась всміхаючись мати,
Чейже бо й ти вічно сильним не будеш.

Та в Івася може що інше на умі —
Однак як згодивсяб так і я сама,
Стараласяб для него мов мамою бути,
Бо й я сиротою теж з малку була.

А Івась в задумі на всіх них дивився,
Та, як ваша ласка, по хвилі сказав:
Останусь при вас я, та за добре серце
Буду вас мов рідних любив й шанував.

А мати з харчами на порозі стала —
Оленка хустинку тримала в руці,
А Івась гарненько як лиш міг убрався
В жупан з кармазини й чоботи нові.

От тобі і сокіл, — сказав Дуб весело
Та й даючи зброю крізь сльози додав;
Благослови, Боже, ту зброю котрою
Колись й мене батько у бій виряджав.

А Івась, беручи, — Спаси-біг вам батьку,
Сказав мов у сльозах та й Дуба обняв,
А потім і матір — а дочку Оленку —
Пригорнувши, палко він й поцілував.

А вона хустинку в руку йому дала —
Прощай, любий орле — тишком прошеп-
тала,
Я за тебе, орле, що Божої днини —
Буду в Його неньки все ласки благала.

Прощавай, Оленко, — сказав він в остан-
не,
І на коня скочив та й шапку надів,
Бувайте здорові! — та за нас моліться,
І наче стрілою від них полетів.

Довго ще Оленка з батьками стояла —
Ще чула як пісню під лісом співали,
А коли останний її звук згубився
Вертавшися в хату, всі сльози втерали.

І знова дні плили, одначе повільно —
До села все свіжі вісти приходили,
А за цілий рочок всі разом раділи
Бо хлопці-соколи, свій край захистили.

Катів - бісурменів, геть вони прогнали
І знова почали вертатись в село,
Однак про Івана, хоча всіх питали,
Правди їм сказати не міг ще ніхто.

Аж раз у неділю на їхнє подвіря
Післанець приїхав з самого Коша,
Та віддавши зброю знова в руки Дуба
Сказав що Івана вже більше нема.

Він поляг у бою від шаблі катюги —
Однак його зброю вдалось нам забрати,
Бо він і просив нас ще перед смертю,
Щоби в ваші руки знов її віддати.

І знова полились слізоньки гіренькі,
Та післанець довго при них не стояв,
Він дальше пігнався неначе стрілою,
А по Івасеви — лиш спомин остав.

Бо за Україну поляг він у бою —
Котра, любі, нині в неволі знова;
Однак прийде днина, може і вкоротці,
Що вона по віки буде вже вільна.

НА БАЛІ

Дансер просить худу панночку до валь-са. Його товариші між собою:

— Знаєш, Петро почувається тепер як потапаючий на морі.

— Чому ж?

— Бо потапаючий навіть дошки хапа-ється.

СЬОГОДНІШНЄ ПОДРУЖЖЯ

— Ви говорите, що не можете довше жити зі своїм чоловіком?

— Еге ж. Наші характери ніяк зі со-бою не погоджуються. Почекаємо на річ-ницю срібного весілля, що випадає цьо-го року, а потім стараємося про розвід.

Онуфрій Г. Гикавий

Дня 4 травня, 1945, на віки спочила рука того, який через поверх 20 літ орав і засівав нею ниву просвіти й культури серед свого народу в Канаді. Вістка про його наглу й зовсім несподівану смерть була болючим ударом не лише для його родини, але й для близьких приятелів і знакомих.

Онуфрій Григорій Гикавий родився 24 червня, 1885 року в селі Перемилів, Гусятинського повіту, в Галичині. В тім-же селі покінчив сільську школу, і мав велику охоту та здібність йти до вищих шкіл, та це було неможливе з тої самої причини, з якої сотки тисяч інших здібних хлопців не пішли здобути вищого знання. Мав він здібність не лише в науці, але був в нього талант до мальовання, рисовання і музики. Нераз рисував він сільські краєвиди і будинки. Один панич, побачивши одного разу його рисунок церкви, захотів щоби він пішов до школи малярства, бо бачив в нім здібність, та це було немислиме бо батько, який заробляв на життя яко майстер - будівничий, не міг спромогтися на кошт такого вишколення.

Онуфрій Г. Гикавий

Року 1902 приїхав він з родичами, двома сестрами і трома братами до Канади. Мав тоді 17 літ. Родина осілася в місцевости Ґарленд, Манітоба, на фармі. На весні 1903 року виїхав до праці коло трачки, а заробивши трошки гроша, рішив записатися на учительський курс для перших українських учителів у Винніпеґу. По трох роках вийшов як один з перших учителів українського походження в Канаді. Року 1906 обняв свою першу школу в Лун Лейк, коло Етелберт. Пізніше учителював в околиці Венлав, також недалеко Етелберт. В 1909 році одружився з Емілією Чорнейко.

Через весь час, від свого приїзду до Канади, дуже цікавився життям українських піонірів - поселенців, і часто дописував до старокраєвих і американських часописів про їхнє життя-буття. В році 1913 покликано його на посаду редактора найбільшого в той час в Канаді часопису „Канадійського Фармер". Будучи тихої вдачі, і бажаючи працювати спокійно не на видних становищах, він два рази відмовився взяти на себе ту відповідальну посаду, та за третим разом згодився.

„Канадійський Фармер" тоді не був тим, що він є тепер. Часопис був малого формату, і друкувався черенками, які треба було зложувати руками. Приміщення було мале й тісне. Були всякі невигоди. Читачів було мало, бо хто тоді з наших людей цікавився якою „ґазетою?" Та завдяки доброму провадженню і витревалостю п. Ф. Доячека, часопис постійно ріс і поширювався. Не можна забути факту, що помимо того що п. Доячек по народности чех, він відіграв дуже важну ролю в життю нашої іміґрації в Канаді. Він був першим дати нам в Канаді, в тих тяжких, непривітних і неприяючих часах часопис, який завжди стояв і далі стоїть за справи українського народу як в Канаді, так і за морем, і якого редактори завжди були лише добрі українці.

Редактор О. Г. Гикавий пережив, отже, і злі і добрі часи з „Канадійським Фар-

мером". Почавши редаґувати його в році 1913, був з ним аж до осени, 1932, майже 20. років.

Через весь той час ніколи не схилився на одну хвилину в обороні українського народу, деб він не проживав. В нього була одна лише ідея — обороняти свій нарід перед всякими ворогами, і підносити його культурний рівень наскільки це було можливим. Доказом цего є 20 річників часопису, якого він редаґував, а в тих річниках є кілька тисяч стать, написаних його рукою. В котру з них не поглянутиб, всюди там є одна лише ідея, одна Мрія — волі для українського народу.

Від року 1928 до 1940 він занимав декілька ріжних менше важних посад. З початком війни його покликано, як старого, довголітнього редактора, до Оттави на посаду цензора зразу не-анґлійських а потім і анґлійських часописів. На цім становищі він був аж до грудня, 1944 року, коли то знова повернув на своє редакторське крісло в „Канадійськім Фармері". Та не довго судила йому доля продовжувати ту працю, яку він любив. Сповнились його слова — „а таки вмру редактором".

Та не вся його праця ограничувалася до учителювання і редаґування. Року 1916 перевів на українську мову книжечку „Важні Закони Канади". В році 1919 вийшла його книжечка „Українська Педаґоґія". 1927 року поміг видати „Коротку Історію Канади" в українській мові. Від 1908 до 1913 був секретарем Товариства Українських Учителів Манітоби. В 1919 був касієром Українського Народного Дому у Виннипеґу. Року 1923 був секретарем Українського Центрального Комітету в Канаді, а від того року до 1936 був секретарем і касієром Товариства Українських Журналістів і Письменників в Канаді. Від 1929 до 1932 був секретарем Українського Народного Дому у Виннипеґу. В роках 1927-1935 був секретарем Українського Червоного Хреста в Канаді, який в тих часах ніс поміч нашим братам за морем.

Таке було життя і діяльність цего невтомного працівника пера. Жив спокійно і працював. Амбіцій стати багачем або взагалі нагромадити для себе матеріяльних цінностей ніколи не мав. Найбільшою його цінностею була велика бібліотека, щирі приятелі, і пятеро дітей — два сини і три дочки, якими він тішився. В товаристві був завжди веселий і симпатичний.

Спи спокійно, Дорогий Брате. Твоїм памятником є Твоя Праця. Ти в останніх днях свого життя вказував нам правдиву дорогу!

***

О. Г. ГИКАВИЙ.

ВАРТІСТЬ ПРОСВІТИ

(ОДНА З ЙОГО ОСТАННИХ СТАТТЕЙ В „К. Ф.").

Нема найменшого сумніву, що про вартість просвіти для людини не требаб нікого переконувати, бо всім це відомо, що непросвітна людина є дуже бідна і нещасна. Просвіта має дуже велику вартість, необчислену вартість, бо так як не можна обчислити чисельно вартости талану або людської інтеліґенції, так не можна про вартість просвіти сказати, коли її посідає людина або громада.

В дійсности вартість просвіти не дається обчислити на гроші, однак мимо цего ніхто сперечати не буде, що вона крім духової й умової вартости — має також і матеріяльну й економічну.

Возьмім для приміру таке: двох господарів господарює на однакових кусках землі і в однакових условинах. Один з них є чоловіком, що не посідає ніякої просвіти і є темним та непорадним. Другий має ум просвічений, покористовуєть книжками і часописами господарськими і т. п. Чи треба тут доводити, що цей другий має всякі дані до того, щоби міг ліпше і корисніше господарити, як той перший? З усякою певністю воно так булоби наколиб ті два господарі працювали лише самі й о власних силах, що преціньє неможливо. Хлібороб мусить дуже часто кликати на поміч других господарів та робітників. Від ступня просвіти тих людей залежить і ціла господарка.

Це може видатися декому неправдоподібним, однак в дійсности воно так діється. В ріжних краях виробляють ріжні господарські знаряди не з буйної уяви фабрикантів, а тільки робиться це для узглядження потреб і вимог господарів. В часах невільництва в Злучених Державах Північної Америки, (в першій половині минулого століття), для полудневих околиць вироблювано інші коси чим для північних. Вироблювано їх тому, що на півночи робітник був вільним горожанином та інтеліґентним і послугувався

довгою, легкою і тонкою косою. В руках невільників у полудневих стейтах така коса була неужиточна; йому треба було короткої, тяжкої і грубої коси. І хотяй при помочи такої коси не зробив і половини тої праці, якою в тім самім часі міг похвалитися робітник з півночі. В наслідок того господарка в північних стейтів знаменито розвивалася, а в полудневих була надто позаді.

Оце добрий примір економічної вартости просвіти.

Дехто може сказати, що до простої праці на ріли або де інде, не треба чоловікови просвіти. Військова вправа, здавалося, є також простою працею. Здається, що до військових вправ не треба великого розуму. А мимо цего кожний військовий інструктор, що вчить жовнірів військових вправ, знає про велику ріжницю між рекрутом хочби сяк-так освіченим а тим, що нічогісінько не вміє.

Так воно є з людьми у війську, і таке саме з тими, що не є при війську а лише при якійсь роботі. Кожний рід праці, від найважнішої до найзвичайнішої, є полем, на якім інтеліґенція людства може відзначитися. Так приміром, обраховано, що при механічнім ткацькім варстаті, порушованім силою пари, робітники з більшою освітою відграють велику ролю. А прецінь кожному здавалосьби, що при такій праці можна послужитися сяким-таким „кілком", як то кажуть. Більша інтеліґентна робітниця знає і заздалегідь добачує коли нитка може перерватися і вміє цему запобічи, а з цеї причини і праця її є ліпшою та швидшою, бо відбувається без втрати часу.

Без ріжниці чи це в Канаді, в Америці або в Европі, фабричний робітник, що має сяке-таке образовання, більше заробляє, бо його праця ліпша і докладніша. Розуміється само собою, що в загальнім звязку з просвітою стоїть і добробут народів. Ліпша праця єціннішою, а котрий нарід вміє ліпше працювати, той і багатшим є.

Влучно отже сказав один славнозвісний француський економіст, Юлій Сімон, що найпершим народом на світі в близчій або дальшій будуччині буде той, що буде мати найліпші школи. Дотепер таким народом є американці, у них найліпші школи і найвище багацтво.

Ми українці в Канаді за послідних кіль-

кадесять літ зробили великий поступ на полю просвіти та економії, але ми ще далекі від того, щоб могли дорівняти американцям. Український нарід все ще находиться в темноті або у мраці безпросвітности, а через те і в негаразді. Бо темному зле на всі боки і він не мнає та не вміє тому зарадити.

Наш нарід мало інтересується часописями і книжками і мало їх читає. Малий процент українців в Канаді, на фармах і в містах, передплачує і читає українські часописи і книжки. Для них освіта є чимсь чужим, далеким і небажаним. В українських домах, навіть дуже багатих, найдете всякі й найдорощі річи, а української ґазети або книжки не найдете. Є навіть багато таких українців, що читають лише чужу пресу, хоча не добре її розуміють. Переконати таких людей, щоби передплачували свої часописи і знали як живе та що робить український народ, дуже тяжко, а навіть неможливо. Вони вельми задоволені тим, що нічого не читають і нічого не знають. Просвіта для них чужа і непотрібна. Вони жиють життям великих темників про яких можна лише одно сказати, що вони цілий свій вік на цім світі змарнували, бо жили тільки для себе, а не як свідомі громадяне українського народа.

О. Т. Гикавий.

НАУКА І ЗНАННЯ

М. Г. ГИКАВИЙ.

Система Канадійського Уряду

I. НАРИС ЙОГО РОЗВИТКУ

В році 1535 Жак Картієй, славний французький моряк - відкривач, приплив до Канади й відкрив ріку Св. Лаврентія. Самуїл Шамплейн почав засновувати перші оселі французів. Від 1603 до 1635 він працював над заселенням. В тих часах дійсного уряду в Канаді не було. Правлінням або задержанням порядків занимались компанії, які торгували футрами. Звичайно такі торговельні компанії, замість звертати увагу на урядування, звертали свою увагу на торговлю та високі зиски. Який будь закон майже не існував тоді. Король Франції, бачучи ці недомагання, створив т.з.:

1. Королівський Уряд

В році 1663 заведено для Канади Королівський Уряд, який існував аж до 1760 року, коли то Британія відібрала Канаду від французів. Цей уряд складався головно з трох осіб: 1) ґубернатор, 2) інтендент (наглядач) і 3) епископ. В додатку до цих була ще Рада, назначена також королем. Нарід не мав жадного голосу у вибиранню цего уряду. Разом із створенням цего уряду ввійшли в силу в Канаді всякі французькі закони, як приміром система землевласности, кримінальні й цивільні закони і т. д.

В 1760 році Британія війною відібрала Канаду від Франції і тоді починається британське урядування.

2. Мілітарний уряд

Британія завела на початку мілітарний уряд в Канаді. Цей уряд тревав не довго, бо лише кілька років. Французи, які остались в Канаді по війні, були вдоволені тим, що британці не нарушували їх релігії, мови, звичаїв, майна та суспільних обичаїв і не було потреби довше мати строгий уряд.

3. Квебек Акт, 1774

В 1774 році британський парлямент в Лондоні ухвалив т. зв. Квебек Акт, яким то актом була створена система уряду для Канади. Цей уряд складався з ґубернатора, назначеного з гори з Лондону і Ради, ґрупа його дорадників, також назначена, але ґубернатором. Менше як половина цеї ради складалася з французів.

Французькому населенню дано повну свободу щодо його римо - католицької реліґії, щодо сіньорської системи землевласности, мови і т. д. Дано їм було права державні ті самі, що мали самі британці.

4. Конституційний Акт, 1791

Зі зростом анґлійського населення мусіли зайти зміни в системі уряду. Британці не любили французьких цивільних законів, яким мусіли повинуватися всі горожани в той час, і жадали зміни. Щоби задоволити британське населення, але й не спротивити французьке, британський уряд в Лондоні ухвалив т. зв. Конституційний Акт в році 1791. Цим то актом Канаду переділено на дві провінції, Горішню (де замешкала більшість британців, тепер Онтеріо) і Долішну Канаду (заселену по більшій части французами). В обох провінціях створено парляменти, які складалися з двох палат: 1) Законодавча Рада, назначена королем Анґлії і 2) Законодавча Палата Послів, вибрана голосами населення на чотири роки. В додатку до цих двох палат був також ґубернатор, назначений королем, і Виконавча Рада, яка залежала від короля, або його заступника — ґубернатора.

В Горішній Канаді були заведені британські закони та інституції, а в долішній Канаді французи мали повне право за-

держувати всі свої традиції та права, крім одних кримінальних законів, які мусіли бути британські.

Від того часу до нині, і мабуть далеко ще в будуччину в Канаді був, є і буде розкол між французьким населенням в Квебеку і рештою Канади. Тоді була нагода злучити всіх горожан в одну державу під одним законом.

Та недовго по Конституційнім Акті почалась в обох урядах корупція та надужиття прав, які остаточно довели до поважних заворушень. Нарід був невдоволений тим, що та часть уряду, яка складалась з послів, вибраних людьми, не мала дійсного права і нагоди в урядуванню краєм. Ґубернатор і його Рада мали право уневажнювати всякі ухвали, які палата послів бажала зробити законами; посли не мали права розпоряджати державними приходами і розходами і Рада не була відповідальна за своє ділання перед виборцями, але перед ґубернатором. А було звичайно так, що радні і ґубернатор були або родиною споріднені, або близькі приятелі.

Вилліям Лайон Мекензі в Горішній Канаді, Пепіно в Долішній Канаді, а Йосиф Гав в надморських провінціях Нова Скошія і Ню Бронсвик були провідниками руху за зміною системи уряду.

Революція ця не мала успіху, і Мекензі мусів втечи за границю, щоби вратувати своє життя. Однак, британський уряд, довідавшись про ці розрухи в Канаді, післав Лорда Доргема, щоби простудіювати ситуацію і знайти розвязку проблєми.

Це він зробив, хоч тяжка праця підірвала його здоровля до того степення, що недовго по його повороті до Анґлії він помер.

5. Акт Юнії, 1840

За порадою Лорда Доргема ухвалено в 1840 році Акт, яким злучено обі провінції в одну провінцію. Канада дістала таки систему уряду, якої хотіла. Виконавча Рада мусіла підлягати і бути відповідальна за свої діла палаті послів, як це є тепер, а право до державної каси мали посли вибрані народом, а не як попередно, Рада та ґубернатор.

Парлямент складався з двох палат, як попередно, та був він вже для цілої держави. Обі провінції вибирали однакове число послів.

На початку ця система служила добре, та недовго, бо пізніше почалися знова незадоволення і тертя.

По році 1840 населення Горішньої Канади (Онтеріо) побільшилось дуже значно. Це було з причини іміґрації як із Зєдинених Держав Америки, так і з Европи. Тоді нарід в Горішній Канаді, якого було вже більше, як в Долішній Канаді (Квебек) почав домагатися більше репрезентантів в уряді. Система, отже, введена в 1840 р. показалась тепер не доброю, і треба було знова робити реформу.

6. Британіш Норт Америка Акт, 1867

Від около 1864 р. мала ґрупа передових послів почала поширювати думку про злуку всіх чотирох провінцій в одну державу — домінію, під одним урядом. Провідником цего руху був Джан А. Мекдоналд, який пізніше став першим премієром. Остаточно дійшло до того, що в році 1867, британський уряд ухвалив Британіш Норт Америка Акт, силою якого створено федерацію чотирох тодішних провінцій, Онтеріо, Квебек, Нова Скошія і Ню Бронсвик в одну домінію, хоч кожна провінція мала право мати свій власний уряд.

Оцей то Британіш Норт Америка Акт остається й до нині основою канадійської конституції та системи уряду.

Цей Акт увійшов в силу 1-го липня, 1867 року, котрий то день святкує Канада, як Домініон Дей. Це є день уродин Домінії Канади.

Після цеї злуки, або конфедерації, творилися інші провінції, які також зараз прилучувалися до Домінії, Канади, в слідуючім порядку: Манітоба в 1870 р., Бритіш Колюмбія в 1871 р., Принц Едвард Остров в 1873 р., Алберта й Саскачеван в 1905 р. Юкон в 1898 р. створено як територію, а Норт-Вест Території в 1905 р.

Оце є короткий нарис розвитку канадійської системи уряду від 1535 до тепер.

II. ДОМІНІЯЛЬНИЙ УРЯД

Домініяльний уряд складається з трох головних відділів: 1) Виконавчий відділ, 2) Законодавчий відділ і 3) Судівничий відділ.

1. Виконавчий відділ

Цей відділ складається з двох частей: 1) ґенеральний ґубернатор і 2) кабінет. Ця часть уряду є дійсно урядуючою частею, бо виконує правління держави. Має цей відділ право ухвалювати т. зв. Ордерс-ін-кавнсил, які мають ту саму силу, що закони. Такі Ордерс-ін-кавнсил кабінет з Ґубернатором дають, коли палата послів не є в сесії, а обставини вимагають наглого рішення уряду. Однак ордерс-ін-кавнсил мусять бути одобрені парляментом на найблищій сесії.

2. Законодавчий відділ

Цей відділ складається з трох тіл: 1) ґенеральний ґубернатор, 2) сенат і 3) палата послів.

Обовязком цего відділу є ухвалювати закони.

3. Судівничий відділ

Цей відділ складається з трох тіл: 1) Найвищий суд Канади, 2) Ексчекер суд Канади і 3) Адміраліційний суд Канади.

Найвищий суд Канади рішає над справами, які нищі суди не рішили задоволяючо для обох суперничих осіб, або ґруп.

Ексчекер суд Канади рішає в справах державних фінансів.

Адміраліційний суд Канади рішає в справах, які мають до діла з морською торговлею, перевозом водою і т. п.

Сила домініяльного уряду

Домініяльний уряд має право наглядати над справами, які мають до діла із загально - державними інтересами, як слідує:

1) Публичні довги і маєтки, 2) торговля, 3) збирання податків, 4) державні позички, 5) державна почта, 6) збирання спису населення, 7) воєнні та морські справи, 8) державна служба, як почтарі, клерки і т. д., 9) світляні вежі над морем, 10) перевіз кораблями, 11) запечатання в случаях заразливих хворіб та корабельних шпиталів, 12) риболовство, 13) перевозові лодки (пороми), 14) виріб гро шей, 15) банкові справи, 16) щадничі банки, 17) міри й ваґи, 18) ноти, позички і банкноти виміни, 19) проценти від позичок, 20) т. зв. „ліґал тендер" — міра вартостей, в грошах, 21) банкроцтва, 22) патенти на винаходи, 23) „копірайтс" книжок і т. п., 24) індіянські землі і інші справи, 25) горожанство, 26) справи шлюбні й розводові, 27) кримінальні закони, 28) поправні доми, 29) інші справи, які не є в інтересах провінції зокрема.

Ґенеральний ґубернатор

Він заступає в Канаді короля, є назначений британським урядом, звичайно на пять років. Одержує около 50 тисяч долярів річної платні, крім кошту удержання його помешкання званого як Рідо Гол в Оттаві.

Обовязком його є: 1) скликати парлямент на сесію, 2) замкнути сесію, 3) розвязати парлямент перед виборами, 4) підписувати ордерс-ін-кавнсил і нові закони, 5) милувати арештантів і 6) часом уневажнити закон ухвалений провінціяльним урядом, коли такий закон уважається за нерозумний для загалу Канади.

Все це робить він на пораду кабінету, а не з своєї власної волі. Колиб був який промах в уряді, то вина не може впасти на ґубернатора, але на кабінет, який може бути усунений виборами.

Праця ґенерального ґубернатора не є тяжка, бо він лише підписує важні документи на бажання кабінету. Однак, він сповняє дуже важну функцію тим, що своєю повагою, ввічливістю або іншими подібними прикметами надає столиці а також й важним інституціям в державі більше поваги та важности. Він звичайно отворяє новозбудовані, або новозорґанізовані інституції, або орґанізації ітд.

Кабінет

Кабінет або міністерство є тим тілом, яке порядкує державою. Премієр є провідником свого кабінету.

На случай резиґнації кабінету ґенеральний ґубернатор покликає когось на премієра, щоби він створив новий кабінет.

Премієр має найбільше сили і авторітету в державі. Члени кабінету є покликані до міністерства премієром і вони автоматично резиґнують, коли він це робить. Ґенеральний ґубернатор ділає на бажання премієра. Премієр не мусить бути послом, але воно звичайно так є, що він є ним, коли приходиться йому стати премієром. Однак колиб він не був послом в такий час, так він мусить стати ним в якнайближчім часі. У всіх парляментарних дискусіях чи дебатах він звичайно дістає цілковиту піддержку від своєї партії. Наколиб посли з його партії не піддержували його в парляментарних справах, тоді значить, що він стратив довіря в парляменті і мусить резиґнувати.

Кабінет є відповідальний за свої вчинки перед палатою послів і мусить мати більшість послів за собою. Він також звичайно вибраний з тих послів, які є з тої партії, що є при владі. Коли так, то уряд називається партійним урядом. Коли кабінет створений з послів з ріжних партій, то тоді це є т. зв. коаліційний уряд.

Департаменти

Держава має так багато ріжних справ наглядати, що один чи двох людей булиб не в силі це все робити. Праця уряду є, отже, поділена на ріжні департаменти. Головою кожного такого департаменту є міністер кабінету і тоді він має т. зв. портфель. Часом буває, що премієр покликає дуже здібного чоловіка до кабінету без означених обовязків. Такий чоловік не має портфелю і ми кажемо тоді, що він є міністром без портфелю. Він засідає в кабінеті разом з іншими міністрами. Кожний міністер має до помочі заступника (депюті министер) та певне число клерків, які виконують канцелярійну працю.

Кабінет складається з міністрів слідуючих департаментів: державний секретар закордонних справ, ветеранських справ, фінансів, реконструкції, рільництва, торговлі, повітряної оборони, справедливости, атторней - дженерал, праці, публичних робіт, почти, державного здоровля і добробуту, копалень і природних багатств і індіянських справ, ґенеральний державний прокуратор, транспорту, державний секретар, оборони і морських услуг, девжавних приходів, державних воєнних услуг і риболовства.

Самий премієр звичайно занимає місце міністра закордонних справ і руководить всякою кореспонденцією з іншими державами.

В кабінеті занимає місце також т. зв.: „солиситор - дженерал", якого обовязок є давати поради леґальні для міністрів, або цілого кабінету.

Головним завданням кабінету є: 1) разом з ґенеральним ґубернатором ухвалювати т. зв. „ордерс-ін-кавнсил" коли потрібно. А це звичайно робиться тоді, як парлямент не є в сесії; 2) назначувати людей на становища ґубернаторів для провінцій, сенаторів, суддів, почтарів, митові канцеляристи та інші. Взагалі — кабінет провадить дійсну роботу провадження держави та виконує волю народу.

Платня премієра виносить 15 тисяч долярів річно. Кожний міністер кабінету побирає 10 тисяч долярів річної платні, а в додатку до цего ще й 4 тисячі долярів річної посольської платні за кожну сесію.

Гроші, які посол бере, не можна вважати за дійсну платню. Це уважається лише за, такби сказати, відшкодовання (індемниті) за час, страчений послом підчас сесії.

Всі міністри кабінету становлять також т. зв. „Приві Кавнсил".

Сенат

Сенат, це є вища палата в Канаді, і є майже тим самим, що палата лордів в Анґлії. Члени сенату, знані яко сенатори, зістають назначені кабінетом і ґубернатором. Їх титул є „Достойний".

Які ж кваліфікації мусить людина посідати, щоби бути сенатором? Ось вони: 1) мусить бути не молодший, як 30 років, 2) мусить бути британським горожанином, 3) мусить бути властителем майна вартости не менше як 4 тисячі долярів, 4) мусить мешкати в провінції, яку він репрезентує в сенаті.

Кваліфікація число 3 є на те, щоби не

допустити людину до сенату, яка є настільки нездібна, щоби не придбала для себе маєтку вартости 4 тисячі долярів.

Всіх сенаторів є около 96. Кажеться „около" тому, що рідко коли буває, щоби кожне крісло в сенаті було заняте; деякі вмирають і їх місця є опорожнені, заки нові сенатори є назначені на їх місця.

Онтеріо й Квебек мають по 24 сенатори; Нова Скошія й Ню Бронсвик, по 10; Принц Едвард Остров 4; а Манітоба, Саскачеван, Алберта й Бритіш Колюмбія по 6.

Сенатори є назначені на ціле життя, значить до смерти. Місце сенатора може бути опорожнене через: 1) злочин поповнений ним, 2) резиґнацію, 3) страту свого маєтку або банкроцтво, 4) втрату горожанства, 5) неприсутність на сесіях через два рази загалом, або 6) зміну мешкання з провінції, чи взагалі з Канади до іншої держави.

Предсідник сенату називається спікером. Його назначує на те становище кабінет з ґубернатором, звичайно на так довго, поки уряд остає в силі. Обовязки спікера є бути предсідником на всіх сесіях сенату, задержувати порядок та рішати в справах, де такого рішення треба. Він має право голосувати при усіх урядових сенатських голосуваннях, однак коли заходилоб однакове число „за" і „проти", то він мусить голосувати „проти".

Крім спікера в сенаті є інші важні урядники — клерк сенату, саржант-ет-армс, урядовий священик, переводчики, репортери, всякі клерки і т. д., які виконують ріжні офісійні обовязки.

Обовязок сенату є помагати палаті послів в ухвалюванню законів. Сенат має право робити всякі внески, т. зв. „билс", крім фінансового характеру. Всякі ухвали, закони або рішення, які відносяться до фінансів, може робити лише палата послів, не сенат. Такі ухвали, закони чи рішення можуть бути відкинені сенатом, але сенат не має права робити додатки, або т. зв. „амендментс" до них. У всяких случаях внесок (бил) мусить перейти через палату послів три рази, мусить перейти через т. зв. „три читання", заки він може бути представлений сенатові до ухвалення або відкинення. В сенаті такий „бил" також мусить перейти три читання.

Сесія парляменту відбувається раз в рік. Парлямент скликає ґенеральний ґубернатор. Сесія може тревати так довго, поки парлямент не покінчить праці, призначеної тій сесії.

Першого дня, на отворенню парляменту, обі палаті збираються в салі сенату, щоби почути „промову з трону" т. зв. „спіч фром да трон", яку відчитує ґубернатор. Ця промова є написана премієром. Цікавим є факт, що посли мають право йти до салі сенату, а сенатори не мають права йти до палати послів, так як в Анґлії, де король не має права бути в палаті послів. Причина цего є наслідком довгої боротьби бритійського народу за самоурядування від бувших колись королів - тиранів.

По вислуханню тронової промови посли йдуть до своєї палати, а сенатори лишаються в своїй палаті, а праця сесії починається.

Коли сесія скінчилася, тоді парлямент буває розвязаний, або по анґлійськи „пророґд".

Кожний сенатор одержує 4 тисячі долярів по кожній сесії, коли така сесія є довша як 50 днів. Коли сесія треває коротше, як 50 днів, то кожний дістає 25 долярів денно і кошти подорожі в обох случаях.

Палата послів

Це є в анґлійській мові „Гавз оф Коммонс". Члени цеї палати звуться послами, і їх вибирають голосуючі горожани на 5 років.

Щоби мати право кандидувати на посла до домініяльного уряду людина мусить бути бритійським горожанином, мати 21 років життя і не мати проти себе яких беззаконних або злочинних кваліфікацій. Щодо маєтку, нема жадного обмеження, як для сенаторів, однак колиб посол збанкротував, зійшов з розуму, або поповнив який кримінальний злочин, він перестає бути послом.

Число послів від кожної провінції залежить від числа населення. В Канаді ми маємо репрезентацію після числа населення. Квебек не може мати ані менше, ані більше, як 65 послів до домінії. Другі провінції мають право до такого числа послів, на яке позволяє пропорціональність числа послів до населення в Квебеку. Це рішає спис населення, який відбувається кожних 10 років, почавши від 1871 року.

В теперішнім часі Принц Едвард Остров має 4 посли, Нова Скошія 12, Ню-Бронсвик 10, Квебек 65, Онтеріо 82, Манітоба 17, Саскачеван 21, Алберта 17, Бритіш Колюмбія 16, Юкон 1.

На вибори нема назначеного певного дня або часу. Це лишається на рішення кабінету. Коли парлямент розвязаний, тоді мусять відбутися вибори в кожній окрузі в той самий день, хіба що часом певні обставини на це не позволяють. Коли є номінований лише один кандидат, тоді він вибраний через аклямацію і виборів в такім случаю не потрібно. Це буває, однак, дуже рідко.

Коли в окрузі кандидат умре, зрезиґнує, або з якої іншої причини є усунений, то вибори в такій окрузі відбуваються пізніше і це називається т. зв. „бай-елекшон".

Посла вибирається на пять років, хіба що парлямент є розвязаний скорше. Колиб посол перестав бути британським горожанином, поповнив кримінальний вчинок, або збанкротував, він перестає бути послом.

Всі горожани, які мають право голосу в провінціяльних виборах, мають також те право в домініяльних виборах. Кваліфікації на право голосу не є однакові в кожній провінції. В Квебеку є деякі ріжниці.

По виборах, коли новий парлямент є скликаний на першу сесію, вибирається спікера. Він мусить бути також послом і є звичайно вибраний з партії, яка є в силі. Кожний новий парлямент вибирає нового спікера. Він сповняє обовязок предсідника підчас сесій, уважає на загальний порядок і наглядає, щоби посли притримувалися парляментарних приписів. Кожний спікер має свого заступника, знаного як депюті - спікер. Спікер не голосує в парляментарних рішеннях, хіба що трапиться однакове число „за" і „проти". В таких случаях він має право голосувати, як хоче.

Всякі внески (билс) мусять перейти три читання; значить три рази над кожним внеском дискусують і голосують. Аж тоді такий „бил" йде до сенату на таку саму процедуру. В палаті послів може бути внесений який будь внесок; всякі внески в злуці з фінансами можуть бути внесені лише в палаті послів. Це є головне завдання послів в пралягменті. В додатку до цего, парлямент також одобрює всякі т. зв. „ордерс-ін-кавнсил", які ухвалює кабінет з премієром на чолі в той час, коли парлямент не є в сесії.

В случаю немудрого ведення урядника департаменту, парлямент вглядає в справу і розвідує цілу ситуацію. Після такої інвестиґації робиться відповідний вирок.

Кожний посол до домінії побирає 4 тисячі долярів по кожній сесії, і кошти подорожі. Коли сесія треває коротше, як 50 днів, він дістає 25 долярів денно.

III. ПРОВІНЦІЯЛЬНИЙ УРЯД

Як домініяльний, так і провінціяльний уряд складається з трох головних відділів: 1) Виконавчий відділ, 2) Законодавчий відділ і 3) Судівничий відділ. Кожний з них виконує ту саму функцію в провінції, що той самий відділ в Оттаві.

1. Виконавчий відділ

Цей відділ складається з двох частей: 1) ґубернатор (лефтенант - ґовернор) і 2) кабінет. Разом, цих двоє тіл називаємо лефтенант - ґовернор-ін-кавнсил. Вони виконують дійсну працю урядування від коли новий парлямент ввійде в силу, аж до кінця його речинця. Сесію скликається звичайно лише раз на рік, а уряд мусить бути при кермі стало, наче капітан корабля. Коли потрібно, вони ухвалюють т. зв. Ордерс-ін-Кавнсил, які мають ту саму силу, що і закони. Та коли парлямент є в сесії, тоді ці ордерс-ін-кавнсил мусять бути одобрені ним.

2. Законодавчий відділ

В кожній провінції, крім Квебеку, законодавчий відділ складається з двох частей: 1) ґубернатор і 2) палата послів. Квебек, найстарша провінція в Канаді, яка до нині ще заселена переважно французами, задержала в собі свою стародавну систему, а іменно: крім ґубернатора і палати послів там є ще й трете тіло, яке є дуже подібне до домініяльного сенату, а це є Леґіслятивна Рада (Леджіслейтив Кавнсил). Члени цеї ради не є вибрані, а назначені на ціле життя.

У всіх, однак, провінціях, крім Квебеку, посли з ґубернатором становлять законодавчий відділ. Вони є цею ґрупою людей, яка вносить і ухвалює всякі нові закони.

3. Судівничий відділ

В цім відділі деякі провінції ріжнять-

ся у формі від других, однак загально є він поділений на менші та льокальні відділи, щоби всі горожани мали нагоду ним покористовуватися. Функції, або части його є:

1. Суд для колєктовання малих довгів.
2. Суд для менше важних кримінальних вчинків.
3. Так звані „кавнті кортс” (малі суди).
4. Більш важний суд для важних і більших цивільних і кримінальних злочинів.
5. Суд для спадкових справ.
6. Суд для виборчих протестів.
7. Розводовий суд (лише в декотрих провінціях).
8. Апеляційний суд.

Сила провінціяльного уряду

Провінціяльний уряд має силу:

1. Змінювати конституцію своєї провінції.
2. Оподатковувати своїх горожан.
3. Позичати гроші для своєї каси.
4. Наймати й відправляти цивільну службу в провінції.
5. Розпоряджати т. зв. публичними, або провінціяльними землями.
6. Розпоряджати домами карними й поправними.
7. Розпоряджати шпиталями, домами для умово-хорих, та інституціями захисту.
8. Контролювати муніципальні інституції.
9. Давати лайсенси для бизнесменів, аґентів, акшенірів і т. д.
10. Розпоряджати публичними роботами, крім таких, як будування кораблів, залізниць, каналів, телеґрафічних ліній та інших проєктів, які є більше державного характеру, як провінціяльного.

Коло Клір Лейк, в Райдінґ Мавнтен Нешонал Парк.

11. Давати інкорпорації бизнесовим компаніям.

12. Давати цивільні шлюби.

13. Наглядати над справами маєтків та цивільних прав.

14. Наглядати над судами справедливости.

15. Карати за зломання провінціяльних законів.

16. Дбати про освіту в провінції.

17. Розпоряджати та наглядати над всякими справами льокального характеру.

Ґубернатор

Лефтенант - ґовернор (поручник-ґубернатор) сповняє в провінції ту саму функцію, що ґенеральний ґубернатор в Оттаві. Ґубернатора на провінцію назначує доміняльний кабінет. Він звичайно остається на своїм становищі пять років, хіба що бажають його на довший час. Одержує він від сім до десять тисяч долярів річно; не в кожній провінції однаково.

Його головні обовязки є: 1) скликати послів на сесію, 2) відложувати або розвязувати парлямент. Він підписує всі ордерс-ін-кавнсил та всякі ухвали, які вже перейшли три читання в парляменті, після чого вони стають законами. Відповідальність, однак, за всякі ухвали, спадає не на него, але на кабінет, якого волю він виконує.

Кабінет

Кабінет, чи то в доміняльнім чи провінціяльнім уряді є найважнішим тілом, бо він дійсно є керуючою та урядуючою силою. Часом його звемо міністерством, тому що члени кабінету звуться міністрами. Провідником кабінету є премієр.

Новий кабінет формується в той самий спосіб в провінції, що в домінії. Премієр покликає з поміж вибраних вже послів людей, які є здібними заняти ріжні портфелі.

Кабінет взагалі, як і кожний міністер зокрема, є відповідальний за свою працю перед палатою послів, і мусить мати довіря і піддержку від більшости послів. Коли цего нема, тоді такому кабінетові приходиться резиґнувати.

Щоби дістати посаду міністра, людина мусить бути послом. В Квебеку, де є дві палаті, міністром може бути посол або з палати послів, або з Леґіслятивної Ради.

Так, як і в доміняльнім уряді, провінціяльний уряд є поділений на ріжні департаменти. На чолі кожного з них стоїть міністер. До помочі кожний з них має свого заступника, знаного яко депюті - міністер, та ряд клерків, які виконують канцелярійну працю.

Число та роди департаментів не є такі самі в кожній провінції. Це з тої причини, що провінції ріжняться числом населення, положенням, природними багацтвами, індустріями і т. д.

В степових провінціях є слідуючі департаменти: 1) провінціяльний скарб, 2) ґенеральний правник та телефонів і телеґрафів, 3) публичних робіт, 4) комішенер муніципальних справ і провінціяльний секретар, 5) рільництва й іміґрації, 6) здоровля й публичного добробуту, 7) освіти, 8) копалень і природних багацтв і 9) доріг.

Обовязки кабінету є: 1) ухвалювати ордерс-ін-кавнсил, 2) приготовляти законопроєкти для предложення перед парляментом, 3) назначувати шерифів, державних адвокатів (кравн-атторнейс) поліційних маґістратів, бейлифів іт. д.

Платня міністрів ріжниться в провінціях. Кожний міністер одержує в додатку до міністерської платні ще й свою посольську платню, або відшкодування (індемниті), і також кошта подорожі в справах урядових.

Палата послів

По анґлійськи зветься це Леджіслейтив Асемблі (Законодавчі Збори), або як ми звичайно звемо, парлямент. Всі провінції, крім Квебеку, мають лише цю одну палату — палату послів. Членами її є посли, вибрані виборцями.

Щоби мати право кандидувати на посла, людина мусить мати не менше як 21 рік життя і бути британським горожанином. Не мусить кандидат бути властителем маєтку якоїсь вартости.

Номінація, передвиборча кампанія, та голосування відбуваються в той самий спосіб, що і в доміняльних виборах.

Послів до провінціяльного уряду вибирається на чотири роки. В Квебеку на пять років. Бувають случаї, що парлямент з якихсь причин не доживе до кінця свого речинця і є передчасні вибори. Тоді кожний посол автоматично перестає бути послом і мусить знова кандидувати.

Кожний голосуючий мусить мати 21 років і бути британським горожанином.

Предсідником парляменту є так званий спікер. Він мусить бути послом. Його вибирають самі посли з поміж себе на першій сесії нового парляменту.

Інші урядові службовці є: головний клерк парляменту, сарджент-ет-армс (поліцай), бібліотекар, штаб всяких клерків, репортери, післанці і хлопці-послугачі, які служать послам підчас сесії.

Обовязком палати послів є: 1) Ухвалювати законопроєкти. Кожний законопроєкт мусить перейти три читання, заки ґубернатор підпише його і він стане законом. Всякі законопроєкти, які мають до діла з фінансами, можуть бути внесені лише в палаті послів; кабінет до цего права не має. 2) Одобрювати ордерс-ін-кавнсил. 3) Робити інвестиґації урядових надужить і 4) наглядати над всякими справами, які відносяться до провінції.

Посольська платня ріжниться в провінціях, однак загально вона виносить около 1,800 — 2,000 долярів за сесію, а до того ще й кошта подорожі в урядових справах.

IV. ЯК УХВАЛЮЄТЬСЯ ЗАКОНИ

Закони в парляменті ухвалюється в спосіб дуже подібний до того, як ухвалюється звичайний внесок чи резолюцію на звичайних зборах. Внесок в парляменті зветься законопроєктом, або по анґлійськи „бил".

Як вже сказано попередно, лише палата послів має право вносити й ухвалювати законопроєкти фінансові, а всякі інші можуть бути внесені в котрій будь палаті, коли це відноситься до домініяльного парляменту.

Законопроєктів є два роди — публичні, або загальні, і приватні. Загальний законопроєкт є той, який порушує справу загальну — великого числа людей; приватний законопроєкт відноситься до малої ґрупи людей, як от приміром компанії, чи якої місцевости.

Законопроєкт, внесений кабінетом, зветься урядовим законопроєктом (ґовернмент бил). Колиб такий законопроєкт при голосуванню в палаті послів перепав, то дуже можливо що це спричинилоб резиґнацію кабінету.

Заки законопроєкт стане законом, він мусить перейти три читань, а це досить скомплікована процедура.

1. Перше читання

Котрий небудь посол повідомляє, що він хоче внести такий а такий законопроєкт, і тоді призначується день і час, в котрім він може це зробити. В той день внесок є зроблений послом і перечитаний послами на сесії. Він, однак, не є перечитаний цілим своїм змістом, лише по назві. Коли це є законопроєкт приватного рода, то по першім читанню беруть його до т. зв. комісії.

2. Друге читання

В означений день приходить цей самий законопроєкт на друге читання. Коли є яка опозиція до нього, то вона звичайно виходить явно в цей час. По перечитанню цілого змісту, починається дискусія над ним. Та навіть тепер не береться його в цілости під дискусію, а лише його загальний характер, засаду. По дискусії законопроєкт може перейти це т. зв. друге читання, на якім посли могли погодитися щодо його загального ужитку, а в подробицях ще не беруть його.

Після другого читання, законопроєкт йде в Комісію.

3. Комісія

На початку сесії ділиться послів на ріжні т. зв. комісії. Ці комісії мають свої засідання, коли посли не є в сесії. Загальний законопроєкт, внесений послом, йде до т.зв. Стендінґ або Спешіял Комісії. Завданням цих комісій є уважно студіювати законопроєкти після другого читання, обробляти, робити маленькі зміни, або додавати що потрібне до них, щоби вони були зовсім відповідні у вислові й значінню.

4. „Комиті оф да Говл"

Коли законопроєкт є внесений міністром і є т. зв. урядовим законопроєктом, то після другого читання він не йде до одної з комісій, але береться його перед цілу палату. Тоді це зветься „Комиті оф да Говл", значить — комісія цілої палати. В це входить дещо парляментарної церемонії.

Коли така комісія є готова до праці, робиться внесок, щоби спікер облишив своє крісло. Він це робить і сідає в крісло клерка. Булаву його беруть з стола, виносять, а на місце спікера сідає його заступник, депюті - спікер. Його вибирають в той самий час і на той самий період, що і спікера.

Відтак йде дискусія про законопроєкт. Коли це скінчиться, спікер вертає на своє місце по середині палати коло свого стола.

Коли посол внесе загальний законопроєкт, тоді такий законопроєкт переходить не лише малі комісії, але й комісію цілої палати.

Перейшовши комісію, йде він тоді до третього читання.

5. Трете читання

Знова, в призначений день, перечитується його третій раз. Цей раз ціла процедура переходить вже багато скорше. Після третого читання, як що це є в домініяльнім уряді, законопроєкт йде до сенату.

6. Сенат

Діставшися до сенату, законопроєкт переходить через ту саму процедуру, що в палаті послів — перше й друге читання, комісії, і трете читання.

Сенат звичайно не робить ніяких змін в законопроєкті і ухвалює його таким, як він є. Однак, колиб сенат уважав за потрібне зробити яку зміну, палата послів мусить на це дати своє позволення; коли ні, то законопроєкт перепав, і мусить бути відложений до слідуючої сесії.

Коли посли й сенат погодилися на законопроєкт, тоді він йде до ґубернатора, який кладе свій підпис на нім і тоді він вже є законом.

Як законопроєкт є коли відкинений, то це звичайно стається підчас другого читання.

ЩО ЛЮДИНА ЗЇДАЄ

Обчислено, що мужчина за 50 літ життя зїдає 25 тон усяких харчів разом, цебто 500 кґ. річно, — а жінка 20 тон, цебто 400 кґ. річно.

Нема нічого такого трудного, якого не можнаб поконати пильністю.

***

Світ треба менше інформувати, а більше йому пригадувати.

***

Наколи хочете мати добру слугу, не наймайте ані родака ані товариша.

Декілька Тайн Анґлійського Успіху

Є в анґлійців одна прикмета, яку варто українцям не тільки підглянути, але й на кожному кроці наслідувати. Анґлієць уміє бути справедливим „переможцем" і вміє бути вирозумілим „переможеним".

Часом прислухуючися до зборів в анґлійських товариствах, чи придивляючися до виборів, насувалося мені на думку, чому в анґлійців такий порядок, супокій, а в інших народів вічні сварки й бійки?

Один з моїх знайомих анґлійських письменників має гарний малий хутір в старинній місцевости ґрафства Сассекс. Я часто заїзджаю до нього на „вікенд". бо в нього завжди найдеться гарне товариство, можна попрацювати в городі коло квітників, а увечері посидіти коло традиційного домашнього вогнища та погуторити на всякі теми.

Підчас одних таких відвідин натрапив я на вибори до громадських рад. Анґлієць уважає громадську працю незвичайно важною, тому й вибори мають у них велике значіння. До виборів приготовляються заздалегідь і, як я завважав, навіть у тій далекій від столиці місцевости, дуже докладно. З розвішених при дорозі оповіщень можна було довідатися про передвиборчі віча, сходини й наради. До боротьби ставало дві партії. Лейборити (щось наче соціялісти, тільки що вони не виступають проти релігії) та консерватисти, що піддержують теперішний анґлійський коаліційний уряд.

Голосування відбувалося в церковній ґалі, урядовцями були нарівні представники лейборитів і представники консерватистів. Всі з напруженням чекали вислїду виборів. Показалося, що верх взяли консерватисти. Увечері того самого дня відбулися повиборчі збори, на яких говорили і переможці і переможені.

Я пішов послухати їх промов. Перше, що впадає в очі, то цей спокій після виборів. Першим говорив представник консерватистів, один з вибраних радних. Подякував за довіря виборців і закінчив словами: „Наша ґрупа буде старатися, щоб не покривдити інтересів наших політичних противників... будемо їх заступати і завжди будемо раді критиці та заввагам з боку лейборитських заступників". Опісля говорив заступник лейборитів. „Передусім — почав він — мушу поґратулювати нашим консервативним противникам з приводу їхньої перемоги при виборах. Цього разу одержали вони більшість і їм належиться уряд. Ми сподіємося, що на другий раз колесо обернеться. Тимчасом звертаємося до наших виборців з проханням признати рішення більшости та дати нашим політичним противникам нагоду показати, що вони можуть зробити для добра громади".

Я зрозумів: тайна успіху анґлійського політичного життя полягає на вмінні меншости підчинитися рішенню більшости та співпрацювати для загального добра, і вмінні більшости, зі своєї сторони, задержати той такт, який улекшує співпрацю з політичною меншістю. Анґлійці — добрі „переможці" і добрі „подолані".

А тепер порівнаймо анґлійський спосіб розвязання громадських справ з українським. Коли в анґлійців з хвилею проголошення висліду виборів. чи це в громадських установах, чи товариствах, чи деинде меншість приймає рішення громади й береться до конструктивної праці, в українців понайбільшій части починається боротьба. Меншість не вміє підчинитися рішенню виборів. Здебільшого переходить вона до руїнницької методи розбивання праці та до недопущення, щоб вибраний більшістю провід міг повести творчу працю. Бракує анґлійської вирозумілости й анґлійського почуття обовязку. Ми не вміємо бути „ґуд лузерс", як анґлієць каже, та не вміємо бути й тактовними „переможцями". Українці в порівнанні до своїх сусідів мають багато добрих прикмет, які впадають в око навіть гостям із західньої Европи — дехто з анґлійських подорожних називає українців навіть „анґлійцями між словянами", — але для нас цього не досить. Нам треба виробляти в собі дійсно ті добрі характери, які так багато користи приносять анґлійській нації. Нам вони напевно дуже придадуться в цих важких для нації часах.

В. Ю. Кисілевський,
Лондон.

Хочете Знати Людину?

Обсервуйте й обличчя, рухи, ходу!...

Чи можна пізнати характер людини обсервуючи її обличчя, ходу, рухи? На це питання немає одностайної думки. Ще найбільше прихильників має фізіономіка (пізнання характеру людини з її обличчя), що має за собою довгу історію.

В старинних часах звертали увагу на подібність людини до того чи іншого звіряти, вважаючи, що з нею лучиться й моральна подібність. Отже: 1) людина з широким носом і роздутими ніздрями як у свині мала бути дурна, 2) загострений як у собаки ніс означає рухливість та енерґію, 3) вірлині носи мають сміливі люди, 4) густе як пташиний пух волосся на грудях і по цілім тілі має означати балакучу людину, 5) тонке волосся, що нагадує шерсть кіз, овець і заяців, належить до трусів, 6) власник шорсткого волосся — як у левів і диків — це має бути відважна людина. І всі ті окреслення, не зважаючи на свою довговічність, задержались по сьогоднішний день.

Недавно один фізіономіст піднявся завдання поставити фізіономіку на наукові підвалини. За його теорією всі обличчя діляться на 5 ґеометричних типів: квадратовий, округлий, овальний, трикутний і стіжковатий. Кожний із тих типів ділиться ще на 3 роди, простий, поздовжний і короткий.

Квадратовий тип означає брутальність, шорсткість, енерґію й реалізм.

Округлий — нагальність, імпульсивність, смілість.

Овальний — вразливість, химерність, мрійливість, деколи — нахил до брехні.

Трикутний — хитрість, авантурничість, багату уяву.

Стіжковатий — еґоїзм і змисловість.

Найбільше злочинців дають люди з квадратовими або овальним обличчям„ причім тверді злочинці належать до квадратового типу.

Чи та теорія слушна, можна дуже сумніватися. Бож ріжниці поміж поодинокими типами дуже маленькі й важко по типам обличчя окреслювати людей.

Більше ніж обличчя про характер людини скажуть її рухи. Тіло виконує накази душі й у рухах виявляється духова суть людини. Правда, деколи душа наказує тілу грати комедію, щоб сховати правдиве духове обличчя, але звідсіль годі витягати далекойдучі внески.Брехня — як говорить прислівя — має короткі ноги, годі людині безперервно оббріхувати всі вияви свого характеру. Найчастіше правда показується наверх у дрібницях, бо тоді увага облудника слабшає. Ворог може вдавати приятеля, може підхліблюватись, дивитися солодко й ніжно, — але пригляньтеся йому вважно то його зрадять затиснені пястуки, нервові рухи й т. п. Тому, щоб пізнати характер людини, треба мати на увазі передовсім дрібнички й нісенітниці.

На загал звязок поміж рухами й характером можна так окреслити: повільні й мягкі рухи є доказом лінивого характеру, схильного послуговуватися підхлібством.

Широкі й замашисті рухи означають санґвінів.

Сухі й опановані рухи говорять про рішучість, енерґію, екзальтацію.

Криві рухи мають люди скриті й нерішучі.

Заокруглених рухів уживають люди з гнучким та експанзивним характером.

Рухи з долини до гори є притаманні людям, що мають багате духове життя, рухи в протилежнім напрямі получені з приземним характером, практичним наставленням та змисловістю.

В двох ділянках важко змуситися до ненатуральних рухів, щоб увести в блуд окруження й обсерваторів: в ході та в письмі. А це з тієї причини, що тут у гру входить дуже багато чинників. Бальзак написав цілу працю про ходу, яку назвав „фізіономією нашого тіла". На підтвердження своїх тез подав такий випадок:

Гессендармштадська княжна привела три дочки до цісаревої, яка заповіла, що одну з них вибере на жінку для великого князя. Не говорячи ні слова, цісарева вибрала середущу. Княжну зацікавив той вибір і вона відважилася врешті спи-

татися цісаревої, чим вона кермувалася при виборі? Цісарева вияснила: „Я бачила крізь вікна як князівні висіли з карети. Старша зашпортнулася, середуща висіла зовсім нормально, наймолодша зіскочила. Старша мусить бути незручною, а молодша — легкодушною й розтріпаною. Княжна, здивована, признала, що цісарева окреслила вірно характер її дочок.

Немає сумніву, що непевна й хитлива хода говорить про людину слабого характеру, який проявляється вже в цім, що людина не потрапить енерґічно ставити по землі своїх ніг. Підскакуюча хода, при якій ноги ледви доторкаються землі й одночасно від неї майже не відриваються, говорить про легкодушність і плиткість. Ховзлива хода, коли людина ніби підкрадається, свідчить про те, що маємо до діла з понурою та скритою особою.

Всі ті признаки не говорять всеціло про людину й їх не треба узагальнювати. Людина занадто скомплікована в собі й не раз повна суперечностей.

Щоб пізнати людину — треба багато часу й енерґії присвятити обсервуванню.

СЕРЦЕ У КОМАХ

Серце у комахи це подовгастий орґан, який тягнеться вздовж комахи. Кров входить в нього у долішній части. Немов пресовою помпою серце пре ту кров через ріжні комірки наперед до голови до мозґу. Звідси кров, яка змушена рухом пресової помпи дальше плисти, полишає мозок і порожнечою в долішній части комахи знова повертає до долішної части серця. Отже і в комах є серце та відбувається циркуляція крови подібно як у звірини і у людині.

ЩЕ НЕ СНІДАВ

— То ти ще не снідав?
— Ні, ще не снідав.
— Чому?
— Та ось прийшов я до дому, а сніданок ще не був готовий. Тому я зїв кусень хліба і два кусні солонини тай так ходжу, не снідавши.

Надійна Майбутність Манітоби

ДОСТ ДЖ. С. МЕКДЕРМИД
Міністер Копалень і Природних Багацтв.

Через минулих кілька років уживано місця в цім календарі, щоб вас запізнати з природними багацтвами Манітоби і що ці багацтва дали нації в часі, як вона була у війні. Тепер, коли осягнено перемогу, може буде на часі подати вкоротці, в який спосіб ці природні багацтва зберігається і контролюється на те, щоб їх передати для будучого добробуту цеї провінції і її горожан.

В цілій історії — а обнимає вона вже століття — лісової продукції в Манітобі, не було мабуть часу, коли попит на лісові продукти такі як льоґи або будівельний матеріял був більший як в нинішнім часі. Тому зовсім нема диво́ти, що ця індустрія збільшила багацтво провінції Манітоби протягом мин. дванадцяти місяців більше чим в котрімбудь році від 1930. Здаючи собі справу з того, що великий попит на лісові продукти буде продовжуватись і без сумніву єще пошириться в міру наукових відкрить на полі нового ужитку дерева, Департамент Копалень і Природних Багацтв покористується модерними сільвикультурними методами в тій цілі, щоб манітобські ліси були в стані доставляти сирого матеріялу для індустрії і консеквентно на більшу скалю робіт у будучих роках.

Hon. J. S. McDiarmid.

Для вдержання на висоті стану риб в манітобських ріках і озерах і для передання їх у такому стані будучому поколінню, Департамент Копалень і Природних Багацтв вдержує пять „гетчеріс" для розплоду і виплекання нарибку. Пляни має вже готові вибудувати ще шість у найблищих роках. З цих то „гетчеріс" кожного року міліони рибок пускають в ріки і озера так, що не тільки комерційна риболовля в Манітобі є на будуче запевнена, але рибні ріки і озера будуть дальше притягати до себе спортовців - ензузіястів ловлі риб, з чого Манітоба має свою славу і слушно називають її „раєм риболовлі Північної Америки".

Нарід Манітоби вже знає дещо про успіх розвитку нашої футрової індустрії на мочарах в північній части Провінції. Почато її малим проєктом в 1935 з програми допомогових робіт, вона зросла до такого розміру, що в сезоні щойно тепер замкненім зібрано з урядом розвинених проєктів на один міліон долярів москретових футерок. Це нове багацтво для Провінції. Старання тепер є не лише регабілітувати футрову індустрію але також і нарід в північній части Провінції. Велике число молодих мужчин і женщин полишили ту північну країну, щоб вступити до військової служби. Тепер, коли вони повертають, вони справедливо сподіються мати уділ у розвитку наших природних багацтв. Департамент Копалень і Природних Багацтв рішучо за тим, щоб вони мали цю нагоду і згідно з тим приготовляє відповідні пляни.

Розвиток копальняних ресорсів Манітоби на протязі кількох слідуючих років приведе до урохомлення нових копалень. Ми вже маємо запевнення, що область Снов Лейк на північний схід від Ди Па додасть бодай одно нове імя до лісти наших продукуючих копалень. Одна робота, яка якраз тепер там переводиться, буде вимагати від 500 до 600 робітників через слідуючі два роки будови і вона вдержить місто о яких 2,000 мешканців, як вона осягне вершок своєї продукції.

Це є лише один примір з поплатних робіт, які будуть доступні для мешканців Манітоби в наслідок розвитку обдарених Богом природних багацтв.

Манітоба є особливо щаслива під зглядом водних ресорсів. Ґіґантичні електричі заводи при Вінніпеґ Ривер витворюють гайдро - електричну силу, яка доставляє енерґії для великої части Манітоби за найнищі оплати. Для консервації води на будуче для рільничих і громадських цілей пороблено відповідні заходи і проєкти. Один можливий з найбільших проєктів консервації води тепер чинних в Канаді контролює уровень води на наших мочаристих обшарах в користь футрової індустрії, а також в користь перелетного водного птацтва.

Майбутність туристичної індустрії в Манітобі стоїть у тісному звязку з розвитком наших природних багацтв. Ми маємо багацтво краси в наших лісах і над озерами і я певний, що в найблищих кількох роках ми будемо бачити постійний зріст числа людей, які будуть приїзджати до Манітоби, щоб відсвіжитись і покріпитись. Саме те, що треба буде для них вистаратись відповідних приміщень а також дати їм услугу, буде становити нове корисне жерело робіт для багато соток манітобських горожан. Це буде новою індустрією залежною від збереження і розвитку наших лісів і рік у Манітобі.

Ми тепер стоїмо на порозі нової ери в історії нашої Манітоби. Перед нами велике завдання увести багато з наших горожан в приватне життя і цивільне заняття. Можливо для нас ніколи не буде більшого визову від того, який тепер маємо. Ми мусимо взяти на себе відвічальність, яку ми довжні нашим внукам і цілому добробуту. Щодо Департаменту Копалень і Природних Багацтв то наші напрямні ділання є сформовані і наші пляни вироблені з думкою в серці, що більша і краща Манітоба може бути збудована на фундаменті, який ми нині будуємо.

ТРИ ЧАСТИ ЖИТТЯ

Людське життя ділиться, що до часу на три части:

Час для праці, щоби здобути хліб і забезпечити життя.

Час для відпочинку — для спання і набрання нової сили.

— Час — якого можуть люде вживати, на що хочуть.

Хто в часі для праці працює щиро і розумно, той стане самостійним і забезпеченим.

Хто відпочиває, кілько треба, буде здоровим і сильним.

Та вже про трету часть часу треба сказати, що люди її не розуміють.

Багатьом здається, що вільний час має йти на всякі забави і витріщки. Головно ж молоді на таке вільний час обертають.

Але хто вільний час на таке промарнує той кидає золото в глибоку воду, з якої його вже не видобуде.

***

Час — то розум. Коли обернеш час на науку, на добрі бесіди, на слухання розумних промов, то станеш розумним чоловіком.

Час то ремесло. Оберни вільний час на науку доброго ремесла, а станеш знавцем одного, або і кількох ремесел.

Час то знання мов. Були люде, що вільний час обертали на виучування чужих мов і навчилися їх по кілька, або і кільканадцять.

Час то духове удосконалення. Вживай вільного часу на реліґійну науку, на читання реліґійних книжок, на виучувная реліґійних співів і пісень, на читання церковної історії — а станеш поважним реліґійним чоловіком і високо культурним громадянином.

Вільний час, то Поважний Українець. Читай в вільнім часі Історію України і добре її вивчися; читай „Кобзаря" і другі українські книжки; інтересуйся українськими культурними справами, а станеш таким українцем, що навіть чужі схилять перед тобою голову і скажуть: „От гідний Українець"

Час то гроші. Хто в вільнім часі обдумує грошеві справи, той готує собі гроші...

Зі сказаного бачимо, якою дорогою річчю є для чоловіка вільний час, однакож знаємо, як легкодушно люде його марнують. І марнують себе.

І тому молоді повинні перші над цим застановитися.

К. П.

ЩО МОЖНА ЗДОБУТИ В ВІЛЬНІМ ЧАСІ

Приміри.

Звичайно вільний час люде пропускають на маловажні, безкорисні справи, на забави, або просто на ніщо. Не знають, що великого можна в тім вільнім часі зробити і здобути. Ось кілька примірів:

Бекстер написав „Вічний спокій святих", коли, будучи слабим, мусів лежати. (Родився 1615, вмер 1691).

Блюмфілд, Роберт, анґлійський поет, написав славний твір „Фармерський хлопець", в вільних хвилях поза шевством,
Бунияя написав „Пилґримс Проґрес",
яким тоді занимався. (1766 — 1823).
коли сидів в Бедфордській тюрмі. (1628-1688).

Бурріт, Елігу, навчився десять чужих мов в вільнім часі поза ковальством, яким занимався в однім селі. Він навчився мов: старої жидівської, грецької, сирійської, еспанської, чеської, польської, данської, перської, турецької та етіопської. А до школи ходив він всего шість місяців. (1810—1879).

Керей, Виліям, визначний місіонар, знавець східних мов і переводчик, здобув початки азійських мов, коли помагав робити і латати чоботи, використовуючи кожну вільну хвилю на науку. Опісля був 29 літ професором в Калькуті і приготовляв граматики і словарі східних мов. (1761—1834).

Д'Аґесо, визначний французький канцлер написав важний науковий твір в трох томах ось як: Коли він готовий був сідати до обіду, то його жінка завсігди спізнялася 10, або 12 мінут, отже він ті мінути використовував на писання. Так повстав твір, який дочекався кількох видань. (1668—1751).

Ферґусон, Джеймс, популярний письменник - астроном і механік, вчився астрономії, коли пас вівці скотляндського фармера. (1710—1776).

Франклин, Веніямин, в часі, коли працював як подорожуючий друкар, написав научну розвідку про „Свободу і Конечність", та „Вдоволення і Біль". (1706—1776).

Миллер, Гю, вчився ґеольоґії, коли працював при мулярстві. (1802—1856).

Лі, Самуїл, працював при будові домів, коли попалась йому в руки книжка чужої мови і він вільними хвилями почав тої чужої мови вчитися. Було йому тоді 17 літ. Вивчився одної, почав вчитися другої, третої, і на протязі 17 дальших літ навчився 17 чужих мов. Опісля був професором в університеті, де вчив мови арабської та старої жидівської, написав граматику жидівської мови і зладив тієї мови словар. (1783—1852).

Шліман, Генрик, почав вчитися чужих мов молодим хлопцем, працюючи в крамниці. До школи ходив перед тим всего три роки. За кілька літ вивчився він вільними хвилями і власними силами десять чужих мов й опісля став визначним чоловіком. Він посвятив 12 літ на розкопи в Азії, шукаючи засипаного міста Трої, і познаходив багато річей старинної культури. (1822—1890).

Наведені тут приміри показують, яку велику вартість має той вільний час, яким чоловік по власній волі орудує. Вжиє його на велике, то велике здобуде, а вжиє на безвартне, то не здобуде нічого.

БУДЬМО САМІ СОБОЮ

Є мало на світі таких людей, що мають відвагу бути самі собою. Найбільше людей грає ролю: вдають, що вони або ліпші або гірші, як в дійсности є. Та все таки людина найліпше себе почуває тоді, коли поводиться природно, відповідно до своєї вдачі й виховання, коли людина стає собою. От тому то так багато людей пє алькоголічні напитки, Мовляв, опяніє людина й набере більше відваги та поводиться сміливіше. Бо ж вже увійшло в звичай пяному не дивуватися.

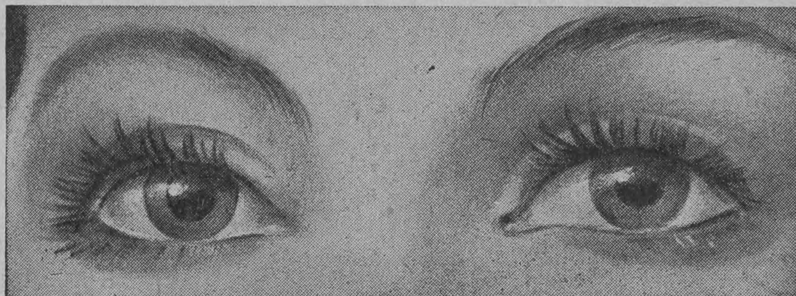
То правда, що під впливом алькоголю людина стає сміливішою. Та на жаль під впливом алькоголю людина стає тільки сміливішою, веселішою, але не розумнішою. Звичайно людина в пяному стані поводиться веселіше, але по дитяночому.

А булоб добре, колиб було щось таке на місце алькоголю, що не тільки робилоб людину сміливішою, рухливішою та веселішою, але й розумнішою та щасливішою. І чи нема щось такого? Є, але мало хто про це знає. Тим, що робить людину більш мужною, веселішою та розумнішою — є якраз наука Ісуса Христа, хто ту науку вповні розуміє.

Ви Можете Дістати Скору Пільгу Коли Ваші

ОЧІ Є УМУЧЕНІ І ПОДРАЗНЕНІ

Від: СОНЦЯ, ВІТРУ, ПОРОХУ, НАПРУЖЕННЯ, ЧИТАННЯ, ШИТТЯ СПОРТІВ НА ДВОРІ, ІТД.

ЧОМУ терпіти від умучених, пекучих, пашіючих очей? Мюрін приносить скору пільгу. Мюрін є науковою мішаниною сімох складників — безпечний, лагідний, і о, так успокоюючий.

ІЗОТОНІЧНИЙ зі сльозами, лагідно алькалічний, легко стягаючий, Мюрін чистить лагідно але основно делікатні тканки очей дитини і дорослих без найменшої невигоди або колючого чувства.

МЮРІН є легко запускати а його складники роблять одну або дві краплі достаточними на одно ужиття, він є економічний до уживання. Тому що запускач находиться все в плині Мюрін, чистота кожного запущення є запевнена.

ЧЕРЕЗ 45 років Мюрін уживали визначні професіоналісти і бизнесовці і люде вдома по цілім світі. Ми віримо, що ви найдете дуже корисним тримати Мюрін завсігди під рукою.

ЦІННІ ОЧІ ПОВИННІ МАТИ ДОБРЕ СТАРАННЯ ЩОДНЯ.

Уживайте Мюрін на . . .

Умучені Очі	**Подразнені Очі**
Червоні Очі	**Сверблячі Очі**

ЛАГОДИТЬ

ЧИСТИТЬ

ВІДСВІЖУЄ

Продають Аптикарі,

Загальні Купці

і Оптометристи.

СЛІДОМ ВИНАХОДІВ

Авто перше деревляне зробив З. Маркус у Відні 1860 р.

Бальон до літання винайшли французи брати Монґольфієр 1783 р.

Банк перший в Европі заложили у Венеції 1565 р.

Бомби з літаків почали кидати перші італійці 1911 р.

Бровар перший збудували в Бельґії 1200 р.

Вуголь камінний почали вживати до палення перші анґлійці 1246 р.

Годинник перший пружиновий, що важив 250 кґ., зладив араб у 1374 р. Кімнатні й кишенкові годинники знані щойно в 16-ім віку.

Голку до шиття винайдено 1560 р.

Громозвід винайшов американець Венямін Франклін 1752 р.

Дзеркало перше зробив Раймонд Луппус 1300 р.

Друк книжок винайшов І. Ґутенберґ 1436 р.

Електромотор винайшов анґ. М. Фарадей 1832.

Електричний трамвай появився перший раз в Берліні 1879 р., виріб фірми Сіменс і Гальске.

Електричну лямпу винайшов Едісон 1879 р.

Житний хліб в Европі появився в 475 р. Жиди не знали хліба на розчині, але перед виходом з Египту Мойсей звелів напікати кислого хліба. Римляне знали хліб пшеничний і ячмінний. Найстарший зі збіжжя ячмінь, якого зерно знайшли в цеглах египетських пірамід, збудованих коло 3670 р. перед Христом. Пшеницю управляли китайці на 3000 літ перед Христом. Значно пізніше зачали люди управляти овес, а вже найпізніше жито.

Компас винайдений 1200 р.

Льокомотиву залізничу першу зладив анґлієць Джордж Стіфенсон 1829 р.

Льотерія появилася вперше в Парижі 1657 р.

Машинку до до писання зробив друкар амер. Шолс 1867 р.

Машину до шиття винайшов кравець Тімоніє 1829 р., а першу, що дуже поширилася, американець Е. Гув 1845 р.

Мило перші зачали вживати римляни 80 літ перед Христом.

Міст камяний перший в Европі збудували в Парижі 1412 р.

Млин перший водяний збудували римляне в 1. р. по Христі.

Нотні знаки придумав італієць Ґвідо з Арецдо 1022 р.

Окуляри винайшли в Венеції к. 1300 р.

Папір винайшли китайці 108 літ перед Христом.

Парасоль перший зробив анґл. Джейм Ервей 1731 р.

Парову машину першу зладив анґл. Джеймс Ватт 1764 р.

Парохід перший зробив амер. Роберт Фултон 1808 р.

Пер гусячих зачали вживати до писання 450 р., а перше сталеве перо зробив німець Візе 1804 р.

Помпу винайшов Отто Гаріке 1650 р.

Порох стрільний винайшов монах Бертольд Чорний 1313 р. Знали одначе порох в Китаю 1230 р. Перед Христом.

Порцеляну винайшов італ. Лукка делля Робія 1400 р.

Радіо винайшов італ. Марконі к. 1907р.

Револьвер перший зробив амер. Колт 1851 р.

Рентґенові проміні „Х-Рей" відомі від 1895 р.

Андрух Яциків.

ТАМ У ПОЛІ...

Там у полі край дороги
Хилиться калина . . .
Зажурена — засмучена,
Гейби сиротина.

А тут таки коло неї
Могилка убога
Із хрестиком похиленим
Мов плаче, небога.

— Запалася — а під нею
Вснула наша слава, —
Колись була ясна, світла,
А нині кривава . . .

При могилі скорбна мати
Молиться за сина,
Що не жалів життя дати
За Матір єдину.

РОБЕРТ Л. РИПЛЕЙ.

Вірте або не вірте

(Дивне але правдиве)

Дивні озера

На острові Флорес існує дивне явище: двоє озер, переділені лише тонкою плитою скали. Обі озері густі-непроглядні, і виглядають наче озера фарби, бо одне з них зовсім ясно-червоної барви, а друге темно-синьої.

В Тринідаді є озеро смоли, з якого мільонами тонів смоли вже взято, і поверхня його так за високо стоїть як давно.

В східній Африці є озеро чистої соди в скристалізованій формі. Воно 16 миль довге а 8 широке. До нього допливає вода в якій є розпущена сода, та ця вода випаровує на горячім сонці, а сода лишається.

В околиці Ґрент, в стейті Вашинґтон, З.Д.А., є озеро мила. Коли віє вітер, на поверхні цього озера назбирується багато милення-шумовиння. Темноволосі люди бояться купатися в нім, бо виходять з нього бльондинами.

В Югославії є озеро, яке звуть Червіца, і яке має десять квадратових миль простору, а 60 стіп глибоке. Кожної весни воно висихає й щезає, і на його дні, яке є дуже родючою землею, люде продукують збіжжя. На зиму воно знова наповняється водою.

Блискавиця скінчила суперечку

Двох мущин на полю коло Гавгаті, Ассам, посварилися і остро перечилися. Темні хмари надійшли, почало гриміти і блискати, але вони на це не зважали і далі провадили суперечку. Нараз вдарив близько них грім, і приголомшив обох. Коли вони прийшли знова до себе, ані один ані другий не могли одного слова промовити. Поніміли.

Лікар забув ручник

В Ленінґраді один російський лікар робив одному чоловікови операцію. Місяць по операції цей чоловік помер в страшних муках. Викрито було, що в нутрі тіла його був ручник два фіти довгий. Лікаря засуджено на один рік тяжкої праці.

Мав забагато ребер

Чарлс Гидленд, пекар з Авкленд, Нова Зеляндія, часто скаржився що його болить голова, і пішов до лікаря, який через Х-рей побачив, що Гидленд має 13 замість 12 ребер. Непотрібну пару ребер витято операцією, і від того часу Гидленд перестав скаржитися на біль голови. Лікар сказав, що непотрібне ребро натискало на одну нерву і спричинювало біль голови.

Забула сказати "так, пане"

Одна жінка у Вісля, Каліфорнія, подалася до суду на розвід з своїм чоловіком на тій підставі, що він її бив щіткою за те, що вона не відповіла йому, "так, пане." Вона в суді зізнала, що її чоловік присилував її сказати "так, пане," 600 разів заки її вибив.

Цінний лист

Дуже цінний лист знайдено між іншими, яких витягнено з затопленого корабля "Ситі оф Картум," який затонув в море недалеко Александрії. Цей корабель обплив був два рази довкола світа. Лист післаний був до Е. В. С. Гювса, з Бовотерс, Австралії, з Лондону до Монтреалу, де Гювс мав знаходитися. Коли лист дійшов до Монтреалу, Гювс вже виїхав був до Ню Йорку. Лист післано з Монтреалу до Ню Йорку, та його там не могли знайти, і лист пішов на мильну адресу до Сидней, Австралія, а звідти до Лондону, до того, який лист написав. З Лондону його знова післано до Картум, в Африці, та в дорозі корабель потонув, і лист разом з іншими, пішов на дно моря. Звідти його вирятувано з рештою почти, і доручено нарешті Гювсови. Хотяй лист трохи подертий і сплямлений морською водою, він зовсім читкий. Гювс тримає його яко щось надзвичайного і цінного.

Хлопець, який вмер зі старости як мав сім літ

В минувшім столітті в Стефордшайр, Анґлія, 14 березня, 1829, народився хлопець, якого назвали Чарлс Чарлсворт. Він зовсім доріс і мав вус до чотирох років, і вмер підчас вмління як було йому сім літ.

Чарлсворт був малої постаті, з непропорціонально розвиненими раменами, щоками і черепом. Його обличчя було зсохле, волос і вус білі, руки ґудзоваті, голос високий і храпливий. Мав вигляд старця.

***

Гарбуз, який важив 100 фунтів і мірив 6½ стіп наоколо випродукував Ал. Клейберґ, в Мавнт Киско, в стейті Ню Йорк, в році 1924.

***

Френк бравн, ранений повернувший вояк, може курити папіроску дірою в своїм чолі.

***

Один гіндус, Урдгабагу, тримав руки в горі над головою через 20 років без перерви.

***

Юрій I, Король Анґлії, не вмів сказати ані одного слова по анґлійськи.

***

Г. Б. Еплґейт, з Оґалала, Небраска, став в такім місці в ріці Сан Жуан, що ловив рибу в чотирох стейтах—Юта, Колорадо, Аризона і Ню Мексико.

***

В кожній мові назва "Бог" має чотири букві:—в анґлійській—Лорд; в жидівській—Єгова; в латинській—Деус; в французькій — Дією (Дю); в асирійській—Адат; в голяндській — Ґодт; в німецькій — Ґотт; в данський—Ґодг; в шведській—Ґотг; в перській — Сору; в могаметанській — Алла; в гіндуській — Рама; в санскритській — Дева; в іспанській — Діос; в скандинавській — Один; в грецькій — Теос; в грецькій митольоґії — Зеус; у вікінґській — Тгор; в арабській — Амір; в єгипетській — Амон; в інкській—Папа; в канаанській — Атон; в кабалістичній — Аґла; в фінікінській — Баал; в портуґалській — Деус; в сирійській — Іллу; в арамійській — Елл; в японській — Камі, або Езид; в халдейській — Небо; в аріянській — Брам.

***

Джіованні Ґаланті, в Італії має очи сови. Бачить в ночі; а в день не бачить нічого.

***

Езоп не написав "Байок Езопа." Їх написав греко-італієць по імені Бабріюс кілька століть після Езопової смерти. Вони повинні називатися "Байки Бабріюса."

***

На світі вмерає 68 людей кожної мінути, 97,920 кожного дня, а 35,740,800 кожного року.

***

Припустімо, що поповнено морд якраз в 12 годині в ночі. Колиб кожний, якому сказано про те сказав двом іншим особам в протягу 12 хвилин, то до ранку, кожна особа на світі зналаб про морд.

***

Колиб всі китайці на світі йшли походом по чотири в купі, то вони створилиб процесію наоколо земської кулі.

***

В. I. Брассард, з Моменц, Иллиной, має одно сине око, а друге брунатне.

***

Домовина Чарлса Коблена вернулася до дому. Він вмер в 1899 і був похований в Ґалвестон. Коли прийшла повінь його домовину вода забрала на море, а Струя Заливу (Ґолф Стрім) понесла її наоколо Флориди і на північ аж до Принц Едвард Острова — де він проживав — 2000 миль від Ґалвестон, де помер.

***

Рама V, король Сіяму Чулалонґкорн, який помер 1910 року, мав 3,000 жінок і 370 дітей — 134 синів і 236 дочок.

***

Лусіля Нунан, телефонічна операторка в Сен Франциско вивчилась на память 2000 телефонічних чисел.

***

Ґорґіяс, з Епірус, родився в домовині, в якій його мати лежала мертвою через дві години.

***

1792 не є числом але назвиськом. Родина яка носить це назвисько жиє в Куломієрс, Франція. Мають чотирох синів, і кожний з них названий по місяцях року — Січень 1792, Лютий 1792, Березень 1792, і Квітень 1792. Березень 1792 вмер у вересні, 1904.

***

Одна жаба, якої властителем був Фредерик Сидней перескакала 75 миль в 5 днях; від Вейкфілд до Олд Сентер, Масачугетс, в червні, 1923.

**
*

Найбільший в світі душогубник Буграм замордував 931 мущин в 40 роках.

**
*

Прожили 147 літ в супружестві. Ними були Янос Ровен і його жена Сара. Жили в супружестві через 147 літ, і мало що не дочекалися 3-го золотого ювілею.

Янос і Сара родилися в селі Страдова в повіті Комітат, в провінції Темесвар, в Мадярщині, і обоє там вмерли. Янос мав 172 а Сара 164 роки.

Старенька пара звертала на себе багато уваги в останних роках життя. Голяндський амбасадор у Відні відвідав їх і постарався о вималювання їхних портретів. Цей малюнок тепер в посіданню Вилляма Босвила, який також має їх шлюбну посвідку.

Янос і Сара померли майже того самого дня в 1825. Їх син, який мав 116 років, і його двох пра-пра-правнуки були коло смертної постелі.

**
*

В 1927 році телеґрама пішла довкола світа за 7 мінутів.

**
*

В Туркоінґ, Франція, року 1793, народилася в родині Клемент дитина з одним оком по середині чола. Вона була зовсім нормальна і жила до 15 років.

**
*

Бідов, французький селянин, народився з двома носами.

**
*

В родині Боссант, в Ґіжо, Іспанія, через поверх сто років не вродилася ані одна дівчина.

**
*

Ваклав Краточвил, з Прерав, Чехословаччина, має сині повіки.

**
*

Лію Ч'унґ вродився з подвійними чоловічками в обох очах. За свого життя він був ґубернатором Шансі провінції, державним міністром, і через інтриґу з Емпрезою, довів до того, що його сина проголошено наслідником трону.

**
*

Езекієл Ідс, з Атен, Греція, вродився без ух. З боків його голови не було найменшого знаку там де уха мали бути. Та він чув трохи коли отворяв свій рот широко.

**
*

Маґдалена Струмарчук з Тобольськ, Росія, мала свої груди на плечах. Була матірю трох дітей і вигодувала їх зовсім нормально.

**
*

В Ілай, Анґлія, народилося було курятко з чотирома ніжками.

**
*

Тому, що її родина була дуже не чемна до її котів, пані Матилда Ковакс відплатилася їм тим, що перед смертю спалила весь свій маєток — 500 міліонів корон. Це було року 1917.

**
*

Бен Венґфорд, анґлійський морський офіцер з року 1800 був похований з фіґою в руці. Це було його передсмертне бажання. Пізніше з гробу виросло фіґове дерево. Це було коло парохіяльної церкви, у Вотфорд, Анґлія.

**
*

В 1925 році, в родині Саблонсов, в Шарент-Інферіюр, в Франції, народилася дитина без найменшого знаку очей.

**
*

В Філяделфії чоловік поповнив самогубство і лишив слідуючу записку: Я оженився з вдовою з дорослою дочкою. Мій батько залюбився з моєю дочкою і оженився з нею. Цим він став моїм зятем, а моя дочка стала моє мамою, бо вона була жінкою мойого батька.

Моя жінка вродила сина, який був, розуміється, мого батька шваґром, і також моїм дядьком, бо він був братом моєї мами.

Мого батька жінка стала матірю сина, який був, розуміється, моїм братом, і також моїм правнуком, бо він був сином моєї дочки.

Цим моя жінка стала моєю бабкою

тому, що вона була мамою моєї мами — я був моєї жінки чоловіком і правнуком рівночасно — і тому, що чоловік чиїсь баби є його дідом—я був сам собі дідом. **Марк Твейн.**

**
*

Протинка вирятувала одного засудженого на заслання в Сибір. Марія Федоровна припадково попала на записку причеплену до смертного засуду, на якій були слова — "Пожалування неможливе, заслати на Сибір." Вона поставила протинку в інше місце так, що те речення звучало так — "Пожалування, неможливе заслати на Сибір." Засудженого випущено на волю.

Українці в Канаді

Історія українських осель в Канаді це вельми інтересна хоча й широка тема, що жде ще на свого літописця. Щоб облекшити працю тому майбутньому історикови ми повинні б подбати, щоб заховалось якнайбільш матеріялів, зокрема споминів самих піонірів що один за одним переходять у вічність. Записувати спогади старих поселенців й висилати їх до української преси або до ріжних світських і духовних культурних осередків на переховок в архівах, це обовязок усіх інтелігентних одиниць свідомих ваги цеї справи. У вузьких рамцях календарної статті ми можемо дати лише короткий огляд цеї історії, торкнути лише вершків речей, як каже римський поет Верґілій.

Українська іміґрація до Канади зачалася в останнім десятилітті минулого століття. Першими поселенцями були Василь Елиняк і Іван Пилипівський із села Небилова, калуського повіту, в Галичині, що прибули до Канади в 1891 р. і осіли біля місцевости Чипман, у провінції Алберта. Здається взагалі, що зразу зачали прибувати наші поселенці до Алберти, хоч вона найдальше висунена на захід, а щойно потім до Саскачевану й Манітоби.

Іміґраційна хвиля, зразу слаба, зачала згодом захоплювати чимраз більше наших людей, заохочених добрими вістками, так що коли в 1902 р. приїхали до Канади перші українські місіонарі о.о. Василіяни, монтреальський денник "Ля Пресс" писав у своїм привіті для них, що в західних степових провінціях чекає на них приблизно 60,000 українців. А Роберт Інґленд, автор кількох творів про кольонізацію Канади, пише у своїй книжці "**Colonization of Western Canada**" виданій в Лондоні в 1936, що поміж 1891 і 1914 приїхайо до Канади разом коло 170,000 українців. Першим українським священиком, що загостив на короткий час до Канади в 1896, був о. Нестор Дмитрів із Злучених Держав, а перша українська греко-католицька церква була побудована в 1897, в місцевости Стар, в Алберті.

Життя перших українських поселенців у Канаді було невимовно важке. Осівши переважно на так званих "гомстедах," далеко від залізниці, у диковині, вони мусіли зводити героїчну боротьбу із силами природи. А що майже всі приїхали без грошей, на літо мужчини йшли робити при будові залізниць, оставляючи всю господарку в руках жінок. Як пише Сидір Лоточинський у своїх коротеньких спогадах в „Будучности Нації," платня при залізниці була тоді $1.25 за десять годин праці, з чого компанія обтягала 50 центів за їду й нічліг. Отже виробив 25 робучих днів, заробив 18 дол. за місяць. Так було аж до 1902, коли залізнича компанія підвищила платню до $1.45 денно. Також дозволено робітникам варити собі їду, що збільшило їх ощадности, бо артикули поживи були дуже дешеві. За ті тяжко запрацьовані гроші новий іміґрант купував в осени воли, корову, свині а також необхідне господарське знаряддя.

Добрий образ труднощів, які мусіли поборювати перші поселенці-піоніри, дав недавно в однім канадійськім часописі Микола Кольба, фармер із Гадашвил у Манітобі, котрий приїхав до Канади в 1904. Він взяв так званий "гомстед", цебто безплатну державну землю, яких 24 милі на південь від Гвайтмавт.

Послухаймо, як йому та другим його землякам жилось там в початках:

“Осів я на землю, але то тільки ніби на землю, бо вдійсности не було землі, лише багно, каміння, й мабуть від сотворення світу рукою неткнений праліс. А той праліс такий замашистий, що як треба було на підвалини під церкву, то ми мусіли розрізувати наздовж по половині й ще матеріял був загрубий до будови.

Надійшла весна досить нагла й тепла. Як стопився лід і сніг, аж тоді люди, котрі заїхали зимою сюди, розчарувалися. А було чого, бо зимові дороги що ними заїхали, розплились до непізнання. А як треба було кому до містечка Гвайтмавт, то йшов понад саму ріку, так круту і зиґзаковату, що на одну милю робив ногами три або чотири, а часом за годину ходу приходив на те саме місце відки вийшов. Люди, котрі були більш боязливі, або може обережніші, чи мудріші, а притім засібніші, полишали ту “обіцяну землю”, а бідніші, нерозважні, або завзяті, остались на місці, в надії що з часом поліпшиться. Я належав до тих “завзятих” і лишився на місці в тім дочаснім чистилищі.

Через зиму наготовив я матеріялу на будову, а тимчасом мешкав в одного доброго чоловіка, якого жінка ще була у Старім Краю.

Вчасною весною побудував я хату, стайню, викопав криницю з доброю водою. Але як розглянувся ліпше, то мусів те все лишити й перебратися в інше місце. Було то в 1906 перед косовицею, не тямлю, котрого дня. Зложив я з поспіхом стіни, а сподіваючись великої тучі, накрив гиллям і у вечері забрав до неї челядь, в надії що на другий день накошу трави і вкрию, так як треба. Але як в ночі зірвалась туча, як почав лити зливний дощ, лямпа, що світилась, розтряслась від гуку грому, а ми всі покулені сиділи під столиком, котрий був накритий одним ярдом церати. Так просиділи ми до ранку у воді, що налилась через лихе накриття й підплила ще з надвору на на яких 12 цалів.

Вранці вияснилось, але обсушитись не було де, бо гилля було сире й мокре, і сірники змокріли. Я сушив себе тим, що грівся коло рубання лісу, а діти й жінка тим, що зчаста обертались до сонця.

По скінченню нашої “палати” взявся я до кошення і роблення сіна. А сіно робити — це моя спеціяльність.

Кожного дня я накошував по дві тоні, а жінка на другий чи на третий день грабили до копиць. Як вже мали коло сто копиць (рахувалось їх десять на одну тону), тоді зносили ми ті копиці, так як санітарні відділи ранених або мертвих до купи і складали до стиртів. Зносили, тому що возити не було чим, а хочби й було чим, то в багно, де робилось сіно, волів загнати було неможливо.

Так через кілька років нас двох наробляли 30 до 50 тон сіна. А мали ми в тім велику полекшу, що була при нас жінчина мама, яка доглядала дітей і варила їсти. Жінка, бувало, видоїть увечорі корови, а я врубаю дров на ранок і не лягаємо, але падаємо з утоми, де попаде та просто завмираємо до ранку. З великою натугою і поспіхом треба кінчити сіно, бо треба їхати на захід між заможних фармерів, щоб заробити щось на одежу для себе й челяді.

А була ще одна недостача. Виорати кусок корчів, чи привезти щось із міста, то на всіх поселенців була до обслуги всього одна пара волів і дрантивий віз.

Пускатися в дорогу, то треба мати з собою косу, сокиру, рискаль, дріт, цвяхи, накривала, й ріжні смаровила від бомків та комарів, а в запас ще й мотузя й відро. З тою караваною йде цілий загін людей. Більша партія йде вперед і рубає дерево. Грубше кидає на спід по ріжних потоках, а дрібне наверх. Друга партія йде попри віз, бо часом треба й волів рятувати, а як зарвуться глибоко в багно, то треба тягнути воза. Люди йдуть з караваною й перед нею в надії, що кинуть з міста на віз хоч по пів мішка муки та хоч по 20 фунтів пориджу. Десь так за тиждень вертаються до дому помучені до непритомности. Власитель каравани не відмовлявся покласти всім бажаючим на свій віз той дар Божий. По відпочинку і накромленні волів, рушали в імя Боже до своїх жилищ, в надії що на другий день привезуть той неоцінений скарб між челядь на заспокоєння шлунків хоч на короткий час. Але та надія дуже часто зраджувала, а дійсність таки просто кпила собі з них.

Колесниця не дуже то журилася, що добрі люди понакладали повно вантажу, але воли не так то радо рушали з місця. Експедитори то просьбою, то лайкою

таки примушували їх до тягнення. Неодин з присутних радів, що добрий крамар навіть щось йому покредитував, а іншим здавалося, що вертаються з далекої півночі з повними міхами золота.

Але не довго гостила у них та утіха. Може за чверть милі треба було з тої каравани забирати свою власність на плечі й відносити десь на сухе місце та вертатись назад до каравани. Хто мав чоботи з довгими холявами аж по пахи, відпинав волів, чіпляв довгого мотуза за роги, подавав один кінець тим, що щасливо перейшли на другий бік, і з голосним криком виводили, чи радше витягали з баюри помучених волів, за котрими лишалося велике болотяне корито. А воза то вже лекше витягнути, бо й воли поможуть, доки можуть. І так що пару сот кроків відбувалися такі “жарти.” Бувало й таке, що пасажири заберуть своє добро на плечі і понесуть до дому, а каравану лишають на гру долі й природи, яка любить пожартувати з бідноти. Лише ті що їм найблище, лишаються при каравані. Котрі понесли на плечах свої вантажі, то вже давно дома й насолоджуються овочами, мовби принесеними з обіцяної землі, пливучої молоком і медом. А ті, що осталися при каравані, ще “їдуть”.

Перед нами на столі доволі товста вязанка пожовклих рукописів, що осталися в нашім посіданні з пресового контесту, проголошеного ще десь в 1939 чи 1931 у Західній Канаді. Ми мали намір подавати їх постепенно до відома читачів нашого часопису, але політична завірюха, спричинена відомою депресією, перебила наші пляни. Тема контесту звучала “Мої переживання в Канаді”. Цікаво обертати тепер знову ті картки, засипані тяжкими фармерськими руками, що в простий але щирий і досадний спосіб змальовують життя українських піонірів у Канаді. Є там нарікання на сили природи, особливо на гостру канадійську зиму, на брак духовної обслуги, на шахрайські земельні спілки, що видурювали гроші від недосвідних іміґрантів і на лісових контракторів, що постійно недоплачували робітникам під ріжними викрутами. Дехто згадує катастрофічний мороз, що серед літа, бо з серпня, 1907, знищив більшість плодів у степовій Канаді. Є між дописувачами й поети, що вязаною мовою описують свої колишні піонірські злидні.

От що прим. пише Гриць Булат із Конджурінґ Крік, в Алберті, про свої початки в Канаді:

“Поїхав я в ліси, гори, зелені долини. Вже не бачу біля себе любої родини. Впросився я до фармера за сам “борт” робити. Бо краще так ніж голодним по світу ходити. Прийняв мене до роботи, дав сокиру в руки, каже мені в ліс манджати та рубати буки. Збудив мене ранісенько, ще сонце не сходить. А та стара чорна відьма по хаті вже ходить. І пішов я дуже рано ліса корчувати. Піт ми очі заливає, нема що снідати. Не снідав я, не обідав, нікого не бачу. Сів я собі під осику тай жалісно плачу.”

Але не самі лише нарікання находить читач у тих спогадах. Противно, переважають там саме описи успіхів, побід нам усякими противностями, повні радости й вдоволення що їх нам дає справді творча діяльність. І з усіх стрічок пробивається щира й глибока любов до Канади, що як мати пригорнула злиденних вигнанців долі й дала їм дві речі про які від тисячі літ усе мріяв український чорнороб — Землю й Волю!

Перша світова війна спинила на довший час наплив українських іміґрантів до Канади, а заразом принесла для тих, що вже тут осіли, нові непередбачені терпіння. Як бувші “австріяки” вони стали через ніч “ворожими чужинцями,” зачались переслідування, доноси й приблизно 8,000 українців опинились за дротом, у концентраційних таборах. Годі винувати за це тодішних нечисленних провідників, бо й вони самі не мали ще досить часу зорієнтуватися в цілком новім положенні. Це проста ціна, яку кожний мусить платити за всяку науку. Тимчасом, без огляду на світові події відбувалась безупинно консолідація відносин, канадійські українці зачали запускати коріння в нову почву, ставати справжніми громадянами нової прибраної батьківщини. І коли в самих початках українські парубки по містах, зіпсовані несподіваними заробітками, здобували собі часто сумну славу своїми безглуздими пиятиками та бійками, згодом наступило отверезіння. Зачали доростати діти, й разом із тим будилось почуття відповідальности й людської гідности. Народ споважнів а неграмотні дикуни опинились поза скобками суспільности. Як завважав дин анґло-саксонець, що вернувся до Виннипеґу після війни по

довгій неприсутности: "Десь поділись усі неспокійні "ґалішени" а остались тільки статочні українці." І це справді щастя що назва "українець" стала в Канаді популярною щойно після першої світової війни, бо нові українці не потребували брати на себе відповідальности за недобрі вчинки колишніх зелених, буйних "ґаліціянів"!

Цей благородний процес консолідації й культурної асиміляції набрав особливого розмаху після закінчення першої світової війни, коли щезли всі воєнні обмеження й заборони. Українська Канада покрилась сіткою нових орґанізацій, читалень, народних домів, запомогових братств, а старі, вже існуючі зачали більше розростатись і кріпшати.

Вірні своїм вікомим хліборобським традиціям, українці в Канаді осіли переважно на ріллі. Подиву гідне, як скоро вони підхопили американську машинову техніку та з дрібних рільників, що уживають примітивного ручного знаряддя, перемінились на модерних масових продуцентів пшениці й іншого хліборобського добра. І сьогодні ще український хлібороб є найкращим представником українського народу в Канаді, але природний процес різничкування довів до того, що нині нема попросту ділянки людської діяльности, в якій українці в Канаді не малиб своїх представників. Особливо численно представляється кляса професіоналістів, лікарів, адвокатів, дентистів, аптикарів, яка безупинно росте. Українських учителів нараховують на півтора тисячі, а останним часом появляється чимраз більше українців у провінціяльній і федеральній державній службі. Українські норси тішаться популярністю по всіх шпиталях, ви найдете українців між комерційними пільотами, гірничими та іншими інжинірами, й між радіовими артистами. Навіть такі незвичайні заняття як треперство або проспектування мають своїх досвідних українських представників. А теперішне воєнне зусилля витворило нові численні кадри високо кваліфікованих фабричних робітників і робітниць ріжного роду. Одним словом, у свобідній демократичній атмосфері Канади український народний ґеній находить собі щораз то інше поле діяльности всюди добуваючи успіх. З перспективи коротенького півстоліття бачиться ясно траґедію цього незвичайно талановитого й амбітного народу, якому вороги пляново цілими віками не давали розвиватись культурно й економічно.

Особливо замітний поступ, який зробили канадійські українці на всіх ділянках бизнесового життя. Коли зразу лише малі крамниці артикулів поживи й мішаних товарів виростали по кольоніях і містах, сьогодні українці захопили вже найріжнородніші галузі комерції й промислу. Є тут свої ремісники ріжної масти, будівники, вирібники вудженини на велику скалю, фабриканти солодких напитків і вина, власники цілих ланцюхів ресторанів, готелів і туристичних таборів, комерційні городники й садівники. Є свої гуртівні ріжного роду, є й цвітучі кооперативні підприємства. Є навіть фабриканти автобусів і автомобілових буд.

Горяче бажання канадійських українців добути вищу освіту давно вже звернуло на себе увагу канадійських виховників. Др. Волтер Моррей, президент Саскачеванського університету, пишучи на цю тему в 1929 у поважнім журналі

“Queen’s Quarterly” сказав, що поселенці з континентальної Европи привязують далеко більшу вагу до добуття вищої освіти, як їхні співгорожани канадійського й британського походження. “Амбіція дітей і батьків у відношенні до тих дітей, щоб скінчити високу школу, учительський семинар або університет, є подиву гідна. Серед деяких ґруп та амбіція нагадує історію славних шкіл старої Скотляндії. Українці зокрема виказують найбільшу амбіцію. В деяких муніципалах секретарі мають університетську освіту. В хаті одного з них найдено знамениту збірку нових книжок наукового змісту, що булаб гордістю кожного поступового професора університету.” Стільки видатний канадійський педаґоґ. Таким робом родяться кадри нової канадійської української інтеліґенції, яка покликана перейняти згодом провід народу. Але про це пізніше.

Нова післявоєнна іміґрація додала канадійським українцям свіжої крови й скріпила їхнє національне почуття тому, що між новими поселенцями найшлось багато активних учасників у недавнім змаганні українського народу до державної самостійности. У звязку з цим повстало багато нових орґанізацій побудованих на ріжних европейських ідеольоґіях, як гетьманська, націоналістична й У.Н.Р. Розвинувся теж сильно комуністичний рух, згуртований довкола Робітничих Домів. Ідеольоґічна боротьба заповнила шпальти часописів, доводячи іноді й до фізичних сутичок.

В цілім тім феноменальнім розвитку українського суспільства в Канаді відіграла видатну ролю українська церква. Від самого початку, коли перші українські місіонарі завитали до Канади, вони стали не лише релиґійними провідниками й сторожами християнської моралі, але заразом ширителями освіти й національної свідомости. Ту місію церква сповняє й сьогодні. На жаль, брак тут місця, щоб переповісти бодай поверховно важніші осягнення української церкви в Канаді, й тому радимо цікавим прочитати собі згадану “Пропамятну Книгу Поселення Українського Народу в Канаді,” видану в 1941. Українські народні й вищі школи релиґійного характеру, захоронки для дітей, шпиталі, монастирі, а передовсім прекрасні церкви в українськім стилі й злучені з ними культурно-освітні інституції, це видимі памятники цеї невсипучої, муравлиної праці наших церковних діячів.

Щойно в 1918 започатковано в Канаді українську православну церкву, але факт, що основники тієї церкви були греко-католики й шукали собі приклонників головно серед греко-католиків, спричинив довголітню, завзяту релиґійну боротьбу, що вплинула некорисно на розвиток українського життя. Сьогодні, після чверть-століття її існування, розбурхані хвилі релиґійних пристрастей притихли зовсім, і українська православна церква добула собі право громадянства серед української суспільности. Для неї отворяється вдячне поле діяльности серед численних православних громад в Канаді.

Трудно писати про українську Канаду, не згадавши української преси. За останніх 50 літ появилось чимало українських часописів в Канаді, що відіграли меншу або більшу ролю у своїм середовищі, одначе лише кілька старих орґанів заховались до нинішнього часу. До них прилучились нові, що репрезентують ріжні напрямки української політичної й релиґійної думки. Сьогодні приблизно 16 ріжних публікації в українській мові обслугує тутешню читаючу публику. Передові орґани української преси завсіди старались держатись на вищім етичнім рівні й причинились зокрема до піднесення національної свідомости своїх читачів і до скріплення орґанізаційного життя. Вони й сьогодні успішно продовжають цю діяльність із дуже малими виїмками. Головна їх хиба та, що все ще замало звертають уваги на суто канадійські справи, від розвитку яких у першій мірі залежатиме доля грядучих поколінь. Дається теж відчути брак літературних і суспільно-наукових журналів, хоч були спроби й на цьому полі.

З пресою тісно вяжеться політика. Це найслабша сторона нашого життя в Канаді. Через те що українська преса й громадські діячі в минулому завсіди звертали більше уваги на українські справи в Европі, а теж на релиґійні міжусобиці, канадійська політика була занедбана, а наші політичні здобутки й політичні впливи остаються невдоволяючі до сьогодні, коли порівняти їх з нашими осягненнями в інших ділянках канадійського життя, й коли взяти під увагу нашу чисельність і факти існування великих українських осередків. На щастя, молодше

в Канаді роджене або бодай виховане покоління зачинає звертати щораз більшу увагу на цю преважну справу, й це дає підставу до більш рожевої оцінки українців у провінціяльних соймах Алберти, Саскачевану й Манитоби, а в федеральнім парляменті теж є два українських представників. Це добрий початок.

Наскільки йде про українську робітничу клясу в Канаді, у відріжненні від фармерів та інших звань, то треба ствердити, що крім комуністичної орґанізації, яка має цілком своєрідне обличчя й є для більшости неприємлива, других суто робітничих орґанізацій у Канаді нема. Були раніш ріжні спроби започаткувати серед українців поміркований соціялістично-робітничий рух, існували окремі робітничі часописи але тревалого успіху вони не мали. Українські робітники належать тут, на рівні з другими громадянами, до ріжних церковних, культурно-освітних запомогових орґанізацій, і не стараються виступати як окрема кляса. Та здається, що із зростом юнійного руху, а зокрема тісно з тим рухом звязаної нової робітничої партії Сі-Сі-Еф вже тепер прямує щоб добути владу в Оттаві.

Друга світова війна, у відріжненні від першої застала вже канадійських українців вповні приготованих. Українська молодь зачала масово вступати до канадійської армії, фльоти й повітряних сил, і кількадесять тисяч українських юнаків боролися на ріжних фронтах за свою нову батьківщину й за підставові права людини, й багато з них уже поклали своє життя. Яке велике було одушевлення української молоді з вибухом війни, свідчить те, що наприклад у Саскачевані українці дали процентово більш військових добровольців як котра-небудь інша народність. Ця маніфестація лояльности й патріотизму підняла високо всіх українців в очах урядових кол і всього загалу Канади. Рядом з цим всі українські групи за виїмком комуністів, заснували спільне репрезентаційне тіло під назвою "Комітет Українців Канади" для піддержання канадійських воєнних зусиль і для оборони інтересів українського народу в Европі. Комуністична ґрупа щойно після вступлення Совітського Союзу до війни зорґанізувала власний "Комітет Канадських Українців." З причин ідеольоґічного характеру співпраця обох цих комітетів навіть на добродійному полі виявилась неможливою.

Цікаве явище, що не зважаючи на ґеоґрафічне сусідство, взаємини поміж українцями Канади і Злучених Держав остались досі неймовірно слабі, дарма що багато молодих канадійських українців осіли в минулому у ріжних американських осередках, і часто грають там провідну ролю. Це справді жалюгідне, тому що українці обох цих країв моглиб спільно багато зробити як на полі української культури так і в справах міжнародного характеру. Тому слід щиро привитати недавне рішення передових українсько-американських запомогових товариств поширити свою діяльність на Канаду. Ця праця безумовно причиниться до тісного наближення поміж американськими й канадійськими українцями, з великою користю для обох сторін.

Канадійська Україна росте й кріпшає безупинно. Старше покоління здало з почестю трудний іспит канадійських піонірів, добуваючи собі признання з боку видатних канадійських дослідників іміґраційного питання. В цікавій книжці "Канадійські Українці", виданій ще в 1931, Роберт Г. Йонґ писав таке про своїх українських співгромадян: "Кожний, хто стрічав цих новіших піонірів нашого краю, а зокрема знає з особистого досвіду їхні героїчні зусилля в боротьбі з труднощами первісної господарки серед гущавини північно-західної Канади, мусів набути почуття певности, що вони є в силі відповісти найкращим ідеалам канадійського громадянства."

А Роберт Інґленд у згаданій вже книжці про кольонізацію Західної Канади ось яке блискуче свідоцтво виставляє українцям: "Ми знаємо сьогодні досить, щоб оцінити як слід прикмети, що їх найкращі представники українського народу принесли із собою до Канади, й це є певне що коли в найближчих десятиліттях пошириться історія Західної Канади, на почесній сторінці найдеться високе місце для осягнень українського народу."

На цій саме солідній основі має йти дальше українське життя в Канаді. На наших очах родиться нова канадійсько-українська суспільність, провід якої переймає постепенно нова тут роджена інтеліґенція яка хоч має багато зрозуміння й сентименту для українських справ у Европі, але рядом з цим кладе головний

натиск на українське життя в Канаді, на канадійську дійсність. Це може не подобатись декому із старших іміґрантів, але так воно є й уже тепер можна передбачити, що згодом усі українські орґанізації, основані на ріжних европейських ідеольоґіях, уступлять місця суто канадійським угрупуванням. Це закон життя. Канадійські українці невимовно щасливі й горді, що найшли тут за морем таку багату, свобідну батьківщину, й не дивниця що при святочних нагодах вони з такою щирістю співають канадійський національний гимн, що говорить про любов до цього краю, про духа сильного мов скеля й про волю, якої кожний син є сторожем. Під охороною британського прапора й суто демократичного державного ладу їм усміхається тут світла будучність.

Слід би ще сказати про число українців у Канаді.

Відомо що найбільш в Канаді є українців на фармах, у степових провінціях Манітоби, Саскачевані, й Алберті.

Кілько є українців у Канаді? Списи населення ріжних років ріжні давали про це відповіди, а завсіди не точні. В минулих переписах треба було шукати українців також під рубриками русинів, ґаліціянів, буковинців, поляків, австріяків, росіян і румунів. В останньому часі ця справа дещо покращала, як наслідком зросту свідомості канадійських українців, так і наслідком уліпшення метод статистичних. Згідно з останнім державним переписом з 1941 в Канаді живе 305,929 осіб, що подали своє "расове походження" як українське, а 313,273 осіб, що подали свою рідну мову як українську. За віроісповіданням цифра осіб "української раси" розпадається на 190,484 греко-католиків, 88,874 православних ріжних церков, і 15,730 протестантів. Решта, яких 10,000, це дрібні сектанти або безвірні.

Відповідаючи на питання, кілько є властиво українців в Канаді, скажемо що 313,273, але додамо, що крім цеї офіціяльної цифри можнаб ще легко найти додаткових 20,000 до 30,000 українців поміж росіянами, румунами, поляками, австріяками, тощо, так що ця цифра буде близка 350,000.

В. Б.

ЖИДІВСЬКА ГОЛОВА

До барона Ротшільда, відомого філянтропіста, прийшов раз один з його одновірців, жид, Шмулько, й просив помочі, бо опинився в крайній біді.

— Ти хиба знаєш, Шмульку, що я не маю звичаю давати грошей без праці — відповів Ротшільд, — бо це людей лише розлінивлює. Одне, що можу для тебе зробити, — це те, що дам тобі працю. Ось мені треба робітника, що позносивби дрова до пивниці. Робітник діставби від мене за цю роботу 50 франків, а тобі дам 100. Добре?

— Ви дуже ласкаві — солодко відповів Шмулько. — Але я маю іншу раду: нехай те дерево поносить той робітник, ви мені дайте 40 франків, а йому 50. Ось так „на чисто" заробите 10 франків!...

ДОБРІ РОБІТНИКИ

— Скільки вас працює у шевця?
— З майстром трох.
— А без майстра?
— Як нема майстра, то ніхто не працює.

НЕЩАСЛИВИЙ ТОЙ...

Нещасливий той на віки,
Що не знає, хто він є;
Яка його ціль на світі
І пощо він тут жиє.
Тільки той найщасливіший,
Що гріхів всіх стережесь,
Тільки той є наймудріший,
Що пізнає сам себе!
Це нам треба памятати —
Й треба згідно з тим іти,
Треба все себе питати.
Душе моя — яка ти?

М.М.

В БЮРІ

— Панно Зоню, чи ви маєте завтрішний вечір вільний?
— Так, пане директоре.
— Але скажіть певно, чи ви дійсно маєте затрішний вечір вільний?
— Я зовсім вільна, пане директоре.
— То приходіть до бюра й перепишете тих пару кавалків.

ОЩАДНИЙ СВАТОК

— Дайте мені соломяний капелюх. Як знищиться, то ще можна дати його корові.

Прикмети і Завдання Людської Шкіри

Написала С. Парфанович.

Тіло наше в цілости покрите шкірою, тільки його отвори мають дещо відмінне накриття, котре називаємо слезницями, а які находимо також у всіх внутрішних приладах тіла.

З чого збудована шкіра і які її завдання?

Поверх внутрішних частин тіла находиться звичайно верства сала (товщу), не у всіх однаково груба. Вона вигладжує і заокруглює вигляд тіла, але й хоронить його перед утратою тепла, бо сало є лихим провідником тепла (значить поволі тратить тепло і поволі огрівається). Над підшкірним салом є т. зв. властива шкіра. Є це тканина з пружних волокон, до яких є домішані мясні волокна і сало. В ній находяться волоски, а саме та їх частина, що її звемо цибулькою і корінем. Вільна частина волосків, котру замічаємо на поверхні тіла, є продовженням цеї укритої частини. Безпосередно коло волосків уміщені лоєві залози. Є це маленькі баньочки, в яких повстає шкірний лій. Він, добуваючися назверх шкіри, намацує її і волосся і робить їх пружиними (гнучкими) та мягкими і гартує від води, зимна, задрапнення і т. д. В шкірі находяться також інші залози, що виглядають як клубки ниток. Вони крутим коритарчиком відсилають на поверхню шкіри піт, що його витворюють у своїй клубковатій частині. Піт намащує шкіру, а паруючи охолоджує її та частинно змиває шкіру, а сам всякає в одяг. Тіло видалює через шкіру товщеві і мочові кваси та частинно вугляний квас. Справне ділання потових залоз є важне для здоровля тіла взагалі, а шкіри передовсім.

Шкіру відживляє кров, яка віддає їй потрібний матеріял для життя і здоровля, а забирає відпадки та непотрібні зужиті витвори. Кров кружить у тоненьких цівочках, званих бючками і жилами, які оплітають залозні волоски, творять ніжну сітку в грубині шкіри, а під самим її нашкірнем вникають ніжними ключками у випустки шкіри, звані бородавками. Завдяки цим бородавкам поверхня шкіри не є рівна, тільки поорана рівцями та розколинами і піднесеннями. Ці нерівности вигладжує частинно поверховна верства шкіри звана нашкірнем або личком. Вона складається з рогових плиток, котрі є в сталім руху: горішні лущаться та відпадають, долішні наростають і виринають наверх. В шкірі находяться також нерви. Є це тонесенькі ниточки, котрі приймають враження (дотик, тепло, біль) і переносять їх до мозку.

Як з цього бачимо, шкіра має доволі складну будову. Не менше складні і її завдання. Тому велике значіння її здоровля для здоровля а навіть для життя нашого тіла.

Шкіра служить за покривало для глибших частин тіла. Вона хоронить їх від ушкоджень завдяки своїй твердости і пружности. Пружні волокна творять у шкірі наче сильне руштування, котре протиділає здавленню і роздертю цілости. Рогові пластинки поверх шкіри є доволі ціпкі та видержливі на ділання води і повітря.

Шкіра хоронить нас перед утратою тепла. Це діється насамперед за посередництвом сала, котре є лихим провідником тепла. Ще більше значіння для збереження тепла мають кровні судини. В них кружить кров усе однаково тепла та не в однаковій кількости. Судини шкіри є дуже вражливі і скоро відповідають на всякі зовнішні впливи. Під впливом зимна вони корчаться, менше крови перепливає через поверхню шкіри і шкіра не так скоро остуджується. Зате глибші судини розширяються і приймають більше крови та тепла. Відворотно діється при діланню горяча: поверховні судини розширюються, через них перепливає більше крови, котра тоді охолоджується. Це управильнення теплини тіла є незвичайно важною чинністю. Коли вона не дописує, людина простуджується або перегрівається.

Шкіра ділає як знаряддя виділювання. У ній є лоєві і потові залози, що виділюють лій і піт. Вони намащують шкі-

ру і волосся і таким робом протиділають їх ушкодженню. Вони видалюють з орґанізму зужиті витвори, бо стоять у безпосереднім звязку з кровними судинами, а їх ділання є управильне знову осібним родом нервів, т. зв. видільних.

Шкіра є приладом змисловим. Закінчення нервів приймають ряд вражінь і заносять їх до мозку, де вони доходять до нашої свідомости. Змисл дотику знайомить нас з виглядом річей та зовнішним світом. Змисл болю хоронить нас від дальших ушкоджень, а змисл теплини вправляє в рух наші судини і примінює їх до змін теплоти.

В клітинах шкіри повстає ряд тіл оборонних проти хоріб. Є це т. зв. протиотрути або тіла, що роблять нешкідливою їдь витворену бактеріями, відомими спричиниками хоріб. Під впливом соняшного світла в шкірі громадиться барвник, котрий гартує шкіру і робить її менше вражливою на зимно і хороби. Тому темна, смаглa шкіра є здоровіша від білої. Під діланням соняшного світла в шкірі дітей повстають тіла, котрі запобігають і лікують кривуху. (Кривуха це хороба дітей, що проявляється скривленням костей, головно ніг і рук).

Шкіра, котра нам видається такою одноманітною і нецікавою та невинною, є дуже складним знаряддям тіла і має велике значіння для нашого здоровля. Через занедбання шкіри повстають ріжні хороби, а коли її сильно ушкодимо, тоді наступає смерть. Вистане згадати, коли одна третя частина шкіри є така хора, що вже не може виконувати своєї праці, як це трапляється при попареннях, людина гине. Тимчасом ушкодити шкіру так легко!

Головне, що ушкоджує шкіру, це бруд. Злущений нашкірень, піт і лій творять разом з порохом знамениту поживу для бактерій. Вони вникають до шпарок і шкірних залоз, а через ушкоджений нашкірень до самої шкіри. В глибині шкіри бактерії витворюють їдь, котрою затроюють тіло. Яка є велика кількість бактерій v шкірнім бруді, показують досліди води, в котрій купалися здорові люди. Французький лікар Ремлінґер найшов у такій воді найменше 85 міліонів і найбільше 1212 міліонів бактерій в 1 кубічному центиметрі води. Значить, що на 1 квадратовий центиметер шкіри припадає 40,000 бактерій. Колиж візьмемо під увагу, що поморщені і покриті волоссям місця гостять більше бактерій, стане ясно, що живемо якби в муравлиську ворогів. А всі вони працюють на нашу шкоду і загибіль. Тому найважнішим нашим приятелем у боротьбі з цими ворогами є вода. Її потребу розуміли вже старинні народи довго перед народженням Христа. Їх релиґії подавали обмивання і купіль, як один із своїх важніших обрядів. Греки і римляни переняли звичай уживання купелі від азійських народів, та вважали купіль враз з руханковими вправами за найважніший спосіб збереження здоровля та краси. У них було багато знаменито влаштованих публичних купалень, не згадуючи про те, що кожний горожанин мав для себе дома лазничку. Історики подають, що в римській державі кожна людина купалася щоденно, а дехто й двічі на день. А були це часи, коли ще ніхто не знав нічого про бактерії та шкідливість бруду. Тоді люди вважали, що хороби викликують злі духи. В середних віках закинено купелі як непристойну річ, і щойно лікарі мусіли купелям привернути добре імя та познайомити людей з їх добрoчинним впливом для здоровля людини. Всеж таки ми ще дуже й дуже далеко від передхристіянських народів. У багатьох краях ще й нині майже нема по містах купелевих людових заведень, загально доступних, де робоча людина моглаби після праці очиститися та відсвіжитися за невеличкою платнею, а то й даром, як це було в старовині. Про село й не згадувати! Селяни ще й нині вважають купіль за щось непристойне, що не відповідає дорослій людині. Нераз мене це дивувало в розмові з селянами з гір, де є ріки, отже де вода легко доступна. Вони й літом ніколи не купалися, бо мовляв, тільки дітям випадає купатися, а дорослим ні! А коли я поспитала одну жінку, коли вона купалася, відповіла: „Ще як мене мати купала, а пізніше ні!” Було це в жарку, літню днину. Жінка стояла над потоком, у котрім купалися жадні води і сонця міщане. Зате вона часто чіхралася, на грудях через відхилену сорочку, видно було бруд і струпи шкірного виприску, а на пасмах товстого волосся, що випало з під очіпка, гниди.

Бруд є житлом бактерій, з нього вони входять у шкіру та в глибину тіла і викликають хороби. В бруді живуть галапаси: воші і блохи, котрі викликають

виприски і шкірні боляки, та переносять з хорого на здорового сипний тиф і інші горячкові хороби. Бруд затикає отвори (пори) шкіри, вникає в шкірні залози та унеможливлює виділювання залоз, віддихання та відживлення шкіри. Усі витвори переміни матерії, як кислота мочева, кислота вугляна, остають у тілі і затроюють його. З того повстають болі ставів, мязів і костей та хороби переміни матерії, котрі є обявом самозатроєння тіла.

Цьому запобігає часте змивання тіла та купіль, хоч раз у тиждень. До миття і купелі уживати мила, котре тоді, коли піниться, усуває бруд, а через те, що має в собі луг, розпускає лій та убиває бактерії. Тому й недармо кажуть, що кількість зужитого мила є мірою культури даного народу. На одного анґлійця припадає 8.8 кґ. мила річно, на американця 7.2, француза 6.3, росіянина тільки 0.9 річно. В Україні про те цифр нема, бо скільки селян миється милом? Дуже мало, може виїмково. Звичайно зачерпують з коновки води, звогчують нею лице і руки, обітруть брудною полою або рукавом, от і по миттю! Вода гартує, вона є вкінці приємністю і відпочинком. Не боятися і не цуратися її, тільки користати з її добродійств, де й коли можемо.

Попри воду важний вплив на шкіру має повітря і сонце. На повітрі парує піт і лій виходить з тіла, шкіра віддихає та скріпляється. Як для ростини, так і для людини сонце є джерелом життя, розвитку, сили й краси. Воно гартує шкіру і нерви, викликає ряд хемічних перемін, необхідних для здоровля тіла, котре росте. Чи ми користаємо з добродійств обох цих чинників? Ні і ніколи! Радо сидимо дома або в вільній хвилині в коршмі, замісць іти на прохід до ліса і на поле. Одяг тісно прилягає до тіла позаписаний під шию, ноги стало потяться в непропускальній шкірі взуття. А гарячі літні дні аж просять, аж манять, щоби скинути з себе одяг і вигрітися на сонці та висушитися на повітрі! Одначе ми або стидаємося себе самих, або інших, або за ліниві. Часто ми несвідомі, що убрання, головно густе і прилягаюче, тільки нам шкодить, виніжнює нас, робить нерви дуже вразливими, судини кровні тратять спроможність справно відповідати на зміну теплини і ми легко простуджуємося. Певно, що одяг є частинно вислідом потреби хоронитися перед утратою тепла, алеж є студені, підбігунові краї, де люди ходять наго і не мерзнуть. У нас же пересадна боязливість зробила людину невільником одежі. Нераз треба дивуватися жіночому одягові селянок. Спідниці і ще раз спідниці, кафтаники один і другий і третий, а все те поверх брудної короткої сорочки. Усе це тісно звязане в поясі і обмотане округ шиї, усе це видає нездоровий запах поту і бруду, а тіло під тим хоробливо біле, спочене, ховзке, покрите прищами і брудом. Уже ліпший є одяг міщанки: вільний, суцільний, незадовгий, викроєний коло шиї.

Звичайно люди кажуть, що лікарі та лікарства коштують гроші і тому бідному треба хоріти та вмирати без них. А я кажу: є добрий, ласкавий лікар — сонце. Є добрі і певні ліки: повітря і вода. Вони ліпші від куплених: не тільки усувають хороби, але, що головне, запобігають їм. Є вони всюди присутні, легко доступні, у вжиттю приємні та не шкодять нікому.

НЕ ХОЧЕ

— Пане доктор, що мені робити? Жінці щораз гірше.

— А пявки не помогли?

—Та ні! Три ледви зїла, а більше не хоче.

НЕПОРОЗУМІННЯ

По похороні своєї жінки кум Микола ходить по подвірю і голосно нарікає:

— І в стайні був — її нема, і в сінях дивився — нема, і куди вже я не заглядав — нема і нема.

— Не плачте, куме, звісно Божа воля. Бог дав, Бог взяв. Нехай з Богом спочиває.

— Дайте мені спокій з небіжкою! Я шукаю за коновкою — воркнув поіритований Микола.

БОЛЬШЕВИЦЬКА ВОЛЯ

У большевії такий закон:
Не думай нічого!
Як вже думаєш — нічого не ґовори!
Як вже говориш — нічого не пиши!
Як вже дещо пишеш — не друкуй!
Як друкуєш — не підписуйся!
Як вже підписав — не признавайся, хто ти.

Д-р ВОЛ. КОРОСТОВЕЦЬ.

Київ

(З анґлійського)

Котрого будь соняшного дня, яких багато в Україні, — коли наближатися до Київа, то не можна забути того виду, як немов сама природа йде на випередки з прекрасними ерквами, щоб налюбувати око подорожного. Київ називають "Матірю Міст" у багатьох піснях.

Ось крізь листя дерев он-там далеко блищить білокамінний монастир із пятнадцятого століття; велике число інших монастирів і церков з горючими від яркого сонця золотими куполами впадають в око, куди тільки на двадцять миль може сягнути зір.

Повільні, глибокі води Дніпра третої по величині ріки в Европі вкриті поромами з деревом, сплавлюваним із безмежних лісів багнистих околиць Припеті й Десни, де збереглося багато переказів про розбійників і лицарство.

Вщерть навантажені баржі везуть гори яблук, кавунів та ярини із "Шпихліра Европи" на ринки світа. Старинні, але чисті й гарненько вимиті пароходи переповнені на всіх палубах прочанами вбраними в домашньої роботи одяги своєї блискучо кольорової народньої ноші; пливуть на полудне й везуть з собою маси квіток, щоб їх зложити в церквах на престолах численних українських святинь, особливо в численних церквах Печерської Лаври збудованої мальовничо на склонах київських горбів.

З початку теперішнього століття, коли ми були ще дітьми, нас два рази до року — на весні й в осени — возили до Київа, до ґімназії, здавати іспити. Була це незабутня подія. Для нас кількох родин з прислугою наймали цілий пароплав. Наша дружина, як це було за тих часів в звичаю поміж землевласниками, що вибирались у подорож, складалася з жіночого елементу сімї (матері й бабуні) та товариства поверх тузина прислуги, кухарів і інструкторів.

Як радісно ми хвилювались, коли перший раз побачили ті золоті куполи, пароплави, баржі й пороми, що наповняли ріку рухом і барвами подібними до карнавалу в Венеції. З кожною хвилиною щораз більше церков визирали до нас із-поміж листя дерев. А ось вже цементовані береги ріки; це передмістя Подол — пристань, де від незапамятних часів ріжні судна скидали свої вантажі, і де наші ніздри подражнював мішаний запах овочів і ярини.

Київ, це одна з найстарших християнських столиць Европи; місце воєн, нападів, облог, мандрівок народу, ще від початку християнської ери та поганських часів перед нею. На території, де стоїть Київ, були словянські поселення ще в шестім століттї, від коли вона стала ареною політичних і культурних воєн, рухів та переселювань між Заходом і Сходом, Північчю й Полуднем. Передання називало це "Дорогою з Варягів (шведських вікінґів) во Греки."

Це вікінґи дали українцям свій шведський прапор жовто-блакитний, символ вічної синяви українського неба та золотих степів дозріваючої пшениці. Осіли вікінґи на горбах Київа, місто розбудували та залишились його пануючими князями через 800 років, принісши з собою свою власну скандинавську культуру і збогативши її греко-орієнтальною культурою Візантії, з якою були в стику.

За шведським істориком Арне, торговля, що розвинулась поміж шведами й хозарами (могутнє королівство, що займало околицю Волги, Крим і ті полудново - східні землі, що пізніще були відомі, як козацькі) переходила через Київ, який, по тім, довго служив за столицю скандинавських завойовників.

Прийшли вони з багатою здобичею, зброєю й знанням, але приємне, ліниве підсоння і лагідний нарід України приспали їх до спокійного життя в "Шпихлірі Европи." І тоді Київ, до того часу примітивне поселення, був зорґанізований, як столиця Вікінґа Рурика й його двох братів. Але їх наслідники кинулись до безконечних завойовницьких походів, як, наприклад, князь Олег (879-914), що також ходив війною на Константино-

піль. Його наслідник князь Ігор, продовжував діло обєднання широко розкинених українських племен. І він також у свою чергу воював з Візантією, закінчивши війну умовою з 944 року, якої первопис задержався до сьогодні. Мир встановив аж князь Володимир Київський (проголошений за святого), який у 988 став християнином, розпустив сотні своїх поганських жінок і одружився з донькою візантійського імператора.

Коли так сталося, що наш пароплав через пісчані надми не міг добитися до Київа аж до пізної ночі, то ми могли бачити, з віддалі 20 миль, величезний хрест у руці св. Володимира на збочу одної київської гори, освічений електричним світлом, немов сон казкової краси. Подоба св. Володимира поставлена на тім місці, де він скинув поганського божка, що вимагав людських жертв, привязав його до 12 диких українських коней і пігнав у Дніпро. І це тут св. Володимир зібрав ввесь свій нарід у ріці й охрестив на християнську віру.

Цей великий рясно освічений хрест робив на нас дітей велике враження, та підказував, що і ці манастирі з плісneю віків, і ті церкви, катакомби та престоли Київа жили так само, як тепер, і в минулому; що це герої минулого промовляють до героїв наших днів, як у дійсності вони й промовляють у наших переданнях, піснях і музиці. Це признака тяглости й одности нашого народу українського від старинних вікінґів почавши й на народні сьогоднішнього дня скінчивши, не зважаючи на штучні перегороди століть.

Ці дві оказії в році, коли нас, дітей, везли до Київа на іспит, сходилися за славними Контрактовими Ярмарками, установою переданою нам в нерозривнім ланцюху від Середних Віків, коли українські люди, що возили свої товари на далекі ярмарки, як Кеніґсберґ, Данціґ, Бресляв і навіть Париж, додали й Київ до цих осередків міжнародньої виміни. Контрактові Ярмарки це була велика подія. Ми висідали на Подолі й їхали в 10 до 15 повозках, а баґажем і всім потрібним, повільною процесією. Підїздили ми під гору, до житлової дільниці міста, і виїздили на Хрещатик до Европейської Гостинниці, де нас стрічав персонал на чолі з власником, який відпускав нам цілий поверх на наше помешкання. Решту Гостинниці, як також сусідню гостинницю, Ґранд Готель, також займали землевласники з родинами й підчиненими, з яких багато попривозили й своїх дітей з собою, на ті самі іспити в модних

школах. Харчі, що ними нас кормили, були вислідом суперництва ріжних кухарів, що хотіли похвалитися перед нами своїм кухарським хистом.

Третя з наймодерніщих гостинниць у Київі в дореволюційних часах, Готель Континенталь була місцем сходин для тих, що хотіли перевести якусь фінансову трансакцію — запродати врожай, замовити насіння та реманент чи зробити іншу операцію.

Передобідний час проходив у переговорах в салях ресторану, а ночами часом до світа тих гостей з провінції забавляли циганськими співами і музикою, годували кавяром, дніпровським осетром і напували шампанським з найліпших пивниць. Тут вільно стикались між собою землевласники українські й польські, хоч поза тим вони тримались осторонь одні других і при іншій нагоді до себе не говорилиб.

Живучого свідка цих Люкульових пирів можна знайти в особі п. Вехі, власника мадярського ресторану при Ріджент Стріті в Лондоні, відомої в ті часи особи в Київі й власника згаданої гостиниці "Ґранд Готель." Каварні під голим небом, заквітчані столи, а ввечері кольорові лямпи, зливаючись з народними строями творили характеристику тодішнього життя Києва. І в дійсности, Київ виглядав в цім сезоні прегарно. Народом у народних строях заповнені вулиці, ресторани, театри. Турки, вірмени, кримські татари — із своєї сторони повбирані в свої східні строї мішались з народом, продаючи тютюн, солодощі, турецькі лакоминки, східні мережки, тощо, торгуючись за заробіток.

У перервах між товариськими функціями а іспитами, наша бабуня забирала нас на наймлену повозку й возила до ріжних церков і монастирів, де ми мали нагоду бачити та пізнавати бідних побожних прочан, що посходились на річний храм із ріжних сторін країни. "Святий Київ" називали його селяни.

Насамперед ми завжди йшли до Печерської Лаври, де день і ніч дзвонили дзвони та відбувались безперервно процесії з участю посвячених хоругов, оздоблених дорогоцінностями, золотом і сріблом пожертв. Монастир Печерської Лаври, мале місто саме в собі, був обведений старинним середновічним муром і вивінуваний в усе, що потрібне, щоб видержати облогу, — що він і робив за минулих століть, підчас нападів і облог поляків з Заходу, татарів і турків із Полудня, чи монголів із Сходу.

Монгольські хани спалили й зруйнували Київ в році 1240.

В середині, за мурами монастиря, були церкви ріжного віку, мистецькі твори словянського церковного будівництва та історичні образи й документи. Століття старі катакомби служили колись за схованки для людей, і на склади поживи, зброї та стрілива. У підземних на милі довгих хідниках були каплиці й престоли українських святих. До них тиснулися навколішках прочани відмовляючи молитви, засвічуючи свічки та складаючи квіти для престолів. Туди привозили з віддалі сорок миль — по землі й рікою — хворих щоб тут їх оздоровили.

Ціле місто тоді було переповнене і багатими і вбогими. Релігійний захват убогих, злучений з їх темнотою й неписменністю, підбивав на спокусу, якій не завжди можна було опертись. Навіть духовенство, що продавало ліки, образи, подушки та лікувальні предмети здобуті підчас стику зо святими, не були щодо того без гріха. Одного разу мені трапилось бачити бідну прочанку з села, яка з гордістю показувала річи куплені від монаха на вулиці, між ними пляшинку з забарвленими перами — "святими" перами, бо походили, як вона казала, від Св. Духа (в Україні Св. Духа представляли на образах у виді голуба), — і пляшинку зо сльозами Благословенної Марії! Кілька років пізніще я й сам бачив дві дивні річі в цих катакомбах: деревляний бальок, з якого монах відщипував по кусочку дерева й продавав, як реліквіо — "правдивого хреста"; другу — людську чашку, з якої монах набирав оливи й продавав, як лік. Такі нісенітниці були відомі через цілу історію Церкви.

Побожні співи, музика і кадило викликали глибоке враження. Ми гарячо молились, щоб поздавати іспити. Саміж іспити були нагодою до великих церемоній. Відбувались вони в величезних розкішних салях, яких коридори заповнили гарно вбрані, сильно накроплені пахнилами матері, що ждали на вислід іспитів а тимчасом оповідали собі ріжні сплетні. Між іспитами нас возили вздовж Дніпра, на прогульки з нашими свояками й приятелями. Вернувши втомлені, але щасливі, до Европейської Гостинни-

ці, старші йшли слухати концертів під голим небом при сяйві місяця, на горбах, що спозирали на широку ріку. Слухали опери, гарно співаної й гарно граної, і основаної на сімейних темах.

Перед виїздом із Києва влаштували нам цілий ряд веселих перекусок і обідів. Наші інструктори одержували нагороду за свою добру працю, беручи її нераз надто з серцем, так, що їх нераз, пяних до безтями мусіли до дому аж завозити. Наш анґлійський інструктор, що був з нами в нашім маєтку вже пятнадцять років, завжди в таких випадках любив співати "Пануй Британіє!" — і то на ціле горло. Перед відїздом нас водили на особливий молебень подяки до катедри Св. Володимира — перлини візантійського будівництва десятого століття, представляючої вічний дух щасливої, вільної України.

Тепер слова ці замерли. Край, де "ріки текли молоком і медом," повернено в арену громадянської війни. Край цей, який ніколи не знав, що таке ріжниця між клясами, бо землевласники були з козаків, козаки з селян, а найбагатший у світі чорнозем давав всього доволі кожному, тепер побіджений голодом. За совітською статистикою поверх 5 міліонів людей — із 33 міліонів — померли з голоду; були випадки людоїдства в країні. Але й підтягування життя краю до промислового взірця не могло знищити історичного духа України, хоч столицю її перенесено до Харкова, нового промислового міста, з численним неукраїнським і нехліборобським населенням. Тоталітарна війна принесла за собою "смалення землі" і грабуючий ворог знищив те, що залишилось.

Плекання Волосся

Від довшого вже часу дається завважати в людей загальний занепад пишного буйного волосся. Рідко тепер здибати ті чудові коси, якими дівчата так вславлялись бувало.

Щоправда, брак пишного волосся у жінок дається часом закрити штудерними зачісками, але все те що не природне, штучне, менше гарне, менше вартісне. Які чинники впливають на занепад волосся?

Ось ці чотири найголовніші: 1. Одідичена кволість волосся; 2. загальний стан здоровля; 3. життя яке людина провадить; 4. нереґулярне дбання про волосся.

Чинником засадничим є здоровля; давні невилічені хвороби, які нищать орґанізм, наприклад короста, жіночі хороби, анемія, уплави, загальне вичерпання, хороби шкірні, новотвори на грудях, хороби пошесні, нервові, затроєння — потягають за собою випадання волосся.

Загально знане явище, що по всіх хоробах гострих заразливих, наприклад після тифу, — по кожній взагалі недузі, яка вимагає довшого перебування в ліжку, — ослаблений орґанізм тратить волосся цілими пасмами. Але також коли недуга проминає й орґанізм направляється, також і волосся знов приходить до норми.

Третим чиником, що впливає на поріст волосся, є життя яке провадить людина. Усі зміни душевні, терпіння, журба, перемучення, перепрацювання, брак сну, недостаточний відпочинок, брак руху, кепське відживлення, негиґієнічне життя сексуальне, усе це причини які впливають на стан волосся.

Четвертий чинник найважніший, це відповідне плекання волосся. До плекання наперед належить чесання та миття волосся. Чесання повинно відбуватися два рази денно, рано й у вечері. Рано треба чесати що найменше пять мінут твердою щіткою та гребенем з досить гострими зубами. Тут слід також до волосся добірати щітки й гребеня. Розчесавши, пустити волосся свобідно найменше на 10 мінут, уможливити доступ повітря, а тоді уложити волосся, не вживаючи шпильок дротяних, а тільки рогових, v якнайменшій кількості. Другий раз увечері волосся розпустити на кілька мінут, тоді сплести у легкий вузол, без шпильок, не вживаючи чепчиків нічних, найбільше що можна вжити то сіточку на волосся. Зачіску зміняти часто, щоб повертання волосся не було те саме. Ношення штучних кіс, підкладок, стяжок, тяжких капелюхів, утруднює доступ повітря, а тому треба усього того оминати.

Прибори до чесання мити два рази на тиждень водою, з милом.

Сім Чудес Давного Світу

Піраміда Хеопса, в Єгипті, була 481 стіп висока, 756 стіп завширшки, й стільки завдовжки в основі. Тепер має 450 стіп заввишки, а у своїй основі 746 стіп завширшки і стільки завдовжки. Піраміди будовано в Єгипті яких 4,000-5,000 літ тому. Будовано їх з великих каменюк. Вираховано, що на саму піраміду Хеопса пішло яких 2,400,000 каменюк. Піраміда Ґізе будована 3,000 літ перед Христом.

Сфінкс, коло Ґізе, це великий камяний лев з людською головою. 150 стіп завдовжки, голова 30 стіп довга, лице 14 стіп широке. Лев той лежить. Від вершка голови до подини, на якій лев лежить, 70 стіп. Пісок засипав був Сфінкса, але потому його відкопали й почитували яко бога сонця. Згодом (100 літ перед Христом) римляни дали направити що було понищене часом. Пізніше, як прийшли до Єгипту араби, то стали почитувати Сфінкса, як "батька страху."

Повислі вавилонські садки. — Були ці садки коло Ріки Ефрату, в палаті царя Набухаднезара, 60 миль від нинішнього міста Баґдаду. Садки ці висіли в повітрі — 75 до 300 стіп заввишки. Були засаджені квітками та невеличкими деревцями. Були там водограї й столи, де можна було щось зїсти. Воду подавали з велитенської бочки, яка стояла на найвищім піднесенні, а відти стікала рурами до всіх тих садків. Садки були уладжені яких 600 літ перед Христом.

Храм Діяни у Ефезі, в Малій Азії, на південь від Смирни, був збудований яких 500 літ перед Христом, греками-йонійцями на підставі планів архитекта Хтизифона. Уся будова була мармуру, 425 стіп завдовжки й 225 стіп завширшки, а дах стояв на 127 колюмнах з білого парійського мармуру. Кожна колюмна була 60 стіп заввишки й важила 150 тон. В 356 році перед Христом, Геростат, бажаючи щоб люди про нього памятали, підпалив той храм і так його знищив.

Образ Дій-Перуна Олимпського, в Олимпській долині, 12 миль від моря у Пелопонесі, у Греції, був збудований славним грецьким різбарем Фідієм 432 року перед Христом. Образ був цілий з мармуру, викладаний слоневою кістю, а вбрання було все із золота.

Фар Александрійський був збудований Птоломієм Філаделфом у 3-ім столітті перед Христом. Був це маяк з білого блискучого мармуру, який виставав 400 стіп над верхню води. Стояв на маленькім острові Фарі, біля міста Александрії, і здалека показував дорогу морякам. Фар простояв аж до 1375 року, а в тім році знищив його землетрус.

Родський колос, — була то така величезна мідяна статуя грецького бога Аполлона (Дажбога), що стояла при вступі до пристані на острові Роді, у Середземнім морі. Статуя була яких 110 стіп заввишки, а будовано її 12 літ. Нарешті, 280 року перед Христом, статуя була готова. Вона усіх вражала своєю красою та величезністю. Але 224 роки перед Христом (56 літ потім як статую викінчено) страшний землетрус завалив її, й тепер з неї не залишилось нічого.

Інші визначні будови

Китайський мур, збудований яких 250 літ перед Христом. 2,550 миль завдовжки. На нім є 25,000 веж, а коло нього других 15,000 веж. Китайці збудували той мур, сподіваючись мати спокій від напасників з півночі.

Цирк ("Ціркус Максімус") в Римі, будований 605 року перед Христом, царем Тарквіном, вмішав 385,000 глядачів. Тепер з цирку залишились самі руїни, але були спроби той цирк відбудувати.

Колісей у Римі, збудований цісарем Веспазіяном, а докінчений Доміціяном, 82 року. Це найбільший театр світу. Наполовину зруйнований стоїть він ще й досі на своїм старім місці. Колісей вміщав яких 80,000 глядачів. В пивницях тримали диких звірів. Тисячі людей (в тім числі багато християн) загинули в тім театрі від хижих львів і тигрів. Колісей має форму кривого кола, 615 стіп завдовжки та 510 стіп завширшки. Мав 4 високі поверхи.

Аппієва Дорога, від якої рештки залишилися й досі, провадила з Риму до Капуї біля Неаполю, а відти до Бріндізі, на Адрійськім морі. Була вся брукована великими каменюками й мала 360 миль завдовжки.

Храм у Карнаку, в Єгипті, будований

3,500 літ тому, вкривав собою 9 з половиною акрів площини.

Похила Вежа у Пізі, в Італії. Зачато її будувати 1173 року, а скінчено аж 1350 року. Ґрунт осівся, а через те вежа похилилась. Вежа 180 стіп висока, а похилилась у бік на 16 стіп. Так стоїть похилена уже більш як 600 літ, бо почала була хилитися ще як її будували. Недавно роблено спроби скріпити ґрунт під вежею, заливаючи туди якийсь надто сильний цемент.

ЯК РОЗВИНУЛОСЯ РАДІО

1895. Ґуљелмо Марконі на хуторі свого батька в Італії, перший раз довів, що можна висилати і діставати бездротні знаки.

1896. Марконі поїхав до Анґлії і там вибрав патент на бездротний телєґраф. Передав вістку своїм бездротним телєґрафом на віддаль двох миль, у Солсбері, Анґлія.

1897. Марконі засновує Спілку Бездротного Телєґрафу для виробу бездротних апаратів та встановлення бездротної служби. Згодом цю спілку переіменовано на „Бездротна Телєґрафічна Компанія Марконі”..

1899. Марконі перший раз передав бездротну вістку через Анґлійський Канал, віддаль яких 25 миль.

1901. Марконі передає першу бездрот-найголовніший патент, число 7777, що торкається цілої системи бездротного сполучення.

1900. Цього року Марконі дістав свій ну вістку, букву „С”, між анґлією та Нюфавндленд, в Північній Америці.

1902. Застосовуючи винахід Марконі, перший раз показано, що можна телєфонувати без дроту (спроби на ріці Потомак, коло Вашинґтону, та у Фермавнт Парк, Филаделфії).

1904. Амброз Флеминґ винаходить порожну рурку з двох елементів — „вакум тюб” — до вислуху — „детектор”.

1907. Лі де Форест винаходить вислухову рурку з трох елєментів—„авдіон”. Нюйорський „Таймс” зачинає діставати правильні повідомлення з Кліфден, в Ірляндії, дорогою Ґлейс Бей, Нова Скошія.

1908. Джек Бинз, телєґрафіст на кораблі „Республика”, поскликав кораблі до помочі, коли його корабель опинився в небезпеці на морі.

1914. Установлено безпосереднє бездротне сполучення між американською стацією на Лонґ Айленд та стацією Навен, в Німеччині.

1915. Установлено бездротне сполучення між американською стацією в Арлинґтон, Вірджінія, та Вежою Айфел в Парижі. Віддаль 3,700 миль. Також установлено сполучення між Арлинґтон та Гаваї, віддаль 3,000 миль.

1919. Засновано „Радіо Корпорацію Америки” до використовування патентів Марконі у Злучених Державах.

1920. Перший радіовий „бродкестінґ” з Питсбурґу передав вислід місцевих виборів, а з Тексас спортові новини.

1924. „Американська Радіова Корпорація” перший раз передає через радіо фотоґрафічні знимки по той бік Атлянтійського океану.

1926. „Нешонал Бродкестінґ Компані” була заснована в тім році.

1927. Засновано „Коломбія Бродкестінґ” компанія в Америці. Засновано американську державну „Радіову Комісію”, яка встановляє довжини радіових хвиль та години передач.

Найвидатніші Українські Композитори

Аркас Микола (1852-1909), написав оперу „Катерина".

Бажанський Порфір (1836-1920), галицький композитор — „Олекса Довбуш", „Весілля".

Барвінський Василь, народився 1888 року у Львові. Написав „Українську Рапсодію", „Заповіт", багато фортепіянових творів та інші більші й менші композиції.

Біликовський Іван (1846-1922), „Гамалія", „Многая Літа", духовні пісні.

Бортнянський Дмитро, — народився у Глухові, на Чернигівщині в 1751, помер в 1825. Студіював в Італії, пізніше був директором царської капелі. Написав багато церковних концертів, Службу Божу, та ріжні окремі церковні композиції. Крім того написав кілька опер, сонат, симфоній та інших музичних творів. Бортнянський, славний реформатор церковного співу східної церкви.

Березовський Максим (1745-1777), родом з Глухова, на Чернигівщині. Опера „Демон" та церковні хорові твори.

Вахнянин Анатол (1841-1908), галицький композитор — сольові та хорові пісні, опера „Купало".

Ведель Артем (1767-1806), — скомпонував 12 славних концертів, тріо „Покаянія отверзи ми двері" та багато інших церковних композицій.

Вербицький Михайло (1815-1870), перший галицький композитор 19-го ст. Церковні твори, також „Ще не вмерла Україна", слова Павла Чубинського, „Заповіт" на слова Шевченка, „Підгіряни".

Воробкевич Сидір (Данило Млака), 1838-1903. Компонував світські та церковні твори, пісні та співогри.

Гайворонський Михайло, народився в 1892 р. в Галичині, живе в Ню Йорку. Композиції до стрілецьких пісень, гармонізації народних пісень.

Гулак - Артемовський Семен, (1813-1873), студіював в Італії, пізніше був співаком імператорської опери в Петербурзі. Скомпонував оперету „Запорожець за Дунаєм", до якої лібретто написав М. Костомарів.

Заремба Володислав (1833-1892), родом з Поділля. Музика до „Кобзаря" Шевченка та до інших українських поетів. Популярні пісні „Повій вітре, на Вкраїну", „Стоїть гора високая".

Колесса Філярет (1817), галицький музичний етноґраф і композитор, гармонізатор народних пісень.

Кошиць Олександер, народився в 1875 на Київщині, дириґент Української Національної Капелі, композитор, гармонізатор українських народних пісень, помер в 1944 у Винніпеґу, Манітоба, Канада.

Леонтович Микола (1877-1921), — гармонізація народних пісень та ориґінальні композиції — „Моя пісня", „Леґенди", й недокінчена опера „На Русалчин Великдень".

Лисенко Микола (1842-1912), музика до „Кобзаря" Шевченка, опери, оперети, дитячі опери, акомпаніменти до народних пісень. Лисенко зробив дуже важні студії над українськими народними піснями, й йому належиться окреме місце в історії української музики.

Людкевич Станислав, народився в Галичині в 1879. Хорові й сольові твори, також на фортепіян, симфонія „Кавказ", симфонічні поеми — „Каменярі", „Мелянхолійний валс".

Маркович Опанас (-822-1867), написав музику до „Наталка Полтавка" Івана Котляревського.

Матюк Виктор (1852-1912), галицький композитор — сольові та хорові твори.

Ніщинський Петро (1832-1896), композиції: „Козак Софрон", „Байда", „Вечорниці".

Нижанківський Остап (1862-1919), батько Нестора Нижанківського. Композиції: хори, дуети, гармонізації українських пісень.

Нижанківський Нестор, народився в 1893, в Галичині. Варіяції, суіта, тріо для фортепіяну, хори, сольоспіви, польонез для орхестри.

Придаткевич Роман, народився в 1895 в Галичині, композиції на скрипку й гармонізації. Живе в Ню Йорку.

Ревуцький Лев, сольоспіви, хори, симфонії, гармонізації українських народних пісень.

Ревуцький Дмитро, гармонізатор істо-

ричних пісень, автор сольоспівів на слова чужоземних поетів.

Рудницький Антін, народився 1902 в Бережанах, в Галичині, композиції й гармонізації українських народних пісень, опера „Олекса Добуш". Живе в Америці.

Січинський Денис (1865-1909), родом з Галичини: автор багатьох популярних сольоспівів, опери „Роксоляни" та композицій до орхестри.

Сокальський Петро (1832-1887), опери, сольоспіви на слова Шевченка.

Стеценко Кирило (1881-1922), сольоспіви, хорові композиції, дитячі опери, музика до театральних творів.

Турчанинів Петро (1779-1856). Церковні музичні твори.

Углицький Печеніга Павло, народився 1893 в Харківщині, працює в Ню Йорку. Сольові і хорові твори, опера „Знахорка".

СЛАВНІ УКРАЇНСЬКІ СПІВАКИ

Алчевський І., тенор, народився в Харківщині, співав в нюйорській Метрополитан Опері.

Голинський Михайло, тенор, родом з Галичини. Виступав в операх в Европі. Тепер живе в Канаді.

Дідур Адам, бас, народився 1873, в Лихівцях, повіт Богородчани, в Галичині. Багато співав в нюйорській Метрополитанській Опері, добре знаний в Европі і в Америці.

Крушельницька Саломея, сопрано, народилася в 1873 у Білій, повіт Тернопіль, в Галичині. Здобула собі світову славу своєю інтерпретацією ролі „Мадам Баттерфлай".

Литвиненко Марія, сопрано, народилася 1894 р. Оперова співачка на Радянській Україні. Багато виступала в опері в Харкові.

Менцинський Модест, тенор, родом з Галичини (1876-1919), співак опер у Келні та у Стокгольмі.

Мишуга Олександер, ліричний тенор, народився в Галичині (1853-1922), співав в Росії, в Німеччині, в Польщі.

Сокіл Марія, родом з Катеринославщини, співала в Европі й Америці.

Любка Колесса, народилася 1904 р. у Львові. Здобула собі славу у столицях Европи своїми концертами на фортепіяно. Живе в Канаді.

ТЕЖ ПРИЄМНІСТЬ

— Я мав приємність познайомитися з твоєю жінкою...

— І ти називаєш це приємністю?

СТРАШНІ ТУРБОТИ

— Мушу свої турботи все топити в горівці.

— Але хіба не з ранку до вечора!

— Ти не маєш поняття, скільки тим бестіям треба, щоб заспокоїтися!

ПОГАНИЙ АПЕТИТ

До хворого приходить лікар і питає: Як там з вашим апетитом?

— Зле, пане докторе, не хочеться мені їсти навіть того, що ви мені заборонили.

ВОЯЦЬКІ ОБОВЯЗКИ

— Добрий вояк повинен бути приготований, щоб своє життя зложити в жертві батьківщини, навіть колиб це було получене з деякою небезпекою.

Хронольоґія Друґої Світової Війни

1938 РІК

Березень

12.—Німецьке військо вступає до Австрії, прилучує її до Німеччини.

Вересень

29.—Нарада в Мінхені. Чемберлейн і Даладіє поступаються перед Гітлером і Мусоліні, пристають на розбір Чехословаччини та на німецьку займанщину на Судетах.

Жовтень

6.—Карпатська Україна дістає самоуправу в межах Чехо-Словацько-Української Спілки.

1939 РІК

Березень

14.—За згодою німців, мадяри вдираються до Карпатської України.

15.—Німці займають Прагу, прилучують Чехію й Моравію до Німеччини, проголошують свою "опіку" над тими землями.

16.—Словаччина визнає над собою "опіку" Німеччини.

28.—Мадрид піддається військови фашистського вождя Франка.

Травень

3.—У Москві на місце закордонного комісаря Літвінова приходить Вячеслав Молотов.

22.—Підписано військову спілку між Німеччиною й Італією.

Липень

26.—Сполучені Держави відкликують торговельну умову з Японією.

Серпень

23.—Совітський Союз підписує з Німеччиною угоду про ненапад.

Вересень

1.—Німеччина збройно вдирається до Польщі.

3.—Франція й Анґлія видають війну німцям.

10.—Канада виповіла війну Німеччині.

11.—Британські війська висіли в Франції.

17.—Совітське військо зачинає забирати Західну Україну та західну Білорусь, від Польщі.

20.—Совітське військо вступає до Львова.

28.—Естонія підписує умову із Совітським Союзом, приймає на своїх землях совіт. війська.

Жовтень

5.—Латвія підписує із Совітським Союзом таку саму умову, як уперед підписала Естонія.

10.—Литва робить те саме, що вже зробила Естонія й Латвія.

Листопад

1.—Затверджено злуку західно-українських земель з радянською Україною, а західно-білоруських — з радянською Білорусю.

Жовтень

30.—Вибухає війна між Совітським Союзом та Фінляндією.

1940 РІК

Березень

12.—Кінець совітсько-фінської війни.

Квітень

9.—Німеччина займає Данію й вдирається до Норвеґії.

15.—Британці висаджують військо на поміч норвежцям.

Травень

2.—Британці забираються з Норвеґії.

10.—Німці нападають на белґійців, голяндців та луксембуржан. — Чемберлейн усувається з премієрства в Анґлії; на його місце приходить Винстон Чорчил.

14.—Голяндці піддаються німцям.

28.—Белґійці піддаються німцям.

29.—Британці рятують своє військо з Франції, забираючи його на кораблі в Донкерку. Францію перемагає Німеччина.

Червень

10.—Муссоліні заявляє війну Франції й Анґлії.

14.—Німці займають Париж.

22.—Франція підписує тимчасове замирення з Німеччиною, піддає німецькій займанщині більшу частину своїх земель, разом з Парижем.

24.—Франція підписує замирення з Італією.

28.—Совітське військо відбирає від румунів Бесарабію та Буковину, прилучує їх до радянської України.

Липень

3.—Анґлійці захоплюють, замикають або нищать велику частину французької фльоти.

Серпень

8.—Німці зачинають нападати Анґлію з повітря.

Вересень

3.—Анґлія відступає Сполученим Державам вісім летничих та морських пристаней на своїх посілостях, за 50 американських збройних кораблів.

16.—Президент Розевелт підписує закон про бранку.

22.—Японське військо вдирається до Індо-Китаю, творить там ґрунт до наступу на Китай.

27.—Японія приєднується до "Римсько-Берлінської Осі."

Жовтень

7.—Німці займають виметні позиції стратеґічні в Румунії.

10.—Бомбами німці дуже побивають Лондон, ушкоджують церкву Св. Павла.

19.—Німці сильно бомбують Лондон.

26.—Старець Петен проголошує у Віші, що буде працювати у згоді з Гітлером та Муссоліні.

28.—Муссоліні нападає греків. Британці обіцяють поміч грекам.

Листопад

14.—Нападені греки атакують італіянів.

15.—Руйнування бомбами міста Ковентрі.

20.—Мадяри пристають до "Осі."

23.—Румуни пристають до "Осі."

24.—Пристає до "Осі" Словаччина.

Грудень

9.—Початок британського наступу з Єгипту на Лібію.
29.—Грецьке військо дуже побиває італіянів в Албанії.
31.—Гітлер обіцює німцям перемогу в 1941 році.

1941 РІК

Січень

3.—Британці та австралійці займають Бардію у Північній Африці; 20,000 італіянів піддаються анґлійцям. — Німці руйнують бомбами місто Бристол, в Анґлії.
7.—Анґлійці повідомляють, що взяли досі у Лібії 70,000 італіянів в полон.
10-15.—Бомбами з літаків німці бють Лондон, Портсмавт, Ливерпул та інші англійські міста.
20.—Австралійці добувають Тобрук, в Лібії. Італіяни скрізь відступають, і в Лібії і в Ерітреї.
22.—Чорчил каже в парляменті, що Британія має вже 4,000,000 озброєного війська.
24.—Антонеску, в Румунії, вводить військовий стан.
30.—Запевняє Гітлер у промові, що "Анґлії вже не поможе ніщо й ніхто," а що до Америки не має він, Гітлер, жадних претенсій.

Лютий

7.—Австралійське військо добуває Бенґазі, в Лібії.
9.—Адмірал Дарлан стає заступником премієра та закордонним міністром у Віші.
10.—Британія зриває дипльоматичні взаємини з Румунією тому, що туди має йти німецьке військо воювати греків.

Березень

1.—Болгари пристають до "Осі."
6.—Німецьке військо, перейшовши Болгарію, доступилося границь Греції.
13.—Німці бють з літаків Ливерпул, Ґлесґав та Лондон, а британці — бють Берлін, Гамбурґ та Бремен.
19.—Німці дуже бомбують Лондон. Анґлійці бють Кіл та Вілгелмсгафен.
23.—Знов бють анґлійці бомбами Берлін.
25.—Югославянський уряд приєднується до "Осі."
27.—Покладаючись на обіцянки Анґлії та Америки, югославяни скидають уряд. — Америка бере на 99 літ кілька британських баз.

Квітень

4.—Дорогою Угорщини, Румунії та Болгарії німецьке військо йде походом на Югославію.— Німці й італіяни відбивають Бардію, в Лібії.
15.—Гітлер і Муссоліні проголошують "незалежну хорватську державу."
16.—8 годин без перерви, бомбардують Лондон.
17.—Піддається югославянське військо.
27.—Німці займають грецьку столицю Атени.

Травень

5.—Гайле Селассі знов сідає на етіопський престіл.
10.—Права рука Гітлера, Рудолф Гесс, прилітає до Анґлії. — Німці бомбардують Лондон а анґлійці відплачують нападами на Берлін та на інші німецькі міста.
20.—Кільканадцять тисяч німецьких парашутистів злітають на грецький острів Крету.
24.—Збройний корабель "Бісмарк" затоплює коло Ґренляндії найбільший британський боєвий корабель "Гуд."
27.—Британські збройні кораблі топлять "Бісмарка," разом з людьми (2,400 душ).

Червень

3.—Німці остатотчно займають острів Крету.
16.—Американський уряд приказує закрити всі німецькі консульства в Америці.
22.—Німеччина нагло розпочинає війну проти Совітського Союзу. Разом з німцями йдуть походом на Совітський Союз Фінляндія та Румунія. — Італія проголошує війну Совітському Союзові.
23.—Німці наступають на радянськім фронті, забирають Берестя.
27.—Угорщина проголошує війну Совітському Союзові.
29.—Німці займають Мінськ.
30.—Німці й мадяри займають Львів.

Липень

7.—Німці та румуни займають Чернівці.
17.—Німці доходять до Смоленська.

Серпень

14.—Німці займають Кривий Ріг; румуни облягають Одессу.
17.—Німці займають Миколаїв на Україні.
21.—Німці забирають Херсон, на Україні.
22.—В Ленінґраді, людність гуртується до оборончих загонів, ставить загороди на вулицях міста.
23.—Німці добувають Дніпропетрівське, на Україні.
25.—Совітське та британське військо вступає до Персії (Ірану).
28.—Совіти висаджують в повітря Дніпрельстан.

Вересень

8.—Німці повідомляють, що окружили Ленінґрад.
12.—Совітські війська опорожнюють Чернигів.
17.—Німці вдираються до Криму.
19.—Німецьке військо в Києві і в Полтаві.
24.—Німці на передмістях Ленінґраду.

Жовтень

3.—Гітлер повідомляє німців і ввесь світ, нібито "Росія зломана і вже більш не стане на ноги, щоб там що".
11.—Німці займають Вязму та Брянськ.
16.—Румунське військо займає Одессу.
21.—Німці займають Сталіно, на Донщині.
24.—Німці добувають Харків.

Листопад

3.—Німці займають Сиферопіль, на Кримі, і Курськ.
19.—Початок другого британського наступу в Лібії.
22.—Німці добувають Ростів.
29.—Совіти відбивають Ростів, відбивають німців на Україні. — Тоджо жадає, щоб раз вже поклалося край впливам Сполучених Держав та Британії на Далекому Сході.

Грудень

2.—Розевелт запитує японців щодо їх намірів в Індо-Китаї. Анґлійські збройні кораблі прибувають на Сінґапор.
6.—Президент звертається до японського цісаря, пропонує не ломати миру.
7.—Японці несподівано нападають на Перл Гарбор, на Гаваях.
8.—Конґрес проголошує війну проти Японії.
9.—Японці топлять британські збройні кораблі у Сінґапорі. Президент Розевелт дає знати народові, що буде це війна довга і тяжка.
11.—Німеччина й Італія проголошують війну Сполученим Державам.

16.—Конґрес ухвалює 10 біліонів на військові справи.
22.—Чорчил радиться з Розевелтом у Білім Домі.
24.—Залога острова Вейк піддається японцям.
25.—Гонґ-Конґ піддається японцям.
27.—Японці бомбардують Манілу.

1942 РІК

Січень

2.—Японці займають Манілу. Американське військо відступає на Батан.
6.—Президент Розевелт заповідає величезне будування воєнного виряду: 18,500 літаків, 120,000 тенків, 55,000 протилітакових гармат, великого числа пароплавів на 18,000,000 тон загальної містости.
11.—Японці вдираються до Голяндської Східної Індії.
14.—Субмарини показуються на Атлянтійськім океані коло Сполучених Держав.
15.—В Ріо де Жанейро збирається Все-Американський Зїзд.
19.—Японці вдираються до Бурми.
20.—Совітська армія забирає Можайськ.
21.—Роммел наступає на анґлійців у Лібії.
23.—Японці висідають на острові Ню Бритейн.
27.—Американське військо прибуває до Ірляндії, Австралії та до інших місць.
31.—Японці забирають усю Малаю.

Лютий

1.—Збройні кораблі Сполучених Держав атакують Маріянські острови та острови Ґілберт.
9.—Горить корабель "Норманді" в Ню Йорку.
12.—Німецькі збройні кораблі "Шарнгорст," "Ґнайзенав," та "Принц Ойґен" передираються крізь анґлійське заборолo.
14.—Японці вдираються до Суматри.
15.—Сінґапор піддається японцям.
27.—Фльота союзників програла на Явайськім морі.

Березень

8.—Японці займають Ранґун, на Бурмі; японське військо висідає на Лаї та на Саламавві в Новій Ґвінеї.
9.—Японці висідають на Яві.
13.—Японці висідають на Соломонових островах.
15.—Гітлер, в новій промові заповідає кінець Совітського Союзу до літа.
17.—МекАртур щасливо прибуває до Австралії.
25.—Американське "командо" (загін) атакує острови Вейк та Маркус. Японці займають Андаманські острови в Бенґальськім заливі.
28.—Анґлійські загони (командо) атакують Св. Назаря, у Франції.

Квітень

4.—Сполучені Держави визнають владу де Ґола у Рівниковій Африці та на Камеруні.
9.—Американці на Батаані піддаються японцям.
11.—Стеффорд Криппс не може допровадити до порядку в Індії.
14.—Старець Петен йде на руку німцям, приймає назад Лавала.
16.—Початок доброго бомбування німецьких міст з повітря.
17.—Американці кидають бомби на Токіо, Йокогаму та на інші японські міста.
29.—Японці забрали Лашо на Бурмійській Дорозі.

Травень

4.—Британці висіли на Мадаґаскар, кольонію французьку.
6.—Корреґідор піддається японцям.
8.—Японська фльота дістає прочухана від американців на Коралевім морі.
11.—Німці наступають на Кримі.
14.—Тимошенко відбиває німців коло Харкова.
24.—Совіти покидають півострів Керч.
26.—Німці беруться до совітських позицій на Озівськім морі, до Сталінґраду та до кавказьких нафтових теренів. — Чорчил і Молотов підписують угоду на 20 літ.
30.—Молотов прибуває до Вашинґтону на нараду з президентом Розевелтом.
31.—Тисяча анґлійських літаків атакує Келнь, в Німеччині.

Червень

1.—Мексико видає війну державам "Осі."
3.—Японські літаки роблять налет на Дач Гарбор, американський стан на Алеутських островах.
5.—В Чехії та на Моравії німці завдають страху людності.
9.—Сполучені Держави та Анґлія запрягають усі свої маєтки та промисл щоб добути перемогу над ворогом.
12.—Американський уряд проголошує про японську займанщину на острові Атту, на Алеутах.
18.—Чорчил прибуває до Вашинґтону.
21.—Роммел захопив Тобрук і забрав 25,000 анґлійців.
25.—Роммел вдирається до Єгипту.

Липень

1.—Анґлійська Осьма Армія затримала військо "Осі" коло Ел-Аламейну.
2.—По 245 днях облоги, німці зайняли Севастопoль.
4.—Перший раз американці беруть участь в налеті на Німеччину.
9.—Китайці побили японців у волості Кіян-зі.
22.—Японці висідають у Буні, на Новій Ґвінеї.
27.—Совітське військо опорожнило Ростів.

Серпень

7.—Американські маринарі висідають на півдні Соломонового архіпеляґу. Займають острів Тулаґу та добру повітряну пристань на Ґвадаканалі.
8.—Покарано 6 з 8 німецьких саботажників, які були вилізли з німецької субмарини на Лонґ Айленд, у червні.
12.—Чорчил прибуває до Москви.
17.—Американські маринарі атакують острів Макін та вибивають японську залогу.
19.—Загін (командо) союзників пробує щастя у Дієпі.
22.—Бразилія видає війну державам "Осі."
24.—Зачинається змагання за Сталінґрад.
30.—Австралійці вибивають до ноги японський загін на Новій Ґвінеї.

Вересень

2.—Вендел Вилкі прибуває до Кайро, по дорозі до Совітського Союзу та до Китаю.
6.—Анґлійці дають знати, що не дібратись Ромелові до гирла ріки Ніля.
14.—Атак з повітря на острів Кіску, де розпаношились були японці.
17.—Німці передираються до передмість Сталінґраду.
23.—Вилкі здибається із Сталіном у Кремлі, в Москві.
26.—Японці починають уступати на Новій Ґвінеї.

Жовтень

2.—Вилкі прибув до Чунґ Кінґу.

14.—Вилкі здає Розевелтові звіт із своєї подорожі.
26.—Зачинається великий бій за Соломонові острови, 4 дні опісля доводиться японцям із Соломонів забиратись.

Листопад

2.—Роммел зачинає втікати перед анґлійцями.
6.—Американська сила висіла в Північній Африці. Адмірал Дарлан підписує згоду з ґенералом Айзенгавером.
8.—Німці займають всю ще незайману Францію, крім Тулона.
11.—Починається велика битва коло Соломонових островів, яка опісля кінчається перемогою американської фльоти.
19.—Совіти починають наступати на німців коло Ржева та коло Сталінґрада.
23—Союзники забрали Ґону, на Новій Ґвінеї.
27.—Французька фльота нищить себе в Тулоні.
29.—Чорчил перестерігає Італію, що будуть її бомбувати без пощади.
30.—Зачинається нова 2-денна битва на морі коло Соломонових островів, яка потому кінчиться перемогою для союзників.

Грудень

1.—Адмірал Дарлан стає головою північно-африканського уряду. — Беверидж в Лондоні оголошує про свій плян широких соціяльних реформ.
4.—Президент Розевелт касує В.Р.А.
11.—Розевелт каже, що на кінець місяця буде за морем 1,000,000 американського війська.
13.—Анґлійська армія вдерлась до Ел-Аґейли.
14.—Американське військо забрало Буну, на Новій Ґвінеї.
16.— Совіти починають наступ на Вороніжчині.
24.—Паде від куль адмірал Дарлан.
26.—Ґенерал Жіро приходить на місце Дарлана.
29.—Червона армія забирає від німців Котельники.
31.—Викинено німців із Сталінґраду.

1943 РІК

Січень

1.—Сталінґрад визволений зпід німців; німці тратять 167,000 жовнірів та офіцерів; величезна воєнна добича попадає до рук совітської армії.
2.—Совіти забирають від німців Великі Луки.
11.—Совіти відбирають німцям Ґеорґієвськ, Пятиґорськ, Ессентуки, Кисловодськ і інші.
17.—Військо Монтґомері (8-а Армія) зачинає наступ в Африці.
18.—Совіти займають Шліссельбурґ.
20.—Совіти наступають на Вороніжчині; беруть Острогожськ.
22.—Англійці забирають Тріполіс, в Лібії.
26.—Нарада Розевелта з Чорчилом в Африці.
31.—Совіти відбирають німцям Тихоріцьке та Майкоп.

Лютий

1.—Американське військо наступає в Тунісії.
5.—Совіти відбирають німцям Ізюм, Старий Оскіл та Батайське.
8.—Совіти забирають від німців Курськ та Корочу. Йде битва на вулицях Ростова.
9.—Японське військо забирається з Ґвадалканалу.
11.—Совітське військо забирає Краснодар.
13.—Совіти відбирають німцям Новочеркаське.
15.—Рештки французької фльоти, з Рішелє на чолі, прибувають до Ню Йорку.
16.—Совіти відбирають німцям Харків.
17.—Німці наступають на американців у Тунісії. Американці уступають на 35 миль.
20.—Відбито німцям Костянтиноград та Павлоград. Військо Роммела уступається під натиском союзників.
27.—Союзники далі наступають на Роммела в Африці.

Березень

1.—Совіти далі тиснуть німців на півночі. Забирають Дамянськ, забивають 8,000 німців, беруть 3,000 бранців.
3.—Совіти забирають від німців Ржев.
7.—Американське військо в Тунісії забрало Пишон.
9.—Совіти відібрали німцям Сичівку.
12.—Совіти забирають від німців Вязму. — Анґлійці бомбардують Штутґарт та Ессен.
15.—Німці наступають у Харкові, йде велика битва. — Американські літаки затоплюють два понські транспорти (перевозовці) та три мінівники.
16.—Совітське військо уступає коло Харкова, але німці мають великі втрати. — Американці займають Гафсу.
19.—Німецьке військс займає Білгород, в Югославії. — Американці займають Ел Ґотар.
23.—Військо Монтґомері перетинає лінію Марета. — Совітська армія наступає в напрямі Смоленська.
27.—Анґлійські літаки скидають бомби на Берлін.
31.—Анґлійське військо висіло у Сфаксі. — Німці далі уступають в Африці.

Квітень

1.—Роммел далі відтягається із своїм військом у Лібії. — Совіти далі наступають на Кавказі.
7.—На Бреннері, Гітлер радиться з Муссолінієм. Німці далі відтягаються в Африці.
12.—Союзники займають Сус та Кейруан. Бомбардують Неаполь та Кеніґсберґ.
17.—Совіти наступають на Кубані. — Анґлійці налягають на гори довкола міста Туніс.
20.—Президент Розевелт у Мексико, нараджується з президентом Камачо.
30.—Страйк майнерів у Сполучених Державах.

Травень

1.—Замах на життя Лавала по повороті його від Гітлера.
3.—Американське військо заняло лінію Марета, береться до Бізерти.
7.—Анґлійське та американське військо займає Туніс та Бізерту. Військо Роммела розбігається, союзники забирають яких 100,000 до полону.
13.—Кінець походу в Тунісії. 160,000 дістається до полону.
14.—Американське військо висідає на острові Атту. — Німці починають наступати на Ленінґрад.
17.—Анґлійці скидають бомби на Рур, роблять велику шкоду, розірвавши греблю на Рурі.
18.—Розвязано Третий Інтернаціонал.
19.—Союзники скидають бомби на Дісселдорф, роблять велику руїну.
31.—Американці займають Атту.

Червень

1.—Китайці завдають прочухання японцям коло Ічана. Забивають більше як 4,000 японців.
5.—Ворохобня в Арґентині. Президент Кастило втікає. — Кінець страйку майнерів в Америці.
10.—Друга совітська воєнна позичка 13,000,000,-000 карбованців (підписано за 24 години на 20,000,000,000 карбованців).

11.—Італійський острів Пантеллерія піддається союзникам по нападі з повітря.
12.—Залога італійського острова Лампедуса піддається союзникам по налеті бомбовиків.
13.—Союзницькі літаки безпощадно бомбардують Сицілію.
21.—Великі розрухи в Дітройті; кількасот покалічено; 25 тратять життя.
30.—Союзники затопили 14 німецьких субмарин за два тижні.

Липень

1.—Американське військо висіло на острові Рендові, на Соломонських островах.
4.—Німці починають наступати коло Білгорода та Орла. — Польський ґенерал Сікорський гине від розбиття літака.
10.—Анґлійське та американське військо вдирається до Сицилії.
15.—Німецький наступ під Орлом та Білгородом завалюється, страшні втрати німців. Совіти зачинають свій наступ, визволяють 110 містечок та сіл.
17.—Совіти поступають наперед на середнім фронті. — Союзники наступають у Сицилії.
18.—Совіти забирають від німців Волхов.—Союзники підходять до Палермо.
23.—Ворохобня в Італії. Замкнено Муссолінія. Маршал Бадоліо на чолі нового уряду. Фашистів відсунено від влади.
25.—Союзники забирають Марсалу. — Совіти відбивають усі наступи німців під Орлом.
31.—Німці вдираються до північної Італії, роблять там свою займанщину. — Совіти зачинають наступати на Орлівщині.

Серпень

2.—Загальний наступ у Сицилії.
4.—Совіти вдираються до Орла, різня на вулицях міста. — Розрухи в Ню Йорку, у Гарлем: покалічено 150 душ, забито шестеро.
5.—Військо Монтґомері забирає Катанію. Німці відступають до Месіни. — Совіти відбирають німцям Білгород.
14.—Совіти перериваються на Смоленськім фронті, беруть Спасо-Демянськ. — Анґльо-американці беруть Рандаццо.
16.—Сюзники забирають Месіну. Закінчено сицілійський похід. — Совіти посуваються наперед під Харковом та під Ізюмом. — Німці та італіяни тратять в Сицилії 167,000 душ.
23.—Совіти остаточно займають Харків. — Американці та канадійці забирають острів Кіску.
28.—Вмирає болгарський цар Борис. — 1,000 анґлійських літаків бомбардують Нірнберґ.
31.—Совіти займають Таґанроґ. — Німці арештують данського короля Християна.

Вересень

2.—Совіти відбирають німцям Суми та Лисичанськ. — Японці випорожнюють острів Санта Ізабела на Тихім океані.
6.—Сталін дає дозвіл відновити Синод та обібрати патріярха.
8.—Італія піддається союзникам. — Совіти забирають Сталіно. Цілу Донщину звільнено від німців.
11.—Совітське військо відбирає німцям Маріюпіль.
15.—Визволено від німців Брянськ. — 5-те Військо ґенерала Кларка, висівши у Салерно, в Італії, тяжко бється з німцями.
17.—Совітське військо відбирає німцям Ніжин та Новоросійськ. Німців у Салерно відсунено на 8 миль.
23.—Совітське військо забирає Анапу. Союзники забирають Потенцію, висідають на Корсиці, тяжко бються з німцями.
24.—Битва на передмістях Києва. Дніпропетірвського та Запоріжжа. — Пята Армія ґенерала Кларка посувається до Неаполю.
29.—Тяжкі битви на Дніпрі. — Союзники посуваються наперед коло Неаполю.

Жовтень

2.—Військо ґенерала Кларка займає Неаполь. Починається наступ на Рим.
6.—Совітське військо переходить подекуди на правий бік Дніпра.
12.—Анґлійські субмарини ушкоджують німецький збройний корабель "Тірпіц" коло Норвеґії.
13.—Портуґалія віддає бази на Азорах до послуг Анґлії.
14.—Бадоліо видає війну німцям.
18.—Німці скрізь уступають на совітськім фронті.
23.—Совітське військо відбирає німцям Мелітополь.
25.—Совіти звільняють Дніпропетрівськ. Німці утікають, полишаючи силу військового матеріялу.—Маршал Тіто у Югославії бере в полон 2,000 німців.
28.—З Німеччини повідомляють про непорозуміння між партією націстів і військовою командою, через втрати на Дніпрі та у Криму.
29.—Геббелс говорить німцям, що Совітський Союз то найбільша небезпека у цій війні.
31.—Американці руйнують Ґенову, в Італії, бомбами з літаків.

Листопад

1.—Совітське військо відібрало німцям Перекоп. — Проголошено на конференції у Москві воєнну й післявоєнну згоду між Совітським Союзом, Сполученими Державами та Британською Імперією.
2.—Американці висіли на острові Буґейнвил.
4.—Японці на Рабаулі втратили 26 кораблів та 108 літаків.
5.—Совіти проголошують, що за три місяці знищили 2,700,000 німецького війська.
7.—Київ звільнений з німецької окупації.
10.—Чорчил остерігає, що німці можуть ще поновити повітряні напади на Анґлію, і що може вони й справді нову яку зброю мають, як повідомляв про те Ґеббелс.
12.—Совіти відбірають німцям Радомисль, Брусілів, Корнин. — Німці палять Керч.
13.—Совітський посол Уманський каже, що Совіти мають ще йти 280 миль, заким дійдуть до Польщі.
14.—Житомир відібрано німцям. — Американці бють бомбами з літаків на Бремен. — На Тихім океані, американці потопили або ушкодили 15 японських кораблів, збили 88 літаків.
15.—Американці бють бомбами з літаків на Софію, столицю Болгарії.
17.—Німці викидають анґлійців з острова Лероса (у Греції).
18-19.—Совітське військо відбирає німцям Чорнобиль, Коростень. Річицю відібрано від німців. —Анґлійські літаки кидають багато бомб на Берлін та Людвіґзгафен.
23.—1,000 британських літаків бомбують Берлін.
26.—Гомель відібрано німцям.
28.—Єйськ відібрано від німців. — Британські й канадійські літаки кидають силу бомб на Берлін. — Поляки журяться, що Совіти так хутко поступають наперед.

30.—Американці бомбардують місто Гамбурґ. — Проголошено, що президент Розевелт та Чорчил здибалися в Египті з Чіянґ Кай-Шеком.

Грудень

1.—Скінчилась конференція в Тегерані, між Сталіном, Розевелтом і Чорчилом.
3.—Американці бомбардують Берлін.
6.—Еспанська "Синя Дивізія" вернулась до Еспанії, із совітського фронту.
9.—Французькі летуни в Совітськім Союзі збили 77 німецьких літаків.
10.—Американська фльота розбиває японські бази на острові Науру. — Знаменку звільнено зпід німців. Бенеш прибув до Москви.
13.—Чигирин звільнено від німців.
14.—Німців вибито з Черкас. Кордел Голл проголошує, що обіцянка президента Розевелта визволити Філіпінські Острови буде напевно дотримана.
19.—В Харкові засуджено на смерть і повішено 4 ґітлерівців за знущання над населенням.
23.—Американці висідають на Тараві.
24.—Бритійці кидають багато бомб на Берлін.
29.—У Біскайськім заливі бритійці затопили 3 німецькі воєнні кораблі.
30.—Бритійці знов розбивають Берлін бомбами.

1944 РІК

Січень

4.—Звільнено Білу Церкву. — Американці бомбами з літаків влучили 4 японські кораблі коло Нової Ірляндії, на Тихім океані.
6.—Бердичів звільнений з окупації.
7.—Український професор Олександер Богомолець дає до послуг союзникам свій новий лікарський винахід (китотоксин).
9.—Кіровоград звільнений від німців.
12.—Сарни відібрано від німців. — Американці роблять наступ на Монте Кассіно.
13.—Корнійчук, окремою нотою, радить грекам обєднати усі свої сили до боротьби проти німців.
14.—Президент Розевелт предкладає Конґресові буджет на 99 біліонів долярів.
16.—Відібрано від німців Калинковичі та Мозир, на Білорусі.
17.—З Кайро передають чутки про спроби замирення між анґлійцями й німцями.
18.—Тучин відібрано від німців.
20.—Звільнено зпід німців Новгород.
25.—Союзницьке військо посунулося 12 миль на фронті в напрямі Риму.
26.—Красноґвардійськ та Чудово відібрано від німців. — Арґентина зриває дипльоматичні взаємини з Німеччиною й Японією.
27. — Союзницькі літаки потопили 6 японських кораблів.
28.—Берлін зазнає великого бомбування від союзницьких літаків.
30.—Новосокольники відібрано від німців.

Лютий

1.—Совітське військо досягає границь Естонії.— Американці топлять 14 японських кораблів.
2.—Американське військо зайшло на Маршальські острови. — Молотов проголошує що совітські републики будуть мати своє власне військо та свою закордонну політику.
3.—Звільнено з німецької окупації Рівне й Луцьк.
4.—Совіти окружили й вибивають в Україні 10 німецьких дивізій. — Гречуха висловлюється за визволення українців по той бік лінії Керзона. — Американська фльота зайшла до лиману Квайлейн. — Американці бють бомбами Німеччину. — Бенеш в Лондоні, передбачує велику вагу української радянської републики у справі обєднання усіх славян.
9.—Никопіль відібрано німцям.
10.—Союзники відбивають німецькі напади коло Риму.
11.—Шепетівку звільнено з окупації.
18.—Совітське військо кінчить з винищенням німців окружених на Україні: знищено 52,000 німців; 11,000 полонено. — Американські воєнні кораблі бють японську базу на острові Трук.
20.—Американські маринарі висіли на Еніветок, на Тихому океані. — Коло Корсуня вбито 55,-000 німців; 18,000 узято до полону.
22.—Кривий Ріг визволено від німців.
25.—Відібрано від німців Дно. — Американські воєнні судна топлять 3 японські кораблі й багато барж, коло острова Бисмарк.
26.—Союзники бомбардують Авґзбурґ.
29.—Американські субмарини знищили 14 японських кораблів; американські літаки — 29 японських літаків і 34 баржі. — Американці бомбардують Бравншвайґ, в Німеччині.

Березень

1.—Псков відібрано від німців. — Американці відбирають японцям один з трох островів Адміральських.
2.—Бритійські літаки бомбардують Штутґарт.— Американці наступають на Анціо, в Італії.
3.—Анґльо-американці бють бомбами з літаків Німеччину.
4.—Американці скидають силу бомб на Німеччину.
6.—Совітське військо досягає Збруча. — Совітський верховний совіт підтверджує зміну конституцій совітських республик.
7.—Американці бомбардують Рим; американське військо наступає у Бурмі. — Збараж відібрано від німців.
10.—Староконстантинів відібрано від німців. Умань звільнено. — Військо американського ґенерала Стилвела посунулося 100 миль у північній Бурмі.
12.—Борислав, на Дніпрі, звільнено від німців.
13.—Херсон відібрано від німців.
14.—Скалат звільнено зпід німців. — Совітський Союз встановлє дипльоматичні взаємини з Італією. — Американці вибили 1,000 японців, які робили напад на Буґейнвил. — Богомолець стає членом уряду в Києві.
15.—Американське військо добиває японців на острові Бісмарк.
16.—Бритійці бомбардують Штутґарт і Мінхен.
17.—Дубно звільнено від німців. Совітське військо досягає Дністра.
19.—Ямпіль та Жмеринку звільнено.
20.—Звільнено Винницю та Могилів на Дністрі. — Американці бомбардують Німеччину. — Велика мериканська перемога на Адміральських островах. — Совітські літаки топлять на Північнім Крижанім океані 4 німецькі кораблі. — Совітське військо вступає до Бесарабії. —Японці переходять в наступ в Індії.
21.—Американські субмарини топлять 15 японських суден. Совітські літаки топлять коло Криму 11 німецьких суден-транспортів.
22.—Совітське військо досягає Прута. Німці займають Румунію та Болгарію. — Анґльо-американці бомбардують Німеччину.

23.—Совітське військо досягає Карпат у Бесарабії. — На Угорщині твориться новий уряд Квізлінґів. — Американці бомбардують Німеччину. Анґлійці бомбардують місто Франкфурт.
24.—Звільнено Чортків і Заліщики. — Американці бомбардують Каролінські острови.
25.—Американці топлять 32 японські кораблі коло острова Вівак. Британці бомбардують Берлін. Совіти займають Проскурів, Деражню, Гусятин, Бучач, Борщів, Скалу, Будзанів.
27.—Зайнято Камянець Подільський. — Американці займають ще два острови на островах Бісмарк. — Бритійці кидають бомби на Ессен.
28.—Миколаїв звільнено. Городенка відібрана від німців.
29.—Коломию відібрано. — Українська Академія Наук вертається до Києва.
30.—Звільнено Чернівці.
31.—Очаків відбрано від німців. — Японці зрікаються своїх концесій на північній частині острова Сахаліна. — Японці далі наступають в Індії. — Німці атакують Монте Кассіно.

Квітень

4.—Берестечко відібрано від німців. — Американські літаки бомбардують Букарешт. Коло острова Палав, на Тихім океані, американці дуже побивають японців на воді.
9.—Совіти досягають границь Закарпатської України.
10.—Одесу звільнено від німців та румунів.
11.—Керч та Джанкой відібрано від німців. — Японці далі наступають в Індії. — Американці добувають більшу частину острова Ню Бритейн, на Тихім океані.
12.—Тираспіль звільнено. Американці займають ще 5 островів на Маршалах. Совіти проганяють німців з околиць Керчі.
13.—Звільнено Евпаторію, Теодозію та Симферопіль.
14.—Американці бють японців на Курильських островах. — Югославянська військова місія прибуває до Москви.
16.—Тернопіль звільнено зпід німців. — Американці бють бомбами Букарешт та Плоєшть.
18.—У Києві ховають ґенерала Н. Ватутіна.
20.—Союзники, перший раз, нападають на японців у Голяндських Східних Індіях.
21.—Анґлійці бомбардують місто Келн, в Німеччині.
24.—Американці роблять великий наступ у Новій Ґвинеї.
25.—Совіти топлять 12 німецьких суден на Чорному морі.
27.—Орлеманський полетів до Совітського Союзу.
30.—Американці дуже бють Німеччину бомбами з літаків.

Травень

3.—Американські воєнні судна й літаки бомбардують Трук, на Тихім океані.
4.—Анґлійці бють бомбами Букарешт.
7.—Совіти коло Криму топлять 8 німецьких транспортів.
8. — Американці дуже бомбардують Німеччину.
9.—Севастополь відібрано від німців.
12.—Анґльо-американці дуже бомбардують Німеччину. — Великий союзницький наступ в Італії.
16.—Союзники посуваються вперед у Італії.
18.—Німці покидають Монте Кассіно.
19.—Американці бомбардують Плоєшть.
21.—Німці відступають в Італії.
23.—Американці наступають на фронті в Анціо.
24.—Американці досягають Вія Аппія.
25.—Обєднання двох союзницьких фронтів в Італії.
26.—Американці займають Понтійські Болота й місто Чістерну.
28.—Анґло-американці поступають в напрямі Риму. Американці висідають на острові Біяк (900 миль від Філіпінських островів).
30.—Японці наступають в Північнім Китаї.

Червень

2.—Американці відібрали від німців в Італії міста Велетрі та Валмонте.
4.—Пята американська армія займає Рим.
6.—Союзницьке військо: Американці, канадійці, французи та анґлійці висідають у Франції. **Д. Дей.**
11.—Бритійці взяли Пескару, в Італії. Американці бомбардують Плоєшть. Американське військо добуло Ісіні у Франції.
12.—Совіти роблять великий наступ в Карелії.
15.—Німці відступають в Італії.
16.—Американці бомбардують Японію (з баз в Індо-Китаї та на Бурмі).
18.—Американці перетяли Шербурський півострів, у Франції.
19.—Американці облягають Шербурґ. — В Карелії, Совіти розірвали лінію Маннергайма. — Французи висіли на острові Елбі, в Італії.
21.—Совіти зайняли Виборг.
22.—Американці дають доброго прочухана японській фльоті між Філіпінськими Островами й Маріянами.
26.—Визволено Вітебськ. — Американці бються з німцями на вулицях Шербурґа.
27.—Шербурґ узято.—Бритійці зайняли Кюсі в Італії.
28.—Мосилів, на Білорусі, відібрано.
29.—Бобруйськ визволено. В Карелії взято Петрозаводськ. — Боротьба за місто Кан, у Франції.
30.—Злучені Держави Америки зривають дипльоматичні взаємини з Фінляндією.

Липень

1.—На Білорусі, совітське військо убило й захопило в полон 184,230 німців.
2.—Совітське військо добуває Мінськ та Полотськ.
5.—Совітське військо зайняло Ковель.
7.—Президент Розевелт приймає ґенерала де Ґола у Вашинґтоні.
9.—Бритійці й канадійці добувають місто Кан у Франції. — Совіти відібрали Барановичі, на Білорусі.
10.—Американці завершили окупацію острова Сайпан.
14.—Совітське військо зайняло Пінськ та Вовковійськ. — Дмитро Мануїльський — українським закордонним комісарем.
16.—Совіти відбирають Городно, на Білорусі.
18.—Американське військо досягнуло ріки Арно, в Італії.
19.—Совітське військо досягнуло границь Польщі. — В Італії, американське військо зайняло місто Ліворно. — Тоджо усунений з кермування японським ґенеральним штабом. Американці зайняли Сен Ло, у Франції.
20.—Американські воєнні кораблі бомбардують острів Ґвам. — Бомба розривається коло Гітлера, але він залишається живий. — Зрезиґ-

нував японський уряд разом з премієром Тоджо.

21.—Розевелт номінований на четвертий термін. — Американське військо висідає на острові Ґвам.

23.—Совітське військо відібрало німцям Псков, а в Литві — Поневаж.

24.—Совітське військо зайняло Люблин та Седльце. — Новий польський уряд переймає на себе адміністрацію у Польщі.

25.—Совіти проголошують, що за 4 місяці вони знищили або полонили 539,480 німців.

26.—Совіти узяли Нарву.

27.—Звільнено Львів, Бурштин, Тисьменицю, Надвірну, Делятин.

28.—Поляк Міколайчик летить до Москви.

29.—Совітське військо відібрало Берестя Литовське, Перемишль, Ярослав. — Німці відступають в Нормандії.

Серпень

3.—Американці посуваються на Бретань. Совітська армія досягає границь Східної Прусії; досягають берегів Балтику; в Польщі передираються по той бік Висли. — Фіни шукають замирення із Совітським Союзом.

4.—Американці далі посуваються у Бретані. У Франції вибухає велике повстання людности проти німців.

5.—Американці ломлять німецький спротив у Бретані.

7.—Совітська армія відібрала від німців Стрий. —Велика американська перемога у Бретані. Маннергайм президентом Фінляндії.

8.—Совітська армія зайняла Дрогобич, Борислав і Самбір. — Американці розпочинають наступ на Париж.

10.—Американці далі наступають в напрямі Парижа. — Совітська армія розбиває 20 німецьких дивізій в Естонії й Латвії.

13.—Американці 12 миль від Парижа. — У Східній Прусії німці палять свої міста й села, перед наступом червоної армії.

15.—Американці, французи та британці вдираються до південної Франції. Де Ґол видає заклик до загального повстання у Франції.

18.—В цілій Франції вибухає повстання проти німців.

19.—У Франції, американці добули Орлеан та Шатодин. — В Совітськім Союзі, філдмаршал фон Павлус приєднався до Німецького Визвольного Комітету.

21.—Американські стежі в передмістях Парижа.

22.—Американці б'ються з німцями у Версаї.

23.—Канадійці женуть німців у Нормандії. Французькі повстанці захопили пограниччя коло Еспанії. — В Італії відібрано від німців Флоренцію. — Повстанці звільняють від німців Париж, Марсей та Ґренобл. — В Домбартон Овкс, у Вашинґтоні, нараджуються представники Злучених Держав, Совітського Союзу й Анґлії у справах післявоєнного миру.

25.—Совітська армія посувається на румунськім фронті, займає Акерман та Кишинів. Румунія перекидається на бік Обєднаних Держав.

27.—Аліянтські війська вступили до Парижа. Совітська армія вигнала німців з цілої Бесарабії й досягла Дунаю.

28.—Совітське військо забрало Ґалац. — Американці б'ють німців над Марною, у Франції, прямують до Німеччини.

30.—Совітська армія наступає в Добруджі, передирається до Семигороду.

31—Червона армія забрала Констанцу, Плоєшть і наближається до границі Болгарії. — Американці наближаються до Бельґії. Оповіщено, що німці втратили у Франції 400,000 війська.

Вересень

1.—Американське військо вступило до Аміен, Ренс, Ліон, у Франції. — Совітське військо захопило Букарешт, Плоєшть, у Румунії. — На Словаччині повстання проти німців. — Румунська мирова делеґація приїхала до Москви.

2.—Червона армія досягає кордонів Болгарії; американська кордонів Бельґії. — Канадійці захопили Руан, у Франції.

3.—Американці виперли німців з Вердун, у Франції. — Совітська армія прямує до югославянського кордону.

5.—Визволено Брукселю, столицю Бельґії. Вигнано німців з французького міста Ліон. — Фінляндія зірвала зносини з Німеччиною, перестала воювати проти Совітського Союзу. —На острові Мінданао, на Філіпінах, американці побили японську повітряну силу.

6.—Совітське й румунське військо наступає на Семигород. — Совітський Союз видає війну Болгарії. — Американське військо на території Німеччини. — Британці в Голяндії. — На Тихім океані американці знищили або ушкодили понад 40 японських кораблів та 107 літаків.

7.—Американці тяжко б'ються з німцями коло ріки Мозель. — Совіти наступають в напрямі Східної Прусії. — Болгарія просить перемиря.

8.—Американці наступають на лінію Зіґфріда.— Совітська армія переходить Дунай до Югославії. — Болгарія видає війну Німеччині.

9.—Британці захопили Ґент. — Совітське військо сходиться з югославянськими повстанцями.

10.—Совітське військо наступає в Болгарії та в Семигороді. — Британці в Бельґії захопили місто Ліеж, переступили через канал Алберта. —Японці наступають в Китаї. — Американські літаки бомбардують японські промислові осередки в Манчурії.

11.—Болґарія пристає на умови Совітського Союзу. — Американське військо вибиває німців з Арденських лісів у Бельґії. — Японці захопили американську авіяційну базу в Китаї.

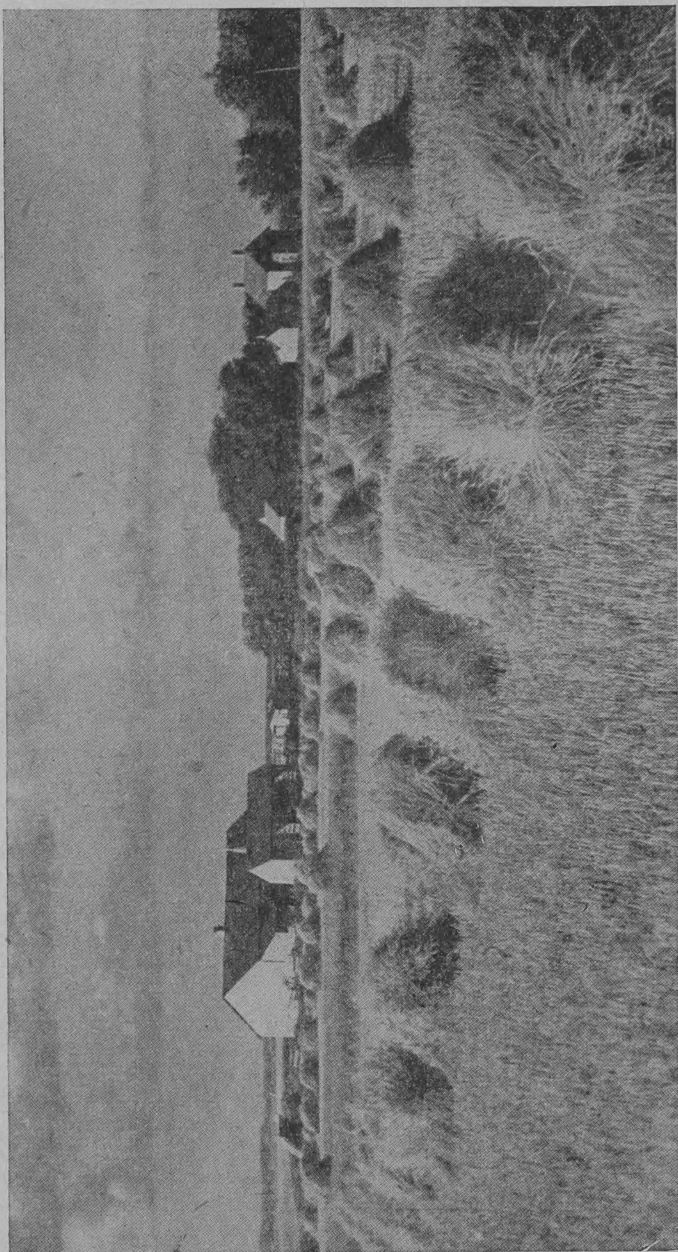
12.—Президент Розевелт та премієр Чорчил на нараді у Квебеку. — Американське військо визволяє Люксембурґ. — В Італії американське військо досягає Ґотської лінії. — Совітське радіо закликає до повалення диктатора Франка в Еспанії.

13.—Американці атакують лінію Зіґфріда і захопили частину лінії Мажіно. — Визволено Ле Гавр. — В Парижі французька влада виловлює німецьких шпіонів та французьких фашистів. —На Тихім океані американці розбили 9 японських кораблів, знищили 68 літаків.

14.—Совітське військо захопило місто Ломжу, у Польщі. — У Москві підписано перемиря з Румунією. — Американці бомбардують японські бази на Палав.—Японці наступають в Китаї.

15.—Совітська армія досягає польсько-чехословацького кордону. В Польщі б'ються на передмістях Варшави.

16.—Польський Комітет Національного Визволення починає ділити панські та державні землі між польських селян. — На Тихім океані, американці знищили 433 японських літаків та

На фармі в Манітобі.

43 кораблі. — Німці починають забиратися з Греції; грецькі повстанці приходять до влади по ріжних частинах Греції.

17.—Порозуміння між Польщею, радянською Україною та Білорусю щодо виміни населення. — Вістка про смерть німецьких комуністів Телмана та Брайтшайда. — Американці висіли на острові Моротай, 300 миль від Філіпінів.

18.—Совітське військо добуває Лісько. В Болгарії совітське військо вступає до Софії. Велика совітська офензива в Латвії та Естонії. — В Китаї китайське військо обєднується з американським військом під проводом Стилвела.

19.—Совітська армія наступає в напрямі Риґи. — Американці облягають Аахен, в Німеччині. — На Тихім океані американці захопили частину островів Палав. — Закінчилась нарада у Квебеку.

20.—Канадійці добули Булонь, у Франції. — Британці захопили Ейндговен в Голяндії. — У Москві підписано перемиря з Фінляндією.

21.—Американці переходять ріку Рен; німці виселюють людність з округи Рену.

22.—Британці орґанізують жидівську бриґаду. — Американці бомбардують японські повітряні бази на Філіпінах. — Британці вступили до міста Ріміні, в Італії.

23.—В Німеччині, американці добули місто Штолберґ, бомбардують Аахен. — Японці проголошують воєнний стан на Філіпінах.

24.—Совітське військо досягає Рижського заливу, займає Таллін та більшу частину північної Естонії. — Японці далі наступають в Китаю.

25.—Совітське військо вступає до Карпатської України. — Югославянські повстанці визволили Банялуку.

26.—Югославянські повстанці атакують німців в околицях Білгорода. — Совітський уряд на Литві підписує угоду з Польщею про виміну людності. — Американські літаки бомбардують міста в Манчурії.

27.—Анґлійське військо висідає в Албанії. — Совітське військо зайняло Турку, в Галичині. — Японці далі наступають в Китаю.

28.—Канадійці захопили Кале, у Франції. — Коло Філіпінів японці втратили 65 кораблів.

Жовтень

1.—Совітське військо поступає наперед в Югославії за згодою Тіта. — Американці наступають в Алзатії-Лотаринґії.

2.—Совітська армія на угорській землі прямує на Будапешт. В Галичині зайняла решту місцевостей у Дрогобиччині й Станиславівщині. Москва повідомляє, що за минуле літо совітська армія убила та полонила 1,246,000 німців. — Югославянські повстанці далі бються в околицях Білгорода.

3.—Американці наближаються до німецького міста Трір. — В Китаю американці втратили четверту повітряну базу.

4.—Совітське військо разом з югославянськими повстанцями наступають на столицю Югославії Білгород. Фіни женуть німців з Фінляндії.

5.—Совітське військо захопило Лавочне й перейшло через Карпати. — Американці бомбардують нафтові осередки на острові Борнео. — Німці далі забираються з Греції.

6.—Совітське військо та югославянські повстанці спільно атакують німців коло Білгорода. — На Тихім океані американці потопили або ушкодили 12 японських кораблів. Японці наближаються до останнього ще незахопленного китайського порту, Фучав.

7.—У Вашинґтоні повідомлено, що американські воєнні втрати в людях є 417,085 душ. — Американці знову бомбардують японські нафтові осередки на острові Борнео. — Маршал Тіто приїздить до Москви.

8.—В Ню Йорку помер Вендел Вилкі. — Совітська армія 84 милі від Будапешту. — Американці розбивають лінію Зіґфріда.

9.—Чорчил і Іден прибули на наради до Москви. — Китайці ставлять опір японцям у їх наступі на Фучав. — В Італії американці посуваються до Болонії.

10.—На Литві совітська армія дійшла до берегів Балтику. — У Вашинґтоні оприлюднено вислід нарад в Домбартон Овкс. — В Югославії совітське військо та повстанці Тіта захопили два залізничі осередки над Тисою. — Британці захопили грецьке місто Коринт.

11.—Американці бомбардують Аахен. — Гітлер та Ґеббелс закликають німців до витривалості.

12.—Совітське військо добуває Дебречин. — Аахен в огні від американського бомбардування. — Американські літаки бомбардують японські бази на Формозі, й нафтові осередки на Борнео. — Японці наступають в Китаю. — Совітське військо разом з фінами виганяють німців з Фінляндії. — Болгарія підписує угоду із Совітським Союзом, Злученими Державами та Анґлією.

13.—Совітське військо бється з німцями на вулицях Риґи та Мемеля. — Американці добувають Аахен, вулиця, за вулицею.

14.—Совітська армія відібрала Риґу. В Югославії разом з повстанцями Тіта, совітське військо вдерлося до передмість Білгорода. Чехословацька бриґада із Совітського Союзу вступила до Словаччини.

15.—Грецькі повстанці визволяють Атени; анґлійська фльота прибуває до атенського порту Пірей; грецький острів Корфу обсаджено анґлійцями. — Болгарське військо разом з югославянськими повстанцями визволяють місто Ніш.

16.—Американці знову бомбардують острів Формозу, винищують багато японських літаків. — На Угорщині боротьба між про-німецькою партією та партією мира.—Совітське військо захопило Петсамо у Фінляндії, підходять до норвежського кордону.

17.—На Угорщині росте повстанський рух. Угорський ґенерал переходить на бік Совітів.

18.—Совітське військо вступило до Чехословаччини, зачинає наступати на Східну Прусію. — Югославнські повстанці бють німців у Хорватії та в Македонії. — У Франції американці разом з французами бються проти німців в околицях фортеці Мец. — Американські літаки далі бомбардують Келн, у Німеччині. — На Філіпінах американці бомбардують японські бази. — В Парижі оголошено, що аліянтські війська від 6 червня до 11 жовтня захопили в полон 606.666 німців, з того канадійці та анґлійці 172,645 душ, а американці й французи решту.

20.—Американці висіли на Філіпінах. — Канадійці наступють в Голяндії. — На Карпатській Україні совітське військо наближається до Мукачева. Німці відступають перед совітським військом у Східній Прусії. — Гітлер мобілізує всіх німців до останнього опору. — Німці відступають в Голяндії перед канадійцями.

21.—Остаточно визволено Білгород, столицю Югославії. — Аахен в американських руках. — Американці посуваються наперед у Філіпінах. — В Голяндії, канадійці посуваються наперед.
22.—Совітське військо посувається наперед у Східній Прусії; разом з румунами, далі наступає в Семигороді; разом з югославянами— в Югославії. — Американці посуваються наперед на острові Лейте у Філіпінах.
23.—Совітська армія досягає норвежського кордону, підходить до норвежського порту Кіркенес. — У Східній Прусії наступає в напрямі Тілзіта. — Наступають в Угорщині та Югославії. — Повстанські розрухи вибухають у Австрії. — В Голяндії канадійці йдуть далі наперед.
24.—Злучені Держави, Совітський Союз і Анґлія визнають уряд де Ґола, як тимчасовий уряд Франції.—В Схід. Прусії совітська армія наступає в напрямі Інстербурґа та Кеніґсберґа. Звільнено багато місцевостей на Карпатській Україні. — На Філіпінах американці висіли на острові Самарі, — посуваються далі на острові Лейте.
25.—Совіти відібрали німцям Хуст. Завзята боротьба у Східній Прусії. — Американці поступають наперед на острові Лейте, у Філіпінах. Канадійці і британці бються в Голяндії.
26.—Велика морська битва межи американцями та японцями на Тихім океані. — Шириться неспокій в Еспанії.
27.—Совіти зайняли Мукачів. — Аліянти визнають італійський уряд.
28.—На Закарпаті совітська армія наближається до Ужгорода.
29.—Болгарія підписує перемиря із Совітським Союзом, Америкою та Анґлією.

ЛИСТОПАД

1.—Вибухає дипльоматичний конфлікт межи Совітським Союзом та Персією. — На Угорщині червона армія наступає в напрямі на Будапешт.
2.—Японці повідомляють про напад американських літаків на Токіо. — Американський командант ґенерал Стилвелл покинув Китай.
3.—Британці вступили до македонського порту Солунь. — В Голяндії канадійці взяли в полон 10,000 німців.
4.—Совітська армія 23 милі від Будапешту. — Небувалий американський налет на Німеччину, з участю більш як 2,000 літаків.
5.—Німці ставлять сильний опір на доступах до ріки Маас, в Голяндії. — Британське військо добуло Флошинґ, в Голяндії.
6.—Червона армія на вулицях Будапешту. — Американський повітряний напад на Сінґапор.
7.—Френклин Д. Розевелт вибраний знов президентом Злучених Держав, Геррі С. Трумен заступником.
12.—Затоплено німецький военний корабель Тирпиц, в норвежськім фйорді.
19.—Аліянти заняли Ґайленкіркен, осередок Зіґфрід лінії.
28.—Перша Канадійська Армія пішла в бій на схід від Ніймеґан.

Грудень

3.—Революція в Греції, спричинена ґрупою Е.Л.А.С.
12.—Російські війська ввійшли до передмість Будапешту.
16.—Німці почали проти-наступ на західнім фронті, спинюючи аліянтів на около два тижні.
25.—Чорчил і Іден в Атенах, Греція, на нарадах з грецькими провідниками. Американці заняли остров Лейте.
28.—Німців відсунено взад до двох миль від Мюз.

1945 РІК

Січень

3.—Аліянти почали велику офензиву. 20 німецьких дивізій в небезпеці.
5.—Британські і Індійські війська взяли бурмійський порт Акіяб.
8.—Німці цофаються з бельґійського фронту.
9.—Американці нападають на Лузон в Філіпінах, щоби відібрати Манілю.
14.—Почалась велика російська зимова офензива в Польщі.
16.—Аліянти відновили офензиву на західнім фронті в Бельґії.
19.—Росіяни забрали Краков і Лодз в поході до німецької Селісії.
23.—Дорога до Бурми знова отворена.
25.—Росіяни поступають вперед дуже скоро, без опозиції. В північній части Східної Прусії взято в полон 20,000 німців.
31.—Росіяни 63 миль від Берліна, і поступають вперед нестримно. На сході японці взяли Ганков-Кантон залізницю.

Лютий

1.—Росіяни викинули німців через ріку Одру, остання оборона перед Берліном.
5.—Американці відібрали від японців столицю Філіпінів Манілю.
7.—Аліянти перейшли лінію Зіґфріда і здобули важні кріпости. Російські війська заняли Кросен, в Німеччині.
13.—Росіяни забрали Бресляв. Британці, Канадійці і Американці перейшли до ріки Рен.
14.—Червона армія здобула Будапешт.
16.—В Італії німці стримали на час американців. Американці забрали Батаан.
19.—Американці висіли на Іво Жіма.
20.—Канадійці бються з німцями в Келкар, за лінією Зіґфрід, і нищуть німецькі залізниці. Росіяни заняли Познань і Черськ.
23.—Канадійські відділи війська прибули до Австралії.
25.—Японці зовсім вибрались з Манілі.

Березень

5.—Російські війська дійшли до балтійського моря, і обстрілюють місто Штетин.
6.—Росіяни розпочали великий наступ на Берлін. Здобули Штетин і Данціґ. Аліянтські війська підходять до Кельн.
7.—Американці ввійшли в Кельн, і завели там мілітарний уряд.
9.—Росіяни штурмують Курстин, обороний бастіон перед Берліном.
10.—Американці дійшли до Лінц.
11.—Американці взяли в полон 50,000 німців. На сході американці висіли на Мінданао.
14.—Аліянти дійшли до німецьких ліній коло Ремаґен. — Російські війська проломили головні німецькі лінії на сході.
15.—Аліянти розбили в Тегерані німецьку шпіонську орґанізацію.
17.—Американці взяли Іво Жіма.
20.—Російські війська лише 35 миль від Австрії. Здобули Кольберґ, балтійський порт. Шість аліянтських армій йдуть на Берлін з заходу.

23.—Російські війська сунуть навалою вперед, і забирають місто за містом. Обстрілюють Берлін.
28.—Німецькі армії розгромлені на цілім західнім фронті. Росіяни окружають Відень.
31.—Три тисячі аліянтських тенків пробились через лінії німців. Арґентина виповіла війну Німеччині.

Квітень

1.—Американці висіли на Окінаву, в Рюкіюс.
2.—Британці перейшли сто миль поза ріку Рен.
3.—Аліянтські війська в передмістях Бремена. Росіяни заняли половину Відня, і ввійшли в Братиславу.
5.—Росія зриває пакт невтральности з Японією. Кабінет прем. Коіса провалився, а на його місце створив уряд адмірал Сузукі. Айзенгавер здобув Карлсруге і Кассель.
7.—Аліянти в Італії йдуть вперед і відсувають німців на північ.
10.—Росіяни заняли Відень. Почали загальний наступ на Берлін. Канадійці недалеко від Емден.
12.—Вмер през. Ф. Д. Розевелт. Президентом став Геррі Трумен. Німці ставлять фанатичну оборону.
15.—Американська армія недалеко Лайпціґу.
17.—Аліянти здобули місто Лайпціґ. Росіяни заняли четверту часть Берліна.
20.—Британці підходять до Гамбурґа. Аліянти здобули Ляйпціґ. Російські війська сунуть великою навалою на Берлін.
23.—Російські змеханізовані відділи бються вже в Берліні, недалеко самого Унтер ден Лінден, в середині міста.
24.—Аліянтські війська злучилися над рікою Лаба. Берлін в руках росіян, окружений з всіх боків.
25.—Почалась Конференція в Сен Френциско. Німці бються фанатично.
26.—Мусолінія замордовано. Британці заняли Бремен.
27.—Російські і західно-аліянтські війська злучились.
28.—Американська трета армія ввійшла до Австрії. Японці уступають з Окінави.
30.—Послідні бої німців за Берлін. Місто в руїнах.

Травень

1.—Аліянти напали на Таракан, в Борнео.
4.—Британці заняли столицю Бурми Ранґун.
5.—**Німеччина здалась безумовно.** Ціла Бурма в британських руках.
7.—Німецька армія в Норвеґії здалася. Адм. Дениц відкликав війну субмарин.
16.—Британці затопили японський кружляк коло Пенанґу. Перший перехід британців через просмик Малакка від упадку Сінґапору.
26.—Суперфортреси напали на Токіо, і через два дні кидали огневі бомби.
27.—Австралійці вціло окупували територію Вевак на Новій Ґвінеї. Китайці відібрали Юнґнінґ, перетинаючи цим японську сполуку між північним Китаєм і Індокитаєм і Маляєю.

Червень

1.—Формація нової британської армії в Бурмі—дванадцятої.
10.—Австралійці висіли в заливі Бруней, в Борнео.
21.—Американці заняли остров Окінава. Японці вибрались.
22.—Австралійці почали інвазію Борнео.
28.—Остров Лузон освободжений від японців.

Липень

3.—Австралійці заняли оливний осередок Баліпапан в Борнео.
5.—Всі Філіпінські острови освободжені.
18.—Британський воєнний корабель "Король Юрій V" злучився з американськими кораблями в бомбардованню Японії.
19.—Американські морські відділи бомбардували вхід до заливу Токіо.
26.—Британія, Китай і Америка домагались безумовної здачі Японії, або цілковитого знищення.
31.—Американські кораблі обстрілювали японське місто Шіміцу, 80 миль від Токіо.

Серпень

1.—Американські "Мостенґи" бомбардують територію Осака-Кобе.
2.—Субмарини обстрілюють Японський домашний остров.
3.—Бомбовики обстрілюють головні цілі в Токіо.
4.—Японська повітряна сила робить протинаступ. Аліянти нищать японську залізничу систему.
6.—Перша атомічна бомба нищить місто Гірошіма.
7.—Японці признають цілковите знищення Гірошіми.
9.—Росія виповідає війну Японії. Друга атомічна бомба нищить місто Наґасакі.
10.—Японці пропонують замирення.
11.—Аліянти відповідають на японську пропозицію замирення. Здача буде принята, коли Мікадо згодиться на умови і послух Великих Чотирох.
12.—Фальшиві чутки миру поширюються по світі.
13.—Нема відповіди від японського уряду.
14.—**Японія здалась безумовно. Кінець війни.**

ШАНУЙТЕ ОЧІ!

1. Не напружуйте очей при недостаточнім освітленню, коли смеркає, або коли очі гарячі або болять.

2. Світло нехай паде все з лівого боку на те, на що маєте дивитися.

3. Не приглядайтеся нічому надто близько.

4. Не читайте, лежачи або їдучи.

5. Не псуйте очей, перевертаючи їх неприродно.

6. Коли очі змучені, то дайте їм відпочити й обмивайте їх свіжою водою.

7. Не носіть темних окулярів, хіба що від сонця або іншого світла, а ніколи постійно.

8. Стережіть очі від диму, спеки й яскравого світла.

9. Не тріть очей, а вмивайте їх, як можна часто, свіжою, але не надто холодною водою.

ЖІНОЧИЙ ВІДДІЛ

Історія Поцілунку і Поцілунок в Історії

Не завжди мав поцілунок своє теперішнє значіння. Перекази старовинного світу згадують розмірно рідко про нього, а все те, про що рідко згадує історія, відбувалося рідко й у життю. Люди минулих віків цілувалися на привіт, щоб підтвердити умову або на знак пошани. В релігійних обрядах задержався поцілунок крізь століття до сьогодні у греків. Поцілунок пошани у відношенні до папи та єпископів грає визначну ролю в католицькій церкві. Вірні цілують папу в черевик (так зв. „пантофелькус"), єпископа у перстень. Великодний поцілунок грецької церкви — це останок старохристіянського поцілунку миру. Цей святий поцілунок був у старохристіянській Церкві символом повного збратання при пирах, при хресті, відпущенні гріхів і т. д. Ще й сьогодні у грецькій, точніше у православній, Церкві виходить на Великдень духовник перед іконостас, обіймає кожного вірного своєї пастви, що підходить до нього й цілує його та благословить. Після цього всі приявні цілуються взаїмно, без огляду на пол.

Є поцілунки, що добули славу в історії й переказах. Славетний пращальний поцілунок Гектора, відданий не жінці, а малому синові, належить до тих небагатьох, про які згадує „Іліяда." Поцілунок Юди Іскаріота, т. зв. юдин поцілунок, став нині прислівним знаком фальшу та зради.

Специяльно любуються в поцілунку Французи й Італійці. Та думати, що тут зродився вперше звичай цілуватися — булоб хибою. Бо хоча й сьогодні поцілунок специяльно поширений в романських країнах — в них цілуються специяльно жінки при кожному привіті і пращанні — то Анґлія може гордитися тим, що перша ввела загальний поцілунок. Що тут вгромадянився вже дуже вчасно звичай цілуватися, це доказує м. ін. лист Еразма з Ротердаму, в якім він пише до свого приятеля з Анґлії: "Якби ти знав звичаї Анґлії, ти прибігби просто сюди... бо тут дівчата божеськи гарні, лагідні і ввічливі... і зрештою тут панує звичай годі нахвалитися. Якщо підеш до когось у відвідини, пращатимуть усі тебе поцілунками... куди не підеш, всюди тебе буйно цілують..." Звичай цілуватися у стародавній Анґлії грає й велику ролю у всій анґлійській літературі. Всі визначні анґлійські письменники оспівували поцілунок у найріжніших варіянтах—поцілунок кохання і пристрасти, приязні й розлуки, привіту і пращання — і хто знає цю літературу, знає ці пісні...

Історія нових часів знає з поцілунку княжну Ґордон. Коли Анґлія зброїлася з усіх сил в 1794 р. проти евентуальної французької інвазії, шкотському льордові Єнтін, синові князя Ґордона, доручено сформувати полк, що мав складатися з його робітників та пахтярів. Але шкотські хлібороби не були надзвичайно одушевлені й до полку зголосилося небагатьох. Щойно мати молодого льорда, все ще незвичайної краси княгиня Ґордон, могла почванитися тим, що доповнила полк сина. Вона виступила перед форналів і робітників сина й заявила, що поцілує кожного добровольця. Полк за кільканадцять хвилин був готов, а з цього, зербованого поцілунками полку, створено ще до сьогодні існуючий полк „шкотської ґвардії."

Підчас світової війни славний став поцілунок уельського принса, який Анґлійці вважають найважнішим поцілунком світової війни. Уельський князь, що був у війні старшиною полку прибічної ґвардії, відвідав одного дня лічницю, в якій лежало кількадесять жахливо потороцених вояків. Підчас цього підійшов він до ліжка вояка, що втратив обі руки. Князь спинився в німій пошані біля важко раненого. Не знав, що сказати йому, не міг стиснути руку — він нечайно зігнувся й поцілував розбитого героя в оба лиця.

Країна, в якій поцілунків найменше — це Японія. Там поцілунок знають виключно еротичний, але не знають його як вияву приязни чи признаку привіту. Кілька літ тому прибула до Токіо визначна анґлійська летунка Емі Джонсон — сьогодні пані Морісон. На чолі комітету, що вийшов її привітати, стояв визначний японський ґенерал, а молода, жвава спортсменка „взяла" його так місця, що він на привітання розцілував її. Цей поцілунок викликав був у Японії глибоке обурення, бо йшов у розріз із звичаями країни. Є навіть ярмарок на поцілунки. Він відбувається щорічно в містечку Мадярщині в день св. Теодора. Це величезний ярмарок, на якому тих, що приходять на нього, вітають молоді дівчата заквітчаними збанами вина та придають до кожної склянки питва свій поцілунок. Кажуть, що число тих, які відвідують цей ярмарок, зокрема мужчин, росте з року на рік, а гадаємо — й Ти читачу, мабуть не мав би нічого проти того, щоб на св. Теодора поїхати до Гальмаґі.

Діти - Найбільший Скарб Народу

Всі культурні народи відносяться до дітей з ніжною любовою й дбайливостю та присвячують багато уваги на те, щоб молоде покоління виростало здорове тілом і міцне духом.

Одначе всетаки найважніше в тому домове виховання дитини. В засаді кожна дитина добра, але злим вихованням можна її зломити. Тоді й з доброго насіння виросте недобра людина, що не принесе радости й пожитку ні батькам, ні народові. Перш усього треба памятати, що дитина все бачить, усе чує і втягає в себе, як губка воду. Ти гадаєш, воно ще мале, дурне, нічого не розуміє, а того й не знаєш, що воно собі в головці все записує. Як же дитина має бути добра, коли не почує з хаті спокійного слова, а тільки лайку та крик, коли не бачить нічого іншого, як тільки пяного тата і в сльозах маму. Нераз батьки стараються своє лихе пожиття перед дітьми крити. Але ж дитина бачить, що щось перед нею криють, і старається дізнатися, що саме — і дізнається, ти й не знатимеш, коли. А при тім научиться кривити душею, критися, бо бачить, що так і батьки роблять.

Батьки повинні жити так, щоб перед дітьми не критися і бути для них гарним прикладом.

Нарікаєш, що дитина вперта, а не догадуєшся, що самі батьки тому винні. А починається воно дуже просто. Дитина кричить, а мати зараз кидається до неї, заспокоює, пестить, колише. Повториться таке частіше, то дитина кричить уже для того, щоби її взяти на руки, поколисати, попестити. А підросте, то вже мало їй пестощів, дай їй те, дай їй це, зроби все, що вона хоче — а ні, то кричить, тупає ногами, лягає на землю, бє ногами, тощо.

А далі, то щораз гірше, й виростає мала ще, але свавільна, вперта, недобра людина.

Якщо дитина кричить, то треба обглянути, чого вона кричить, може їй що докучає, а може пора покормити. Може дитині мокро, або тисне, чи кусає, може болить животик. Причину крику треба усунути. Колиж дитина здоровенька і все коло неї в порядку, а всетаки кричить, то нехай викричиться. Одначе, як уже заходиться, то треба її вспокоїти.

Буває, дитина впаде або вдариться, скалічиться, попече пальчик, тощо. Що ж, річ звичайна. А мати зараз біжить, панькається, цілує. Чи це дитині поможе? — Ані трохи. Краще спокійно обглянути дитину; як треба, то й зарадити лихові; часом добре навіть і насварити, що була необережна. А не сталося дитині нічого, то ліпше не звертати на неї уваги. Покричить, та й перестане і надалі буде певно обережніша. Ось так дитина вже змалку привчиться орієнтуватися в світі, радити собі, твердо переносити всякі невдачі й пригоди — а це потім у житті дуже придасться. А вже найгірше, як мати зачинає бити лаву або стіл, чи погрожувати кому. Тоді дитина привикає бачити виновника своїх „нещасть" у чим іншим, привикає на когось іншого

Де Фармують Канадійські Українці

Зі статті інж. В. Коссара, яка появилась була у „Фрі Прес Прейрі Фармер.”

Хоч іміґрація українців до Канади почалася в 1891 році, українці - хлібороби почали прибувати в більшім числі від 1896, після заходів сер Клифорда Сифтона, що був міністром внутрішн. справ у кабінеті сер Вилфрида Лоріє. В тім часі умовини на заході не були сприяючі. Саскачеван і Алберта були майже незаселені а фармері виїзджали з Манітоби на схід і до Злучених Держав. Сер Клифорд Сифтон перевів основну студію в ріжних державах щодо нових поселенців і рішився поправити умовини на заході так щоб заохотити найкращий тип поселенців до заселення тої частини домінії. Він відкрив, що українські фармері були якраз типом людей, яких він потребував для поселення в західній Канаді. У висліді велике число їх прибуло в перших роках 20-го століття. Вартісна праця, яку вони виконали для розвою заходу, виправдала його розумну політику.

Українського населення в Канаді в 1941 році було 305,929. Це четверта найбільша етнічна ґрупа, що становить 2.65 процент всього населення. Подавляюча більшість українців живе в трох степових провінціях: в Алберті 71,868, в Саскачевані 79,777, в Манітобі 89,762 — разом 241,407, або 78.8 процент всіх українців у домінії. В додатку до тих у степових провінціях, 7,500 живе в Бр. Колюмбії. Близько чверть міліона українців мають свій дім у західній Канаді, 48,000 осіли в Онтеріо, 8,000 в Квебеку і кілька сот у приморських провінціях — разом 57,000.

Числа про зайняття виказують, що з 114,000 українців, 14 літ віку і вище, які мають платні зайняття, 62.5 процент працюють в рільництві, з чого 71.8 проц. у Саскачевані, 67.3 процент у Манітобі і 48.4 процент в Алберті. З усього українського населення в домінії, відсоток зайнятих у рільництві виносить 48.8, з тих фармерів і годівців худоби є 60 процент, решту виказано як фармерів робітників. З усіх українців, що займаються рільництвом, тільки 2.1 процент живе в східній Канаді, головно в Онтеріо — 1,250 фармерів і стільки фармерських робітників. В кожній з трох провінцій, де живуть українські поселенці положені в північних частинах, колись покритих лісом. Їх першим урожаєм була зрізана деревина. Чинником, що рішав про їх поселення, була земля, яку можна було набути по приїзді, брак належних приготувань під пляноване поселення зі сторони аґенцій, бажання жити разом, чужа для них країна й чужа мова. Все те випливало, що нові поселенці осідали ґрупами, які з часом названо бльоками.

Це одна зі справ, що дала притоку до багато коментування і значно неприхильної критики між канадійцями. Нехай буде нам вільно подати в цій справі опінію людини з високим рекордом у публичнім життю, В. А. Токера, федерального посла з округи Ростерн, який недавно ось так писав про канадійських українців:

„Мав я нагоду прожити близько і разом з людьми в такій громаді більшу частину мого зрілого віку. Щодо другої канадійської ґенерації, то з почуванням подяки можу сказати, що ті громади більше як виправдали сподівання тих, що мали віру в тих поселенців 40 літ тому. Їх школи рівні школам в якій небудь частині краю. Вони беруть дуже діяльну участь у всякій праці громад і уряду. Канадійці українського походження здобули похвальний рекорд у нашій провінціяльній леґіслятурі, в парляменті, в бизнесі, в професіях і в кожній ділянці вартісної підприємчивости. Всі, крім найбільш упереджених тепер розуміють, що мусять уважати канадійців українського походження за дуже добрих канадійців.”

Українці осідали тисячами на фармах, віддалених від заселених осередків, на неуживаних землях і без конечно потрібних середників. Їх початки були тяжкі, малі приходи зі зрізаного дерева зимою для прочищення землі і кілька долярів за працю на залізничих дорогах у двох або трох літніх місяцях. Були це піонірські часи, що тревали майже до пер-

шої світової війни. Тяжко працюючі чоловіки й жінки дуже скоро виявили поступовий спосіб фармування при помочі машинерії, нарівні з іншими фармерами заходу.

Хоч у Саскачевані вони зайняті головно при управі пшениці, мішана господарка переважає в Алберті а ще більше в Манітобі. Багато з них спеціялізуються в годівлі худоби, молочарстві й плеканні дробу. Ця зміна прийшла наслідком економічної депресії, що наступила по першій війні й пізніше в часі посушного періоду. З поступом, який зробила зміна способу фармування, прийшла також зміна господарських знарядів.

Українці зробили поступ у замітний спосіб. Привиклі до кількох акрів землі і ручних знарядів, вони нині в багатьох дистриктах заможні фармері з наймоцернішими методами господарки. Тисячі фармерів мають по секції або більше землі з тракторами й силовими знарядами. Їх фармерські доми й фармерські будинки скоро перебудовуються. Їх старі доми призначені тепер на літні кухні або на інші фармерські потреби. Рівень їх життя вищий, хотіння кращих вигод очевидне.

Бажання родичів дати своїм дітям вище образування має за собою заохочуючі наслідки. Останній перепис виказав 2,383 особи українського походження як професіоналістів, з чого 1,313 учителів шкіл, а далі 208 священиків, 243 норс, архітектів, хеміків, інжинірів, адвокатів, лікарів і т. п. Багато фармерських дітей працюють у торговлі, фінансах, транспорті, при будовах, фабриках, копальництві. Більше як 65 процент українських канадійців уродилися в Канаді й здобули свою освіту в канадійських школах.

Українські фармері мають успіх не тільки в управі пшениці, мішанім фармеруванні, або городництві на заході. В Онтеріо і Б. Колюмбії вони роблять дуже добрий поступ в городництві. Кооперативний рух серед українців дуже сильний. Вони сильно заінтересовані в діяльности пшеничних пулів, кредитових і щадничих юніях, кооперативних склепах та іншій подібній діяльности.

Як Оцінювани і Пізнавати Якість Насіння

Коли насіння є чисте і має високу силу кільчення тоді воно добре. Чистоту насіння пізнаємо вже голим оком, при дрібніших, прим. конюшина, побільшаючим склом, яке кожний господар повинен мати. Добрий знаток розпізнає і розріжнить навіть дуже подібні до себе зерна.

Овочем у збіжжу є зерно. Зерно буває наге — жито, пшениця, кукурудза, — або зросле з половою — овес, ячмінь. Зерно є виповнене мучиною і лише зверху ослонене білковатою поволокою. Ця поволока, збудована з білкових складників, змелена враз з мучиною робить муку поживнішою, але від неї мука темна, а для хорих менше стравна.

Зерно має в перекрою вигляд мучистий, або більше склистий. Склистий тоді, як мучина збита, а мучистий, як мучина менше збита. Це залежить не тільки від якости, але також від підсоння, точніше від того, чи підсоння таке гаряче і соняшне, що засіви доходять скоро, чи більше хмарне, так що дозрівання поступає поволи.

Краї з підсонням вохким, хмарним, і не дуже горячим, а довше теплим дають пшеницю мучисту. Краї з підсонням горячим в літі, дають пшеницю склисту. Як літо погідне і сухе, пшениця більше склиста, а в перепадисте більше мучиста. Склиста є значно більше пошукувана і дорожча на світових торгах. Зерно є найдорідніше зі середини колосся, а також зібране в сухий час і добре відлежане — випочене в снопах.

Стухлий запах насіння каже, що збіжжя, або закажене плісню, або переховуване у вохких місцях, або заскоро вимолочене. В смаку таке зерно гіркаве. Заснічену пшеницю, хоч і не видно в ній снітію, зраджує запах гнилої риби. Таке зерно кільчить слабше, а то й цілком не кільчиться. Змінений кольор насіння каже, що воно було або зле зібране, або зле переховане, або є старе, чи може запарене.

Насіння має бути сухе, що повинно ма-

ГУМОР

Взагалі про Калєндар

Саме слово „калєндар" походить від латинського слова „калєндаріюм". Ним зачинається кожний калєндар.

Позатим калєндар взагалі штука добра, а того, хто його вигадав, хоч може і повісили, то неслушно!

Калєндар незвичайно добра річ.

Потребуєте, приміром, довідатися, котрого нині. Питаєте жінки, а вона:

— Та звідки я знаю! Подивися в калєндар.

І ви починаєте ломити собі голову, де то ви його „сховали". Шукаєте, у шафі— нема! На шафі — нема! Під шафою — нема! На полиці, в коморі, в хаті, на стриху нема!. . . Перевертаєте все до гори дном, лаєте жінку, бєте діти — не помагає!... Нема і нема...

Врешті пригадуєте собі, що ви вже давно позичили сусідови з другого кінця міста. Люті йдете до нього, з місця лаєте його маму, і кажете віддати. Тепер у сусіда починають усі шукати за калєндарем. І знову такаж історія, як у вас. Нема калєндаря! Нараз сусід щасливо нагадує собі, що калєндар всеж таки давненько позичив кумови з другого міста. За кілька днів шукають калєндаря у кума вашого сусіди кума, і так далі, поки врешті калєндар десь найдеться і його вам не принесуть. Що правда віддають уже не цілий калєндар, але тільки кавалок, але в цьому ще не біда. Біда саме у тому, що ви позичили цьогорічний калєндар, а вам віддадуть уже минулорічний.

Нема ради! Купуєте новий калєндар і... знов позичаєте .

А візьмімо, що ви практичніший, калєндарів засадничо не купуєте, а лише позичаєте у добрих сусідів. О, тоді маєте з калєндаря великий хосен.

Треба вам їхати завтра на сіножать. Дивитеся, яка буде погода. Написано, що дощ, так ви лаштуєте віз, клепаєте косу і замовляєте косарів, бо вже напевно буде погода.

Крім цього в калєндарі знайдете ще рубрику, з якої довідаєтеся, під якою планетою ви вродилися: чи під „биком", чи під „дівицею". За цим уже читаєте, який ваш характер та що вам ворожить ваша планета. З такої ворожби неодне можна довідатися. От ваша жінка, тиха, богобойна, працьовита, а ви — глип у калєндар, читаєте і довідуєтсея, що дівчата, роджені під тою планетою, що ваша жінка, самі авантурниці, сварливі, злющі та фальшиві. Отоді вам у голові проясниться. „Бач" — кажете, — „яка вона! А прокидається ангелом!"

Зараз же берете бука і гоните жінку з хати!

І кажіть — не благодать такий калєндар у хаті?

А вже поговорім про ріжні практичні поради. Капне вам на новий капелюх воробець, то й на те, як змити пляму, знайдете в калєндарі пораду.

Або треба вам на ярмарок їхати. Візьмете калєндар, пошукаєте у ньому, коли саме ярмарок у вашім місті і тоді їдете. Якби не калєндар, їздивби нарід в кожний інший день, і так поволі звелисьби наші славні ярмарки.

Або хочете знати, коли іменини вашої жінки. Подивитеся і знаєте.

Правда, що нині такі часи, що купувати на іменини дарунків нема защо, але хіба вам шкодить знати, коли вони випадають. Або нам хіба шкодить?

А вже найважніша рубрика в калєндарі „записки". Нині такі часи, що за чистий папір тяжко. Все друковані. Скільки ґазет друкують у нас, а ніхто не впаде на думку видавати ґазету з чистим папером, щоб було на чому дещо записати, чи для пригадки, чи хочби й для „літератури". А то чекай, аж щось сконфіскують у ґазеті.

І отак, знаючи всі оці благодаті калєндаря, видрукували і ми калєндар.

Читайте здорові, та пишіть нам, чи дуже реготалися чи слухали ріжних наших порад та що з цього вийшло.

Тілько в тій справі до Винніпеґу не трудіться, а як негодні вже здержати себе, то, ради Бога, лишайте хоч палицю в дома.

ОСИП МАКОВЕЙ.

Народний Дім

Доки Народний Дім не був Народним Домом, тільки домом лікаря д-ра Фушера, ніхто про нього не думав, і не займався ним, хіба сам Фушер і ц. к. уряд податковий. Тоді то цей дім прожив свої найкращі літа.

Це був звичайний старосвітський партеровий дім, побитий ґонтами, зі сходами і широчезним ґанком до подвіря, з ріжними коморами і закамарками на кури, качки, гуси і голуби, і з окремою стайнею на коні та возівнею на карити. Дім невеликий, але з однаковими вікнами, одностайною краскою на надвірних стінах, з цілим дахом, цілими коминами, одним словом: на зверх порядний. І в середині, в довгім ряді кімнат видко було не лише порядок, але і заможність — не даром же доктор Фушер лічив хорих із сорок літ.

До цего дому належав і огород, до котрого входилося з подвіря. Невеликий огород, але з него була і користь і приємність: тут росла і всяка добірна садовина і виноград і оріхи волоскі та ліскові, і синій боз і жасмін і квітки, а попід дерева мягким, зеленим килимом стелився розкішний моріжок. До того була в огороді й крита кругольня з мурованою альтаною в мавританськім стилю — на літо прекрасне місце для тихого спочинку, або забави. Гарно було тут і затишно, і приємно. Тільки десять мінут ходу від ринку міста, а властитель дому міг жити мов на селі.

Але сталося: прийшов час і Фушер помер. Його наслідники жили ще якийсь час у цім домі й господарили так, що дім мусіли продати. Оттоді й лучилися на нього незвичайні купці: кількох українських патріотів задумало купити його на власність народу. Дім коштував двадцять тисяч, а патріоти мали в руках тільки пять тисяч, зібраних за довгі літа патріотичної роботи.

Вони сказали собі: „Купувати дім за готові гроші— невелика штука, а от штука купити його без грошей, або з пятьма тисячами в руках. Решту зложить нарід". І вони купили цей дім, уживши при купні ріжних адвокатських способів, позичок, векслів і т. п.

Купивши, назвали його Народним Домом, а місцева „Українська Ґазета" привитала його великою вступною статтею, де між іншим було сказано: „Маємо вже тепер свою власну народну палату, свою кріпость для оборони українських душ, своє гніздо, де будуть виховуватися молоді вірлята України, — маємо свій власний Народний Дім. Дім на три фронти до трох вулиць; мури грубезні, можна на них ставити перший поверх. Тут буде саля на збори, концерти і балі; тут будуть товариства, касіно, бурса, друкарня і т.п. Народний маєток збільшився о Народний Дім. Відзиваємося тепер до тебе, український народе: складай гроші, аби дім сплатити, розширити, прикрасити і віддати тобі на службу".

З того часу, як дім Фушера став Народним Домом і збільшив собою народний маєток, а „Українська Ґазета" так прославила його, він якби відмінився, став славним в українськім народі й покрився немов якоюсь авреолею. Тепер вже всі знали, що це не який небудь дім, а народний дім з трома фронтами і з грубими мурами, що двигнуть не тільки дах, але ще й перший поверх. А відколи на його стінах блисла синя таблиця з золотим написом: „Народний Дім", то люди з міста і з сіл нераз ставали перед ним і з поважанням вимовляли слова: „Ага! це Народний Дім. Ну . . . на палату або на

кріпость він не похожий. Але добре й це!!!

І так звичайний дім Фушера дочекався на старість великої слави. Треба признати, що ця слава спершу зовсім не змінила його зверхнього вигляду: він який був за хасів Фушера, такий на погляд був і тепер, коли належав до українського народу.

Будівничий казав, що дах „витримає" ще кілька літ, ґанок треба поправити подекуди, бо спорохнявів, а мури — ті постоять ще й сотку літ. Лише в середині дім змінився дуже: замісць колишніх дорогих меблів стояли тут тепер прості столи, щафи та крісла, в потребі і ще простіші ослони, а блискучі колись помости втратили небавом свою ясність і затоптали їх патріотичні ноги інтеліґенції, а ще більше селян. Але Народний Дім бачив тепер у своїх мурах самі патріотичні сцени: збори, наради, вечірки зі співами, танцями і т. п., а його головна саля заясніла небавом від портретів Шевченка, Федьковича і ріжних інших патріотів, що ріжними поглядами дивилися із стін в цей або той бік салі.

Так тяглося зо два роки. Виділ Народного Дому не спішився з направками, які казав поробити будівничий, бо патріоти і так не могли дати собі ради з векслями, які попідписували і які треба було в пору сплачувати. Хоч „Українська Ґазета" в кожнім числі грубими буквами відзивалася до народу: „Складайтеся на Народний Дім! Не забувайте при жаднiй нагоді за Народний Дім!" — та нарід очевидно не відчував так дуже сильно потреби думати при кожній нагоді і лягаючи, і ходячи і танцюючи, і їдячи і спочиваючи. — Хоч це нікому іншому, тільки цілому народови дісталася така палата в руки, але нарід не дбав за неї навіть так, як дбав колись Фушер. Там десь котрийсь українець прислав на Народний Дім одного золотого або два і потім пильно шукав свого імени в часописи у „виказі впв. патріотів, що зложили складки на Народний Дім"., а коли не найшов, то питався в редакції, чи не провали в кого його гроші, — але таких впв. патріотів було не багато, так що виділ, а радше тільки три виділові на гарних посадах і властителі камениць не мали просто вільної години з векслями. Інші виділові були, правда, щирі патріоти, але їх

патріотичних підписів на векслях бувби навіть ніхто й не приймив . . .

Народний Дім привик помалу до свого нового властителя, хоч і посумнів троха зверха. Ще мешкали в нім крім товариств і чужі люди, котрі платили за мешкання і від часу до часу допоминалися енерґічно у виділу о порядок. Виділ не міг викрутитися і латав то сходи то вікна то старі груби або підлоги. Але на третій рік ті добрі люди мусіли забратися, бо виділови Народного Дому прийшла до голови патріотична думка заложити в Народнім Домі бурсу для учеників. Люди випровадилися перед феріями і два мешкання, зложені з кількох кімнат, лишилися на час ферій порожні й замкнені. Патріоти в більшій части виїхали також на ферії — і в кімнатах товариства часом не було і живої душі. З того часу і почалася недоля Народного Дому.

Він почув страшенну порожнечу у своїм нутрі, так як голодний чоловік. Темними ночами щось у нім скрипіло, шелестіло, бігало по підлогах, у коминах стогнало, — він сам не знав, що йому хибує. Подує сильніший вітер, крокви стогнуть, ґонти злітають на землю, від коминів відриваються цегли, і двері та вікна скриплять так жалібно, що ані заснути. А вже що йому найбільше не подобалося,

то миши, що бігали йому по животі і залазили чорт знає куди. Десь то перше того мерзенного сотворіння й не було видно, а тепер ось як лазять! Тай скільки того!

Народний Дім нераз прислухувався в ночі, що в нім діється, і мороз проходив по його мурах. Миши завели собі гнізда в бібліотеці Народного Дому. То, бувало, ніч настане, у всіх кімнатах нема ані одного патріота, — мишам воля. Вони вибігають з бібліотеки, проходжуються по читальні та по інших кімнатах і сумують над своєю гіркою долею.

— Десь перше, — каже одна — хоч і треба було пильнуватись, але можна було тут запопасти якусь їду: масло в коморці, муку, хліб . . . а тепер хоч гинь: самі книжки!

— Ох, правда, — нарікає друга миш — я от зїла троха поезій Панька Хванька тай так мене у животі ріже, що сама не знаю що собі робити.

А третя миш на те: — Сестриці любенькі, а хиба ж я не відхорувала тяженько, зївши „Досліди над українською мовою" професора . . . як же він називається? . . . ну, пусте! Нехай його чорт побере!

— А мій тато таки вмер, покоштувавши габілітаційної розправи доктора Поклонського про ґенезу казки „Дід як вязку дров підвів, то під нею аж присів". Там таке понаписував про Індію, Византію, Бретонію і Ляпонію, куди ця казка ходила, що бідний тато мусів умерти наглою смертю. Кому смерть, а професорам по чотири тисячі пенсії за те . . .

— Ох, гіркий наш світ! — плакали всі миши хором.

А Народний Дім і сам не знав, що думати: і мерзко було йому і жалко нещасних. Але небавом годі було йому журитися мишами, бо йому самому буря вибила очи. На даху до фронту були від споду два круглі вікна, зовсім як очи. Одної ночі буря напосілася на ці вікна, термосила ними дві години і таки вибила. При тім позривала цілі плати даху і позаносила Бог знає куди. Народний Дім став як сліпий. Перше то у його очах на даху хоч сонце мерехтіло, а тепер вони випали, як у чашки, тільки ями лишилися. По бурі, тої самої ночі прийшла довга злива і вода лилася на під, а з поду крізь стелю у салю з портретами.

Шевченко в кожусі і в шапці саме тоді приглядався мишам, що танцювали мабуть коломийки по салі, коли чує, а йому вода за ковнір ллється.

— Гей, Федьковичу, рятуйте. Вода ллється мені за ковнір. Здійми мене із стіни!

— Не можу, братчику — солодесенький! І мене повісили тут, це знати за яку провину. Прибили до стіни.

— Це що за лад у вас такий? — сердився Шевченко. — За моє добро така мені подяка?

— Ех, Тарасе, не знаєш ти нас! Ще ти не маєш чого нарікати . . .

Тарас загорнувся ліпше у кожух і замовк. І Федькович не відзивався, тільки думки думав: — „От як придався мені гуцульський сердак, усю воду втягне в себе!"

В кілька днів по бурі залатали дах Народного Дому. Будівничий уряд заборонив латати ґонтами, казав ужити бляхи. „І так — казав урядник — ґонти майже в середині міста це анахронізм. Тай другим домам небезпечно".

— Не журіться , — відповів йому виділовий, що не виїхав на ферії — ми ще вимуруємо таку палату з такою бляхою, що ну!

Урядник покинув журитися, а тимчасом Народний Дім дістав зверха дивні білі, бляшані латки на чорних збутвілих ґонтах. Ті латки так блищали до сонця, що люди аж не могли дивитися. Тай Народний Дім не міг спокійно дивитися на ті бляхи. Часом потішав себе, що це ордери за довголітню службу, а часом і сердився, коли чув, як перехожі люди говорили: „На, тай полатали ж стару руїну". Справді дах виглядав дивно, так якби хто чорний, діравий капелюх полатав білим полотном зверха.

„Старість не радість!" думав собі Народний Дім і куняв на сонці до кінця ферій. У перших днях вересня ожив троха. До бурси приняли сорок хлопців, жвавих хлопців із сіл, що мали стати колись також українськими патріотами. Поки що вони їли здоровенно, вчилися і збиткували. У городі Народного Дому була осінна садовина, — до кількох днів її не стало. У куті города росла прекрасна щепа, — бурсак зрізав її при самій землі, бо потребував бучка до пилки. Виноград ще не достиг, але він смакував бурсакам дуже добре. Мураву столочили, де лиш яка була. І коли вони те все зробили, виділ Народного Дому не міг збаг-

нути і не знав, кого карати і як — вибачив молодим патріотам всі їх провини і тільки журився, звідки взяти на ту саранчу грошей, бо селяни, — хоч обіцяли платити щонебудь за синів, але з платнею не квапились.

Народний Дім не міг дивитися спокійно на таке спустошення й рішив пімститися на бурсаках: доки сходи, що вели на подвіря, держав при собі, то держав, а раз на злість бурсакам, пустив сходи саме в хвилю, як бурсаки по них ішли. Злетіли молоді вірлята України не в гору, тільки на долину, потовклися трохи, але це на них небавом присохло, а Народний Дім мав потіху, що пімстився. Якийсь примхуватий зробився старий: дітий не любив! І то ще яких дітий: надію України, будучих великих патріотів!

Зроблено нові сходи і Народний Дім утихомирився на кілька місяців. Привик до голосу молодих і старих та до гусей, качок, курей і пантарок, які завела собі господиня бурси. Цей дріб ходив за дня по подвірю, а на ніч мусів він іти у велику пивницю, саме під салею Народного Дому. То нераз, бувало, Народний Дім аж стрясеться досвіта, як у нім запіє десь у самій глубині когут, або скричать проклятущі пантарки. Ці пантарки найбільше йому досолили: голос їх так і ріже пилою всякого по серці.

Осінь перебув Народний Дім без особлившої пригоди, аж як по Йордані прийшли мясниці, — зміркував старий, що приходить на нього тяжкий час. Він знав, що веселий український нарід має деякі свої і чужі танці, від котрих уся хата мусить трястися, хочби не хотіла. А Народний Дім був вже такий слабий у своїм тілі, так боявся, що не вдержить всіх своїх костей при купі, що на мясниці ждав, як на свою смерть.

Перший вечерок минувся без пригоди. Одно лише замітили веселі гості, що підчас танцю і стара велика груба при стіні також танцювала. Коли запалили в ній в середині і вона розігрілася, а потім придивилася, як молодіж танцює, як українські молодиці присюдами ходять, мов раки лазять, не втерпіла стара, давай і собі хитатися то в цей то в той бік. Це розсердило матери дочок і вони зажадали від виділу, щоби привязати грубу грубим дротом до стіни, бо ще готова вибігти на салю і ловити дівчата. Виділ зрозумів, що мами добре кажуть, бо груба справді була собі здоровенна, хоч і стара, і привязали її дротом до стіни. З пересердя груба остигла і вже потім не гріла ніколи, хоч ти у ній пали цілий день. І колиб не те, що в салі бували звичайно самі горячі патріоти і патріотки, то тут би в зимі не можна було і всидіти.

Другий вечерок до самої півночи ішов добре. Гості так розбавилися, що аж любо було дивитися. Мами попід стінами ще не спали, тільки радо згадували давні часи та пильно зиркали за своїми доньками, з ким танцюють.

Прийшов польський танець мазур. Пятьдесять пар стануло на салі. „Ну-ну, думав собі Народний Дім, чи видержу я цей танець до кінця? Не досить їм української скаженої коломийки, від котрої мене за кожним разом три дні кости болять, — треба їм ще такого самого скаженого польського мазура. І це українські патріоти!"

Оце воркотання старого дому чути було виразно підчас танцю, особливо в місці коло груби. Звідтам звичайно кожний панич розпускав свої ноги, як крила, або там спинявся і бив запятком черевиків об себе, та ставав так твердо на підлогу, що аж портрети на стінах хиталися і груба хиталася і цілий Народний Дім трясся. Пів години терпів Народний Дім тяжкі удари в це болюче місце коло груби та думав: чей вже раз буде кінець тому скаженому мазурови? Ні! ще ждало кільканадцять пар! Народний Дім ще чекав із чверть години, але коли потім всі пятьдесять пар пустилися відразу підскакувати та вигопкувати, старий не втерпів, у всіх суставах так його заболіло, що він половину підлоги саме довкола груби пустив із рук і вона провалилася в пивницю. Привязана груба дивним дивом стояла далі, а підлога так чудно навскісь запалася в пивницю, що з кільканадцять танцюючих пар зісунулося в низ просто між гуси, качки, кури і пантарки бурсацької господині.

Ой, то не білі гуси заґеґали рано в ранці до схід сонця, це кричали білі лебідки-красавиці у пивниці; то не когути закукурікали, лопочучи крилами на платі, українські паничі зверещали ріжними голосами на дні Народного Дому, лопочучи руками і ногами в темноті. А білі гуси і качки, чубаті кури і перлисті пантарки не могли перекричати тих, що на них

впали; погибли деякі, придавлені білими дівочими грудьми та танцюристими ногами патріотів. Сам аранжер танців забив когута, сівши йому на голову, мов на канапу. Котрі ж не погибли, злетіли з криком бистрими крилами в гору, в салю, в ясний світ, в мир хрещений. Скричали мами, стоячи над пропастю, темною і незапашною; збіглися батьки з буфету, похилилися, стогнучи, над безоднею і простягли руки, але не могли нікого досягти.

— Дайте драбини! — скричало кількох нараз.

— Відчиніть пивницю! — кричали інші.

І драбину принесли і пивницю відчинили; витягли всіх на верх, хто тільки був впав. Дехто потовкся, дехто носа розбив або руки обдер троха, але більшого нещастя не було. Останній вилазив на верх аранжер, загально люблений всіма паннами. Але тільки він виліз на пів драбини, — так що впало на нього світло, всі жінки розбіглися, а мужчини стали зловіщо шепотіти: — Не вилазіть! не вилазіть! Вам роздерлося дещо... там, де не треба.

Аранжер оглянувся на „дещо" і сумний зліз у пивницю та вийшов дверми на подвіря. Цеї ночи уже ніхто не бачив його на салі. І всі інші пішли чим скорше домів. По двох годинах було в Народнім Домі тихо, тільки господиня бурси плакала над своїм дробом та дорізувала недобитків. З оцих недобитків найбільше поплило крови, — погибли, нещасні, за землю українську, за Народний Дім. І ніщо не прийшло їм з того, що їх на другий день поїли будучі патріоти, голодні бурсаки. Тільки кілька курок лишилося — бідні вдови по нещаснім когуті...

— — — — — — — — —

Українська патріотична душа то загадка нерозгадана. Здавалосьби, що після такої пригоди, де Народний Дім вимовив свому народови службу, бо нарід не дбав о нього, виділ цего Дому й сам втратив віру в нарід. Отже ні! Віра в нарід спасла їх і Народний Дім. Вони рішилися будувати нову палату. Думали будувати дім за 25 тисяч, але склалося так дивно, що вибудували за 50 тисяч. Коли вже дім був готовий і вони счислили всі позички та векслі, покивали сумно головами, подумали хвилину, а там і потішав один виділовий другого:

Сплата на тридцять літ! Чого нам журитися? Або ми доживем?

— Правда! нехай журяться трохи і ті, що прийдуть по нас.

Таким способом стали українськими патріотами вже й ті, що були тільки в колисках, або ще й не вродилися.

1898.

ГАДКИ І ВИГАДКИ

Кожний чоловік є будівничим свойого щастя.

***

Куплена річ є дешевша від дарованої.

***

Жиємо на світі такім, як є, а не такім якби повинен бути.

***

Найліпшим товаришем чоловіка є книжка.

***

Щастя держиться лише відважних.

***

Жий або умри чесно.

***

Чоловік в якого є відвага, ніколи не потребує оружжя.

***

Ніколи не пишіть про те, чого добре не знаєте. Ніколи не читайте того, чого не годні розуміти.

***

Колись ніколи не приходить.

***

Самолюбство є найбільшим нещастям людства.

***

Часом високовчені слова містять в собі велику брехню.

***

Напевно стане темно, коли замкнете очі.

***

Наколи признаєтесь, що колись були глупим, то це знак вашої мудрости.

***

Властею можна наділити вас, але не мудрістю. Її ви мусите самі собі здобути.

***

Одна мінута необережности нищить цілоденну роботу.

***

Хто не приймає нічого, не має що й звертати.

У Львівського Голяра

(Оповідання).

Сиділи на лаві, пакали люльки тай раз у раз спльовували на землю. Зговорились були про „політичне" але якось не складалася бесіда. — Ет, що ми про таке будемо говорити, — говорив Тимко Кострубий, ану діду Гнате, скажіть но от нам, як то ви у Львові голилися. Гарна історія, нема що казати — прихвалював діда Гната перед своїми товаришами, що сиділи на лавці, пакали люльки тай раз у раз спльовували на землю.

Підбадьорений похвалою дід Гнат ніби трохи уймався, не хотів, але як за Тимком уся громада стала просити, то й дід пристав. Присунув стільчик, що на нім усе сидів, близше на середину хати, пошолопав пальцем у люльці, пакнув міцно зо три рази тай зачав.

Зле темному на світі, бо адіт, усякий го ошукає, одурить тай ще висміє, бо тепер такий світ настав, що не пошанує й тебе сивого, як ти дурний. Споконвіку, від коли я затямив, я все голився в небіщика Івана Зарічного, царство йому небесне. Вояковий був, тано голив, тай ми в селі мали вигоду. Бувало в суботу посходились як на празник . . . Іваниха милить, Іван ших - шах тай уже обшкрібав як мандибурку. І цирулик ліпше не обголивби. Але раз якось Іван затяв мене. Я щось розлостився тай уже другої суботи не йду голитись. А тут борода росте. Заріс як дід жебручий. І якась нечиста сила вмовила в мене, як в жида хоробу: Їдь, каже до Львова, хоч раз як пан обголишся. А в мене, то не купити. Воли є, віз є. Заложив ярмо, взяв сіна, кокорудзяний корж на дорогу тай поїхав. Тай перший і послідний раз приїхав я до Львова. А там жидів тьма тьменна, бо то кожний, що в сурдутині, то в мене жид; біс їх знав, що то між ними є й великі пани. Здибаю я одного тай так кажу: жидку! де тут голять? а він тик пальцем: оттут каже. Йду я в ті двері. „Славайсу Христу". Дивлюсь, а там за столами сидять пани тай пишуть. — Тут голять? — питаю. — Тут, тут — відзивається якийсь ніби пан — хлопську шкіру. — Та не шкіру а бороду. — То все одно, сідайте. — Поставив я батіг у кут тай сідаю. Десь зараз принесли мила тай милять мене. Обмилили скрізь цілого тай кажуть: — Ми тут милимо, а ви йдіть у ті двері, там голять. Підійшов я під двері, а мило в очі пече, що глянути не годен. — Запукайте — каже панок. Я пукнув раз — тихо, другий раз — ще тихо, аж як не гримну чоботом у двері, мало не розскочились. Ентре! кричить якась мара. — Як не тре, як мене мило гризе — крикнув я лютий тай бух у двері. Хтось крикнув а мене викинули дверми на двір. Став я на дорозі, як гаман на посміховище. Обмилений, обмураний як варят. А тут збіглися люде, як на комедіянта дивляться. Надійшов поліцай тай до мене. — А ви що тут? — Та що кажу, ходивім от тут голитися. — Та до уряду податкового? — А мара його знала, що то уряд. Пішов я до керниці, обмився, з люти промовити не годен. Ото бісова мати тим панам, як вони вміють хлопа одурити. Чекай — гадаю — піду й я на злість і хоч зїм те, що пани їдять. Іду вулицею тай дивлюся. Кругом склепи тай склепи всякі, а з їдлом нема.Але зирк, висить ковбаса в вікні. Ввійшов я до склепу. — Тут — кажу, жидку, можна дістати то, що пани їдять? — Тут — а що вам треба, вибирайте. І отворив мені поличку, а відти аж занесло пахощами. Ов — гадаю, буде добре мені отто червоне з верху. Дав він мені, попросив сісти. Сів я тай їм. Вкусив раз, пахне, але таке млаве, як мило. Та надкусив, жид приймити не хотів, мусів я зїсти. — Дай, — кричу — горівки тай закуску, якесь таке гливке тай ще й недобре. Виймив я свій корж тай ледви з коржем докінчив того їсти. — А нуно дай пива. Дав він мені пива, а потім вина. Заплатив я тай пішов і клену на панську їду, бо ніби пахне воно а чисте мило. — Десь під руки нагодився жидок, що продавав квашені огірки. Купив я пять і в мить усі сперіщив. Та нім зайшов на майдан до волів, Боже, Твоя сила. Як зівялить мене під грудьми, як заболить у середині, так мало серед дороги не впаду. Ледви доплентався до воза. Сів я тай боржій з міста, а тут в очах аж темно. Виїхав я за місто, нема ради. Перевісив голову через полудрабок, а з рота, як з коновки, так мене розібрало.

Та коби то раз, а то вибачайте, ллється без перестанку, аж у грудех дух віднімає. Серед таких мук їхав я чи не милю, аж надходить жидок. — Пане ґаздо, каже, а куди дорога до Львова? — Йди туди, кажу, куди я вертав, то зайдеш там, де я їв. Від того часу, я не їздив уже до Львова голитися. Що суботи бувало ходив до Івана, аж поки той не вмер, дай йому Боже царство небесне. А відколи Іван умер, уже таки не голюсь.

А. ГОРЛЕНКО.

РАДІО

(Гумореска).

I.

Вже кілька днів по містечку Кволому кружляли чутки, що управитель місцевої амбуляторії доктор Веселий виписав радіо. От-от мало воно надійти, і цікавість мешканців зростала.

— Що то воно за штука така теє радіо? Кажуть, що крізь нього можна чути й бачити, що діється навіть в Америці?

— Ой, куди там йому до Гамерики, — протестував Ілько, що недавно гонив жидівський товар до сусіднього міста, — в Гнилоболотині до учителя привозили гету саму радію, та як зачали бити громи, от — думали — все село спалить. Люде пішли й просили, щоб від них його назад вивезли, а то, казали, геть і стовпи тії повирубують йому.

— То воно й на стовпах?

— А певно.

— Чи бачиш!

— Та гето ще нічого, а от кажуть, як весною, то нізащо дощу не буде там, де воно стоїть.

— А я чув, що зимою вельми сильні морози від нього стають.

— Кажуть, що худоба гине.

— А?!...

Ці розмови турбували забобонних кволинців, з діда - прадіда поліщуків, і вони, росходячись по хатах, міркували, що коли, крий Боже, теє радіо й у них щось лихого заподіє, то просто писатимуть до старости, нехай заберає тай годі.

Але були й цікаві побачити, що то за воно, теє радіо, таким байкам не хотілося вірити.

— Де ж то. Доктор, така учена людина та буде людям і собі на біду щось виписувати...

— — — — — — — — — —

II.

„Альо, альо! Говорить Харків!" Зосимиха аж здрігнула, аж руками вхопилася за слухавки.

— Ха-ха-ха! А що, бабо, чути що небудь? — питався доктор старої амбуляторної служниці.

Нічого не відповіла, бо не чула питання, але очі виказували здивовання, що хтось незнайомий та так хороше говорить. І по-нашому.

Правда, що Зосимиха не розуміла тих мудрих політичних повідомлень про селькорів, сельбуди, райкоми й комосередки, але окремі слова були все-ж таки зрозумілі, й тому все це робило на бабу якесь таємниче враження. Хтось там у Харкові говорить, а вона — Зосимиха з Кволого — так чує як ніби тут о пан доктор балакали.

Доктор Веселий виправдував своє прізвище й любив сензації, особливо, коли міг їх творити ось тут біля себе, серед темних кволинців. На другий день по інсталяції апарату він через сусідів запросив усіх, хто лише бажає, послухати, як то говорять, співають та грають скрізь по світі і як те все чути завдяки радіо. І ось тепер біля радіо з зацікавленням світилося до десятка пар очей, і кожний з них очікував своєї черги, щоб прикласти слухавки й послухати.

— Ну, бабо, тепер давайте ще Миколаєві почепимо оці штуки, нехай послухає, — сказав доктор і, підійшовши до Зосимихи, зняв слухавки. Баба, як зі сну, прокинулася.

— Ой, як же гарно! І вже грати почали. Ой, їй Богу, такби, де на небі! І то люде справді говорять, паночку?

— Ну, а хтож, не звіриж, самі чули, —

відповідав жартовливо доктор, накладаючи слухавки на Миколаєву голову.

— То ви тепер, паночку, геть усе чуєте, що на світі говорять? — цікавилася баба!

— А так.

— О!

— І не тільки чую, що говорять, але й знаю, що про мене думають.

— Ой, чи ж то може бути?!

І по лиці баби, а там і по лицях усіх присутних перебігли якісь ледве помітні вужики.

Переглянулися.

На них дивився доктор, отже треба було себе не зрадити, й вони всі запобігливо всміхнулися до нього.

Були задоволені, що так себе замаскували.

А Миколай слухав, слухав і вже в такт музиці почав вистукувати, потім ритмично хитавсь, аж, нарешті, не втерпів і з захопленням вигукнув:

— От, матері його хрін, гарно, й то на скрипках!

Усі переслухали. Подякували й повиходили.

Чув? — звернувся Опанас до Миколая, — тож каже, що за гетою штукою, то знатиме, що хто про нього думатиме.

— Ой?

— От, знає, що дурні люде, то й морочить, — вставив Ілько. З Ільком всі погодилися. Він, бачте, трохи культурний, у війську служив, а оце все товар у місто гонить.

— І хто з того мужика не накпиться, — зітхала Левчиха, думаючи, що доктор на радію мав тисячу, а в неї стягайло останню пряжу забрав.

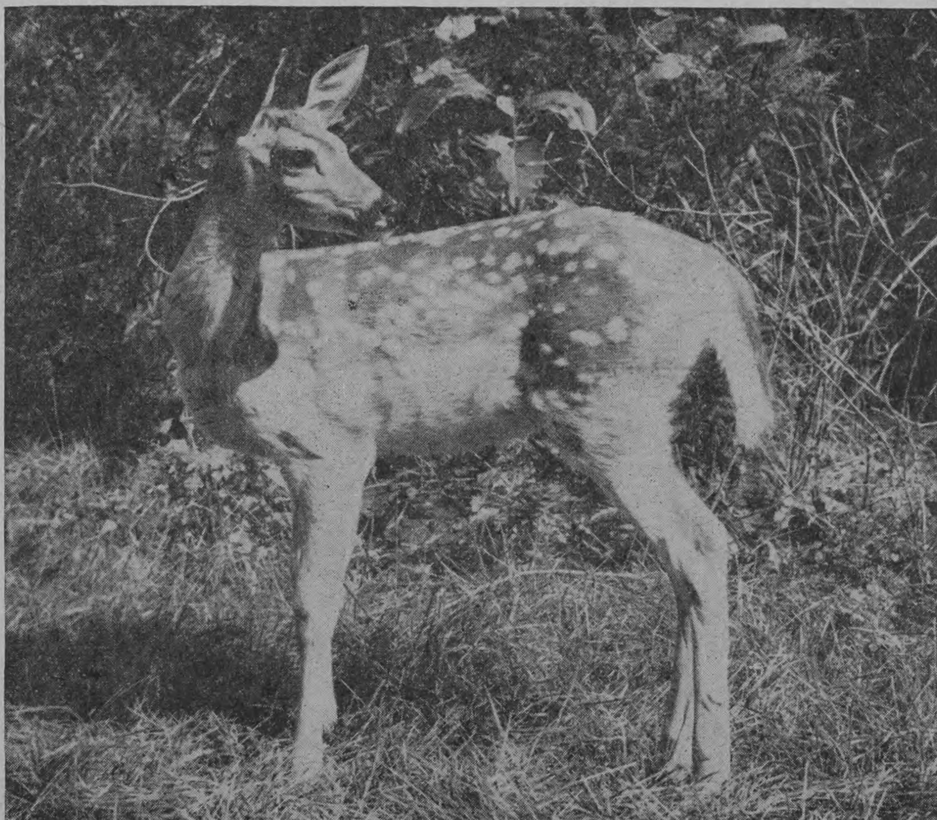
— — — — — — — — — —

III.

Мазали баби амбуляторію.

Зосимиха також крутилася, як же — служниця — теє подати, теє показати або й насваритися. Говорити любила, що Господи!

— А що гето таке ваш доктор привіз, що з такими палями коло хати поставлено? — цікавилася мазальниця.

Коза.

— Радію, — Процідила Зосимиха.

— Ой, як ви кажете? — незрозуміла мазальниця.

— Радію. Така штука, що говорить, грає і співає.

— То ви може й чули?

— А то-ж ні? Певно, що чула, — збувалася цієї розмови Зосимиха, не бажаючи тепер навіть і згадувати про доктора, такий вже він їй сьогодні був остогидлий.

Де-ж то! Пятий рік вже служить вона в цій амбуляторії, носить молоко докторові, а як докторова попросить, то й дитину побавить. Просила, щоб трохи платні прибавив, а він каже: „Шануйся, бабо, й так тебе на власну руку тримаю, тепер і чоловіка за ті гроші можна найняти, а ти-ж хіба з ним зрівняєшся? А праці прибуває?" Щоб то таке сказати? Та воно все плювать, сказати, що вона погано справляється... ні, це вже образливо. Та й ще при фелшерові. А що він їй той фелшер, вона своє діло знає, а поза тим — зась!

От які то тепер люде. Служи їм, служи, прикидайся, а вони ще й кплять з тебе, щоб їм добра не було, як нема його їй. Син десь з большевиками забрався, дочка теж за поляками поволоклася; тьфу, кара Господня тай годі!

— А скільки вам, тітко, тепер дають? — як навмисне врізала мазальниця.

— Ой, не знаєте, щоб їм дихати не дало, що з носа капне, те й дають!

— Чи бачите!...

— Щоб вони світа Божого не бачили, як я його за їхньою роботою не бачу. Найшли дурну бабу, то й знущаються: „Бабо, не підметено; бабо, не вилито; бабо, лямпи засвітіть; бабо, за молоком підіть!" А за те тридцять злотих тай то, як у собаки з горла!

— Ну, а з дому нічого вам часом не дають? — не вгавала молодиця.

— Дають! — чвиркнула Зосимиха, — що вони там дають.

Мазальниця замовкла. Замовкла й Зосимиха. „На радію, правду Левчиха казала, тисячу мав, а бідній бабі пять злотих не прибавив. — „Послухай, бабо, як грає!" А щоб вам у грудях грало, як мені грає!"

— — — — — — — — — —

IV.

Невідомо, чимби баби тішилися, колиб їм Бог коротшого язика не дав.

Так і в Кволому.

Принесла Зосимиха молоко докторові, а він якраз виходить на кухню та до неї.

— То так, бабо, гарно? Ми вам і того, ми вам і цього й на службі я вас тримаю, а ви мене так ганите та клянете? Га?

Остовпіла Зосимиха.

— Не гарно, фе, не гарно, розстанемося з вами з кінцем цього місяця!

Ось теперечки щойно зрозуміла Зосимиха таємничу силу тієї радії, згадала, що дійсно погано подумала про доктора.

— Простіть, паночку, їй Богу, дурна баба та ще й хвора була тоді. Так мені до серця приступило, але чи-ж я вас хотіла образити; отак, десь наслано на мене, присяйбі, даруйте; ви-ж мої добродії, не виганяйтеж мене; щоб мені темно та чорно, та нудно було, коли я ще хоч раз на вас що подумаю.

— На цей раз вам дарую. — промовив, удаючи розгніваного, доктор, але не забувайте, що в мене є радіо. Я вам казав, що знатиму все, що хто про мене думає!

— — — — — — — — — —

Ні слова поганого не чули від Зосимихи про доктора, хоч раніше частенько на нього ремствувала. Навіть собаку докторову з амбуляторії нагнати голосом боялася, а все на миґах їй показувала, що тут їй не місце і мусить забиратись за двері.

Сумління є покоєм справедливости.

***

Коли мудрий чоловік не може від умучення думати, він напевно буде говорити дурниці.

Як Гриць лакомився на дурницю

(З недавньої бувальщини).

I.

Гриць Павлович Хоменко — так було написано у його документах, та колиб ви запитали в селі про такого, то навряд чи хто сказавби, де він мешкає. За те, колиб ви запитали в селі, де мешкає Гриць Дурниця, то вам показалаб його хату й мала дитина.

— Он, за церквою друга хата.

А Дурницею охрестили Гриця Хоменка зовсім недавно. То було так:

Царська держава остаточно розвалилася. Далеко в московському Петрограді москалі билися за владу, в Києві урядувала українська влада, й давала розпорядки по всій Україні. Глухими селами вешталися московські наємники й обіцяли:

— Земля забездурно!

А з іншого боку підгукували:

— Грабуй награблене!

Ласі дурниці люди наставляли вуха й слухали большевицьких брехунів. В селі підчитали постанову українського уряду про заховання повного спокою та щоб ніхто не посмів нарушити чужої власности аж до окремого розпорядження, а ті, що наслухались обіцянок — говорили:

— Так і видать, що буржуазія!

Гриць Хоменко довго прислухувався таким вигукам і після довгої надуми постановив: Якщо трапляється нагода даром збагатитися, відмовлятися не варто.

Тому він почав залицятися до голови комнезаму.

— Тепер, мовляв, такі часи, що треба добре пильнувати.

Як тільки до села прийшли большевики — зараз розграбили всіх багатших селян, що мали більше, як тридцять десятин землі. Гриць Хоменко один з перших комнезамників, тягнув селянське добро. Дивилися на нього сусіди та й головами хитали:

— Ой, не гаразд, Грицю, не гаразд чиниш. Не панське то добро, а селянське, та селянська кровавиця ще нікому даремно не проминула...

Посміхається Гриць під вусом, та знай своє робить: завів до дому Гудкову корову, у Скрипки взяв коня, а до Кузьменка приїхав по збіжжя.

Навозив Гриць повну комору добра, понаводив повні хліви худобини, ходить селом та й пишається:

— На весні десятинок двадцять Кузьменкового хуторця заорю...

— Ой, не лакомися, Грицю, на дурницю, — попереджують сусіди. Та Гриць собі посвистує:

— Совітська власть — ото власть. Не то що „не бери", а „бери!" То я розумію...

II.

Буревійний сімнадцятий проминув, як молодість. Потім прийшов вісімнадцятий, уквітчаний степовою волею. Україна пишалася волею, як дівчина стрічками в золотих косах. Селами повіяв новий дух. Українське військо ступало на пяти москалям і гнало їх у Московщину. Комнезами зникали, як сніг на весні, а Гриць Хоменко не знає де свою журу подіти. Добро з комори на зиму кудись поділося, корова здохла, бо не було чим кормити, а Скрипкового коня злодії вкрали. А селом щораз частіше:

— Краще було не брати. Такий закон Україна постановила: що запрацюєш — то твоє, а чужого не чіпай!

Журиться Гриць та й не має кому своєї біди розповісти: комнезами кудись повтікали, а до своїх людей соромно пристати. Куди не погляне, все пригадується:

— Ой, Грицю, Грицю, не руйнуй нашої кровавиці...

А староста на сході:

— Список требують хто брав участь у грабежах.

Похололо серце у Гриця:

— Пропав!

На всі боки міркує й нічого не виходить. Просити соромно й повертати не має чого. А тут ще як на злість, чує селом:

— Гриць Дурниця чи хорий, чи Господь його знає, щось сумний такий....

Крається Грицеве серце з жалю за необачним поступком та вже не вернеш, готується Гриць до найгіршого, навіть

до шомполів, аби вже скорше скінчилося.

Та, як згодом, виявилося, біда пішла зовсім іншою дорогою. Пограбовані селяни зовсім промовчали поганий Гриців учинок. На весні українська влада устаткувалася й завела порядки. Соромно Грицеві перед людьми, а найбільше його боліло те, що охрестили Дурницею. З тим прізвищем Гриць і помер перед роком з нужди та недостатків. Своє забрала комуна, а на чуже він заприсягнувся не завидувати.

Добряга був чоловік Гриць Хоменко, та лихий до всього приведе. С.Г.

ВІЛЬГЕЛЬМ БУШ.

ПРИГОДИ З ЛИСОМ

То не в нас, а в швабськім краю,
Та в якім селі — не знаю --
Зарізала баба курку:
„Будеш їсти юшку, Юрку!"
„Пожди, штуку ще зготовлю
І на курку лиса зловлю . . ."
Так Юрко до жінки каже,
А собі: „Пропав ти, враже!
Вже курей не будеш красти,
Мусиш бути в моїй власти!"
І сильце край муру близько,
При дірі кладе хлописько.
Лис, мов кликав його Юра,
Вже й нишпорить попід муром.
Глип крізь дірку: „Ах, там курка!
І не видко злюки Бурка!"
Не вагався, так скортіло —
Шусть . . . дірою стрибнув сміло.
Хвать за курку та й тікає!
Та ба! Шнур тут не пускає!
Лихо завжди родить лихо,
З хати йде Юрко наш тихо.
Ба, не йде, а біжить скоро.
Ще й вимахує топором.
Лис метнувся наче з дуру
Крізь діру на той бік муру,
Та сильце кріпке, ах, Боже!
Хоч як рвися — не поможе!
Виє зі страху лисисько, —
Чи ж це диво? Смерть вже близько!
А Юрко наш добре дбає,
Вже на мурі, вже рубає . . .
Лих і жаху одним махом,
Крізь діру пролинув птахом,
Зовсім вже забув про курку —
Певно вбєш Микиту, Юрку!
Ге, Юрко, він вам завзятий!
„Вже пропав ти, лисе клятий!
За злодійство прийде згуба,
А мені із тебе шуба!"
Закричав і гуп топором —
Тай беркиць враз за отвором.
Ох, нещасна тут година —
Кости всі болять і спина!
Злість і лють хапає Юру,
Лис глузує зпоза муру.
Юра крикнув: „Не будь радий,
Мій топір тебе ще згладить!"
Встав і взяв сокиру в руки:
„Будуть жерти стерво круки!"
Але лис не в тімя битий, —
Лис, знай лисом все підшитий!
Юра так, — а лис в ту пору,
Шмиг з подвіря до надвору.
Тне Юрко та все нінащо,
Все втече той лис ледащо
І щоб лиса подолати —
Викликає жінку з хати:
„Катерино, а ходи-но!
Поможи-но, Катерино!"
Жінка вибігла в цій хвили,
У руках тримає вили.
„Як тут я та й Катерина,
То остання вже година
Йде тобі! — так Юра каже —
Не втечеш вже ,лисе - враже!"
По цей бік чатує Юра,
А там вилами за муром
Вже воює Катерина —
Лисе, бє твоя година —
І топір і вили - роги!
Та лис бабі шусть під ноги!
На че впала у кропиву —
Баба верещить жахливо.
Обмоталася вся шнуром
(Лис давненько вже за муром!)
Катерина стогне, лає,
А наш Юра тне, рубає!
Катря підвелась поволи:
„Дам, драбуго, тобі школи!"
І хапає знов за вили,
Гуп! сокира у цій хвили,
Шнур рубає, лис хап курку —
Тай прощай на віки, Юрку!

Обидвоє здеревіли:
„То вам раз лисисько смілий!"
Катря в крик з цілої груди:
„Гей, ловіть Микиту, люди!"
Юра опустив лиш руки:
„Вітра зловиш! Шкода муки!"

Глип потім на себе жарко —
І вже є ти, люта сварко:
„Бо було за лоб держати!"
„Треба знати, як рубати!"
Сперечались і сварились —
Трохи, трохи не побились.

ЮРІЙ СТАЧИНЕЦЬ.

ТРАҐІЧНА ПОМИЛКА

— Стара! Збирайся та йди. Досушіть сіно на лазу, а я вернуся і змечу в копиці.

— Ой, горе мені з тобою! Вічно кудись ходиш, тратиш дорогий час . . . Хіба ж ти пан, що вічно з ними водишся? — тошніла стара Іваниха . . .

— Тихо, стара! Твоє діло коло печі. Дай чисту сорочку!

Іваниха знала, що з її мови нічого не вийде, замовкла, виняла з сусіку нову, скачену сорочку і сердито жбурнула на постіль.

Іван вбрався, обдумав, чи має все в дорогу: піпка, пачка, сірники. Після прикликав малого сина:

— Ферку! Ходино сюди! Читай! — виняв зза образу, обдмухав з пороху і подав йому дві партійні леґітимації.

— Добре читай, котра з них аґрарна, а котра комуністична, ци як там . . . Добре! Виджу, що бувбись дяком. Цю покладу в ліву, а сесю . . . Це аґрарна? В праву.

— Стара! Я йду! — сказав, вбраний по святочному, Іван. Кинув вуйош на праве плече і закрив ним з хлібом, цибулею та вузликом соли торбу. Зняв знищену дощами кресаню і, з „Господи Боже, поможи в добру дорогу", затяг за собою лісу. Зараз на вулиці набив і запалив з коротким, як перст, чубуком піпку і подався селом. В руці байдуже тягнув за собою палицю, що лишала в поросі нерівний, хвилястий слід. Палицю мав гарну, ліщинову. Сам спарив її в приску, сам загнув... Не дуже вона йому потрібна — одна турбота. Вже неодну забув по канцеляріях та крамницях. Але ж між панів з голими руками йти не випадає.

Іван вже був за селом, як луснув чередар. Значить, що дійде в час. Пани тільки повстають. Ішов і розглядався на боки. Майже що дня йшов він тією дорогою в поле, але завжди знаходив щось для себе нове. Он його нивка впинає в дорогу. Ще недавно скосив конюшину, а вже диви як зарунилась. Аж чорна. Там під горбом ріпа: розляглась, закучерявилась,, видно похоснував їй недільний, Богу слава, дощ. Хотілось йому подивитися, чи вже можна підбирати, але тепер не має часу. іншим разом. Тепер в нього важніша справа. Тепер в його голові бичок. Гарний його бичок. Іван конче хотівби лишити його на бугая, тільки, щоб той земельний шпектор признав його за доброго. Гарний бичок, але чи то він один в селі. При виборі можуть знайтися ще красші. Но, красші. Тут не красші, а що шпектор скаже. Тяжко йому махнути рукою і сказати сяк, чи так? Скаже слово і все пропало. Овес, конюшина, отава — все за безцін піде.

На вола він вже не добрий. Збиковатів. На мясо? Хіба виплатилосяб . . . Але ж це не сміє статися з його бичком. Він знає, куди шибнутися, щоб пропхати свого бичка в бугаї. Партійна канцелярія аґрарна? Шпектор? Та це ж одно! Скажуть шпекторові слово і з мого бичка — бугай. Гарний, чи не гарний? Партійний — гарний. Не партійний — геть з ним. Еее, знав він чому в партії записувався. Он Гаврилків бичок . . . Як з води. А не партійний і шпектор не схвалив. А у Волоса . . . Хіба то бик? Паця задріпане. А схвалили. Бо пішов куди треба, поговорив і . . . На все розуму треба. Е, стара, стара! Не з твоїм розумом книги читати . . .

— Ть-фії на вас! Як женете! — відступився Іван перед автом, що пролетіло тутукаючи. Хмара пороху лишилася і овила Івана.

Йшов далі. Вигляд мав певний і бадьорий. Але думка його все верталася до того самого. Впевняв себе, що все буде гаразд. Бо що собі ті пани з партії ду-

мають? За віко гнилої кукурудзи, що дістав перед виборами, буде цілий час в їх партії? За ті ґазетки безплатні? Та що з них? Тільки й хісна, що стара заґорне кусник солонини в поле . . . Дід і нянько бувало загорне в буряковий лист і було добре. І можу без них обійтися . . Син ще не довчився . . . А добре, що хоч леґітимації розпізнає . . .

З такими думками йшов Іван все далі і далі. Дійшов до річки і звернув на кладку. Далі пішов стежкою навпростець. Йти стало краще. Під ногами мягка, мокровата земля. На право й на ліво, ніби навмисне для Івана, розложився барвистий килим лугу. Квіточки цвітуть, свиріньки, коники і ріжне сміття метушиться в траві. Річка шумить, рветься, мов той кінь гривастий, щоб скорше досягти Тиси. Верби, вільшина . . . Еее, скільки того навкруги... Іван цього не бачить і не чує. Не в голові. Спішить за ділом.

Прийшло на думку, які то ті пани. Й розумні ніби і разом дурні. Видумали якісь папірці і вже знають хто з ними. Але ж і він розум не за кошом держить. Сягне в одну кишеню — ваш. Сягне в другу — інших. І ті і ці мають його за свойого. Тоді вони будуть хитрі, коли видумають таке своїм панським розумом, що відгадає його думки. А тепер що варта йому сказати, я ваш і витягнути з кишені леґітимацію? За то й ґрейцаря не дадуть. Та й плюнути тяжше . . .

Згадав останні вироби, посміхнувся у вус і покрутив головою. Ніколи не забуде, як то просили його: „Голосуйте за нами!" А ті: „ні, за нами!" Іван вислухав їх. Вислухав всіх. Зайшов в школі за верету, впакував у конверту всі листи і вкинув. Маєте! Діліться! Не кажіть, що Іван лихий чоловік.

Коли Іван доходив до міста, ранішний рух збільшувався. Одразу попростував перед секретаріят. Хотів бути першим, скоро скінчити і вернути копиці складати.

Наближаючись до секретаріяту, Іван напустив на себе ще поважніший вигляд. Зняв кресаню, пригладив довге, намащене смальцем волосся і сильніше запакав піпою.

— Го, го! Хіба він не знає, як з панами поводитися. А хто ж то депутацію до шпектора водив, щоби залишив учителя Захарова? І добре зробив. Тай гроші дістав.

Перед секретаріятом вже стояли юрби

людей. А якже. Є й знайомі. Хіба ж є село на цілій околиці, деб не знали Івана? З одним в корчмі, з другим на ярмарку. Все десь познайомляться порядні люди. Як то кажуть, що живе ходить, живе знаходить. Іван пристав до одної юрби і поздоровкався.

— А що, свате Іване? — ословив його один з лазів.

— Прийшли в канцелярію? — цікавиться другий. спльовуючи на бік, і переставляючи піпку з одного кута рота в другий. — Ану уважайте! Тепер тут якийсь новий пан урядує. Має звичку питатися від кожного леґітимації. Чи не забули дома, бо тоді намарне трудилися. І в слово з вами не стане.

— А якже. Маю, — самопевно відповів Іван, і мацнувся по кишені.

— Тоді добре, — підхопив сват посміхаючися. — Але чи не маєте і з інших партій? Добре уважайте, щоб не переплутали.

Іван мимохіть мацнув себе по кишенях. Але цей відрух не дав йому певности. Навпаки. Сумнів ще збільшився. Його ноги почали неспокійно тупцяти. Очі розгублено забігали по обличчях селян, ніби шукали рятунку. Намагався пригадати собі, котру леґітимацію куди положив, але кляті паперці мигали перед очима і химерно переплутувалися. О! Піймав! Знає! В правій . . . Піду.

І знов сумнів: а може не йти? Ні. Звороту нема. Не випадає перед людьми ламати слово.

Сповнений непевністю і острахом, тримаючи руки при кишенях, Іван відділився від юрби і розважно повільним кроком піднявся на сходи партійної канцелярії.

Перед дверима ще раз зупинився, зняв шапку, подумав, вдарив правицею по кишені і несміло відхилив двері. В передпокою побачив аж трох панів і всі незнайомі. Та вертатися пізно. Що буде, то буде. Низько вклонився.

— Слава Йсу . . . Прошу ласки, а чи є тут тот пан, що нас вислуховує, та помагає?

— Який пан?

— Та ци знову вам сказати? Тот лисий з великим, недивуйте, черевом . . . Як го маю звати? Та той . . . секретарйом го звикли кликати.

— Того вже тут нема. На місці нього я вислухую.

— А шкода. Добрий був, давби му Біг здоровля, — протягав Іван розмову, боячись сказати чого прийшов.

— Вже не буде тут. Я буду. А вам що треба?

— Та кобисьте здорові, паночку, ги тот казав. Будьте й ви. Ци ви, ци другі, коби добрі. Знаєте, паночку . . . требаби ми . . . — замнявся і затупцяв Іван, стрибаючи по всіх предметах очима. — Хотів попросити вас, паночку любий, за свого бичка. Ци не . . .

— А ви до нашої партії належите? — перебив його секретар.

— Та до вашої, паночку солодкий, — певно сказав Іван і вдарив себе лівою рукою по кишені, бо в правій тримав капелюха.

— Чим можете це доказати? Я вам не мушу вірити.

— О, прошу пана! Та ци не знаєте мене? — ніби обурено сказав Іван. При послідних виборах ваша партія не дісталаб і половини тих голосів, якби в нашому селі не було мене.

— О, це дуже гарно. Все те я вірю. Але я тут новий і хочу познайомитися з нашими членами, через те від кожного прошу леґітимації.

— Ліґітімацію, так ліґітімацію, мав я її, — зрезиґновано проговорив Іван, сягнув лівою до кицені, витяг леґітимацію і непевно, ніби перед огнем, простягнув її секретареви.

— Ее, ґаздо, та ви недобре попали! Ви комуніст! Йдіть до них.

Івана, мов грім ударив. Він вже не володів собою. Ще гірше затупцяв, сухі, зморщені уста його здрігнулися. Очі залибали. В нестямі поспіхом перебрав лівою капелюх і палицю, а правою витяг другу леґітимацію.

— Я . . . и-и! . . . Я ваш! — з розпукою крикнув Іван, — і тицьнув йому другу леґітимацію.

**
*

Але люди, що стояли перед канцелярією, несподівано побачили картину: рвучко відчинилися двері, в них показалася лиса, валувата голова, а за нею Іван, що вже не йшов, а летів по сходах в низ і там шелепнув на землю. За ним вилетіли його капелюх, обидві леґітимації, а його майстерна палиця досить дошкульно мацнула його просто по лисині.

Іван траґічно помилився.

І ШКВАРКО.

Зуб Клима Обруча

Клима Обруча, чесного і „файного" ґазду, знали не тільки самі Бідачківці. Слава про него розбіглась і по Чорнокінцях і по Кобилохвостах і ще далі... А славним робило його не це, що був „маєтний" і не зовсім дурний, — ні! Славу цю здобув він собі зубом, чуєте, своїм власним, рідним зубом! Але прошу не думати, що це був собі звичайний зуб. Теж ні! Це був великий, гранчастий і як в дикої свині вистаючий правий Климів клевак. Той клевак зробив Клима таким славним! То через него назвали Клима— кнуром...

Дуже не любив Обруч тієї прищіпки до чесного свойого родового імени, але щож тут вдієш? В селі, як бувало на старому Запорожжу: дадуть тобі призвище і, або тікай десь аж за десяті гони, або й вмреш таким, яким прозвали.

Але Клим не дав за виграну. Він поклявся, що половину „ґрунту", половину батьківщини збуде, а таки спекається цього — як казав — свинячого гербу... Бо не думайте, що це належало до приємности! Виткнеш було ніс з хати, а тут тобі хто небудь зза угла: кнур! Йдеш вулицею, їдеш в поле, вийдеш... за перепрошенням — ніхто інакше не забалакає, як „а дивіть-но, он де кнур пішов..."

— Світоньку ж мій гіренький! падькається було Клим. Випадає піти в світ за очі, утопитись або й повіситись...

Це нарікання було оправдане, бо щоб ви сказали- Через цю глупу прозву бідний Клим не міг і оженитися! Щось з пять разів вже посилав сватів, а Гапка, Химка, Ксенька і Зоська, якби змовились: „Не підем за „Кнура", — кажуть — хочби й посивіти дівками".

Не диво, отже, що Клим попав у розпуку. На самої другої Пречистої вніс до суду скаргу на всіх своїх сусідів за „образ гонору"... Та чи що помогло? Де там! Тільки ворогів собі наробив. Відсидів там хтось добу—дві, чи гривну заплатив, так потім з пімсти ще гірше до Клима присікався. Виходило, що хоч сядь тай плач...

Раз, а було це перед самим Різдвом, Клим за „кнура" запізвав до суду майже половину села. Суд, знаючи Климову справу засудив усіх по три добі „дзюри" на самі свята. Що то було рейваху, нарікань і проклонів! А Клим вийшов у судовій салі наперед перед „сендзьових" і, вклонившись їм низько, майже крізь плач почав:

— „Світий" суде! Прошу тебе, як рідного тата... Порадь, що діяти, що робити маю? Той засуд не поможе, знов будуть скарги і знов ніхто заніщо буде мене мати. Але чує „світий" суд і мої краяне, — тут Клим нахмуривсь і підніс голос — що колись вірветься в мені терпець і до „нещасці" прийде! Комусь за тоту прозву або колись всі зуби повилітають, або го нагла смертелька постигне! Я дальше не витримаю! Бо або здурію або ясний шляк мене трафить, словом, якийсь „цуд" буде!

Клим знов уклонився і хотів відійти, але адвокат задержав його, натомісць засудженим приказано вийти.

— Пострівайте Климе, щось ми тут порадимо. Чи ви не згодилисяби дати собі

той зуб або якось зоперувати або вирвати?

— Але во! навіть мови нема! Це ж зуб „родимий!" Ні вирвати ані „реперувати" його не можна! Якби вирвав, то хіба разом з яснами, зі щокою, бо він, „важиєте", має свій корінь аж близько мозку...

Судді і адвокат сердечно зареготалися.

— Не смійтись, пани — перебив Клим. Я сам про це пересвідчився. А було воно так: Грали хлопці „кічки" і десь біда мене туди наднесла. Несподівано якось „кампа" як не надлетить та як не свисне мене! В самий клевак, бодай го вовки згризли, поцілила... Матінько божа! Світ мене захемеричивсь, в ухах зашуміло... А клевачисько, щоби вам похитнутись, щоб хоч надкришився! Ще більший, здається, від того часу виріс... Отже видите, що „родимий", що з довгим корінем, бо колиб ні, вилетівби...

Це неначе переконало суддів. Вони підсміхнулись і рада в раду видали Климові документ з печаткою суду, Там стояло:

„Ч. -8798543210/1930.

Усім мешканцям громади Бідачківці до загального відома! — Колиб хто у повище згаданій громаді поваживсь Вп. Пана Клима Обруча прозвати згірдним призвищем „кнур" — підпаде карі шістьмісячного арешту, разом із вчисленням коштів карного судового поступовання.

Жидовичі, дня 18/X, 1921.

За належите виготовленя др. Капістран Брехунець, адвокат в. р."

— Оце вам, Климе, документ, який покладе кінець вашій біді, а про який війт хай завтра в громаді розбубнить — сказав адвокат, вручивши Климові „патент на пана"... Клим мало не впав до ніг своїм збавителям і відкупителям.

**
*

Село приняло цей „ферлядунок" з вибалушеними очима та, здавалося, віддих в собі заперло. Настала тишина. Але була це тишина перед бурею.

Прийшли веселі різдвяні свята. Коли по півночі пролунав гомін різдвяних дзвонів, закликаючи на утреню навіть цих, що „то на Різдво, то на Великдень" відвідують церкву — Клим і собі постановив туди навідатись. До того часу Клим був відрікся і церкви і коршми через проклятого „кнура". Нині він вимастив чоботи, вбрав новий кожух і пустився йти до церкви. Ледви викараскався зза воріт, дивиться аж тут потикаючись, йде напротив него Василь Стріха.

— Христос раждається — поздоровив в голос Клим Василя.

— Та раждається, буркнув неохітно Василь. Але що мені з того, що раждається?...

— Як то що?

— А он що, дурню! процідив Василь. Баба через тебе на самі „сьвята" в кримінали, в хаті непалено, діти голодні кричать, корови недоєні, свині кучу перевернули, а я ходжу гей варіят...

— Найби була стулила писок, булаб святкувала як люде!

— Що? Струтила тобі може „коруну" з голови? Назвала кнуром і тільки! А ти поступив ще гірше, як кнур! Розумієш? Ти... ти... правдивий кнорус! Пацюк! Був є, будеш і здохнеш ним! і Василь замахнувся на Клима.

— Йой! Сусе Христе, рятуй! — скипів Клим та, як не зацідить Василя між очі так, що той тільки скрикнув і як сніп звалився до долу.

На крик збіглися сусіди. До Василя, а він і не ворухнеться. Снігу понабирали в жмені, сорочку розіпняли, труть — натирають...

— Але во... — бурмоче котрийсь з натирачів. Шкода набою! Вже навіть не „сапить!" — Забив хлопа і „фертіґ"!

По Климі мороз пішов. Він же ж чоловіка вбив! Душу погубив... Діти, жінку осиротив... — смертний гріх на себе взяв! Що ж буде- Кримінал... Шибениця? Коли так, то краще самому собі!...

І він як постріляний, вбігає на своє подвіря, крутиться, вештається, чогось шукає... А-а! зрадів найшовши грубий мотуз і держачи його в руках, побіг до стодоли...

Хвиля одна, друга і Клима обіймає та лоскоче по карку досить вміло завязана петля... Розглядається... Найкраще на онтій бантині... Так! Видрапується на зруб. Закинув шнур, завязав... Добре! А тепер: „Во імя отця і сина і святого духа, амінь! Господоньку допоможи!" — прошептав і підскочив...

Заскрипіла бантина, стогнучи під ніколи ще не двиганим нею тягарем, як струна випнявся мотуз. Клим захарчав, посинів, витріщив баньки, язик висолопив і загойдався...

Та нараз, що воно таке? Щось гепнуло на тік, аж стодола стряслася... І тихо.

А на Климовім обійстю рух, якби горіло. Це сусіди за господарем шукають... Перший вбіг до стодоли Данило Чирак. Наробив крику, збіглись другі... Що воно? Очам не вірять. На бантині вірваний шнур гуляє а коло січкарні Клим лежить як бас простягнений, з петлею на шиї та кровію заївся...

— „Ледвисмо” куме тамтого відтерли, а тут... На маєш, нова робота!.. Файне Різдво, нема що казати! Добре, що хоч шнур надогнив і вірвався та що в пору прийшли! — говорив Данило.

І взялись терти — натирати...

Клим приходив до себе. За якої пів години він вже сидів, державсь рукою за окрівавлену щоку, а першим реченням його було:

— А знаєте що, сусідоньки мої любі? Я зуб, той „родимий”, нещасливий той клевачисько собі вибив! Певно до січкарні...

Оглянувсь на бік і дійсно. — Крок перед ним лежав великий, гранчастий, білий клевак, подібний до гусільниці маєвого хруща.

***

Вістка про все те зелектризувала село. Кожний співчував не з Василем, але з Климом та тихо присягав собі, що ніколи вже не зватиме його „кнуром”. Навіть мами наказували дітям малим, щоб шанували Клима. А Клим, стративши правий, як в дикої свині вистаючий, гранчастий клевак, зробився, казали, — „дуже файним” і десь так коло Стрітення висватав першу дівчину в селі та справив весілля „таке, що аж ну!”

НА ВІЧУ

Бесідниця:

— Де булиб сьогодні мущини, якби не було жінки?

Голос з публики:

— В раю!

НА ВУЛИЦІ

— Диви но, ото хлопчище, а сухий, як патик.

— Ну, тай безпечно може їсти мясо у Велику Пятницю.

— Та чому?

— Бо воно скорше, як на Великдень до черева не зайде.

ТРОЄ МУДРИХ

Один чоловік вибирався в дорогу тай каже до жінки: „Мене три дні не буде дома. А тут прийде купець, то продай йому всі три корови, купимо собі кращі. Але не продай дешевше, як по дві сотки".

Минуло три дні і вернувся чоловік. „Ну, що? Продала корови?" — „Продала, так як ти казв, по дві сотки!" — „А деж гроші?" — „Гроший не маю, бо купець забув гроші дома. Але лишив добрий застав: одну корову, А дві взяв. Казав, що як до завтра не принесе грошей, то ця корова наша".

Чоловік зловився за голову. „А то маю жінку! Бійся Бога! Та що ти зробила? Я вбивби тебе зараз за твій дурний розум, але піду в світ і буду шукати дурнішої від тебе. Як знайду, то твоє щастя, а як ні, то горе тобі".

Пішов чоловік, приходить до міста і дивиться, а там на фірі їде якась жінка, але не сидить, а стоїть. „Чому не сідаєте?" — питає чоловік. — „Бо коням булоби тяжче!" — каже жінка.

— Ну — думає собі чоловік — це мабуть ще дурніша від моєї! А жінка на возі питає його: „Ви звідки, господарю?" „Я впав з неба! І тепер не знаю, як туди назад дістатися. Може візьмете мене на фіру?" — „Не можу, Божий чоловіче, — каже жінка — бо я не їду до неба. Але маю там чоловіка, вже три роки, як умер. Ви певно знаєте його?" — „Знаю, знаю! — каже чоловік. — Він пасе Божі вівці і дуже обдерся".

„О, бідний мій небіжчик! — заплакала жінка. — Можеби я передала вами яку одежину?" — „Одежини не вільно туди брати, але гроші то можу взяти". — „О, то добре! Я нині продала жито і маю гроші! Передам вам для мого чоловіка".

Дала чоловікові гроші і поїхала собі до дому. А дома каже синови: „Знаєш, я стрінула чоловіка, що впав з неба, передала ним гроші для небіжчика тата.— „Що ви кажете, мамо? — втішився син. Я побіжу за ним і як дожену, то запитаю, може там у небі є яка робота для мене!"

Сів син на коня і почвалав дорогою. Але дивиться, сидить чоловік при дорозі і числить гроші.

„Чи ви не бачили того чоловіка, що впав з неба?" питає парубок. — Пішов отуди на онту гору, звідки близько до неба! Як добре наженеш коня, то ще його догониш!"—„О, коли так, то сядьте ви на мого коня і доганяйте, бо ви його лекше пізнаєте. І, просіть, най зажде на мене, а я біжу за вами!"

— От, третий ще дурніший! — подумав собі чоловік, сів на коня і почваняв дорогою. А син йшов, але не стрінув ні того, що впав з неба, ні того, що поїхав на його конику. (А то був той самий). Тож вернувся парубок до дому і каже мамі: „Той чоловік певно узяв і коня для небіжчика тата". А мати ще й тішиться: „Добре сталося, ти молодий, можеш пішки ходити, а наш батько нехай собі там їздить".

Вернувся чоловік на коні і з грішми до дому тай каже до жінки:

— Ну, маєш щастя, жінко! Я знайшов двоє ще дурніших від тебе і тому не маю втрати. За дві старі корови маю купу грошей і доброго коня. І знаю одно: коли побачу дурного, то завжди треба собі подумати, що є дурніщі від нього. І тому не треба на нього гніватися.

ДОМА

Чоловік вертається з міста.

— Знаєш, — каже до жінки — якийсь дорожкарський кінь хотів мене вкусити в голову.

— Нічого дивного, — відповіла вона — бо занюхав січку.

ВІДПОВІДАЛНІСТЬ

Учителька: — Вже я вам пояснила, мої діти, що то таке відповідальність. Грицю, чи ти можеш дати мені приклад на це?

Гриць: — Всі ґузики від моїх штанів пообривалися, крім одного. На тому одному тяжить тепер вся відповідальність.

НАШІ ДІТИ

Мати вибила малого Юрчика тому, що він попсував нову забавку. Коли батько вернувся до дому, застав Юрчика заплаканого.

— Що сталося синочку? — питає батько.

— Ах, — відповів Юрчик, — я мав страшну сцену з твоєю жінкою...

FC 106 U4 N23 1946
Narodnyĭ il͡iustrovanyĭ
kal͡iendar kanadiĭsʹkoho
farmera
39634303 HSS